

BELA

Predlozi za poboljšanje poslovnog okruženja u Srbiji

KNJIGA

2015

Foreign Investors Council

SAVET STRANIH INVESTITORA

BELA KNJIGA

Predlozi za poboljšanje
poslovnog okruženja u Srbiji

Redaktori:

Prof. dr Mihailo Crnobrnja
i Savet stranih investitora

2015

Belu knjigu takođe **možete da preuzmete** sa

www.fic.org.rs/whitebook2015.html

Obaveštenje o autorskom pravu

Autorsko pravo © 2015 Savet stranih investitora, Gospodar Jevremova 47, 11000 Beograd, Srbija. Sva prava zadržana.

Ovim se daje dozvola za korišćenje, kopiranje i distribuciju sadržaja ovog dokumenta na bilo kom medijumu i bez naknade, tantijeme i zvaničnog zahteva upućenog Upravnom odboru Saveta stranih investitora, pod uslovom da kopije nisu napravljene ili distribuirane u cilju ostvarivanja dobiti i da se autorska prava Saveta stranih investitora priznaju, uz navođenje datog izvora.

Savet stranih investitora ne jamči, ne garantuje, niti podnosi žalbu u vezi sa aktuelnošću, tačnošću, pouzdanošću ili bilo kojim drugim aspektom vezanim za ovaj dokument. Savet stranih investitora ni pod kakvim uslovima ne može biti odgovoran za bilo kakvu direktnu, indirektnu, posebnu, slučajnu ili posledičnu štetu, ili za bilo kakvu naknadu štete koja bi proistekla iz ili u vezi sa korišćenjem ovog dokumenta, po bilo kojoj teoriji odgovornosti, čak i ako je obavešten o mogućnostima takve naknade štete.

SADRŽAJ

Predgovor.....	1
Rezime.....	2
Savet stranih investitora – pregled	7
Manifest društveno odgovornog poslovanja.....	10
Investiciona i poslovna klima.....	11

STUBOVI RAZVOJA

Infrastruktura.....	15
Nekretnine i izgradnja	34
Radna snaga	44

PRAVNI OKVIR

Zakon o privrednim društvima	58
Trendovi na tržištu kapitala	61
Sudski postupci	64
Zakon o stečaju.....	69
Intelektualna svojina.....	72
Zaštita konkurencije	75
Zaštita potrošača i zaštita korisnika finansijskih usluga	81
Javne nabavke.....	87
Javno-privatno partnerstvo	91
Trgovina	94
Borba protiv nedozvoljene trgovine i inspeksijski nadzor.....	98
Carine.....	101
Zakon o opštoj bezbednosti proizvoda	107
Propisi o elektronskoj trgovini.....	109
Zakon o platnom prometu	112
Devizno poslovanje.....	115
Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma	118
Zakon o zaštiti podataka o ličnosti.....	121
Zakon o privremenim ograničenjima prava lica	124
Zakon o zaštiti uzbunjivača	126
Zakon o javnom beležništvu	129
Porezi	132
Propisi u oblasti zaštite životne sredine.....	149

SPECIFIČNO ZA ODREĐENI SEKTOR

Hrana i poljoprivreda	154
Duvanska industrija.....	171
Sektor osiguranja	175
Lizing	185
Industrija nafte, derivati nafte i gasa	190
Lekovi	193
Industrija privatnog obezbeđenja	200
Sredstva za održavanje higijene u domaćinstvu i kozmetika	202
Članovi saveta.....	209
Zasluge	217
Impresum	219

PREDGOVOR

Najnoviji izveštaji o Srbiji pokazuju pozitivne naznake ekonomskog rasta i porasta zapošljavanja. Verujemo da je ovaj prelazak sa negativnog na pozitivan trend rezultat aktivnosti koje je Vlada preduzela u oblasti budžeta i regulative.

Kroz aranžman sa MMF-om, Vlada je uspela da stavi pod kontrolu budžetski deficit, donoseći tešku odluku smanjenja penzija i plata i povećanja akciza i cena električne energije. Istovremeno, prihodi su značajno porasli kroz bolju naplatu poreza. Kada je reč o poslovnoj klimi, svedoci smo aktivnosti fokusiranih na poboljšanje nekih kritičnih pitanja koja već godinama ometaju razvoj privatnog sektora. Primeri uključuju transparentnije i efikasnije izdavanje građevinskih dozvola ili tzv. konverziju zemljišta koja omogućava vlasništvo nad njime, kao i novi okvir za rad inspekcija.

Očekuje se da će ove promene olakšati i povećati dalji priliv investicija u stabilnije makroekonomsko okruženje sa lakšim razvojem nekretnina i boljom kontrolom tržišta.

U cilju održavanja pozitivnog trenda i očuvanja do sada ostvarenih rezultata, potrebno je da Srbija ubrza i započne realizaciju teških, ali nužnih strukturalnih reformi. Ključni preduslovi za stvaranje ujednačenih uslova i dalji razvoj privatnog sektora su finalizacija procesa privatizacije i pokretanje korporatizacije javnih preduzeća, što bi ograničilo ulogu države kao učesnika na tržištu. Zdrav privatan sektor jedini je koji može da prihvati slobodnu radnu snagu i obezbedi održiva rešenja za visok nivo nezaposlenosti.

Drugi veliki projekat koji predstoji je reforma javne administracije. To ne treba da se svede samo na smanjenja broja i otpuštanje zaposlenih u državnim institucijama, već da obezbedi povećanje kvaliteta usluga koje država pruža svojim građanima i poslovnim subjektima. U vreme kada je sve digitalizovano, Vlada treba bolje da iskoristi

e-platformu i poveća nivo transparentnosti, doslednosti i kvaliteta u svom radu.

Dolazimo do pitanja koje je u osnovi naših napora i zastupanja poslovnih interesa u proteklih nekoliko godina – puna i pravilna implementacija zakona. Bez obučene državne administracije, jasnih procedura i metodologije, izuzetna zakonodavna rešenja imaće samo ograničen efekat.

Jasno je da Srbija mora još mnogo toga da uradi na putu osiguranja stabilnog ekonomskog okruženja i približavanja EU. Preduzimajući odlučne korake u rešavanju odnosa sa Kosovom, srpska Vlada stvorila je mogućnost da se taj proces pokrene i otvore pregovori o prvim poglavljima za pristupanje EU za samo nekoliko meseci.

Nadamo se i očekujemo da, nakon svega navedenog, sledi snažan talas usklađivanja domaćih zakona sa pravnim tekovinama EU (EU Acquis) i da ćemo mi, kao Savet, biti deo konsultativnog procesa.

Važan element za sve strane i lokalne investitore je predvidivo i stabilno poslovno okruženje, koje uključuje transparentnost procesa odlučivanja od strane Vlade. Izuzetno smo zadovoljni što je Vlada u nekoliko navrata obezbedila da se poslovni subjekti ne opterećuju iznenadnim finansijskim nametima u vidu novih parafiskalnih poreza i dažbina. Pozdravljamo ovu politiku koja je predusretljiva prema investitorima i nadamo se da će Vlada zadržati takav stav u daljem radu.

Savet prepoznaje jasnu opredeljenost Vlade za reforme i spreman je i sposoban da pruži svoju podršku. Savet je udruženje koje okuplja kompanije koje posluju u svim delovima sveta i rešeni smo da svoja znanja i stručnost iskoristimo kako bismo pomogli stvaranju bolje budućnosti za sve.

Uve Fredhajm
Predsednik Saveta

REZIME

Dragi čitaoc, ovaj rezime nije pokušaj da se pruži sveukupni prikaz više od 40 tema koje su predstavljene u Beloj knjizi 2015. Nasuprot tome, on će dati informacije o konceptu i strukturi Bele knjige i ukazati na napredak postignut u izabranim oblastima – onim koje Savet stranih investitora vidi kao prioritete, kao i onim koje su postigle najveći ili najmanji napredak u periodu između oktobra 2014. i oktobra 2015. godine.

Pozivamo Vas da prelistate i ostatak Bele knjige i upoznate se sa detaljnijim informacijama i prikazom tema koje nisu pomenute u rezimeu.

ŠTA JE BELA KNJIGA I KAKO SE PIŠE?

Koncept Bele knjige je da pruži sveobuhvatni prikaz poslovne klime u Srbiji, kao i konkretne preporuke kako da se ona unapredi. Dodatno, namera ove godišnje publikacije je da isprati status reformi, prepozna dostignuća ostvarena između dva izdanja i identifikuje probleme koji nisu rešeni.

Uzimajući navedeno u obzir, struktura svakog poglavlja Bele knjige obuhvata četiri odeljka: stanje, poboljšanja, preostali problemi i preporuke Saveta.

Kako se piše Bela knjiga i koje regulatorne teme pokriva?

Bela knjiga je, u stvari, mehanizam da se postigne konsenzus među članicama Saveta oko tema koje one smatraju relevantnim. Radni odbori Saveta služe kao ključni forumi za definisanje ovog konsenzusa koji Upravni odbor Saveta naknadno odobrava.

Samim tim, članice učestvuju u svakom koraku procesa pripreme Bele knjige koji traje šest meseci. Proces počinje konsultacijama sa članstvom (u okviru radnih odbora Saveta i kroz direktan upit prema čitavom članstvu) o tome koje teme treba da se nađu u predstojećem izdanju Bele knjige i ispitivanjem interesa za pisanje određenih tekstova u okviru Bele knjige. Nakon što su utvrđene teme, identifikovani autori preuzimaju obavezu da napišu prve nacрте tekstova. Nakon toga, nadležni radni odbori Saveta razmatraju i po potrebi menjaju i usvajaju tekstove. Usvojeni tekstovi se šalju uredniku, koji ih pregleda s ciljem da osigura da nema nejasnoća ili mogućih neslaganja između tekstova. Nakon uredništva, organizuju se konsultacije sa članstvom za poslednje komentare i konačno, Upravni odbor pregleda i usvaja tekstove.

Ovaj složen proces pripreme osmišljen je da osigura da publikacija odgovori na interes čitavog članstva i da spreči promovisanje pojedinačnih i interesa pojedinačnih grupa.

Svrha Bele knjige je da služi kao platforma za razgovor sa Vladom i ostalim značajnim činiocima i Savet i članstvo je aktivno koriste u javno-privatnom dijalogu.

GLAVNI ZAKLJUČCI BELE KNJIGE 2015

U periodu između oktobra 2014. i oktobra 2015. godine, značajan napredak je ostvaren u veoma bitnim oblastima: nekretnina i izgradnje, zaštiti intelektualne svojine, transportu, zaštiti potrošača, inspekcijama i borbi protiv nedozvoljene trgovine, kao i u različitim sektorima: telekomunikacijama, osiguranju, nafti i gasu i privatnom obezbeđenju.

Nekretnine i izgradnja

Izmene Zakona o planiranju i izgradnji (koje su stupile na snagu 1.03.2015. godine) i usvajanje novog Zakona o konverziji uz naknadu doneli su značajan proboj u oblasti nekretnina i izgradnje. Od 16 preporuka koje su predstavljene u Beloj knjizi 2014, jedna je ostvarila značajan napredak, devet određeni napredak, dok u šest nije bilo napretka.

Ključna poboljšanja obuhvataju: ubrzanje procedure za izdavanje građevinskih dozvola i zakonsko rešenje konverzije uz naknadu koje predviđa kompenzaciju koja odgovara vrednosti prava koja se prenose procesom konverzije (vrednost snopa prava koja predstavljaju razliku između prava korišćenja i prava svojine).

Glavni preostali problemi su: brzo usvajanje Zakona o legalizaciji sa jednostavnijim, ali ustavno prihvatljivim rešenjem (Vlada je pokrenula javnu diskusiju o nacrtu zakona krajem septembra 2015. godine) i stvaranje povoljnije klime za primenu finansijskog lizinga u oblasti nekretnina i izgradnje.

Inspekcije i borba protiv nedozvoljene trgovine

Usvajanje Zakona o inspeksijskom nadzoru (april 2015) donelo je značajan napredak u borbi protiv nedozvoljene trgovine. Od 14 preporuka koje su predstavljene u Beloj knjizi 2014, jedna je ostvarila značajan napredak, sedam određeni napredak, dok u šest nije bilo napretka.

Ključna poboljšanja obuhvataju: usvajanje Zakona o inspeksijskom nadzoru; osnivanje posebnih vladinih mešoviti radnih grupa za borbu protiv određenih oblika nedozvo-

ljene trgovine; osnivanje Odseka za suzbijanje nelegalnog prometa akciznih proizvoda u okviru Uprave kriminalističke policije, čime je formiran stalni tim koji se bavi nedozvoljenom trgovinom u ovoj oblasti.

Glavni preostali problemi se odnose na: specijalizaciju nadležnih tužilaca za procesuiranje slučajeva povezanih sa nedozvoljenom trgovinom (privrednim kriminalom); blagovremenu izmenu sektorskih zakona i njihovo usklađivanje sa Zakonom o inspekcijском nadzoru; uvođenje integrisane kontrole graničnih prelaza od strane svih nadležnih službi, a u cilju sprečavanja ilegalnog prelaska robe preko granice na teritoriju Srbije; i povećanje efikasnosti procesuiranja postupaka u vezi sa nedozvoljenom trgovinom pred pravosudnim organima.

Intelektualna svojina

Nove izmene Zakona o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna (koje su stupile na snagu u maju 2015. godine) omogućile su preciznije tumačenje i efikasniju primenu Zakona. Od četiri preporuke koje su predstavljene u Beloj knjizi 2014, jedna je ostvarila značajan napredak, a tri određeni napredak.

Ključna poboljšanja obuhvataju: produženje perioda trajanja održavanja prava sa jedne na pet godina; povećanje efikasnosti sistema zaštite industrijskog dizajna kroz detaljnije definisanje prava koja se mogu ostvariti tužbom, postupka po tužbi, privremenih mera i postupka obezbeđenja dokaza; i harmonizaciju sa direktivama Evropske unije o intelektualnoj svojini.

Glavni preostali problemi su vezani za potrebu da se ulože veći napor u borbi protiv povrede autorskih prava na internetu, posebno u odnosu na softversku, muzičku i filmsku industriju, kao i da se pojača kontrola legalnosti softvera u privrednim društvima, naročito od strane Specijalne jedinice u okviru Poreske uprave.

Transport

Ostvaren je napredak u oblasti transporta, posebno u drumskom, unutrašnjem rečnom i vazдушnom transportu. Od 20 preporuka koje su predstavljene u Beloj knjizi 2014, dve su ostvarile značajan napredak, 13 određeni napredak, dok u pet nije bilo napretka.

Poboljšanja su primetna i u zakonodavnom okviru i razvoju infrastrukture. Glavna zakonodavna dostignuća su: usvajanje Zakona o izmenama i dopunama Zakona o vazдушnom saobraćaju, kojim se osnažuje uloga Direktorata civilnog

vazduhoplovstva kao nezavisnog regulatornog tela (u skladu sa pravnim tekovinama Evropske unije) i uspostavlja Nacionalni komitet za bezbednost kao povremeno radno telo i izmene Zakona o plovidbi i lukama na unutrašnjim vodama kojima je promenjena dotadašnja kategorizacija luka i omogućeno da su sve luke otvorene za međunarodni saobraćaj. Dodatno, očekuje se restrukturiranje „Železnica Srbije“ kroz podršku Svetske banke. Glavna dostignuća u razvoju infrastrukture uključuju:

- modernizaciju železnice korišćenjem ruskog kredita od 800 miliona dolara
- pripremu studije izvodljivosti za modernizaciju i izgradnju dvostrukog koloseka železničke pruge između Beograda i Budimpešte, koji treba da omogući putovanje između ovde dve destinacije za manje od tri sata
- pripremu projekta izgradnje autoputa E 80, kao dela objedinjenog projekta predatog Evropskoj uniji
- Srbija je dobila kategoriju 1 od vazduhoplovnih vlasti SAD, a prvi let se očekuje krajem 2015. ili početkom 2016. godine

Glavni preostali problemi su: restrukturiranje javnih preduzeća koja posluju u sektoru transporta (sa akcentom na železničkom transportu i uvođenju principa upravljanja koje je orijentisano na rezultate); poboljšanje kvaliteta republičke uprave za puteve kako bi se obezbedilo da sprovede odgovarajući institucionalni okvir u ovoj oblasti; uspostavljanje potrebne institucionalne strukture za dalje otvaranje tržišta u železničkom saobraćaju; uspostavljanje delotvornog sistema naplate putarine u Srbiji (kako bi se na puteve u Srbiji vratio putnički i teretni tranzitni saobraćaj); saniranje oštećenja nastalih u poplavama kvalitetnim materijalima, kako bi učestalost naknadnih popravki bila svedena na minimum; unapređenje sprovođenja postupka eksproprijacije; i uvođenje bezbednog transportnog sistema u Republici Srbiji u skladu sa transportnom politikom Evropske unije (kroz efikasne, kvalitetne, pouzdane i održive usluge).

Telekomunikacije

Sektor telekomunikacija se suočio sa novim izazovima vezanim za zaštitu potrošača i obaveze telekomunikacionih operatora, regulaciju cena rominga, efikasnije korišćenje i prodaju radio-frekvencijskog spektra, te veće zahteve i potrebe korisnika u odnosu na nove trendove i mogućnosti koje donose savremene tehnologije. Od 12 preporuka koje su predstavljene u Beloj knjizi 2014, tri su ostvarile značajan napredak, pet određen napredak, dok u četiri nije bilo napretka.

Ključna poboljšanja obuhvataju aktivnosti vezane za regulaciju efikasnijeg korišćenja radio-frekvencijskog spektra i njihovo korišćenje na tehnološko neutralnoj osnovi; i pripremu analize veleprodajnog tržišta terminacije poziva u javnoj telefonskoj mreži (Tržište br.3), koja je dovela do smanjena cene fiksne terminacije.

Glavni preostali problemi su vezani za predvidivost raspo- dele frekvencija, koja treba i dalje da bude jedno od izuzetno važnih pitanja na dnevnom redu Vlade i RATEL-a, jer je od suštinskog značaja za razvoj tržišta; transparentnu dodelu frekvencija u opsegu 800 MHz zasnovanu na referentnim cenama u regionu; potrebu da se izmeni Zakon o deviznom poslovanju kako bi operatoru bilo omogućeno da naplati prodaju digitalnih sadržaja kroz mesečne račune za usluge mobilne telefonije („operator billing“); uzdržavanje od uvođenja parafiskalnih nameta u telekomunikacionom sek- toru; usklađivanje sprovođenja propisa u oblasti rominga na regionalnom nivou kako bi se očuvao reciprocitet/omogućila primena regulisanih cena kao dodatne, a ne jedine tarife.

Osiguranje

Novi Zakon o osiguranju, usvojen u decembru 2014. godine, odgovorio je na neke od predloga Saveta. Od šest preporuka koje su predstavljene u Beloj knjizi 2014, jedna je ostvarila značajan napredak, četiri određen napredak, dok u jednoj nije bilo napretka.

Ključna poboljšanja obuhvataju: donošenje novog Zakona o osiguranju koji je napravio značajan napredak u harmo- nizaciji sa relevantnim zakonodavstvom Evropske unije; i započinjanje procesa usklađivanja sa propisima Evropske unije o autoodgovornosti u smislu osiguranih suma.

Glavni preostali problemi su da se: definiše poreski tretman „zajedničkih usluga“ za razdvojene kompanije sa istim akci- onarom; dozvoli osiguravajućim društvima da utvrde broj izvršnih direktora, svojim osnivačkim aktom; liberalizuje cena autoodgovornosti koja bi odmah pogodovala kanalima distri- bucije; razmotri utvrđivanje strategije osiguranja od prirodnih katastrofa elementarnih nepogoda i obezbedi da se, u slučaju nekog velikog štetnog događaja, znatan udeo šteta prenosi na osiguravajuća društva; i donese novi set zakona o osiguranju: Zakon o nadzoru osiguranja, Zakon o ugovoru o osiguranju i Zakon o posrednicima i zastupnicima u osiguranju.

Nafta i gas

Prethodna godina donela je promene regulative bez ade- kvatnih konsultacija sa industrijom i povećan broj i iznos

parafiskalnih nameta na nacionalnom i lokalnom nivou. Od pet preporuka koje su predstavljene u Beloj knjizi 2014, jedna je ostvarila značajan napredak, tri određeni napre- dak, dok u jednoj nije bilo napretka.

Ključna poboljšanja obuhvataju donošenje nove Uredbe o obeležavanju naftnih derivata kojom su eliminisani uočeni nedostaci (usvojena u junu 2015); i pojačanu inspekciju i kontrolu licenci za trgovinu derivatima nafte u veleprodaji, kao deo borbe protiv nedozvoljene trgovine.

Glavni preostali problemi su: uređivanje naplate parafi- skalnih nameta i usvajanje podzakonskih akata vezanih za Zakon o robnim rezervama.

Privatno obezbeđenje

Protekla godina je bila obeležena značajnim problemima vezanim za sivu ekonomiju i izazovima u sprovođenju Zakona o privatnom obezbeđenju (usvojen 2013). Od pet preporuka koje su predstavljene u Beloj knjizi 2014, dve su ostvarile značajan napredak, dve određen napredak, dok u jednoj nije bilo napretka.

Ključno poboljšanje je obrazovanje Stručnog saveta za unapređenje privatnog obezbeđenja, kao foruma za komu- nikaciju sa privatnim sektorom.

Glavni preostali problemi su: da se nastavi priprema pod- zakonskih akata vezanih za Zakon o privatnom obezbeđe- nju, koji treba da budu harmonizovani sa zakonodavstvom Evropske unije u meri u kojoj je to moguće i da se odrediti razuman rok za obuku i licenciranje službenika obezbeđe- nja i kompanija.

U periodu između oktobra 2014. i oktobra 2015. godine, najmanji napredak je ostvaren u propisima o deviznom poslovanju, porezima, kao i u oblastima hrane i poljopri- vrede, lizinga, lekova i sredstava za održavanje higijene i kozmetici.

Propisi o deviznom poslovanju

Nije bilo приметnog napretka u ovoj oblasti od usvajanja izmena Zakona o deviznom poslovanju 2012. godine. Od 12 preporuka koje su predstavljene u Beloj knjizi 2014, dve su ostvarile određeni napredak, dok u deset nije bilo napretka.

Ključna poboljšanja obuhvataju donošenje i izmene određe- nih podzakonskih akata, na primer Odluke o izveštavanju o

poslovima sa hartijama od vrednosti i manje izmene Odluke o izveštavanju o kreditnim poslovima sa inostranstvom.

Glavni preostali problemi su vezani za modernizaciju propisa o platnom prometu i prilagođavanje savremenim transakcijama; omogućavanje „cash-pooling-a“ između povezanih društava; i omogućavanje prekograničnog međukompanijskoj fakturisanja kako bi se pojednostavila plaćanja po ovom osnovu i dalje regulisale „netting“ operacije.

Porezi

Nije bilo primetnih poboljšanja u poreskoj oblasti. I dalje su prisutni problemi u sprovođenju poreskih propisa, ne postoji zaštita od parafiskalnih nameta i primetni su slučajevi naglih izmena zakona (npr. Zakon o akcizama, Zakon o PDV). Od 37 preporuka koje su predstavljene u Beloj knjizi 2014, četiri su ostvarile određeni napredak, dok u 33 nije bilo napretka.

Ključna poboljšavanja obuhvataju dalje sprovođenje sistema elektronskog podnošenja poreskih prijava koje je doprinelo smanjenju troškova poreskih obveznika, većoj pravnoj sigurnosti, tačnosti podataka Poreske uprave i olakšanom dobijanju različitih uverenja koja izdaje Poreska uprava, kao i formiranje radne grupe za izradu Zakona o naknadama (parafiskalima) početkom 2015. godine.

Glavni preostali problemi su: nedosledna primena istih poreskih pravila od strane različitih organizacionih delova Poreske uprave i nedostatak koordinacije između Poreske uprave i Ministarstva finansija; regulativa se usvaja i menja bez učešća ili bez dovoljnog učešća javnosti (npr. Zakon o akcizama, Zakon o PDV); Zakon o porezu na dobit pravnih lica treba da se izmeni tako da omogući potpuno priznavanje troškova reklame za poreske svrhe i promeni važeća norma da se samo plaćeni porezi priznaju kao trošak u poreskom bilansu i uskladi sa pravilima u MSFI; uvođenje sintetičkog sistema poreza na dohodak građana; Zakon o PDV treba izmeniti kako bi se status stranih lica regulisao u skladu sa najboljim praksama; veliki broj pravilnika o PDV treba zameniti jednim sveobuhvatnim aktom; odredbe Zakona o porezima na imovinu koje određuju primenu metoda obračuna poreske osnovice imovine koristeći metod zoniranja, koje treba ponovo razmotriti; i Zakon o naknadama koji još nije usvojen, dok su u praksi još uvek prisutni pokušaji uvođenja novih naknada.

Hrana i poljoprivreda

Tokom prethodnih godinu dana nije bilo vidljivih poboljšanja u rešavanju ključnih pitanja: sprovođenje regulative

o bezbednosti hrane, nedostatak kontrole kvaliteta (nacionalne referentne laboratorije) i nejednak tretman pri registraciji sredstava za zaštitu bilja. Od 31 preporuke koje su predstavljene u Beloj knjizi 2014, četiri su ostvarile određen napredak, dok u 27 nije bilo napretka.

Ključno poboljšanje je usvajanje Zakona o inspekcijskom nadzoru, koji treba da ograniči preklapanje nadležnosti i sivu ekonomiju, ali još uvek nema praktičnih efekata.

Glavni preostali problemi su vezani za: usvajanje relevantnih podzakonskih akata o bezbednosti hrane i osnivanje Nacionalne referentne laboratorije; nedosledno sprovođenje pravila od strane inspektora, pogotovo u fitosanitarnoj i sanitarnoj oblasti; neophodno usvajanje novog Pravilnika o deklarisanju da bi se rešili problemi sa naglim promenama u tumačenju postojećeg Pravilnika od strane Fitosanitarne inspekcije; harmonizaciju regulative o bezbednosti hrane i sredstvima za zaštitu bilja sa relevantnom regulativom Evropske unije.

Lizing

Od šest preporuka koje su predstavljene u Beloj knjizi 2014, jedna je ostvarila značajan napredak, dok u pet nije bilo napretka.

Ključna poboljšanja obuhvataju: usvajanje Zakona o osiguranju koji omogućava lizing kompanijama da vrše poslove zastupanja u osiguranju i donošenje NBS odluke o sprovođenju odredaba Zakona o osiguranju sa preciznim pravilima za sticanje licence za poslove posredovanja i zastupanja u osiguranju.

Glavni preostali problemi su: izjednačavanje PDV tretmana kamata u finansijskom lizingu sa tretmanom kamata u bankarskom sektoru; uključivanje finansiranja putem lizinga u poljoprivredni podsticajni program kroz izmene Zakona o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju; lizing i osiguravajuća društva bi trebalo da budu na istom nivou kao i banke u vezi sa otpisom potraživanja od pojedinca; izmena odluke o javnim parkiralištima lokalnih samouprava gde bi se u slučaju vozila koja su data u finansijski lizinga predvidelo da se korisnikom javnog parkirališta smatra primalac lizinga.

Lekovi

Pravni okvir i dalje izaziva posebnu zabrinutost. On je nedovršen i neusaglašen sa legislativom Evropske unije, što prouzrokuje veliku neizvesnost u sektoru zdravstva i omogućava netransparentne procedure na različitim nivo-

ima, uključujući i odluke Vlade i Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje. Od 20 preporuka koje su predstavljene u Beloj knjizi 2014, jedna je ostvarila značajan napredak, jedna određeni napredak, dok u 18 nije bilo napretka.

Ključna poboljšanja obuhvataju: uspostavljanje kvalitetnijeg dijaloga između Vlade i zainteresovanih strana i donekle unapređenu konkurentnost na tržištu pružanja zdravstvenih usluga i zdravstvenog osiguranja podstaknutu koracima usmerenim ka izjednačavanju državnog i privatnog sektora.

Glavni preostali problemi su: finansijska konsolidacija i veća transparentnost zdravstvenog budžeta, kako bi se povećala poslovna predvidivost i sigurnost investiranja; obezbeđivanje podjednakog poreskog tretmana celog farmaceutskog sektora; donošenje Uredbe o kriterijumima za formiranje cena lekova za upotrebu u humanoj medicini na tromesečnom nivou i proširenje grupe lekova koji se mogu izdavati bez lekarskog recepta.

Sredstva za održavanje higijene i kozmetika

Od šest preporuka koje su predstavljene u Beloj knjizi 2014, jedna je ostvarila određeni napredak, dok u pet nije bilo napretka.

Ključna poboljšanja obuhvataju: jačanje dijaloga sa Ministarstvom poljoprivrede i zaštite životne sredine kroz organizaciju seminara i prezentacija i podršku udruženja za zaštitu potrošača komunikaciji cena po jedinici pranja zajedno sa cenom po pakovanju.

Glavni preostali problemi su: dalja i ubrzana harmonizacija sa izmenama u regulativi Evropske unije i tehničkim zahtevima; sanitarna inspekcija relevantnih proizvoda treba da bude regulisana samo Zakonom o hemikalijama; sredstva

za održavanje čistoće i higijene obeležena kao „iritativna“ treba tretirati na isti način kao u EU i podizanje svesti potrošača o jediničnim cenama.

Radnopravni propisi

Nakon jula 2014. godine kada je radnopravna legislativa pretrpela značajne i sveobuhvatne strukturne reforme, nije bilo promena u periodu koji je sledio. Iako Savet stranih investitora prepoznaje značajne reforme uvedene u julu 2014. godine, pregled realizacije preporuka Bele knjige ih ne reflektuje, jer posmatra period od oktobra 2014. do oktobra 2015. godine, u kome nije bilo napretka. Samim tim, od 26 preporuka koje su predstavljene u Beloj knjizi 2014, dve su ostvarile određeni napredak, dok u 24 nije bilo napretka.

Ključna poboljšanja obuhvataju: izmene Zakona o zapošljavanju stranaca koji je omogućio samozapošljavanje, ostvarivanje prava u vezi sa nezaposlenošću i harmonizaciju domaćih propisa sa propisima Evropske unije i da nacrt Zakona o zaštiti građana tokom privremenog rada u inostranstvu pojednostavljuje proceduru i nastoji da unese ravnotežu između potreba globalnog tržišta rada i zaštite domaćih zaposlenih dok su na privremenom radu u inostranstvu.

Glavni preostali problemi su: da iznajmljivanje radne snage nije regulisano; naknada zarade za vreme odsustva sa rada treba da bude jednaka iznosu osnovne zarade uvećane po osnovu minulog rada (Zakon o radu); limit trajanja ugovora o radu na određeno vreme treba produžiti sa 24 na 36 meseci (Zakon o radu); komplikovani model obračuna zarade treba pojednostaviti (Zakon o radu); kod zapošljavanja stranaca potrebno je pojednostaviti proceduru pribavljanja boravišne dozvole i izuzeti test tržišta rada prilikom zapošljavanja direktora ili visokog menadžmenta.

SAVET STRANIH INVESTITORA – PREGLED

Preko 130 kompanija, sa više od 97.000 zaposlenih¹, iznad 23,5 milijardi evra investicija² i 18% BDP³ – to je danas Savet stranih investitora. Osnovna svrha udruženja je da omogući dijalog između članica koji će proizvesti recept za poboljšanje opšte poslovne klime, a koji će zatim biti predstavljen i kroz stalne razgovore obrazložen državi i ostalim relevantnim činiocima.

Činjenica da Savet okuplja više od 30 sektora i da su naše članice konkurenti na tržištu, garancija su sveobuhvatnosti i inkluzivnosti naših stavova. Dijalog između članica se odvija unutar osam radnih odbora i dodatnih ad-hoc grupa koje je Savet formirao kako bi osigurao transparentan i pravičan proces donošenja odluka – tako da zauzeti stavovi predstavljaju mišljenje većine, a ne idu protiv interesa niti jedne kompanije članice. Stoga, odluke se donose dvostepeno, prvo na nivou radnih odbora, uz potpunu uključenost članova, a nakon toga moraju biti potvrđeni od strane Upravnog odbora. Ovaj kompleksan proces donekle usporava efikasnost Saveta, ali istovremeno daje težinu i kredibilitet donetim odlukama.

Ključni činiac koji utiče na rad Saveta je – poverenje. Poverenje članova da u Savetu postoje jednaka pravila igre, transparentan i predvidiv način donošenja odluka. Poverenje da će glas svakog člana imati istu važnost i težinu, bez obzira na snagu kompanije ili industriju u kojoj posluje. Stoga su visoki etički standardi i jasna pravila upravljanja od izuzetnog značaja za Savet. Tokom godina, Savet je usvojio niz statutornih akata kojima se bliže utvrđuju prava i obaveze članova i zvaničnika Saveta, promovisu pravila konkurencije i definišu smernice za angažman unutar i izvan Saveta. Tako Savet ima razvijene smernice za zaštitu prava konkurencije, smernice za rad odbora, smernice za saradnju sa državom i sa ostalim relevantnim organizacijama, kao i smernice za javne nastupe. Sve to čini Savet organizacijom sa visokim etičkim pravilima i korporativnim upravljanjem koja postavlja standarde poslovanja o svojoj oblasti.

Savet stranih investitora odlikuje još jedna specifičnost koja je vezana za strateški važan proces za Srbiju – proces evropskih integracija. Oko 70% članica Saveta je iz Evropske unije, a ostali članovi, koji dolaze iz drugih delova sveta – npr. Sjedinjenih Američkih Država, Rusije, Kine, Japana – takođe

posluju na evropskom tržištu. Stoga, Savet ima jedinstvenu sposobnost da ukrsti znanja i iskustva o evropskom i srpskom tržištu i da pruži savete i konkretne predloge kako što efikasnije i plodotvornije proći kroz proces ekonomske integracije Srbije u EU.

Glavni činiac koji karakteriše odnos Saveta sa Vladom i ostalim partnerima je takođe – poverenje. To poverenje je Savet stranih investitora gradio tokom proteklih 13 godina prevashodno kroz konzistentnost i konstruktivnost stavova i predloga koje dajemo, ali i kroz predusretljivost, otvorenost i doslednost u dijalogu. Stoga, s ponosom možemo da konstatujemo da je Savet stalni učesnik u procesima izmena propisa, te da na poziv Vlade i ostalih partnera aktivno učestvuje u definisanju novih pravila na tržištu.

Savet nije komora i ne pruža usluge posredovanja, savetovanja, treninga i sličnih vidova podrške. Naša puna pažnja je usmerena na analizu propisa i javnih politika i razmenu mišljenja i iskustava vezanih za uslove poslovanja.

Iako je Bela knjiga najpoznatiji projekat i proizvod Saveta, čija priprema i prezentacija iziskuje skoro šest meseci aktivnog rada, to nikako nije naš jedini projekat. Tokom godine sprovodimo niz aktivnosti usmerenih na poboljšanje poslovne klime u Srbiji. S jedne strane, analiziramo propise, nacрте novih zakona i podzakonskih akata, preispitujemo njihovu primenu. S druge strane, organizujemo dijalog sa državom i drugim činiocima, prenoseći naša viđenja i predloge i razmenjujući mišljenja kako prevazići konkretne probleme i podići konkurentnost srpskog tržišta.

Šta su bile ključne aktivnosti Saveta u protekloj godini?

U periodu između dve Bele knjige, Savet je detaljno analizirao preko 38 propisa, podnošenjem više od 30 pisanih inicijativa i učestvovao u 17 javnih rasprava o novim nacrtima zakona. Teme kojima smo se bavili su najviše odnosile na pet oblasti koje smo definisali kao prioritete:

1. uvođenje koherentnog opšteg pravnog okvira, s akcentom na liberalizaciji propisa o deviznom poslovanju i smanjenju rigidnosti u njihovom tumačenju
2. poboljšanje i konzistentnija primena poreskih zakona, uključujući uvođenje zaštitnog mehanizma protiv novih parafiskalnih nameta
3. omogućavanje vlasništva nad zemljištem, takozvana konverzija zemljišta

¹ Podaci za 2015. godinu, izvor: arhiva Saveta

² Podaci za 2015. godinu, izvor: arhiva Saveta

³ Podaci za 2014. godinu, izvori: arhiva Saveta, Narodna banka Srbije

4. obezbeđenje efikasnog tržišnog nadzora kroz izmenu propisa o inspekcijama i delotvornije suzbijanje sive ekonomije
5. kontinuirano unapređenje radnopravnog zakonodavstva, pre svega oblastima iznajmljivanja radne snage i zapošljavanja stranaca

Osim ovih, Savet se takođe angažovao u poboljšanju propisa o ulaganjima, izvršenju, koncentraciji, zaštiti podataka ličnosti, uvođenju registra diskvalifikovanih lica, nostrifikaciji diploma, poreskim podsticajima, FATCA, ovlašćenju za podnošenje finansijskih izveštaja, izdavanju građevinskih dozvola, zdravlju i bezbednosti na radu, zaštiti građana koji rade u inostranstvu, formuli za cenu gasa, kao i u oblastima lizinga, osiguranja, poljoprivrede i telekomunikacija.

Kada je reč o dijalogu sa državom, Savet je početkom maja 2015. godine organizovao konferenciju „Reality Check“, koja je imala za cilj da pola godine nakon Bele knjige proveri ispunjenost datih preporuka i podstakne pozitivne promene u najvažnijim regulatornim oblastima. Ova godišnja konferencija okuplja menadžment kompanija članica, najviše državne zvaničnike, državnu administraciju i manju grupu diplomata, koji u okviru četiri radne i plenarne sesije diskutuju o ključnim temama za poboljšanje poslovne klime. Ove godine smo takođe imali zadovoljstvo da ugoštimo evropskog komesara za susedsku politiku i pristupne pregovore, čime smo stavili akcenat na proces evropskih integracija u okviru svih sedam tema na koje smo se fokusirali: propisi o deviznom poslovanju, zapošljavanje stranaca, usvajanje i primena poreskih zakona, konverzija zemljišta, inspekcije, osiguranje i telekomunikacije. Radne sesije su proizvele zaključke, koji su predstavljeni na plenarnoj sesiji kao smernice za dalji rad.

Konferencija „Reality Check“ jasno prikazuje jednu od ključnih karakteristika našeg redovnog dijaloga sa državom – višeslojnost. Pored razgovora sa najvišim državnim zvaničnicima, veliku pažnju posvećujemo aktivnoj komunikaciji sa državnom administracijom detaljno proučavajući određene regulatorne probleme i potencijalna rešenja. Verujemo da jedino kombinacija jasne političke volje i stručne administrativne podrške može proizvesti dobre i sprovodive državne politike. Stoga ne čudi podatak da smo u periodu između dve Bele knjige organizovali više od 36 sastanaka sa najvišim državnim zvaničnicima i predstavnicima državne administracije, uz organizaciju 11 okruglih stolova i prezentacija.

Ove godine Savet je nastavio aktivan angažman u procesu evropskih integracija. U septembru mesecu, u predvečerje otvaranja aktivnih pristupnih pregovora, delegacija Saveta stranih investitora susrela sa srpskim pregovaračkim timom, a nakon toga otputovala u Brisel gde je imala seriju sastanaka sa pet generalnih direktorata Evropske komisije i Evropskom službom za spoljne poslove, kao i sa izvestiocem Evropskog parlamenta za Srbiju. Smatrali smo da je važno da dosledno prenesemo da Srbija treba da ostane u fokusu EU, te da smo spremni da pružimo aktivnu podršku obema pregovaračkim stranama kako bi bolje razumeli specifičnosti srpskog tržišta i modelite njegovog prilagođavanja evropskim principima i standardima.

Tokom godine, Savet je takođe vodio aktivan dijalog sa svim drugim relevantnim činiocima, međunarodnim finansijskim institucijama, razvojnim agencijama, ambasadama i, naravno, drugim poslovnim udruženjima. Pokrenuli smo i nekoliko zajedničkih inicijativa sa Američkom privrednom komorom, NALED-om, Privrednom komorom Srbije i Srpskom asocijacijom menadžera. Verujemo u dijalog i pozitivan učinak koji sinergija sa partnerima može da donese i ostaćemo otvoreni za saradnju u budućnosti.

Na kraju, dozvolite da ukažemo na to da sve što Savet radi proizilazi iz direktnog angažmana njegovih članica - stranih kompanija koje svojevolsno ulažu svoje resurse i dele svoja znanja za veći boljitak svih. Samim tim, Savet čak može biti viđen kao proizvod društveno odgovornog poslovanja (u daljem tekstu: DOP), jedna od mnogih aktivnosti koje članice Saveta, šampioni DOP-a, sprovode u Srbiji kao deo njihove posvećenosti da posluju u skladu sa visokim upravljačkim standardima i doprinose društvima u kojima posluju.

Da podsetimo, žila kucavica Saveta su njegovi odbori u okviru kojih predstavnici kompanija članica analiziraju određene regulatorne oblasti i politike i formulišu zajedničke zaključke i predloge. Savet trenutno ima osam odbora, kako međusektorske, kao što su: za borbu protiv nedozvoljene trgovine, ljudske resurse, poreze i pravna pitanja; tako i sektorske kao što su: za hranu i poljoprivredu, lizing i osiguranje, nekretnine i gradnju i za telekomunikacije i informacione tehnologije.

Kako bi ostvario svoj cilj, Savet stranih investitora će nastaviti da osluškuje interes članstva, podstiče aktivnu debatu i predano radi na formulisanoj preporuci za bolje uslove

poslovanja u Srbiji. Trudićemo se da i u budućnosti nastavimo da budemo pouzdan partner vlastima i svim rele-

vantnim akterima u procesu stvaranja održivog poslovnog okruženja u Srbiji.

- Savet stranih investitora je osnovan 2002. godine, od strane 14 stranih kompanija, uz podršku OECD-a, sa zajedničkom idejom da doprinese poboljšanju investicionog okruženja u Srbiji.
- Misija Saveta danas glasi: „Da aktivno promoviše održivo poslovno okruženje kroz otvoren dijalog za vlastima i drugim relevantnim činiocima”.

MANIFEST DRUŠTVENO ODGOVORNOG POSLOVANJA

Goruća potreba za korenitim i inovativnim društvenim i ekonomskim promenama postala je očigledna, kako u nedovoljno razvijenim, tako i u razvijenim delovima sveta sa još uvek visokim stopama nezaposlenosti, demografskim promenama koje preoblikuju društvo i klimatskim izazovima i prirodnim resursima koji i dalje predstavljaju razlog za zabrinutost. Sa ciljem pronalaženja održivih rešenja za ove kompleksne i međuzavisne izazove, linija koja deli profitni od neprofitnog sektora postaje sve tanja, sa pojavom "socijalne ekonomije" i kompanija čiji proizvodi i usluge imaju prvenstveno društveno korisnu svrhu.

U tom kontekstu, poslovni sektor je u jedinstvenoj prilici da, kao snaga koja stoji iza ekonomskog rasta, pomogne stvaranju pravednijeg, inkluzivnog i održivog društva. Koncept društveno odgovornog poslovanja već se značajno razvio u proteklih nekoliko decenija, od prostog doniranja novca neprofitnim organizacijama do mnoštva praksi koje su čvrsto integrisane u samo poslovanje. Međutim, korenita promena zahteva da sve kompanije u svoje strategije još potpunije integrišu ekološke, društvene, etičke i principe dobrog upravljanja. Događaji u godini iza nas, koji uključuju rastuće izazove održivosti, globalnu političku nestabilnost i goruće probleme ekonomske nejednakosti, otvorili su vrata za potpuno nove načine angažovanja poslovnog sektora u vezi sa društvenim pitanjima, stavljajući saradnju sa javnim i civilnim sektorom u centar pažnje, kako bi se postigli sveobuhvatni i sistemski rezultati. Aktivno učešće u partnerstvima formiranim u "zlatnom trouglu" poslovnog sektora, vlade i civilnog društva, istinski je doprinos korporativne društvene odgovornosti održivom svetu.

Prepoznajući potrebu da podrži i unapredi takva međusektorska partnerstva, u junu 2015. najveća evropska poslovna mreža za društveno odgovorno poslovanje, CSR Europe, promovisala je "Enterprise 2020 Manifesto", pozivajući vlade i poslovni sektor na zajedničku akciju, sa posebnim fokusom na smanjenje nezaposlenosti, održive životne stilove, transparentnost i poštovanje ljudskih prava u svim aspektima. Manifest, koji podržavaju i partneri ove mreže u Srbiji, poziva kompanije da preuzmu vodeću ulogu u formiranju i radu zajedničkih platformi, koje će činiti partneri iz svih sektora, za rešavanje uočenih izazova.

Slične tendencije prisutne su i u Srbiji – kompanije se sve više okreću zajedničkim društveno odgovornim akcijama kroz poslovne ili granske asocijacije i saradnju sa vladom i neprofitnim organizacijama pri identifikovanju akutnih izazova koje treba rešiti. Potreba za saradnjom svih sektora u društvu postala je očigledna tokom razarajućih poplava u maju 2014. godine, kada su se brojne kompanije pridružile vladi, građanima i neprofitnim organizacijama u akcijama pomoći širom zemlje. Naše kolege iz poslovnog sektora učinile su mnogo više od direktnog doniranja novca ugroženim područjima – mnogi od njih obezbedili su hitne zalihe proizvoda, stavili su na raspolaganje stručnost svojih zaposlenih lokalnim zajednicama kroz, na primer, pomoć u upravljanju kolektivnim centrima, ponudili su specijalne programe svojim zaposlenima i potrošačima i kao volonteri se uključili u obnavljanje ugroženih područja. U takvoj prilici još jednom se pokazalo da kompanije mogu da primene mnoštvo mehanizama u cilju uključivanja u razvoj društva, kao i da takav uspešan pristup može biti primenjen i u drugim oblastima, sa ciljem ostvarenja održivih i dugoročnih rešenja.

Verujući da poslovni sektor može da preuzme vodeću ulogu u pokretanju ekonomskog rasta, istovremeno negujući socijalnu inkluziju i koheziju, kao i prirodno okruženje,

OSTAJEMO POSVEĆENI:

- Zagovaranju usvajanja adekvatnog pravnog okvira, koji bi poboljšao i stimulisao odgovorne poslovne prakse.
- Uspostavljanju i podsticanju dijaloga sa stakeholderima iz svih sektora prilikom suočavanja sa najaktuelnijim ekonomskim, društvenim i ekološkim izazovima.
- Pružanju dobrog primera korporativnog upravljanja i transparentnosti u svim aspektima poslovanja.
- Promociji i primeni transparentnog izveštavanja o društvenim i ekološkim uticajima, u skladu sa EU standardima.
- Pružanju podrške medijima u podizanju svesti javnosti o društveno odgovornom poslovanju.
- Zalaganju za uvođenje kurseva o društveno odgovornom poslovanju u univerzitetske nastavne planove, sa ciljem edukacije budućih generacija poslovnih lidera.

INVESTICIONA I POSLOVNA KLIMA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Ubrzati stopu tranzicionih reformi sa dvojnim ciljem: poboljšavanja investicione i poslovne klime s jedne strane i približavanja Srbije Evropskoj uniji, s druge strane.	2008		√	
Ubrzati proces makroekonomske fiskalne konsolidacije.	2014	√		
Smanjiti i pojednostaviti birokratske procedure i na nacionalnom i na lokalnom nivou.	2011		√	
Povećati pažnju u primeni zakonodavstva i brzoj reakciji u slučajevima kad se zakonodavstvo ne primenjuje.	2014			√
Podsticati izvoz kao ključan element ekonomskog rasta i razvoja.	2013			√
U kabinetu stvoriti organizacionu jedinicu koja će pomagati investitorima.	2014			√

Iza nas je još jedna izuzetno teška godina. Recesija, ili veoma spor rast i dalje obeležavaju veliki deo svetske privrede, uključujući i glavne trgovinske partnere Srbije. Pored toga, na aktuelna ekonomska zbivanja u Srbiji uticala je i katastrofalna poplava iz maja 2014. godine, odnosno otklanjanje njenih posledica.

Najveći uspeh u makroekonomskom delu poslovnog okruženja svakako je fiskalna konsolidacija, preciznije - smanjenje budžetskog deficita. U ovoj godini očekuje se znatno manji deficit od planiranog. Najveći doprinos smanjenju deficita došao je na strani naplate budžetskih prihoda, što je pozitivno. Osetan doprinos smanjenju deficita dalo je i smanjenje određenih kategorija plata i penzija, kao i nerealizovanje predviđenih budžetskih investicionih ulaganja u infrastrukturu. S druge strane, javni dug se i dalje uvećava i prešao je granicu od 75% BDP, sa tendencijom da raste sve do 2017. godine

Očekuje se da će 2015. godina zabeležiti skroman, ali ipak pozitivan rast od 0.5% BDP-a. To se može smatrati uspehom s obzirom na to da je težište u protekloj godini bilo na ostvarivanju fiskalne konsolidacije. Očekivani rast društvenog proizvoda pre svega počiva na rastu industrijske proizvodnje od oko 6%.

Inflacija je na najnižem nivou za poslednjih dvadeset pet godina i iznosi ispod 2%. Opšta likvidnost je zadovoljavajuća, ali je zabrinjavajući porast nenaplativih kredita.

Nezaposlenost je u proteklih godinu dana smanjena i iznosi oko 19%. Zabrinjava činjenica da je nezaposlenost veoma visoka među mladima (do 35 godina), oko 30%. S druge

strane, broj zaposlenih je u blagom porastu. Međutim, Vlada je najavila i usvojila program smanjivanja broja zaposlenih u državnoj administraciji. Plan je tek počeo da se primenjuje i očekuje se da će na kraju godine biti oko 30.000 manje zaposlenih, uglavnom prirodnim odlivom, a znatno manje otkazima.

Spoljna trgovina beleži pozitivne trendove. Za proteklih godinu dana izvoz je porastao za 9%, a uvoz za 3.2%, što je smanjilo spoljnotrgovinski deficit. Tekući račun platnog bilansa je sada -2,6% društvenog proizvoda.

Vrednost dinara je u proteklih godinu dana bila vrlo stabilna u odnosu na evro: oko 120 dinara. Ima, međutim, mnogo ekonomista koji smatraju da je vrednost nacionalne valute precenjena, što otežava izvoz. Kreditni rejting, uprkos pozitivnim kretanjima, nije poboljšao, tako da je Srbija i dalje suočena sa relativno skupim kreditima i to u situaciji kad su kamatne stope globalno na vrlo niskom nivou. To ne deluje podsticajno na strane investitore.

Udeo investicija u BDP je i dalje nizak, zbog čega je teško uskoro očekivati osetniji rast društvenog proizvoda. Kao što je pomenuto, neke od investicija koje su planirane u okviru budžeta nisu realizovane. Tendencija smanjivanja učešća stranih investicija se nastavlja. Očekuje se do kraja godine priliv koji bi za celu godinu iznosio ukupno oko 800 miliona evra.

Na planu integracija u Evropsku uniju u protekloj godini se ništa značajno nije desilo. Srbija ima status kandidata, pregovori su, u načelu, otvoreni još prošle godine, ali do konkretnog pomaka, odnosno stvarnog pregovaranja po pogla-

vljima još nije došlo. Trenutna očekivanja su da je najrealnije da bi pregovori mogli početi početkom 2016. godine.

Povećavanje konkurentnosti ostaje i u ovoj i u narednim godinama vrlo važan zadatak za Vladu. Prema izveštaju Svetskog ekonomskog foruma o konkurentnosti po opštoj globalnoj konkurentnosti, Srbija se još uvek nalazi u donjem delu tabele, na 94. mestu od ukupno 144 zemalja. U nekim od elemenata koji čine ovaj kompozitni pokazatelj Srbija stoji još slabije i za očekivati je da će tim elementima u nare-

dnom periodu posvetiti više pažnje. Tako je po razvijenosti institucija na 122. mestu, po efikasnosti tržišta roba na 128. mestu, a po efikasnosti tržišta rada na 119. mestu.

Vlada je u proteklom periodu pokrenula jedan broj značajnih inicijativa za poboljšavanje investicione i poslovne klime. Neke od tih mera tek treba da daju pune efekte. Ono što Savet ovom prilikom predlaže jeste da se malo više pažnje posveti već donetim zakonima i podzakonskim aktima, da se nadgleda njihova realizacija.

PREPORUKE SAVETA

Mi moramo da ponovimo neke od preporuka koje su iznete u dosadašnjim izdanjima Bele knjige da bismo na taj način istakli i njihov značaj:

- Ubrzati stopu tranzicionih reformi sa dvojnim ciljem poboljšavanja investicione i poslovne klime s jedne strane i približavanja Srbije Evropskoj uniji, s druge strane.
- Smanjiti i pojednostaviti birokratske procedure i na nacionalnom i na lokalnom nivou.
- Povećati pažnju u primeni zakonodavstva i brzou reakciju u slučajevima kad se zakonodavstvo ne primenjuje.
- Podsticati izvoz kao ključan element ekonomskog rasta i razvoja.
- U kabinetu stvoriti organizacionu jedinicu koja će pomagati investitorima.

STUBOVI RAZVOJA

TRANSPORT

U ovom značajnom stubu razvoja, posebno u železničkom saobraćaju i proteklu godinu je obeležila potreba da se saniraju posledice katastrofalnih poplava iz maja 2014. godine. Osim toga, u prošloj godini nastavljeno je usaglašavanje sa pravnim tekovinama Evropske unije. Zabeležen je određeni napredak u drumskom, rečnom i vazdušnom saobraćaju. Železnički saobraćaj se tek sprema za realizaciju 800 miliona dolara ruskog kredita i realizaciju kredita Svetske banke namenjenog restrukturiranju železnice. Vazdušni saobraćaj je u ovom periodu ispunio uslove koji će od iduće godine omogućiti direktne letove do SAD.

Prethodna Bela knjiga je imala 20 preporuka. Značajan napredak je zabeležen u dva slučaja, određeni napredak u 13, a u pet slučajeva napretka uopšte nije bilo. Jedna od tih pet preporuka se ponavlja još od 2009. godine. Ova Bela knjiga nudi 22 preporuke.

ENERGIJA

Energetski sektor se, takođe, tokom prošle godine oporavljao od posledica velike poplave. Tek nedavno je isušen veliki kop u Tamnavi. Svakako je pozitivna činjenica da je tokom prošle godine donet Zakon o energetici, jedan broj podzakonskih akata, čime je pravni okvir još više približen pravnim tekovinama Evropske unije, posebno u oblasti električne energije, gasa i obnovljivih izvora energije. Restrukturiranje dve ključne kompanije u ovom sektoru, Elektroprivrede Srbije i Srbijagasa tek je počelo i još uvek nema vidljivih rezultata. Cena struje je konačno približena realnoj tržišnoj ceni, te se može očekivati bolje poslovanje i povećanje investicija u ovoj oblasti.

Prethodna Bela knjiga je ponudila šest preporuka. U pet slučajeva je zabeležen izvestan napredak, dok u jednom slučaju, predloženom još 2009. godine, uopšte nije bilo napretka. Ova Bela knjiga nudi sedam preporuka.

TELEKOMUNIKACIJE I INFORMACIONE TEHNOLOGIJE

Na osnovu podataka Regulatorne agencije za elektronske komunikacije i poštanske usluge indikatori u brojkama u industriji pokazuju određenu stagnaciju. Ukupne investicije u sektor telekomunikacija su najniže u poslednjih deset godina i iznose 186 miliona evra. Ukupan prihod je istom nivou kao prethodne godine. Međutim, iza ovih stagnantnih opštih podataka kriju se i određeni kvalitativni iskoraci, kao što je, na primer, dovršen proces digitalizacije.

Industrija informacionih tehnologija u protekloj godini beleži pozitivne rezultate i pomake. Velika IT preduzeća stalno proširuju svoju poslovnu ponudu, a sve više se pojavljuju i mala preduzeća. Regulatorni okvir se i dalje menja i to u pravcu liberalizacije i povećavanja transparentnosti. Takođe se i e-Uprava sve više širi i zahvata nove oblasti administracije.

Prethodna Bela knjiga je sadržala 22 preporuke, od kojih je 12 za telekomunikacije i deset za informacione tehnologije. Uspeh u realizaciji je sledeći: značajan napredak u tri slučaja, određeni napredak u pet slučajeva i četiri slučaja bez ikakvog napretka. U pogledu informacionih tehnologija ni u jednom slučaju nije zabeležen značajan napredak, u tri slučaja registrovan je izvestan napredak, a u sedam slučajeva napretka nema. Ova Bela knjiga nudi 14 preporuka za telekomunikacije i deset preporuka za informacione tehnologije.

NEKRETNOSTI I IZGRADNJA

Krupan korak u proteklih godinu dana predstavlja donošenje Zakona o pretvaranju prava korišćenja u pravo svojine što je do sada bila ozbiljna prepreka ubrzanju izgradnje. Osim toga, objedinjavanje procedure, čime je obuhvaćeno izdavanje lokacijskih uslova, izdavanje građevinske i upotrebne dozvole i, konačno, upis prava svojine u katastar nepokretnosti, bitno skraćuje postupak i čini ga mnogo efikasnijim.

U prethodnoj Beloj knjizi bilo je 16 preporuka. U jednom slučaju zabeležen je značajan napredak, u devet slučajeva bilo je određenog napretka, dok u šest slučajeva napretka uopšte nije bilo. Ova Bela knjiga nudi šest preporuka.

RADNA SNAGA I LJUDSKI KAPITAL

U proteklom periodu došlo je do velikih promena u radno-pravnom zakonodavstvu, delimično kao rezultat usaglašavanja sa zakonodavstvom EU, ali možda još i više zbog stvaranja boljeg poslovnog ambijenta i privlačenja domaćih i stranih investicija. Još uvek je rano za davanje konačne ocene uspešnosti tih promena, pogotovo što promene zakonodavstva moraju da budu ispraćene i odgovarajućim sudskim postupcima.

Ljudski kapital takođe trpi u vremenu ekonomske stagnacije. Vlada preduzima određene mere i pokreće projekte angažovanja mladih akademski obrazovanih ljudi. Uprkos tome, veliki je broj nezaposlenih među mladima, a po "odlivu mozgova" Srbija zauzima jedno od prvih mesta na svetu.

INFRASTRUKTURA

TRANSPORT

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Efikasne, kvalitetne, pouzdane i održive usluge koje doprinose sveobuhvatnom i sigurnom transportnom sistemu Republike Srbije i koje kao takve predstavljaju sastavni deo Transevropske transportne mreže (u skladu s EU-Transportnom politikom (poglavlje 14 i 21)). Povećanje efikasnosti transportnog sistema jačanjem principa i institucionalnog okvira, upravljanjem kapacitetima i mehanizmima implementacije.	2014		√	
Poboljšanje kapaciteta i kvaliteta transportne infrastrukture i usluga u okviru panevropskog transportnog koridora i Osnovne jugoistočno-evropske regionalne transportne mreže.	2014		√	
Promovisanje održivog gradskog i prigradskog transporta.	2014			√
Oštećenja nastala u poplavama sanirati kvalitetnim materijalima, kako bi učestalost naknadnih popravki bila svedena na minimum.	2014	√		
Povećati iznos sredstava za održavanje i popravku glavnih puteva kako bi se zaustavilo dugoročno propadanje putne mreže.	2009		√	
Povećati kontrolu kvaliteta materijala i inspekcijski nadzor pri obavljanju radova.	2014		√	
Dalje jačanje kapaciteta, naročito za sprovođenje propisa i inspekcije.	2014	√		
Povećati napore na jačanju institucionalne reforme i izgradnje institucija u oblasti infrastrukture, sa naglaskom na transportu.	2009		√	
Poboljšati kvalitet Republičke uprave za puteve kako bi se obezbedilo da sprovede odgovarajući institucionalni okvir u ovoj oblasti.	2009		√	
Povećati napore u razvoju privatnog sektora i povećati učešće privatnog sektora u izgradnji glavnih drumskih i železničkih saobraćajnica u Srbiji.	2009		√	
Ući u javno-privatna partnerstva u oblastima transporta koje su vitalne, a koje država nije sposobna samostalno da osposobi, restrukturira ili modernizuje.	2014		√	
Dodatno raditi na otvaranju tržišta u železničkom saobraćaju u cilju uspostavljanja potrebnih institucionalnih struktura.	2014			√
Povećati napore da se javni troškovi reformi svedu na minimum preko tarifiranja korisnika kad god je to racionalno i kroz veće učešće privatnog sektora tamo gde postoji dovoljno prostora za konkurenciju.	2009		√	
Uspostaviti delotvoran sistem naplate putarine u Srbiji i smanjiti iznos putarine kako bi se na puteve u Srbiji vratio tranzitni saobraćaj (putnički i teretni).	2009			√
Stvaranje uslova za održivi razvoj transportnog sistema kroz stabilne izvore finansiranja.	2013		√	
Povećati napore u pogledu efikasnijeg sprovođenja postupaka eksproprijacije.	2013			√

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Restrukturiranje javnih poduzeća koja posluju u transportnom sektoru, sa posebnim akcentom na železnički transport i uvođenje principa upravljanja koje je orijentisano na rezultate.	2014			√
Uvođenje isplativih metoda rada koje bi trebalo da doprinesu boljem kvalitetu transportne infrastrukture zasnovanog na principu održivosti.	2014		√	
Implementacija mera koje će poboljšati karakteristike kombinovanog prevoza unutar srpskog transportnog sistema.	2014		√	
Uvođenje namenskog planiranja infrastrukturnih investicija, uzimajući u obzir prostorne mogućnosti planiranja, a time i efektivnu modernizaciju saobraćajne infrastrukture.	2014		√	

STANJE

Sa aspekta geografskog položaja Srbije, kao raskrsnice puteva i zone tranzita, spona južnih delova EU, Bliskog istoka i ostalih zemalja u balkanskom regionu, srpska saobraćajna mreža zahteva modernizaciju u svakom smislu. Pravovremeno ulaganje u zastarelu i delimično istrošenu saobraćajnu infrastrukturu donelo bi materijalne koristi, kako građanima Srbije, tako i građanima EU i neizostavno bi uticalo na podizanje usluga transporta na viši nivo. U protivnom, bez investiranja i pravovremenog remonta, Srbija od tranzitne može postati zaobilazna ruta.

Osnovna transportna infrastruktura u Republici Srbiji obuhvata oko 43.838 km puteva, 3.809 km železničkih pruga, 1.680 km plovnih puteva, dva međunarodna aerodroma, 12 luka i tri delimično izgrađena terminala za intermodalni saobraćaj. To svakako predstavlja osnov za dalji razvoj, ali ne i stabilan temelj za napredak. Zemlja površine Srbije morala bi da raspolaže mnogo većim kapacitetima ukoliko bi želela da bude sposobna da u ovom domenu parira ili bar samo da se približi državama članicama EU.

Razvoj železničkog, drumskog, vodnog, vazdušnog i intermodalnog transporta u Srbiji trebalo bi da se ogleda u obnovi, rekonstrukciji, modernizaciji i izgradnji istih. Strategija razvoja železničkog, drumskog, vodnog, vazdušnog i intermodalnog transporta u Republici Srbiji doneta je još 2008. godine, sa ciljem da ponudi plan u periodu od 2008. do 2015. godine. Realizacija pomenute strategije je u poslednjoj fazi, ali budući da u samoj strategiji nisu jasno definisani ciljevi, već su samo dati okvirni pravci potencijalnog razvoja transporta, ni rezultati postignuti u prethodnoj godini nisu konkretni.

U okviru programa Evropske unije za Zapadni Balkan-Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Srbija i Crna Gora, donet je Generalni master plan za transport u Srbiji, čiji je finalni izveštaj izrađen u oktobru 2009. godine. Sam Master plan sebe definiše kao živo oruđe koje bi trebalo periodično prilagođavati u skladu sa političkim, institucionalnim, socijalnim i ekonomskim razvojem Srbije i susjednih zemalja, te pomenuti plan generalno postavlja okvire i predviđanja za period do 2027. godine.

Jedan od glavnih razloga usled koga dolazi do zastoja u izgradnji deonice Koridora 10 jeste nedovoljno efikasno sprovođenje procedure eksproprijacije zemljišta. Usled loše procene vrednosti eksproprijisane imovine na autoputu Beograd – Niš, odnosno granica sa Republikom Makedonijom deonica tunela Manajle – Vladičin Han (Lot 6) postoji veliki broj žalbi na rešenja u upravnom postupku eksproprijacije, zbog čega je čak JP Putevi Srbije kao izvođač radova bio primoran da formira žalbenu komisiju. Naime, glavni problem koji nastaje povodom ove okolnosti je u sledećem - zbog nedovršene eksproprijacije zemljišta, više od milijardu evra kredita koje su odobrile EBRD, EIB i Svetska banka nije povučeno, tj. nisu ispunjeni uslovi da se otpočne sa korišćenjem navedenih namenskih kredita. Upravo ova kva situacija koči radove, zbog čega su ugrožene tri deonice - kod Vladičinog Hana, tunel Bancarevo na istočnom kraku od Niša ka bugarskoj granici i deonica Čiflik - Piro. Završetak kompletne putne infrastrukture na Koridoru 10 planiran je za kraj 2016. godine.

Plovni putevi i luke u Srbiji su nedovoljno iskorišćeni. Za njihovu modernizaciju i rekonstrukciju su neophodna značajna finansijska sredstva. Procena je da je za rekonstrukciju i

modernizaciju lučkog sistema neophodno 300 miliona evra plus tri miliona evra godišnje za održavanje.

POBOLJŠANJA

Izvestan napredak je ostvaren u oblasti transportne politike, posebno u drumskom, unutrašnjem rečnom i vazdušnom transportu. Osetan je umereni napredak u usaglašavanju sa pravnim tekovinama EU u oblasti transportne politike.

Očekuje se da ruski kredit od 800 miliona dolara koji je namenjen modernizaciji srpskih pruga i podrška Svetske banke, doprinesu restrukturiranju JP Železnice Srbije, što bi trebalo da poveća tržišnu orijentisanost istih i dalju racionalizaciju mreže i usluga. Republika Srbija je počela intenzivno da koristi pomenuti ruski kredit namenjen modernizaciji srpskih zelenica. Sredstva iz navedenog ruskog kredita data su namenski, a u cilju rekonstrukcije 112 kilometara na Koridoru 10, rekonstrukcije pruge Stara Pazova - Novi Sad i obnove pruge Beograd - Bar kroz Srbiju u dužini od 200 kilometara oštećenih tokom majskih poplava, a deo kredita realizovan je u vidu 27 novih dizel motornih vozova.

Takođe, u oblasti železnice, Mađarska i Srbija pripremaju zajedničku studiju izvodljivosti za modernizaciju i izgradnju dvostrukog koloseka železničke pruge između Beograda i Budimpešte. Ova brza linija (320 km/h), bila bi u potpunosti u skladu sa standardima i normama EU i omogućila bi putovanje od Beograda do Budimpešte za manje od tri sata. Kineski partneri zainteresovani su za ovaj projekt, koji bi se mogao finansirati kroz ugovorni režim „izgradi-upravljaj-prenesi“ (build-operate-transfer - BOT).

Srbija je 2014. godine dobila kategoriju 1 od vazduhoplovnih vlasti SAD, čime je potvrđeno da ispunjava standarde za uspostavljanje direktnih letova za SAD. Najavljeno je da će Air Srbija od kraja 2015. godine, odnosno od početka 2016. godine, imati direktne letove iz Beograda za tri destinacije na severnoameričkom kontinentu i to: za Njujork, Čikago i Toronto.

U oblasti unutrašnjeg vodnog transporta, u martu 2013. godine je završeno sprovođenje Rečnih informacionih servisa za reke Dunav i Savu. Više od 160 komercijalnih plovila i 50 državnih plovila opremljeno je Automatskim sistemom za identifikaciju (Automatic Identification System - AIS) tehnologijom za praćenje i lociranje.

Generalni master plan transporta za Srbiju 2009-2027. pruža sveukupni pregled potreba transportne infrastruk-

ture u Srbiji. Ukupni troškovi javnih investicija koje su neophodne u ovoj oblasti procenjene su na više od 22 milijarde evra na ime investicija i održavanja. Značajne količine nacionalnog, donorskog i IFI finansiranja već su ulagane u transportnu infrastrukturu, posebno u Koridor 10 (putni i železnički pravac).

U periodu od 2007. do 2013. gotovo 150.000.000 evra IPA sredstava uloženo je u transportni sektor, uglavnom za usklađivanje zakonodavstva sa pravom EU, implementaciju sporazuma Zajedničkog evropskog avio-područja (European Common Aviation Area - ECAA), sprovođenje građevinskih i nadzornih radova (u vezi sa IFI kreditima) na Koridoru 10 i na razvoj rečnih informacionih usluga, rečne obuke i kopanja na Koridoru 7. Srbija takođe ima koristi od organizacije Investicioni okvir za Zapadni Balkan (Western Balkans Investment Framework WBIF) finansiranja, IFI finansiranja, kredita od EIB-a (oko 905.000.000 evra), EBRD-a (oko 430.000.000 evra) i Svetske banke (oko 388.000.000 evra). Od bilateralnih donatora, pogotovo iz Helenik Plana, Češka i Kina su pružile podršku u ovom sektoru.

Generalni cilj Master plana transporta za Srbiju je da pruži doprinos u pogledu ostvarivanja veće, bolje i bezbednije transportne mreže koja će privući nova ulaganja u siromašnije oblasti, poboljšati kvalitet života u tim oblastima i unaprediti trgovinu, kao i pružiti doprinos u pogledu poboljšanja odnosa sa susednim zemljama.

Iako se ne može nazvati poboljšanjem, potrebno je primetiti da Vlada jasno shvata značaj razvijene transportne infrastrukture, te da se svim silama trudi da sanira posledice oštećenja nastale tokom višenedeljnih poplava, pa se kao dobar primer poboljšanja može navesti ponovno uspostavljanje teretnog železničkog saobraćaja između Srbije i Republike Srpske na poplavama uništenoj pruzi Ruma-Šabac-Zvornik.

U putnom sektoru, najznačajniji predviđeni projekt je izgradnja autoputa E 80 (SEETO Ruta 7) preko upravnog prelaza Merdare - Doljevac preko Kuršumlije, zaobilazeći Prokuplje i Žitorađu. Ovaj projekat je u okviru objedinjenog projekta u toku predat Generalnom direktoratu za susedne zemlje i pregovore o pridruživanju (GD NEAR) i organizaciji - Investicioni okvir za Zapadni Balkan (WBIF).

Tokom 2015. godine donet je niz izmena i dopuna zakona koji ne utiču direktno na poboljšanje transportne infra-

strukture u Srbiji, kao što su: Zakon o izmenama i dopunama Zakona o državnoj pripadnosti i upisu plovila (»Službeni glasnik RS«, broj 10/2013 i 18/2015), Zakon o izmenama i dopunama Zakona o pomorskoj plovidbi (»Službeni glasnik RS«, br. 87/2011, 104/2013 i 18/2015), Zakon o ugovorima o prevozu u železničkom saobraćaju (»Službeni glasnik RS«, broj 38/2015). Od novodonetih propisa posebno su značajne odredbe Zakona o izmenama i dopunama Zakona o plovidbi i lukama na unutrašnjim vodama (»Službeni glasnik RS«, broj 73/2010, 121/2012 i 18/2015) kojima se ukida dosadašnja podela na luke za međunarodni i domaći saobraćaj, što za posledicu ima da su sve luke otvorene za međunarodni saobraćaj, a uvodi se nominalna podela na: luke od nacionalnog značaja, luke od pokrajinskog značaja i luke od značaja za lokalnu samoupravu.

Skupština Republike Srbije usvojila je 21. maja 2015. godine Zakon o izmenama i dopunama Zakona o vazдушnom saobraćaju, koje, između ostalog, predviđaju formiranje Nacionalnog komiteta za bezbednost. Nacionalni komitet za bezbednost osniva se kao povremeno radno telo Vlade Republike Srbije sa ciljem da usklađuje delovanja organa, organizacija i vazduhoplovnih subjekata koji su odgovorni za bezbednost u vazduhoplovstvu. Takođe, pomenutim zakonom jača uloga Direktorata civilnog vazduhoplovstva kao nezavisnog regulatornog tela, čime je usvojena preporučena praksa i izvršeno usklađivanje sa standardima Evropske komisije.

PREOSTALI PROBLEMI

Izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije od 2014. godine potvrđuje da je dalje usklađivanje sa pravnom EU i dalje neophodno, većinom u oblasti sigurnosti putnog prometa, kao i u postupku istraživanja saobraćajnih nesreća. Takođe, proces reforme železničkog saobraćaja treba ojačati, sa posebnim osvrtom na fer pristup tržištu.

Restrukturiranje javnih preduzeća koja posluju u sektoru transporta uglavnom su se do sada odnosila na preduzeća koja posluju u okviru železničkog transporta. Železnički podsektor definisan je odredbama direktiva i uredbi koje se obično identifikuju kao železnički paket. Do sada sprovedene aktivnosti koje su bile vezane za uvođenje standarda Evropske unije rezultirale su transformacijom srpskih železnica iz javnog preduzeća u akcionarsko društvo (a.d.) i donošenjem Zakona o bezbednosti i interoperabilnosti železnice u novembru 2013. godine.

Prosečna brzina vozova u Srbiji je 42 km/h, a na samo 3,2% linija brzina vozova premašuje 100 km/h. Na približno 50% železničke mreže, tehnički uslovi dozvoljavaju maksimalnu brzinu do 60 km/h, a na nekim prugama brzina vozova je zbog zastarelih tehničkih parametara ograničena na 20 km/h, te je logičan zaključak da se u železničkom transportnom sektoru moraju sprovesti ozbiljni reformski koraci, te da bi uporedo trebalo da dođe do ulaganja u železničku infrastrukturu, koja bi trebalo da budu sprovedena u skladu sa principom isplativosti i koja bi se morala temeljiti na realnom investicionom planu.

Koridor 10 – Zbog neefektivnog planiranja investicija, spore izrade tehničke dokumentacije i nerešenih svojinskih pitanja nad zemljištem, građevinski radovi ne napreduju kako je planirano. Na nekim od deonica radovi još nisu ni započeti. Takođe, izgradnja Rute 4 (tzv. Koridor 11) je počela, a i investicije u putnu transportnu infrastrukturu u Beogradu su započete, te bi navedeno trebalo da doprinese boljoj povezanosti transportnih koridora koji se nalaze u neposrednoj blizini Beograda.

Smanjen je kvalitet puteva zbog nedostatka ulaganja i održavanja.

Ukupna dužina srpskih unutrašnjih plovnih puteva je oko 1680 km što pruža priliku za prevoz robe sa visokim stepenom isplativosti, a ujedno i na ekološki održiv način. Najvažnije luke na Dunavu su: Beograd, Pančevo, Smederevo i Prahovo. Ipak, samo luke Beograd i Pančevo su opremljene za obavljanje kontejnerskog pretovara, uprkos poteškoćama koje su uzrokovane neadekvatnom opremom i nepostojanjem mogućnosti prostornog širenja istih.

Uslovi plovidbe na Dunavu u Srbiji pod uticajem su kritičnih delova (uskih grla) na plovnim putevima, neeksplozivnih minskih sredstava - bombi, kao i potopljenih brodova koji datiraju iz Drugog svetskog rata i potrebe za remontom navigacijskih sredstava Kapija I i Kapija II na Đerdapskoj brani. Prema preporuci Dunavske komisije, minimalna dubina plovnog puta neophodna za sigurnu plovidbu je 2.5 m ispod niskog plovidbenog nivoa (ENR - Etage navigable et de régularisation). Većina uskih grla pojavljuje se na potezu od km 1430 do km 1250. Na ovom potezu sa dužinom od 180 km, identifikovana su 24 uska grla na kojima dolazi do zastoja i na kojima je ograničena efektivna i sigurna plovidba standardnih plovila, imajući u vidu oštre zavoje ili uske poprečne preseke. Navigacija je posebno otežana na delovima Dunava koji pripadaju Srbiji. Uz poboljš

šanje plovidbe na reci Dunav, uslove plovidbe trebalo bi takođe poboljšati na Savi, u skladu sa Master planom sliva reke Save i konsultacijama u okviru Savske komisije.

Srbija ima četiri aerodroma koji se mogu koristiti u komercijalne svrhe: Beograd, Niš, Vršac, a aerodrom u Kraljevu je u fazi rekonstrukcije, nakon koje bi takođe trebalo da bude korišćen u komercijalne svrhe. Beogradski aerodrom »Nikola Tesla« i niški aerodrom »Konstantin Veliki«, koji su deo osnovne regionalne transportne mreže, koriste se samo za međunarodne letove. Prema podacima Direktorata civilnog vazduhoplovstva, u Srbiji postoje 22 sertifikovana aerodroma. Nekoliko vojnih aerodroma kojima upravlja vojska Srbije takođe imaju neiskorišćen potencijal za dalji razvoj mreže u svojstvu civilnih aerodroma, ili u svojstvu kombinovanih civilno-vojnih aerodroma.

Generalno, postoji posebna potreba za većom multimodalnošću i boljom povezanošću sa drugim rečnim slivovima, kao i za modernizacijom i širenjem transportne infrastrukture. Implementacija konkurentnih i ekološki prihvatljivih transportnih rešenja delotvorno će kombinovati načine prevoza putem, železnicom, kao i unutrašnjim plovnim putevima. Postoje samo tri delimično razvijena kombinovana terminala u Srbiji: Železnički Integralni Transport (koji ima kapacitet od 10.000 TEU godišnje) u blizini glavne železničke stanice u Beogradu; u luci u Beogradu (kapacitet od 12.000 TEU godišnje) i u luci Pančevo (kapaciteta 5.000 TEU godišnje). U skladu sa navedenim, trebalo bi osigurati u budućnosti bolju međusobnu povezanost između putnih koridora i pravaca s gradskim i prigradskim transportnim sistemima.

Veliki deo putne i železničke infrastrukture značajno je oštećen u poplavama, te je pored modernizacije postojećih putnih i železničkih pravaca, neophodno raditi na što bržoj sanaciji štete, do potpune normalizacije saobraćaja u poplavama pogođenim delovima.

Osim toga, u sektoru transporta primetan je značajan nedostatak privatnih ulaganja zbog nedovoljno razvijene zakonske regulative. Iako je Zakon o javno-privatnom partnerstvu, iz 2011. godine, trebao da uredi ovu oblast i pruži jasne smernice u skladu sa kojim bi privatna finansijska sredstva bila investirana u ovoj oblasti, značajnije privatne investicije su do sada izostajale.

U javnom preduzeću Putevi Srbije do sada su isticali da prihvodi od putarine i sredstva iz stranih kredita nisu dovoljni ni za popravku oštećenja nastalih tokom zimskog perioda, te da je potrebno obezbediti dodatna finansijska sredstva za održavanje puteva, zbog čega često predlažu povećanje i ovako visokih troškova putarina.

Konačno, određivanje prioriteta i planiranje razvoja transportnog sektora trebalo bi da se temelji na osnovnim načelima integracije jugoistočno-evropskog transportnog tržišta u transportno tržište Evropske unije. Ti principi mogu se usvojiti kroz nastavak usvajanja transportnih propisa EU, kroz usklađivanje tehničkih standarda interoperabilnosti, bezbednosti i sigurnosti uz poštovanje načela javnih nabavki i principa zaštite životne sredine. Takođe, implementacija načela socijalne politike u transportnom sektoru trebalo bi da se precizira i poštuje.

PREPORUKE SAVETA

- Efikasne, kvalitetne, pouzdane i održive usluge koje doprinose sveobuhvatnom i sigurnom transportnom sistemu Republike Srbije i koje kao takve predstavljaju sastavni deo Transevropske transportne mreže (u skladu s EU-Transportnom politikom (poglavlje 14 i 21)). Povećanje efikasnosti transportnog sistema jačanjem principa i institucionalnog okvira, upravljanjem kapacitetima i mehanizmima implementacije.
- Poboljšanje kapaciteta i kvaliteta transportne infrastrukture i usluga u okviru panevropskog transportnog koridora i Osnovne jugoistočno-evropske regionalne transportne mreže.
- Promovisanje održivog gradskog i prigradskog transporta.
- Oštećenja nastala u poplavama sanirati kvalitetnim materijalima, kako bi učestalost naknadnih popravki bila svedena na minimum.

- Povećati iznos sredstava za održavanje i popravku glavnih puteva da bi se zaustavilo dugoročno propadanje putne mreže.
- Povećati kontrolu kvaliteta materijala i inspekcijski nadzor pri obavljanju radova.
- Nastaviti dalje jačanje kapaciteta, naročito za sprovođenje propisa i inspekcije
- Povećati napore na jačanju institucionalne reforme i izgradnje institucija u oblasti infrastrukture sa naglaskom na transportu.
- Poboljšati kvalitet Republičke uprave za puteve kako bi se obezbedilo da sprovede odgovarajući institucionalni okvir u ovoj oblasti.
- Povećati napore u razvoju privatnog sektora i povećati učešće privatnog sektora u izgradnji glavnih drumskih i železničkih saobraćajnica u Srbiji.
- Ući u javno-privatna partnerstva u oblastima transporta koje su vitalne, a koje država nije u stanju samostalno da osposobi, restrukturira ili modernizuje.
- Dodatno raditi na otvaranju tržišta u železničkom saobraćaju, u cilju uspostavljanja potrebnih institucionalnih struktura.
- Povećati napore da se javni troškovi reformi svedu na minimum putem tarifiranja korisnika kad god je to racionalno i kroz veće učešće privatnog sektora tamo gde postoji dovoljno prostora za konkurenciju.
- Uspostaviti delotvoran sistem naplate putarine u Srbiji i smanjiti iznos putarine kako bi se na puteve u Srbiji vratio tranzitni saobraćaj (putnički i teretni).
- Stvaranje uslova za održivi razvoj transportnog sistema kroz stabilne izvore finansiranja.
- Povećati napore u pogledu efikasnijeg sprovođenja postupka eksproprijacije.
- Restrukturiranje javnih poduzeća koja posluju u transportnom sektoru, sa posebnim akcentom na železnički transport i uvođenje principa upravljanja koje je orijentisano na rezultate.
- Uvođenje isplativih metoda rada koje bi trebalo da doprinesu boljem kvalitetu transportne infrastrukture zasnovane na principu održivosti.
- Implementacija mera koje će poboljšati karakteristike kombinovanog prevoza unutar srpskog transportnog sistema.
- Uvođenje namenskog planiranja infrastrukturnih investicija, uzimajući u obzir prostorne mogućnosti planiranja, a time i efektivnu modernizaciju saobraćajne infrastrukture.

ENERGETSKI SEKTOR

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Omogućavanje produžetka efikasne i transparentne javne rasprave u vezi sa nacrtom novog Zakona o energetici, uzimajući u obzir pitanja, komentare i predloge koji su već podneli značajniji učesnici na tržištu i ostali zainteresovani subjekti, kao i nova pitanja i predloge koji proizilaze iz dosadašnje rasprave, te njegovo usvajanje u primerenom roku, a svakako do kraja 2014. godine.	2014		√	
Nastavak postojećim tempom usvajanja i gde je neophodno izmene postojećih podzakonskih propisa neophodnih za praktičnu primenu novog Zakona o energetici (modeli ugovora o otkupu električne energije koji bi bili prihvatljivi institucionalnim investitorima, modeli ugovora o izgradnji priključka, usklađivanje propisa o nepokretnostima sa energetskim propisima, itd), kao i Zakona o efikasnom korišćenju energije, sa posebnom pažnjom na izbegavanje nepotrebnih grešaka zbog kratkih rokova, kao i izbegavanje nepotrebnog odugovlačenja koje bi sprečilo realizaciju važnih projekata koji su već u procesu izgradnje, ili su za njih pribavljene neophodne dozvole.	2011		√	
Angažovanje zainteresovanih strana, tj. investitora, finansijera i saveznika u sektoru (pre svega OIE sektoru) u postupku donošenja podzakonskih propisa.	2011		√	
Pojednostavljenje procedura za izdavanje dozvola i odobrenja neophodnih za razvoj energetskih projekata.	2011		√	
Intenzivnija saradnja između države i potencijalnih investitora i aktivnije promovisanje mogućnosti za ulaganje u sektoru obnovljive energije.	2013		√	
Podizanje svesti javnosti o efikasnoj upotrebi električne energije.	2009			√
Usklađivanje trenutnih cena struje sa onima u regionu, s obzirom na to da je potrebno obezbediti investicije u nove kapacitete i rehabilitaciju postojećih.	2012		√	

STANJE

U decembru 2014. godine, nakon godinu dana duge, iako ograničene javne debate, Srbija je konačno usvojila novi Zakon o energetici kojim se glavna legislativa u oblasti energetike u velikoj meri usklađuje sa Trećim energetskim paketom EU (što predstavlja obavezu države u skladu sa Ugovorom o osnivanju energetske zajednice), naročito u sektorima električne energije, gasa i obnovljivih izvora energije.

Zakon o energetici uvodi novu licencu za snabdevanje električnom energijom na veliko u vezi sa trgovanjem električnom energijom na tržištu prodaje električne energije na veliko, sa izuzetkom prodaje električne energije krajnjim kupcima.

Zakon o energetici zamenjuje raniji pojam javnog snabdevanja pojmom garantovanog snabdevanja, uz definisanje procedure za odabir garantovanog snabdevača putem tendera, kao i za odabir rezervnog snabdevača. Domaćinstva i mali kupci imaju pravo da biraju snabdevače električnom energijom i gasom, a takođe će imati i mogućnost garantovanog snabdevanja.

Domaćinstvima i malim kupcima garantovano je snabdevanje po razumnim, transparentnim i nediskriminatornim cenama. U skladu sa Zakonom o energetici, regulisana cena električne energije može se menjati u zavisnosti od izveštaja nadležne agencije koji će biti objavljen najkasnije 1. maja 2017. godine.

Tržište prirodnog gasa se liberalizovalo i svi kupci, uključujući i domaćinstva, stekli su pravo da gas kupuju na otvorenom tržištu.

U oblasti obnovljivih izvora energije, značajna su poboljšanja koja novi Zakon o energetici uvodi, uključujući i ona koja se odnose na jasniji program podsticajnih mera i onih koja dozvoljavaju investitoru da kontroliše proces izgradnje priključka.

Kada je reč o izgradnji gasovoda Južni tok, od projekta se u potpunosti odustalo na globalnom nivou u decembru 2014. godine zbog opšte poznatih velikih promena u geopolitičkim odnosima, najvećim delom zbog ukrajinske krize i opštih odnosa između Rusije i EU/SAD-a. To može imati ogroman uticaj na srpsku privredu, budući da je očekivano ulaganje u ovaj projekat u Srbiji procenjeno na više od dve milijarde evra. Shodno tome, Srbija sada nastoji da nađe prihvatljivu alternativu za dugoročno snabdevanje gasom i značajni diplomatski naponi su uloženi u tom pravcu u toku 2015. godine, a naročito u mogućnost snabdevanja gasom iz Azerbejdžana, odnosno u mogućnost učešća u projektu izgradnje turskog toka. Međutim i dalje ostaje da se vidi da li će ova dešavanja dovesti do velikih promena u srpskim politikama u oblasti energetike.

Dva najznačajnija učesnika na energetsom tržištu – EPS i Srbi-jagas – imaju problema sa dugoročnom održivošću, delom zbog neefikasnog sistema upravljanja, a delom zbog dotrajale i zastarele infrastrukture, gde se takva situacija dodatno pogoršala zbog poplava koje su pogodile Srbiju u maju 2014. godine i uzrokovala znatnu štetu na ključnim objektima EPS-a. Važno je napomenuti da su ovo javna društva koja su trenutno u procesu finansijskog i korporativnog restrukturiranja, što uključuje i optimizaciju njihovih zavisnih društava, povećanje efikasnosti i smanjenje operativnih troškova, smanjenje radne snage i unapređenje sistema naplate.

Kada je reč o cenama električne energije, koje su već dugi vremenski period značajno ispod tržišnih, vladini zvaničnici su se nedavno javno obavezali da će povećati cene i nametnuti dodatne akcize na električnu energiju od 1. avgusta 2015. godine. Očekuje se da kombinacija ove dve mere dovede do približno 12% opšteg povećanja cene električne energije. Pored očiglednih komercijalnih razloga, razlog za povećanje cena jesu i postojeći aranžmani sa Međunarodnim monetarnim fondom.

Tržište efikasnog korišćenja energije trenutno je nedovoljno razvijeno, ali se njegov značajan rast očekuje u bliskoj budućnosti, pošto su usvojeni propisi od važnosti za izvodljivost odgovarajućih projekata.

POBOLJŠANJA

Nastavlja se pozitivan zakonodavni trend započet u prethodnim godinama, tako da su pored usvajanja novog Zakona o energetici, takođe usvojeni brojni podzakonski akti zaključno sa julom 2015. godine kojima se omogućava dalja primena, Zakona o energetici i Zakona o efikasnom korišćenju energije.

Među najvažnijim podzakonskim aktima, ističemo Pravilnik o utvrđivanju modela ugovora o energetske usluge za primenu mera poboljšanja energetske efikasnosti kada su korisnici iz javnog sektora (Pravilnik o ESCO modelu) koji je konačno usvojen u maju 2015. godine, odnosno po isteku godine dana rada nacionalne radne grupe pri Ministarstvu rudarstva i energetike (uz podršku Evropske banke za rekonstrukciju i razvoj). Pravilnik o ESCO modelu definiše dva modela ESCO ugovora – jedan za javne objekte i jedan za javnu rasvetu i generalno dozvoljava uspostavljanje javno-privatnog partnerstva između odgovarajućeg javnog partnera (npr. opštine, javnog društva, države) i odgovarajućeg privatnog partnera (tj. ESCO društva) na dugoročnoj osnovi, s tim da instalacija i upravljanje merama poboljšanja energetske efikasnosti koje sprovodi privatni partner treba da se finansiraju iz ostvarenih ušteda, te da se javni dug po tom osnovu ne uvećava. Važno je napomenuti da se potraživanja privatnog partnera po osnovu ostvarenih ušteda mogu dalje prenositi na treća lica, što će, nadamo se, unaprediti opštu profitabilnost ESCO projekata u Srbiji.

Značajna su poboljšanja koja novi Zakon o energetici uvodi u oblasti obnovljivih izvora energije. Najvažnija su sledeća:

- trajanje statusa privremenog povlašćenog proizvođača električne energije u slučaju projekata proizvodnje električne energije iz snage vetra sada iznosi tri godine (dok je prethodni zakon dozvoljavao samo dve godine) i može se produžiti na još godinu dana. Isto pravilo uvedeno je za hidroelektrane čija instalisana snaga iznosi do 30MW, kao i za elektrane na biomasu, biogas, otpad i geotermalne elektrane;
- privremenom povlašćenom proizvođaču električne energije sada je dozvoljeno da zaključi ugovor o otkupu električne energije sa kupcem pod uslovom da takvom privremenom povlašćenom proizvođaču električne energije kasnije – u propisanom roku – bude odobren status povlašćenog proizvođača električne energije. U suštini, to znači da se sada uvodi koncept Pojedinačnog ugovora o otkupu električne energije koji zamenjuje prethodni

koncept Privremenog ugovora o otkupu električne energije što je u skladu sa prethodnom regulativom značilo veliku neizvesnost za investitore i finansijere;

- c. poboljšanja donose jasniji program nagrada-beneficija i detaljnije definisane razlike između kategorija povlašćenih proizvođača, koji se sada dele na: privremene povlašćene proizvođače električne energije, povlašćene proizvođače električne energije i proizvođače električne energije iz obnovljivih izvora;
- d. jasnija pravila u pogledu prioritete isporuke i odnosne obaveze sistema za transport prirodnog gasa i distributivnog sistema prirodnog gasa da obezbede prioritetni pristup proizvođačima električne energije iz obnovljivih izvora priključku i otkup ukupne proizvedene energije, osim ako to ne ugrožava funkcionisanje sistema, što je takođe od značaja;
- e. mogućnost investitora, odnosno budućeg proizvođača energije, da sam izgradi priključak na mrežu u ime operatera. Investitor sada ima diskreciono pravo da iskoristi tu mogućnost, što je prilično značajna novina, jer omogućava investitoru da kontroliše proces izgradnje priključka i od velike je važnosti i za potencijalne finansijere (ne samo za investitora), naročito u velikim projektima.

Konačno, kao opšta poboljšanja na tržištu energetike takođe treba navesti i povećanje cena električne energije (od avgusta 2015. godine) i tekuću reorganizaciju i konsolidaciju društva u državnom vlasništvu EPS koji se, čini se, bliže kraju na početku četvrtog kvartala 2015. godine i dovode do značajnog smanjenja odgovarajućih zavisnih društava i optimizacije celokupnog sistema.

Novi projekti

Internacionalna kompanija Continental Wind Partners je preko svog zavisnog društva u Srbiji Vetroelektrane Balkana d.o.o. tokom 2014. i 2015. godine nastavila sa pribavljanjem svih dozvola neophodnih za izgradnju najvećeg vetroparka u Srbiji, ukupne snage preko 100MW i vrednosti investicije u iznosu od nekoliko stotina miliona evra. Oče-

kuje se da će izgradnja početi u 2015. godini, po pribavljanju neophodnih dozvola i dokumentacije.

Kompanija MK-Fintel Wind a.d. preko svoja dva povezana društva u Srbiji Vetropark Kula d.o.o i Energobalkan d.o.o namerava da započne izgradnju dva manja vetroparka na teritoriji opština Kula i Vršac do kraja jeseni 2015. godine, ukupne snage oko 16 MW i vrednosti investicija u iznosu od približno 25 miliona evra. Isto društvo je takođe angažovano na izradi značajno većeg projekta u Srbiji, za koji se navodi da ima ukupnu instalisanu snagu od oko 100 MW.

Postoje drugi veliki projekti proizvodnje energije iz obnovljivih izvora u Srbiji koji su ili u početnim fazama pribavljanja dozvola ili, u nekim slučajevima, blizu započinjanja izgradnje. Takvi projekti su na srpsko tržište doveli velike svetske proizvođače objekata i opreme kao što su Vestas i General Electric.

PREOSTALI PROBLEMI

Još uvek, naime, postoji mnogo oblasti u kojima je regulativa nedovoljno određena i za koje još uvek važe podzakonska akta doneta u skladu sa starim propisima o energetici na čijem usklađivanju treba raditi, naročito imajući u vidu da je energetika i zaštita životne sredine zauzimaju značajno mesto, ne samo u planovima i projekcijama Vlade Srbije, nego i lokalnih samouprava. To je posebno važno za oblasti koje nisu bile regulisane ranijim zakonima o energetici i iz tog razloga njihova primena još uvek nije počela.

Naročito je važno da nova rešenja usvojena Zakonom o energetici u oblasti obnovljivih izvora energije zahtevaju usvajanje podzakonskih akata od strane nadležnih državnih organa da bi takva rešenja mogla biti primenjena u praksi, a naročito ona koja se odnose na (i) model ugovora o otkupu električne energije; (ii) podsticajne mere (ažurirani program feed-in tarifa i njihova jasna pravila primene); i (iii) detaljnu proceduru za pribavljanje pomenutog statusa povlašćenog proizvođača.

PREPORUKE SAVETA

- Omogućavanje efikasne i transparentne javne rasprave u vezi sa podzakonskim aktima usvojenim u skladu sa novim Zakonom o energetici (uključujući i profitabilne modele ugovora o otkupu električne energije, modele ugovora o izgradnji priključka, usklađivanje propisa o nepokretnostima sa energetske propisima, itd), imajući u vidu pitanja, komentare i predloge koje bi dostavili značajni učesnici na tržištu i ostale zain-

teresovane strane i njihovo usvajanje u razumnom vremenskom periodu, a najkasnije do kraja jeseni 2015. godine.

- Angažovanje zainteresovanih strana, tj. investitora, finansijera i saveznika u sektoru (pre svega OIE sektoru) u postupku donošenja podzakonskih propisa.
- Pojednostavljenje procedura za izdavanje dozvola i odobrenja neophodnih za razvoj energetskih projekata.
- Intenzivnija saradnja između države i potencijalnih investitora i aktivnije promovisanje mogućnosti za ulaganje u sektor obnovljivih izvora energije.
- Podizanje svesti javnosti o efikasnoj upotrebi električne energije i potencijala za razvoj ESCO tržišta.
- Usklađivanje trenutnih cena električne energije čak i uz planirana povećanja s obzirom na to da je potrebno obezbediti investicije u nove kapacitete i rehabilitaciju postojećih.

TELEKOMUNIKACIJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Što ranija primena revidiranog Zakona o elektronskim komunikacijama, usvojenog 21. juna 2014. godine u pogledu tehnološke neutralnosti u postojećim opsezima spektra.	2014	√		
Usvajanje novih planova raspodele za radio-frekvencijske opsege 900 i 1800 MHz za javne mobilne usluge, uključujući preraspodelu postojećeg spektra i oslobađanje i prodaju dodatnog spektra.	2010	√		
Potrebno je da regulatorno telo RATEL preispita uslove poslovanja na veleprodajnom tržištu fiksne telefonije i internet pristupa. Odnosi između veleprodajnog i maloprodajnog tržišta moraju počivati na jasnim ekonomskim osnovama.	2013		√	
Da bi se postigli tržišni efekti primenjene usluge prenosivosti broja u fiksnoj telefoniji, potrebno je da regulatorno telo RATEL obavi kontrolu ispunjavanja obaveza od strane operatera. Takođe, da bi se razvilo veleprodajno tržište širokopojasnog pristupa i olakšala selekcija operatora sa kontinuitetom usluga koje pružaju preko fiksne infrastrukture, nužno je poboljšati ponudu veleprodajnog tržišta uvođenjem usluge "golog" DSL-a.	2011			√
Jačanje kapaciteta uprave i nezavisnog regulatornog tela kako bi se omogućio rast tržišta elektronskih komunikacija.	2011		√	
Učešće sektora u procesu strateškog odlučivanja.	2012		√	

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
RATEL bi trebalo da nastavi sa građenjem kapaciteta i reputacije nezavisnog i kompetentnog regulatornog tela, da pojednostavi procese, poveća efikasnost u pružanju podrške operaterima uz potpunu transparentnost i uspostavljanje jednakih standarda za sve aktere na srpskom tržištu telekomunikacija.	2014		√	
Obezbeđenje predvidivosti zakonodavnih okvira u cilju stvaranja predvidivih uslova poslovanja za telekomunikacione operatore.	2013			√
Preporuke specifične za sektor:				
Stimulisati razvoj nove telekomunikacione infrastrukture i omogućiti korišćenja postojeće alternativne infrastrukture za sve tipove elektronskih usluga.	2007			√
Usvajanje novih planova raspodele radio-frekvencijskih opsega u 900 i 1800 MHz za javne mobilne usluge.	2010		√	
Podržati odgovorno ministarstvo kako bi omogućilo prodaju digitalnih sadržaja i njihovo plaćanje kroz mesečne račune za mobilne usluge (naplata operatera) – što je trenutno nemoguće zbog restriktivnog tumačenja Zakona o deviznom poslovanju.	2014			√
Hitno oslobađanje frekvencija koje se u Evropi koriste za javne mobilne usluge – odluka o nameni digitalne dividende u 800 MHz i ekspanzija na 900, 1800, 2100 i 2600 MHz.	2010	√		

STANJE

Sektor telekomunikacija u 2014. godini u Republici Srbiji susreće se sa novim izazovima veće zaštite potrošača i obaveza telekomunikacionih operatera, regulacije cena rominga, efikasnijeg korišćenja i prodaje radio-frekvencijskog spektra, te većih zahteva i potreba korisnika u odnosu na nove trendove i mogućnosti koje donose savremene tehnologije.

Prepoznaje se potreba za pomeranjem fokusa poslovanja sa osnovnih usluga telekomunikacija (govor, SMS) na pružanje digitalnih servisa, te u skladu sa tim na stvaranje uslova za iznalaženje novih izvora prihoda neophodnih za dalji napredak i razvoj industrije telekomunikacija koja je u stagnaciji i opadanju.

U cilju pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji, u julu 2014. godine održan je bilateralni skringing za pregovaračko poglavlje Informaciono društvo i mediji (Poglavlje 10). Stoga se u narednom periodu može očekivati kontinuirano jačanje napora i aktivnosti nadležnih institucija u pravcu usklađivanja regulatornog okvira Republike Srbije sa regulativom Evropske unije.

Na osnovu podataka Regulatorne agencije za elektronske komunikacije i poštanske usluge (dalje u tekstu: RATEL),

indikator u brojkama u industriji pokazuju određeni stepen stagnacije. Ukupne investicije u sektor telekomunikacija najniže su u poslednjih deset godina i iznose 186 miliona evra u 2014. godini. Ukupan prihod od usluga elektronskih komunikacija u 2014. godini iznosi oko 1,5 milijardi evra (1,55 milijardi evra u 2013. godini), a udeo u bruto domaćem proizvodu iznosi 4,5% u 2014. godini (4,48% u 2013. godini).

U junu 2014. godine usvojene su izmene Zakona o elektronskim komunikacijama ZEK ("Službeni glasnik Republike Srbije" br. 62/14). Izmenama ZEK-a dodatno je omogućeno racionalno i ekonomično korišćenje radio-frekvencijskog spektra na tehnološki neutralnoj osnovi, iako je princip tehnološke neutralnosti stupio na snagu tek u 2015. godini za spektar 900 & 2100 MHz od januara 2015. godine, dok je za spektar 1800 MHz tehnološka neutralnost omogućena od marta 2015.

Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija krajem novembra 2014. godine, sprovedo je javne konsultacije o nacrtu Pravilnika o minimalnim uslovima za izdavanje pojedinačnih dozvola za korišćenje radio-frekvencija po sprovedenom postupku javnog nadmetanja u radio-frekvencijskom opsegu 1710-1785/1805-1880 MHz. Navede-

nim Pravilnikom su definisani minimalni uslovi za izdavanje pojedinačnih dozvola za radio-frekvencije, čime su se stekli uslovi za organizovanje javnog nadmetanja za radio-frekvencijski opseg 1800 MHz koje je završeno u februaru 2015. godine. Rezultat javnog nadmetanja je da su sva tri operatora kupila dva bloka od 5 MHz na 1800 MHz, nakon čega su svi operatori pustili LTE 4G servis koji omogućava brzine prenosa podataka do 100 MB u sekundi.

Proces digitalizacije u Republici Srbiji završen je u junu 2015. godine, čime je otvoren prostor za prodaju digitalne dividende, odnosno radio-frekvencijskog spektra na 800 MHz koji se do sada koristio za potrebe emitovanja analognog televizijskog signala. Očekuje se da će u drugoj polovini 2015. godine biti definisani minimalni uslovi za korišćenje navedenih radio-frekvencija po sprovedenom postupku javnog nadmetanja, te da će javno nadmetanje da se završi do kraja 2015. godine. Prodaja digitalne dividende operatorima mobilne telefonije doprineće razvoju širokopojasnog mobilnog interneta, kao i boljoj pokrivenosti signalom mobilne telefonije teritorije Republike Srbije.

U decembru 2014. godine Narodna skupština Srbije usvojila je novi Zakon o platnim uslugama čime su postavljene pravne osnove za osnivanje i poslovanje institucije elektronskog novca. Iako iz ugla operatora pružaoca usluga elektronskih komunikacija pojedina pitanja zahtevaju dodatna pojašnjenja u vezi sa platnim uslugama i institucijama elektronskog novca, činjenica je da je urađen određen pomak i otvoreno novo poglavlje u poslovanju mobilnih operatora. Novi Zakon o platnim uslugama stupa na snagu od oktobra 2015. godine.

Jedna od značajnijih odluka koje se odnose na regulaciju tržišta svakako predstavlja odluka države da se pridruži tzv. „Roming uniji balkanskih zemalja“. Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija je krajem septembra 2014. godine potpisalo Sporazum o sniženju cena usluge rominga u javnim mobilnim komunikacionim mrežama. Osim Srbije, potpisnici ovog Sporazuma su nadležna ministarstva za oblast elektronskih komunikacija Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Makedonije. Navedeni Sporazum predviđa smanjenje cena rominga na veleprodajnom i maloprodajnom nivou, za period od naredne tri godine počevši od kraja juna 2015. godine. Ova odluka je za operatore došla potpuno nenajavljeno, čime su ugroženi planovi za investicije operatora u 2015. i

2016. godini, a tok implementacije protekao je bez jasnih smernica od strane Regulatora.

Ostale mere regulacije tržišta koje je RATEL sproveo odnose se na Rešenje za naplatu terminacije SMS saobraćaja između mobilnih operatora. Time je, prvi put od pružanja usluga mobilne telefonije (pre svega SMS usluge), od juna 2015. godine uvedena nova veleprodajna usluga, usluga naplate terminacije SMS saobraćaja. To je suprotno trendu iz EU, gde se cene terminacija smanjuju, dok ovaj slučaj uvodi terminacije tamo gde ih nije do sada bilo, čime se povećava pritisak za povećanje maloprodajnih cena SMS usluga potrošačima.

U junu 2015. godine, data je sugestija od strane operatora da se nacrt Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika dopuni članom koji bi efikasnije regulisao krivično gonjenje lica koja se bave nelegalnom terminacijom međunarodnog telefonskog saobraćaja, čime se nanosi šteta i operatorima i domaćoj ekonomiji.

Zajednički naponi operatora u cilju kreiranja predvidivog i podsticajnog poslovnog ambijenta učinjeni su i kroz aktivnosti vezanim za suzbijanje uvođenja parafiskalnih nameta u telekomunikacionoj industriji. To se pre svega odnosi na inicijativu Ministarstva unutrašnjih poslova da se finansiranje i implementacija broja 112 prenese na telekomunikacione operatore, s obzirom na to da je nacrtom Zakona o izmenama i dopunama Zakona o vanrednim situacijama predloženo uvođenje posebne naknade kroz račune korisnika fiksne i mobilne telefonije (predlog je već razmatran u prethodnim godinama, ali je zajedničkom akcijom operatora onemogućen).

U toku 2015. godine Ministarstvo finansija je počelo rad na izradi novog Zakona o finansiranju lokalne samouprave, te su im predloženi negativni efekti naplaćivanja lokalne komunalne takse „firmarina“ kako bi se putem izmene relevantnog Zakona unapredio način zaračunavanja ove naknade.

Nove niže veleprodajne cene terminacije poziva u javnoj fiksnoj telefonskoj mreži primenjuju se od maja 2015. godine kao rezultat analize veleprodajnog tržišta terminacije poziva u javnoj telefonskoj mreži (Tržište br.3). RATEL je analizu sproveo krajem 2014. godine i ona je pokazala da za period 2011-2013. godine Telekom Srbija ima tržišno učešće od preko 99% u ukupnom broju terminiranih poziva. Očekuje se završetak analize tržišta za sva tržišta koja su podložna prethodnoj regulaciji i objava analize.

POBOLJŠANJA

Značajni pomaci se odnose na :

- Aktivnosti koje se odnose na regulaciju efikasnijeg korišćenja radio-frekvencijskog spektra i njihovo korišćenje na tehnološko neutralnoj osnovi;
- Analiza veleprodajnog tržišta terminacije poziva u javnoj telefonskoj mreži (Tržište br.3) i smanjene cene fiksne terminacije kao rezultat analize.

PREOSTALI PROBLEMI

Stabilnost i predvidivost poslovnog ambijenta, te transparentnost u procesu donošenja odluka od strane nadležnih državnih i regulatornih tela, predstavljaju ključna očekivanja telekomunikacione industrije u 2015. godini.

Veoma važne odluke, koje su od suštinskog značaja za dalji razvoj sektora, već su donete ili će biti donete u toku 2015: u februaru 2015. godine sprovedeno je uspešno javno nadmetanje za radio-frekvencije u opsegu 1800 MHz, u decembru 2014. godine doneta je odluka o smanjenju cene rominga, a je Vlada Srbije najavila je raspodelu novih frekvencija u opsegu 800 MHz.

Sve tri inicijative imaju zajednički imenitelj, a to je da operatori elektronskih komunikacija treba više da se uključe u proces odlučivanja, a javne konsultacije treba da se održe blagovremeno, mnogo pre donošenja važnih odluka. Upravljanje radio-frekvencijskim spektrom, razvoj novih usluga i sprečavanje pokušaja nametanja parafiskalnih nameta telekomunikacionom sektoru i dalje su pri vrhu prioriteta na dnevnom redu telekomunikacionog i informacionog odbora.

Uprkos nastojanjima učesnika na tržištu da uvedu nove inovativne usluge, razvoj novih usluga i dalje predstavlja problem. Zbog sadašnjeg zakonskog okvira u Srbiji operatori i dalje ne mogu korisnicima da ponude uslugu direktnog obračuna troškova i ispostavljanja računa za sadržaje preuzete sa "Google Play-a" i "Windows Store-a". Glavna prepreka tome je neusklađenost Zakona o deviznom poslovanju, Zakona o PDV-u i Zakona o porezu na dobit preduzeća (pitanje poreza po odbitku).

Novi Zakon o zaštiti potrošača koji je počeo da se primenjuje u septembru 2014. godine znatno je pogoršao položaj operatora elektronskih komunikacija. Članom 4 je predviđeno da je taj zakon lex specialis i za usluge elektronskih

komunikacija koje su istim zakonom definisane kao usluge od opšteg ekonomskog interesa. Postoje dve problematične odredbe Zakona o zaštiti potrošača sa stanovišta telekomunikacione industrije:

1. obustava usluga elektronskih komunikacija je moguća tek nakon dva meseca od dospelosti računa, ako račun nije plaćen (član 86) čime se onemogućava privremeno isključenje broja. Ta odredba je u potpunosti neosnovana kad je reč o elektronskim komunikacijama s obzirom na to da je uveden besplatan broj 112 za hitne slučajeve, tj. da korisnici usluga mogu besplatno pozvati većinu javnih službi i primati pozive u slučaju privremenog isključenja, čime su korisnici na dovoljan način zaštićeni od trajne obustave usluge i obezbeđen im je minimum pružanja usluge. Sa druge strane, u periodu od dva meseca, koliko po novom zakonu operatori moraju da sačekaju pre privremenog/trajnog isključenja korisnika koji nije platio račun, postoji veliki rizik da korisnik akumulira velika dugovanja koje operator neće moći da naplati. Naš predlog je da se izmeni član 86 zakona tako što će biti precizirano da se pod obustavom usluga misli na trajno isključenje usluga, a ne privremeno.
2. Nije moguće bez izričite saglasnosti korisnika angažovati treća lica (Agencije) za naplatu potraživanja. Predlažemo brisanje stava 6 i 7 člana 86, imajući u vidu da se sa ovakvom definicijom onemogućavaju operatori da mimo suda pokušaju naplatu potraživanja angažovanjem stručnih lica, čime se i korisnici i operatori izlažu dodatnim i često vrlo visokim troškovima izvršnog i sudskog postupka.

Nekoliko inicijativa moglo je da ugrozi prihode telekomunikacionih operatora i to je smanjenje cene rominga, bez izmena Zakona o elektronskim komunikacijama, neophodnih da bi se obezbedila pravna osnova za smanjenje cena.

Osim toga, bilo je nekoliko pokušaja da se telekomunikacionim operatorima uvedu parafiskalni nameti: predlog da se finansira uvođenje broja 112 za hitne pozive kroz mesečne račune za telekomunikacione usluge, donet od strane Ministarstva unutrašnjih poslova u nacrt Zakona o vanrednim situacijama, te predlog grada Subotice da operatori plate posebnu naknadu za izgradnju optičkog kabla na teritoriji Subotice. Inicijative takve vrste treba pažljivo pratiti i sprečavati, budući da predstavljaju ozbiljne oblike diskriminacije telekomunikacione industrije.

PREPORUKE SAVETA

Poseban naglasak treba da se stavi na sledeće:

- Predvidivost raspodele frekvencija treba i dalje da bude jedno od izuzetno važnih pitanja na dnevnom redu Vlade i RATEL-a, budući da je od suštinskog značaja za razvoj tržišta.
- Potpuna nezavisnost regulatornog tela, uključujući finansijsku samostalnost je standard EU i treba da se, kao glavni prioritet za dalji razvoj sektora, u potpunosti realizuje u Srbiji.
- Transparentnu dodelu frekvencija u opsegu 800 MHz zasnovanu na referentnim cenama u regionu.
- Omogućavanje blagovremenog aktivnog učešća svih operatora elektronskih komunikacija u Srbiji u pripremnom postupku za javna nadmetanja za radio-frekvencijski spektar u 2015. godini.
- Donošenje odluke da vojska više ne koristi opseg 900 MHz.
- Dalji razvoj e-Uprave.
- Vraćanje PDV-a za informacionu opremu na prethodni nivo.
- U oblasti kablovske televizije i fiksne telefonije, preporuka je da se obustavi kontrola cena na malo, jer nije u skladu sa praksom EU.
- Izmene i dopune Zakona o deviznom poslovanju u cilju prodaje digitalnih sadržaja i njihove naplate kroz mesečne račune za usluge mobilne telefonije.
- Uzdržavanje od uvođenja parafiskalnih nameta u telekomunikacionom sektoru.
- Dodatni ciklus regulisanja tržišta koji treba da se realizuje na transparentan i predvidiv način. Regulisanje tržišta treba da prati razvijenost tržišta i treba da obuhvati sprovođenje najbolje prakse EU, a ne samo inkorporiranje regulative preuzete od razvijenih tržišta EU. Dalje usklađivanje sa regulativom EU treba da doprinese obezbeđivanju jednakih mogućnosti za sve u digitalnom okruženju.
- Usklađivanje sprovođenja propisa u oblasti rominga na regionalnom nivou kako bi se očuvao reciprocitet/omogućila primena regulisanih cena kao dodatne, a ne jedine tarife.
- Regulatorno telo treba da preispita uslove poslovanja kad je reč o velikoprodajnim tržištima fiksne telefonije i pristupu internetu. Odnos između velikoprodajnih i maloprodajnih tržišta treba da se zasniva na jasnom ekonomskom opravdanju.
- Jačanje kapaciteta Vlade i nezavisnog regulatornog tela kako bi se omogućio rast tržišta elektronskih komunikacija.
- Bolju koordinaciju između državnih institucija, pri čemu Ministarstvo turizma, trgovine i telekomunikacija treba da preuzme vodeću ulogu kad je reč o pitanjima svojstvenim ovom sektoru koja iziskuju posredovanje drugih državnih institucija i organa.

IT INDUSTRIJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Vlada bi trebalo da bude posvećena daljem razvoju regulatornog okvira za IT, a to bi za uzvrat povećalo atraktivnost države za strane investicije na duge staze. Šta više, efekte već uvedenih zakonodavnih promena treba pažljivo pratiti i efikasno sprovoditi.	2012		√	
Brze pobede i opipljive rezultate već postignute u oblasti e-Uprave treba nastaviti, posebno u sledećim oblastima: administrativne takse, prijave za različite dokumente, poreske prijave.	2012		√	
Vlada bi trebalo da se uzdrži od uvođenja bilo kakvih mera cenzurisanja interneta i ostane pri otvorenom internetu, koji najviše pogoduje inovacijama, društvenom razvoju i komercijalnim interesima. Vlada bi trebalo da zadrži otvoren i redovan kontakt sa e-Zajednicom i inicijativom koja dolazi iz ovog sektora.	2012			√
Da bi sektor nastavio da raste u kriznim vremenima, Vlada bi trebalo da se uzdrži od nametanja bilo kakvih opterećujućih poreza i da podstiče razvoj novoosnovanih i visoko tehnoloških kompanija.	2012			√
Vlada bi trebalo da obrati posebnu pažnju na oblast e-Zdravstva kao jedne od glavnih oblasti u kojoj je potrebno poboljšanje, posebno u pogledu elektronskih evidencija. Edukacija građana i zdravstvenih radnika o implementaciji i korišćenju ovih sistema će biti podjednako važna.	2012		√	
Potrebno je dalje umrežavanje administrativnih organa, agencija i ministarstava, na primer Ministarstva unutrašnjih poslova, Poreske uprave, Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike, Ministarstva pravde, itd.	2012			√
Pažnju treba posvetiti daljem razvoju e-Školskih programa kroz dijalog relevantnih aktera: Ministarstva prosvete, ministarstva (ili agencije) nadležnog za IKT i IT zajednice.	2012			√
Kada je reč o članstvu Srbije u Otvorenom partnerstvu Vlada, poseban akcenat treba staviti na transparentnost funkcionisanja organa uprave i korišćenje novih tehnologija od strane ovih organa.	2012			√
Objedinjavanje pojedinačnih planova IT razvoja i investicija ministarstava, uprava i agencija u celinu kako bi se velikim nabavkama hardvera i softvera uštedelo na višestrukom dupliranju kapaciteta i samim tim dodatnog trošenja novca građana Srbije, a istovremeno i efikasno koristio rad državnih i javnih službi i ustanova.	2013			√

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Rešavanje pitanja u vezi sa jasnom primenom pravila za plaćanje poreza po odbitku (Withholding Tax - WHT). Naš je predlog da velike svetske IT kompanije koje su prisutne ili dolaze u Srbiju uz pomoć Saveta stranih investitora treba da jasno u dogovoru sa Vladom reše ovaj problem. Trenutna situacija na tržištu je da su zbog nejasnoća ko, kada i kako plaća ovaj porez domaće kompanije koje ovaj porez uredno izmiruju dovedene u neravnotežan položaj pri učestvovanju u nabavkama od svetskih proizvođača softvera, jer razlika u ukupnim ulaznim cenama sa uključenim troškovima može biti i do 20% u odnosu na ponuđače - konkurente koji ovu obavezu ne izmiruju. Neke kompanije su ovaj problem rešile, dok u drugim slučajevima ova stavka predstavlja ozbiljan problem i uzrok nekonkurentnosti na tržištu. S obzirom na to da je reč o državnim ustanovama, trebalo bi da bude u svačijem interesu da se postigne jednakost na tržištu i da se pomogne IT kompanijama koje su registrovane u Srbiji da budu konkurentne. Shodno tome, poželjno je da međunarodna poreska pravila sa drugim državama bolje definišu softver na način kako je to regulisano između Srbije i Češke republike.	2013			√

STANJE

Uprkos činjenici da srpsko IT tržište na godišnjem nivou nastavlja da se razvija i da trenutno vredi oko 650 miliona dolara, još uvek ima mnogo mogućnosti za razvoj. Sa strukturom koju čini hardver (HW) 70.1%, servisi 17.1% i softver (SW) 12.8%, ono predstavlja jedno od najvitalnijih tržišta Srbije. Velike domaće IT kompanije počele su da uvode raznovrsniji spektar ponuda u svom poslovnim portfoliju, a takođe izgleda i da počinju da se javljaju male, uspešne kompanije. Distribucija hardvera je i dalje glavni izvor prihoda za domaće kompanije, a delatnost IT usluga (naročito izvoz softvera), dobija na značaju i stvara nove prihode za kompanije sa velikim potencijalom za unapređenje srpskog izvoza.

POBOLJŠANJA

U proteklih nekoliko godina bilo je nekoliko pozitivnih pomaka u srpskom IT sektoru. Primeri vredni pomena su: usvajanje Strategije za razvoj informatičkog društva u Srbiji do 2020. godine, uvođenje programa e-Uprave u različite državne institucije, kao što su: sudovi, opštine i policija, uvođenje mogućnosti prijave i plaćanja PDV-a preko interneta za kojim je usledio postepeni prelazak na obavezno prijavljivanje drugih poreza u elektronskom obliku, kao i članstvo Srbije u Otvorenom partnerstvu vlada (što podrazumeva ispunjenost više uslova, kao što su: poboljšanje transparentnosti javnih finansija, adekvatna zaštite podataka, kao i slobodan pristup

informacijama, itd). Osim toga, drugim segmentima šireg sektora informaciono-komunikacionih tehnologija (ICT), značajno je izmenjen regulatorni okvir; ove izmene su uvedene uglavnom sa ciljem liberalizacije i konkurentnosti u tom sektoru. Odluke usvojene od strane Republičke agencije za elektronske komunikacije (RATEL, sadašnji naziv: Republička agencija za elektronske komunikacije i poštanske usluge) uvele su devet unapred regulisanih tržišta usluga elektronskih komunikacija u Srbiji i odredile odgovarajuće operatore sa značajnom tržišnom snagom (significant market power - SMP operateri). Kompanije koje su određene za SMP operatore su se susrele sa povećanim regulatornim nadzorom, uključujući strožu kontrolu, kontrolu cena, javne i transparentne ponude za određene usluge, itd.

Program e-Uprava u Srbiji znatno je napredovao tokom proteklih pet godina, iako su dalja poboljšanja neophodna. Mada je došlo do razvoja u ovoj oblasti, realnost je da je dostupnost formulara i informacija preko interneta ograničena, dok je pismena komunikacija često još uvek neophodna. Ipak, portal e-Uprave sada sadrži niz usluga, a čini se da je i Poreska uprava učinila odlučujuće korake u sprovođenju i širenju svoje IT infrastrukture, tako da postoje mnogobrojna poboljšanja. E-Uprava je ključ za reformu srpske državne administracije. Ona će administraciju učiniti efikasnijom, što će za uzvrat privući više stranih investicija. Inicijativa za e-Government treba da bude ojačana osnivanjem Vladinog saveta koji bi se bavio koordinacijom između različitih Vladinih tela.

Ovo je potrebno kako bi novi servisi e- Uprave bili implementirani na efikasan način. Dodatna koordinacija je u potpunosti u skladu sa željom Vlade da bolje orkestrira različita ministarstva. U kontekstu e- Uprave, to može da podrazumeva unifikaciju IT sistema u različitim ministarstvima, bolju interoperabilnost i deljenje ljudskih resursa iz različitih IT sektora.

Zakon o platnim uslugama usvojen je u decembru 2014. godine, a primenjuje se od oktobra 2015. godine. Ovaj zakon je (zajedno sa izmenama i dopunama Zakona o deviznom poslovanju) po prvi put u pravnoj istoriji Srbije uveo pojam elektronskog novca. Pravni okvir za to se bazira na drugoj EU direktivi o elektronskom novcu (2EMD), koji dozvoljava osnivanje institucija i izdavaoca elektronskog novca. To bi predstavljalo snažan podsticaj digitalnoj ekonomiji, s obzirom na to da legalizacija elektronskog novca kao sredstva plaćanja uvodi nove mogućnosti za razvoj G2C i G2B servisa u kontekstu e- Uprave.

Na planu elektronske trgovine i relevantnog Zakona, unapređenja se odnose na proširenje definicije pružaoca usluge informacionog društva, tako da se izmenama Zakona o elektronskoj trgovini („Službeni glasnik RS“, br. 41/2009 i 95/2013), a u skladu sa definicijom trgovca iz Zakona o trgovini, ovaj Zakon osim na pravna lica i preduzetnike, primenjuje i na fizička lica u svojstvu trgovca. Takav korak je učinjen u cilju harmonizacije sa Direktivom Evropske unije koja uređuje elektronsku trgovinu. Međutim, sama Direktiva predviđa još širi krug lica zbog toga što određuje pružaoca usluga informacionog društva kao bilo koje lice koje pruža ove usluge, dakle bez obzira na svojstvo trgovca. Imajući to u vidu, bilo bi preporučljivo razmisliti o proširenju ove definicije na fizička lica, tj. o doslovnom preuzimanju rešenja iz navedene Direktive.

Pozitivan pomak u propisima predstavlja i uvođenje takozvane notice and take down (obaveštenje i uklanjanje) procedure koju predviđa Direktiva, a koja predstavlja mogućnost lica koje smatra da su njegova prava povređena time što se određena nezakonita radnja obavlja ili sadržaj nalazi kod pružaoca usluge linkovanja ili trajnog skladištenja podataka, da o tome obavesti pružaoca kako bi on onemogućio pristup tom sadržaju, odnosno uklonio taj sadržaj. Ako pružalac usluge ne reaguje po obaveštenju i ne ukloni sadržaj, može biti tužen od strane lica čije je pravo povređeno. S druge strane, ukoliko pružalac usluge neopravdano ukloni sadržaj, može

ga tužiti lice čiji je sadržaj uklonio. S obzirom na to da je još uvek preveliki teret na pružaocu i da mu je data prevelika moć odlučivanja, ovo je pitanje kojim bi se trebalo baviti u nekim narednim izmenama.

Poslednjih godina su uvedeni manje restriktivni i jasniji uslovi za elektronsko fakturisanje, što je regulisano Zakonom o računovodstvu, kao i pravila za elektronsko vođenje zdravstvenih evidencija, što je regulisano Zakonom o zdravstvenoj dokumentaciji i evidencijama u oblasti zdravstva.

Iako su u Srbiji preduzimani uspešni projekti koji se odnose na digitalizaciju obrazovnog sistema Srbije, ukupan efekat prilično je ograničen. Bez sistematskog pristupa koji bi obuhvatio razvoj odgovarajućih obrazovnih aplikacija i bez adekvatne obuke nastavnog kadra, takvi programi imaju samo mali uticaj na razvoj IT veština srpskih mladih generacija. Raspoloživost osnovnom IT infrastrukturom hardvera u srpskim školama je daleko od toga da studenti mogu da održe korak za njihovim vršnjacima iz EU.

Resorno ministarstvo je, čini se, prepoznalo mogućnost elektronskog poslovanja i trgovine preko Interneta kao šansu za građane Srbije da na lakši, brži, sigurniji i jeftiniji način obavljaju svoje transakcije. Ministarstvo je u tome takođe prepoznalo šansu za unapređenje privrede usled većih mogućnosti rezidenata, posebno preduzetnika i malih privrednih društava, da plasiraju svoje proizvode i usluge stranim kupcima preko elektronske ponude i prodaje, koja po pravilu podrazumeva i naplatu preko institucije elektronskog novca.

Budući da je PayPal u Evropi dostupan još od 2004. godine, a u Srbiji najavljivan u više navrata još od 2010. godine, delimično postao dostupan građanima Srbije u aprilu 2013. godine, da bi kasnije bio proširen u određenoj meri, ovaj događaj za Srbiju predstavlja jedan od značajnih i dugo očekivanih koraka na putu Srbije ka njenom usaglašavanju sa evropskim standardima. Na unutrašnjem planu, ovaj događaj predstavlja značajan prvi korak ka smisljenoj liberalizaciji i unapređenju elektronskog poslovanja.

PREOSTALI PROBLEMI

- Niska IT potrošnja po glavi stanovnika (samo 11,6% od EU proseka) je kritičan znak da Vlada obrati više pažnje

na IT potrošnju, što može značajno promeniti strukturu srpske privrede.

- Javno-privatna partnerstva (u IT oblasti) su još u fazi razvoja, iako mogu da ponude značajan uspeh u oblasti unapređenja troškova, posebno na opštinskom nivou. Pored tih prednosti, takođe mogu pružiti nove izvore prihoda za državne institucije na različitim nivoima.
- Očekuje se usvajanje Zakona o elektronskom poslovanju, koji treba da bude usklađen sa važećim EU pravnim okvirom. Najavljeno je da će ovaj zakon biti usvojen do kraja 2015. godine, a da će se primenjivati od početka 2016. godine.
- Zaštita podataka ostaje bitan problem u IT sektoru, o čemu svedoči nekoliko visoko rangiranih i obelodanjenih slučajeva koji se odnose na neprimereno zadržavanje ili korišćenje podataka. Iako kancelarija Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti postupa krajnje profesionalno i aktivna je na terenu, čini se da sudski i administrativni organi ne podržavaju njihove napore u potpunosti. Model Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, koji je u junu 2014. godine objavio Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, predviđa liberalizaciju uslova za iznošenje podataka u države koje nisu članice Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka Saveta Evrope, ukidanjem obaveze podnošenja Povereniku zahteva za iznošenje podataka u više slučajeva. Osim toga, Model zakona izričito predviđa da pristanak na obradu podataka može da bude dat u pisanoj formi, usmeno, ili konkludentnom radnjom. To predstavlja pozitivan razvoj događaja, s obzirom na to da bi navedena rešenja olakšala poslovanje IT industrije i približila nacionalni zakon pravnim tekovinama EU. Ovo treba da, zajedno sa dodatnim izmenama koje takođe treba da budu preuzete iz EU pravnog okvira, bude u konačnom tekstu budućeg Zakona o zaštiti podataka o ličnosti.
- Tu je i uznemiravajući trend za poslovanje i slobodu izražavanja u pogledu ponašanja Uprave za igre na sreću koja je pokušala da izvrši pritisak na pružaoce internet usluga (ISP) kako bi se blokirali inostrani sajtovi za kockanje (npr. Bwin), a sve da ne bi bio ugrožen njen monopol. Taj, kao i nekoliko drugih postupaka Vlade (npr. zahtev nadležnog ministra za zatvaranje Twitter naloga), mogu ukazivati na korake ka cenzuri interneta.
- Povećanje PDV-a sa 8% na 20% za računare i računarsku opremu.
- I dalje se ispituje usaglašenost radio i telekomunikacione terminalne opreme na koju je stavljen CE znak. Postoji prostor za pojednostavljenje uslova za stavljanje ove opreme na tržište ili njeno korišćenje ukoliko bi nacionalna tela za ocenjivanje usaglašenosti dobila pristup relevantnim bazama podataka u EU.
- Trenutna situacija, ne ostavlja prostor za preprodaju digitalnog sadržaja, sa servisa, kao što su: Google Play, Apple Store, Amazon i drugi, što predstavlja ograničavajući faktor za dalji razvoj IT industrije.

PREPORUKE SAVETA

- Vlada bi trebalo da bude posvećena daljem razvoju regulatornog okvira za IT, koji bi za uzvrat povećao atraktivnost države za strane investicije na duge staze. Šta više, efekte već uvedenih zakonodavnih promena treba pažljivo pratiti i efikasno sprovoditi.
- Za brze pobede i opipljive rezultate već postignute u oblasti e-Uprave treba sačuvati postignute rezultate i svuda gde je to primenjivo sa njima treba nastaviti, posebno u sledećim oblastima: administrativne takse, prijave za različite dokumente i poreske prijave.
- Vlada bi trebalo da se uzdrži od uvođenja bilo kakvih mera cenzurisanja interneta i ostane pri otvorenom internetu koji najviše pogoduje inovacijama, društvenom razvoju i komercijalnim interesima. Vlada bi trebalo da zadrži otvoren i redovan kontakt sa e-Zajednicom i inicijativom koja dolazi iz ovog sektora.
- Da bi sektor nastavio da raste u kriznim vremenima, Vlada bi trebalo da se uzdrži od nametanja bilo kakvih opterećujućih poreza i da podstiče razvoj novoosnovanih i visokotehnoloških kompanija. U skladu sa tim, preporuka je da se PDV na računare i računarsku opremu vrati sa 20% na 8%.

- Vlada bi trebalo da obrati posebnu pažnju na oblast e-Zdravstva kao jedne od glavnih oblasti u kojoj je potrebno poboljšanje, posebno u pogledu elektronskih evidencija. Edukacija građana i zdravstvenih radnika o implementaciji i korišćenju ovih sistema biće podjednako važna.
- Potrebno je dalje umrežavanje administrativnih organa, agencija i ministarstava, na primer Ministarstva unutrašnjih poslova, Poreske uprave, Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike, Ministarstva pravde, itd.
- Pažnju treba posvetiti daljem razvoju e-Školskih programa kroz dijalog relevantnih aktera: Ministarstva prosvete, ministarstva (ili agencije) nadležnog za IKT i IT zajednice.
- Kada je reč o članstvu Srbije u Otvorenom partnerstvu Vlada, poseban akcenat treba staviti na transparentnost funkcionisanja organa uprave i korišćenje novih tehnologija od strane ovih organa.
- Objedinjavanje pojedinačnih planova IT razvoja i investicija Ministarstava, Uprava i Agencija u celinu kako bi se velikim nabavkama hardvera i softvera uštedelo na višestrukom dupliranju kapaciteta i samim tim dodatnog trošenja novca građana Srbije, a istovremeno i efikasno koristio rad državnih i javnih službi i ustanova.
- Rešavanje pitanja u vezi sa jasnom primenom pravila za plaćanje poreza po odbitku (Withholding Tax - WHT). Naš je predlog da velike svetske IT kompanije koje su prisutne ili dolaze u Srbiju uz pomoć Saveta stranih investitora treba da jasno u dogovoru sa Vladom reše ovaj problem. Trenutna situacija na tržištu je da su zbog nejasnoća ko, kada i kako plaća ovaj porez domaće kompanije koje porez uredno izmiruju dovedene u neravnotežan položaj pri učestvovanju u nabavkama od svetskih proizvođača softvera, jer razlika u ukupnim ulaznim cenama sa uključenim troškovima može biti i do 20% u odnosu na ponuđače - konkurente koji ovu obavezu ne izmiruju. Neke kompanije su taj problem rešile, dok u drugim slučajevima ova stavka predstavlja ozbiljan problem i uzrok je nekonkurentnosti na tržištu. S obzirom na to da se radi o državnim ustanovama, trebalo bi da bude u svačijem interesu da se postigne jednakost na tržištu i da se pomogne IT kompanijama koje su registrovane u Srbiji da budu konkurentne. Shodno tome, poželjno je da međunarodna poreska pravila sa drugim državama bolje definišu softver, na način kako je to regulisano između Srbije i Češke republike.

NEKRETNINE I IZGRADNJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakon o planiranju i izgradnji vrši uticaj na nekoliko važnih oblasti: prostorno planiranje, izgradnju i građevinsko zemljište. Sve te oblasti moraju posebno da se regulišu, što je moguće pre kroz sistematska akta u saradnji sa nevladinim sektorom.	2009		√	
Novim zakonom/zakonima definisati drugačiji način konverzije uz naknadu koji će biti ustavno prihvatljiv, politički održiv i u praksi sprovediv. Preporuka Saveta je da se ukine institut konverzije uz naknadu i da se konverzija sprovede bez naknade.	2013		√	
Državna tela moraju da omoguće transparentnost i doslednost u svom radu na svim nivoima, kao i da obezbede visoki nivo praćenja rada svih relevantnih institucija. Državna tela moraju da objavljuju sva mišljenja i tumačenja propisa koja daju na svom veb sajtu.	2009		√	
Neophodno je da se još više uprosti proces izdavanja dozvola, a potrebno je i da se razmotri mogućnost smanjenja naknade za uređenje građevinskog zemljišta i svih drugih početnih troškova vezanih za izgradnju, kao i kasniji operativni troškovi sa ciljem daljeg razvijanja tržišta i ubrzavanja procesa koji će omogućiti veći priliv investicija na ovo tržište.	2009	√		
Potrebne su izmene i u kaznenoj politici u okviru Zakona o planiranju i izgradnji tako da kazne budu adekvatnije i strože, jer su trenutno limitirane na samo novčane kazne.	2009		√	
Novčane kazne za javna preduzeća i javne službe treba da budu promenjene od nenovčanih u novčane, naročito u slučajevima kada investitori plaćaju naknadu za usluge koje im nisu pružene u određenom roku. U tim slučajevima naknada za plaćanje usluga pruženih sa neopravdanim zakašnjenjem treba da bude smanjena.	2012		√	
Pored postojećeg mehanizma kažnjavanja za prekršaj odgovornog lica ako građevinska dozvola ne bude izdata u propisanom roku, zakonom predvideti i dodatnu posledicu nepoštovanja ovog roka, u vidu smanjenja naknade za uređivanje građevinskog zemljišta, kao jedan vid odgovornosti koju bi snosila država, odnosno lokalna samouprava.	2014			√
Dozvoliti građenje objekata i na osnovu prava korišćenje, tj. bez prethodno sprovedene konverzije.	2014		√	
Doneti Zakon o fondovima nekretnina (Real Estate Investment Trust – REIT), koji bi uredio ovu oblast i otklonio problem dvostrukog oporezivanja. Taj zakon bi uz dodatne aktivnosti države trebalo da reši probleme koje uzrokuje nerazvijeno tržište nekretnina.	2014			√
Zakonski okvir koji definiše odnos investitora i izvođača radova treba poboljšati izmenom Zakona o obligacionim odnosima i pojedinih pravilnika koji definišu postupak izgradnje tako da odražava međunarodno priznatu najbolju praksu.	2010		√	
Nacrt novog Zakona o upravljanju i održavanju stambenih zgrada bi trebalo da bude donet i usvojen nakon javne rasprave. Neophodno je obezbediti kompletnu zakonsku regulativu i propise kojima će se definisati vlasnička prava stanara i njihove obaveze vezanih za upravljanje i održavanje, koji su neophodni za pravilno funkcionisanje sistema upravljanja i održavanja stambenih zgrada.	2009			√

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakon o finansijskom lizingu treba uskladiti sa važećim propisima u oblasti nepokretnosti, posebno u delu koji se odnosi na mogućnost upisa zabeležbe postojanja lizinga kod javnog registra nepokretnosti, što je potrebno da bude decidno propisano ili zakonom koji reguliše lizing, ili Zakonom o državnom premeru i katastru.	2009			✓
Potrebno je usvojiti nov, moderan Zakon o hipoteci. Imajući u vidu da predmetni zakon ima previše propusta i nejasnih odredaba, potrebna je njegova izmena u celosti.	2010		✓	
Zakon o poljoprivrednom zemljištu i Zakon o zadrugama treba da bude izmenjen tako da omogućiti strano ulaganje u poljoprivredu i dozvoli stranim fizičkim i pravnim licima da kupe poljoprivredno zemljište, kao i da zaštiti stečeno pravo vlasništva nad poljoprivrednim zemljištem.	2012			✓
Treba uvesti kraće rokove za upis u Katastar nepokretnosti kao i transparentnije i jasnije instrukcije o primeni zakona u okviru katastarskih aktivnosti, radi ubrzanja i predvidivosti katastarskih procedura. Online pristup podacima katastra nepokretnosti treba da bude neograničen i besplatan, a izdavanje jednostavnih dokumenata, kao što su listovi nepokretnosti i kopije planova, treba da bude moguće odmah, na licu mesta.	2012			✓
Država, relevantna ministarstva, lokalni organi i druge važne institucije sa jedne strane i Savet stranih investitora na čelu Komiteta za nekretnine i sve druge organizacije koje se bave poslovima vezanim za nekretnine sa druge strane, treba da uspostave dijalog, komunikaciju i dugoročnu saradnju vezanu za strateška pitanja, u cilju poboljšanja uslova na tržištu nekretnina.	2009		✓	

Zakon o planiranju i izgradnji iz 2009. godine ostaje glavno polje interesovanja Saveta stranih investitora.

GRAĐEVINSKO ZEMLJIŠTE I IZGRADNJA

STANJE

Konverzija prava korišćenja na građevinskom zemljištu u pravo svojine

Čini se da se Srbija suočila sa malo većim poteškoćama u odnosu na druge post-komunističke zemlje sa aspekta privatizacije državnog zemljišta. Tokom 50-tih godina 20. veka, građevinsko zemljište je oduzimano od privatnih vlasnika i postajalo vlasništvo države, s tim što se dozvoljavalo ranijim vlasnicima da zadrže pravo korišćenja na takvom zemljištu i to na osnovu prava svojine na objektu

koji se na zemljištu nalazi. Sve do 2009. godine, država je bila jedini vlasnik gradskog građevinskog zemljišta, a najveći obim prava koji je neko lice moglo da ima na takvom zemljištu bio je trajno pravo korišćenja ili dugoročni zakup u trajanju od 99 godina.

Jedan od najznačajnijih ciljeva Zakona o planiranju i izgradnji iz 2009. godine svakako jeste privatizacija građevinskog zemljišta u državnom vlasništvu preko postupka konverzije prava korišćenja u pravo svojine. U načelu, svako lice koje je steklo pravo korišćenja na zemljištu (ili dugoročni zakup u trajanju od 99 godina), može pretvoriti to pravo u svojinu.

Zakon predviđa dve vrste konverzije, u zavisnosti od toga kada je i na koji način zemljište stečeno: konverzija bez naknade kao opšte pravilo i konverzija uz naknadu. Konverzija uz naknadu se primenjuje na nosioce prava korišćenja koja predstavljaju:

- privredna društva i druga pravna lica privatizovana na osnovu zakona kojima se uređuje privatizacija, stečajni

- i izvršni postupak, kao i njihovi pravni sledbenici u statusnom smislu;
- privredna društva koja su stekla pravo korišćenja na neizgrađenom građevinskom zemljištu u državnoj svojini koje je stečeno radi izgradnje do 13. maja 2013. godine ili na osnovu odluke nadležnog organa;
- sportska i druga udruženja;
- društvena preduzeća;
- lica osnovana na teritoriji bivše Jugoslavije na koja se primenjuju odredbe Sporazuma o pitanjima sukcesije.

Određbe pomenutog Zakona koje se odnose na postupak konverzije uz naknadu bile su predmet ocene ustavnosti od strane Ustavnog suda Republike Srbije tokom 2013. godine, što je imalo za posledicu oglašavanje predmetnih odredaba zakona neustavnim u delu koji se odnosi na način utvrđivanja naknade za konverziju. Za sve to vreme, zbog problema konverzije i pravne nesigurnosti koja je nastala za investitore, građevinska industrija u Srbiji je pretrpela značajne gubitke.

Konačno, nakon više od dve godine od potpune blokade postupka konverzije prava korišćenja u pravo svojine uz naknadu na građevinskom zemljištu, zakonodavac je doneo novi zakon kojim se iznova uređuje ovaj postupak.

Izgradnja

Kada je Svetska banka u svom Izveštaju o poslovanju za 2015. godinu objavila podatak da je u Srbiji potrebno više od 260 dana kako bi investitor dobio građevinsku dozvolu, stavljajući tako Srbiju na 186. mesto od 189 ekonomija sveta, to je svakako predstavljalo ozbiljno upozorenje za Vladu.

U decembru 2014. godine Zakon o planiranju i izgradnji (iz 2009. godine) u značajnoj meri je izmenjen, uvodeći po prvi put takozvanu „objedinjenu proceduru“ za pribavljanje dokumentacije potrebne za izgradnju, po principu jednošalterskog sistema.

Legalizacija

Veliki problem nelegalne gradnje objekata, tj. objekata koji su izgrađeni bez potrebnih dozvola, bio je naročito prisutan proteklih 20 godina. Zakonodavac je pokušao da reši ovo složeno pitanje usvajanjem različitih propisa, međutim, nijedan od tih pokušaja nije bio uspešan. U junu 2013. godine odredbe Zakona o planiranju i izgradnji koje su uređivale postupak legalizacije bespravno podignutih objekata oglašene su neustavnim, te je na taj način u potpunosti bio zaustavljen ionako spor i neefikasan postupak legalizacije. Nakon toga, u novembru 2013. godine na snagu je stupio novi Zakon o legalizaciji, ali ni on za sada nije ispunio očekivanja.

POBOLJŠANJA

Građevinsko zemljište i izgradnja

Konverzija prava korišćenja na građevinskom zemljištu u pravo svojine

U julu ove godine donet je Zakon o pretvaranju prava korišćenja u pravo svojine na građevinskom zemljištu uz naknadu (Zakon o konverziji uz naknadu), koji predviđa uslove za pretvaranje prava korišćenja u pravo svojine na izgrađenom i neizgrađenom građevinskom zemljištu u državnoj svojini, kao i mogućnost zasnivanja dugoročnog zakupa na takvom zemljištu.

Naknada za konverziju predstavlja tržišnu vrednost tog zemljišta u momentu podnošenja zahteva za konverziju, uz mogućnost umanjenja naknade u skladu sa zakonom.

Tržišna vrednost zemljišta utvrđuje se na osnovu akta jedinice lokalne samouprave o utvrđivanju prosečne cene kvadratnog metra odgovarajućih nepokretnosti po zonama za utvrđivanje poreza na imovinu.

Komisija za kontrolu državne pomoći takođe je uključena u postupak tako što donosi odluku o dozvoljenosti državne pomoći kada se postavi pitanje umanjenja naknade za konverziju.

Kada je reč o umanjenju naknade, to se može ostvariti ako se građevinsko zemljište nalazi na teritoriji nedovoljno razvijene jedinice lokalne samouprave. Dalje, naknada za konverziju će biti umanjena i kada postoji izveštaj veštaka građevinske struke kojim se utvrđuje da je podnosilac zahteva imao troškove pribavljanja predmetnog zemljišta (kao što su troškovi eksproprijacije, administrativnog prenosa, troškovi remedijacije i revitalizacije i drugi stvarni troškovi).

Najznačajnije umanjenje naknade za konverziju predviđa se za izgrađeno građevinsko zemljište, bez obzira na to gde se ono nalazi. Naime, kod izgrađenog građevinskog zemljišta, naknada za konverziju se određuje tako što se utvrđena tržišna vrednost katastarske parcele umanja za iznos tržišne vrednosti zemljišta za redovnu upotrebu objekta.

Naknada za konverziju se može platiti u 60 jednakih mesečnih rata, ili u jednokratnom iznosu čime se ostvaruje pravo na umanjenje naknade u visini od 30%. Ako se naknada plaća u ratama zakon nalaže da se položi garancija plaćanja

u obliku neopozive bankarske garancije, hipoteke ili bezdržavinske zaloge.

Predviđena je i mogućnost da lica koja imaju pravo na konverziju uz naknadu, do konačnog sticanja i upisa svog prava svojine na građevinskom zemljištu, zaključe ugovor o dugoročnom zakupu građevinskog zemljišta na 99 godina uz naknadu sa vlasnikom građevinskog zemljišta. Ta mogućnost je uvedena kako bi se dozvolilo licima na koja se Zakon o konverziji uz naknadu odnosi da dobiju građevinsku dozvolu na osnovu prava dugoročnog zakupa, tj. pre sprovođenja i plaćanja konverzije – zbog toga što nakon 28. jula 2016. godine pravo korišćenja ne može više biti pravni osnov za pribavljanje građevinske dozvole.

Izgradnja

Takozvana „objedinjena procedura“ obuhvata sve potrebne korake od izdavanja lokacijskih uslova, preko izdavanja građevinske i upotrebne dozvole, sve do upisa prava svojine na novoizgrađenom objektu u katastru nepokretnosti.

U okviru objedinjene procedure, razmena svih dokumenata između državnih organa vrši se bez daljeg učešća investitora. Uloga investitora u ovom postupku svodi se na pribavljanje i podnošenje samo onih dokumenata i/ili dokaza koji se ne mogu pribaviti po službenoj dužnosti od strane nadležnog organa. Osim toga, planirano je da se, počev od 2016. godine, razmena svih dokumenata vrši elektronskim putem. U okviru objedinjene procedure, nadležni organ ispituje samo da li su ispunjeni formalni uslovi za izgradnju. Dalje, kraći zakonski rokovi za postupanje nadležnih organa, kao i stroži prekršajni postupci zbog nevršenja poverenih ovlašćenja, kao što je uvedeno poslednjim izmenama Zakona o planiranju i izgradnji, trebalo bi da doprinesu povećanju efikasnosti u postupku izdavanja potrebnih dozvola.

Lokacijski uslovi se izdaju na osnovu odgovarajućih planskih dokumenata i oni su zamenili raniju lokacijsku dozvolu. Oni predstavljaju javnu ispravu koja sadrži sve uslove koji su neophodni za izradu tehničke dokumentacije za građevinski projekat. Preciznije, lokacijski uslovi sadrže informacije o mogućnostima i ograničenjima gradnje na određenom zemljištu. Da bi dobio lokacijske uslove, investitor je dužan da uz zahtev samo podnese idejno rešenje.

Ukoliko plan detaljne regulacije nije usvojen u zakonom propisanom roku, lokacijski uslovi se izdaju na osnovu pod-

zakonskog akta kojim se uređuju opšta pravila parcelacije, uređenja i građenja, ili na osnovu postojećeg planskog dokumenta koji sadrži regulacionu liniju (tj. liniju koja razdvaja površinu određene javne namene od površina predviđenih za druge namene).

Lokacijski uslovi nisu vezani za pravo na zemljištu, te stoga ukoliko zemljište bude preneto na novog investitora pre izdavanja građevinske dozvole i za novog vlasnika važe lokacijski uslovi koje je pribavio prethodni investitor.

U situaciji kada planski dokument ne sadrži sve potrebne parametre za izradu tehničke dokumentacije, nadležni organ izdaće separat o tehničkim uslovima izgradnje koji sadrži sve neophodne uslove i druge informacije neophodne za izradu tehničke dokumentacije.

Značajno poboljšanje koje uvode pravila objedinjene procedure jeste i jasan metod za utvrđivanje doprinosa za uređivanje građevinskog zemljišta. To je naknada koju plaća investitor jedinici lokalne samouprave radi infrastrukturnog opremanja građevinskog zemljišta. Naime, arbitrarnost u postupanju lokalnih samouprava, koja je predstavljala značajnu smetnju u prethodnom periodu, sada je svedena na minimum, ako ne i potpuno eliminisana. Pored toga, ukoliko je investitor direktno finansirao infrastrukturno opremanje građevinskog zemljišta, doprinos za uređivanje građevinskog zemljišta se umanjuje za iznos tog ulaganja. Ako investitor odluči da plati doprinos odjednom, doprinos se umanjuje 30% (ili više u određenim slučajevima). Zakonom je sada predviđen i maksimalni iznos doprinosa za uređivanje građevinskog zemljišta, koji se inače plaća pre početka građenja ukoliko se plati odjednom; u suprotnom, ukoliko se plaća u ratama, samo se prva rata plaća pre početka građenja (s tim što se u tom slučaju mora pružiti sredstvo obezbeđenja plaćanja).

Doprinos za uređenje građevinskog zemljišta ne obračunava se za komunalne i proizvodne objekte, skladišne objekte, podzemne etaže objekata visokogradnje itd. Izmene i dopune Zakona o planiranju i izgradnji uvode i novi institut – „finansijer“, koji ima mogućnost da, pored investitora, građevinska dozvola glasi i na njegovo ime, pod uslovom da postoji overen ugovor zaključen između ovih lica. Na osnovu tog ugovora, finansijer stiče određena prava i obaveze koje su zakonom propisane za investitora, osim prava da stekne vlasništvo na objektu koji se gradi.

Zakon propisuje obavezu za privredno društvo koje obavlja poslove izrade i kontrole tehničke dokumentacije, poslove stručnog nadzora ili tehničkog pregleda, kao i za samog izvođača radova, da se osiguraju od profesionalne odgovornosti za štetu koju mogu prouzrokovati drugoj ugovornoj strani ili trećim licima. Ta obaveza je bliže regulisana Pravilnikom o uslovima osiguranja od profesionalne odgovornosti koji je stupio na snagu u maju 2015. godine.

Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture osnovalo je kontakt-centar radi unapređenja primene Zakona o planiranju i izgradnji. Kontakt-centar bi trebalo da pruži relevantne informacije svim zainteresovanim licima kako bi se unapredilo razumevanje i pravilna primena Zakona. Brojevi telefona kontakt centra su: +381 11 40-43-190; 40-43-191; 40-43-192. Dodatno, ministarstvo je pokrenulo i veb-sajt www.gradjevinskedozvole.rs gde građani mogu pronaći odgovore na najčešće postavljena pitanja u vezi sa odredbama zakona, kao i prečišćen tekst zakona, podzakonske i druge akte i dokumente relevantne za oblast planiranja i izgradnje. Uspostavljanje kontakt-centra i specijalnog veb-sajta trebalo bi da omogući svakom lak i brz pristup svim informacijama od značaja za primenu ovog zakona. Nije potrebno posebno naglašavati da će efikasnost novih servisa zavisiti isključivo od stručnosti tima angažovanog za ovu svrhu. Ipak, sasvim je sigurno da ovakvi servisi ne mogu biti zamena za zvanično mišljenje ministarstva u vezi sa tumačenjem određenih odredbi zakona ili za tumačenje zakona od strane advokata koji su stručnjaci u oblasti građevinske industrije.

Najveći građevinski projekat u Srbiji u ovom trenutku jeste projekat „Beograd na vodi“, čija se vrednosti procenjuje na 3.5 milijardi evra, kojim upravlja Vlada Republike Srbije uz podršku investitora iz Ujedinjenih Arapskih Emirata. Narodna skupština Republike Srbije usvojila je nedavno poseban zakon koji

uređuje pitanje eksproprijacije i postupak izdavanja građevinske dozvole samo za potrebe ovog projekta. Glavni razlog za donošenje tog zakona jeste činjenica, da prema sadašnjem Zakonu o eksproprijaciji, izgradnja poslovno - stambenog kompleksa kao što je „Beograd na vodi“ ne bi se mogla smatrati javnim interesom. Međutim, dosta je diskutabilno sa ustavno-pravnog stanovišta da li se izgradnja ovog komercijalnog projekta može smatrati javnim interesom, čak i uz usvajanje posebnog zakona koji tako nešto predviđa. U svakom slučaju, ovaj poseban zakon će biti vetar u leđa svim investitorima zainteresovanim za ovaj projekat.

Legalizacija

Čini se da će novi Zakon o legalizaciji (očekuje se da bude usvojen u poslednjem tromesečju 2015. godine) biti novi pokušaj da se stane na put gradnji bez potrebnih dozvola. Nadležni organi su već pokušavali da reše problem nelegalno izgrađenih objekata kojih ima približno 1,5 miliona, ali ipak svi ovi pokušaji su bili bezuspešni imajući u vidu činjenicu da velika većina ovih objekata i dalje nema jasno definisan status.

PREOSTALI PROBLEMI

Izgradnja

Podzakonsku regulativu koja još uvek nedostaje trebalo bi usvojiti što pre. Primenu poslednje verzije Zakona o planiranju i izgradnji trebalo bi da prate svi relevantni društveni činioци i akteri.

Legalizacija

Novi Zakon o legalizaciji, sa jednostavnijim, ali sa ustavno-pravnog stanovišta prihvatljivijim rešenjem, trebalo bi da bude donet što je pre moguće.

PREPORUKE SAVETA

- Državna tela moraju da omoguće transparentnost i doslednost u svom radu, na svim nivoima, kao i da obezbede visok nivo praćenja rada svih relevantnih institucija. Državna tela moraju da objavljuju sva mišljenja i tumačenja propisa koja daju na svom veb sajtu.
- Podzakonski akti koji nedostaju u vezi sa izgradnjom treba da budu usvojeni što pre.
- Primena najnovije verzije Zakona o planiranju i izgradnji treba da bude praćena od strane svih relevantnih društvenih činilaca.
- Pored postojećeg mehanizma kažnjavanja za prekršaj odgovornog lica ako građevinska dozvola ne bude izdata

u propisanom roku, zakonom predvideti i dodatnu posledicu nepoštovanja ovog roka, u vidu smanjenja naknade za uređivanje građevinskog zemljišta, kao jedan vid odgovornosti koju bi snosila država, odnosno lokalna samouprava.

- Novi Zakon o legalizaciji sa jednostavnijim, ali ustavno-pravno prihvatljivim rešenjem treba da bude usvojen što je pre moguće.
- Zakonski okvir koji definiše odnos investitora i izvođača radova treba poboljšati izmenom Zakona o obligacionim odnosima i pojedinih pravilnika koji definišu postupak izgradnje tako da odražava međunarodno priznatu najbolju praksu.
- Država, relevantna ministarstva, lokalni organi i druge važne institucije sa jedne strane i Savet stranih investitora na čelu Komiteta za nekretnine i sve druge organizacije koje se bave poslovima vezanim za nekretnine sa druge strane, treba da uspostave dijalog, komunikaciju i dugoročnu saradnju vezanu za strateška pitanja, u cilju poboljšanja uslova na tržištu nekretnina.

STANJE

RESTITUCIJA

U septembru 2011. godine usvojen je Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju koji je stupio na snagu 6. oktobra 2011. godine.

Prioritet restitucije bazira se na njenim ogromnim potencijalima u smislu unapređenja sigurnosti prava vlasništva na jedan simboličan i primeran način, jer veoma jasno pokazuje da država vraća ono što je nepravедno oduzeto. Rok za predaju zahteva za vraćanje imovine, odnosno obeštećenje, je istekao i nadležne institucije su počele da rešavaju pojedine predmete ali, za sada je utisak da će postupak rešavanja predmeta potrajati.

Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju štiti stečena prava privatnih lica, a obaveza povraćaja postoji samo u slučaju da privatna lica nemaju nikakva prava na nepokretnost koja može biti predmet vraćanja. Iako Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju propisuje prioritet naturalne restitucije (vraćanje oduzete imovine), izuzeci od naturalne restitucije su brojni tako da će najverovatnije najčešći oblik restitucije biti obeštećenje. Obveznik vraćanja imovine je isključivo Republika Srbija, jedinica lokalne samouprave, javno preduzeće čiji je osnivač Republika Srbija, odnosno društvena preduzeća i zadruge, dok je obveznik obeštećenja isključivo Republika Srbija.

Agencija za restituciju Republike Srbije počela je sa radom 2012. godine. U dosadašnjem radu, Agencija za restituciju je zauzela krajnje rigidan stav, naročito kada su u pitanju strani državljani. U praksi se to ogleda u neadekvatnom tumačenju međunarodnih ugovora iz 50-ih godina prošlog veka, kao i u zahtevima za dokumentacijom koja nije nužna za donošenje odluke u postupcima restitucije i koju je, u većem broju slučajeva, nemoguće pribaviti.

Pored toga, u Zakonu su primećene brojne nejasnoće, a upravna i sudska praksa je zakonske odredbe protumačila u najrestriktivnijem smislu, čime je ograničena mogućnost ostvarenja prava na restituciju čak i u slučajevima kada je pravo na restituciju očigledno.

Poljoprivredno zemljište

Zakon o poljoprivrednom zemljištu zabranjuje stranim pravnim i fizičkim licima sticanje svojine nad poljoprivrednim zemljištem. Strane investicije u srpsku poljoprivredu se uglavnom ostvaruju kroz privatizaciju poljoprivrednih preduzeća preko koje strani investitori postaju većinski vlasnici tih preduzeća koja imaju pravo svojine na poljoprivrednom zemljištu. U nekim slučajevima se kompanije suočavaju sa pogrešnim tumačenjem odredaba Zakona o poljoprivrednom zemljištu.

Zakon o zadrugama daje pravo novoosnovanim poljoprivrednim zadrugama da od sadašnjih vlasnika potražuju poljoprivredno zemljište koje je nekada pripadalo zadrugama. Ova zakonska odredba je namenjena restituciji za

one vlasnike poljoprivrednog zemljišta koji su bili primorani da prenesu svoje vlasništvo na poljoprivredne zadruge po socijalističkim zakonima donetim posle Drugog svetskog rata. U praksi su ove odredbe zloupotrebjavane od strane novoosnovanih poljoprivrednih zadruga koje uopšte ne obavljaju delatnost, a koje su potraživale poljoprivredno zemljište velike vrednosti od privatizovanih poljoprivrednih preduzeća. Iako su odluke Ministarstva finansija i privrede u 2013. godini ukazivale na to da ovakva zloupotreba prava može biti dozvoljena, sudska vlast je stala na stanovište da je potrebno zaštititi pravo privatne svojine.

POBOLJŠANJA

Poljoprivredno zemljište

Sudske odluke iz 2014. i 2015. godine ukazuju da će se ubuduće sprečiti zloupotreba prava iz Zakona o zadrugama i zaštititi pravo svojine na poljoprivrednom zemljištu. Ministarstvo finansija i privrede je u 2014. godini postupilo po nalogu sudske vlasti i zaštitilo imovinu privatizovanih poljoprivrednih preduzeća.

PREOSTALI PROBLEMI

Restitucija

Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju deklarativno propisuje princip vraćanja oduzete imovine kao osnovni, ali kroz veliki broj izuzetaka ukazuje da će najčešći model restitucije biti obeštećenje. Takav model restitucije predstavlja pokušaj da se pomire suprotni interesi lica koja imaju pravo na restituciju i lica koja su stekla prava na oduzetu imovinu (najčešće strani investitori).

U postupcima restitucije, Agencija za restituciju tumači propise na način kojima se otežava ili čak i onemogućava pravo stranih državljana na restituciju ili obeštećenje, a takvo restriktivno stanovište prihvatili su i upravni sudovi. Način primene pojedinih odredaba Zakona o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju krši osnovna ljudska prava propisana Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, konkretno prava na jednaku pravnu zaštitu i na pravno sredstvo, kao i zabrane diskriminacije po osnovu nacionalne pripadnosti.

PREPORUKE SAVETA

- Državni organi u postupcima restitucije treba da vode transparentan postupak u cilju ostvarenja prava na restituciju uvek vodeći računa o tome da se ispravlja nepravda učinjena pre sedamdeset godina i starajući se da na odgovarajući način zaštite osnovna ljudska prava učesnika u postupku.
- Državni organi treba da se staraju da stečena prava stranih investitora ostanu zaštićena u skladu sa Zakonom.
- Stranim državljanima treba olakšati ostvarenje prava na restituciju i to tako što će se u ovim postupcima izjednačiti sa domaćim državljanima, bez obzira na državljanstvo i nacionalnu pripadnost.

HIPOTEKE I FINANSIJSKI LIZING NEKRETNOSTI

STANJE

Zakon o hipoteci usvojen je krajem 2005. godine a njegova primena počela je početkom 2006. godine. U trenutku donošenja Zakon o hipoteci predstavljao je veliki pomak u ovoj oblasti, jer je do tada zalaganje nepokretnosti bilo

regulisano svega sa nekoliko članova Zakona o osnovama svojinsko-pravnih odnosa.

Međutim, nakon devet godina primene, Zakon o hipoteci je pokazao svoje jasne nedostatke u praksi, zbog čega se ukazala potreba značajnijeg revidiranja njegovih odredaba. Potreba za izmenama Zakona o hipoteci očigledno je prepoznata i od strane zakonodavca, te je u julu ove godine usvojen Zakon o izmenama i dopunama zakona o hipoteci sa prevashodnim ciljem da se upravo preva-

ziđu problemi koji su se pojavljivali u praksi od početka primene zakona.

Kako su pomenute izmene usvojene uskoro, pravi efekti izmena će se tek videti, a Savet stranih investitora će, kao i uvek, pomno pratiti primenu izmenjenog zakona u praksi.

Izmenama Zakona o finansijskom lizingu iz maja 2011. uvedena je mogućnost finansijskog lizinga nepokretnosti. Međutim, novi zakonski okvir nije dovoljno razrađen i za sada nije profunkcionisao u praksi, sa izuzetkom nekolicine poslovnih zgrada koje su pribavljene putem lizinga. Glavni problemi u primeni Zakona o finansijskom lizingu su vezani za visoke troškove i poreski tretman lizinga.

POBOLJŠANJA

Savet stranih investitora pozdravlja usvajanje Zakona o izmenama i dopunama zakona o hipoteci koji donosi značajna poboljšanja u vezi sa pojedinim institutima koji su izazivali najviše problema u praksi. Navedeno se pre svega odnosi na izmenu odredbe po kojoj prava docnijih hipotekarnih poverilaca u slučaju vanskudske realizacije hipoteke ostaju rezervisana, zbog čega je veliki broj hipotekarnih poverilaca birao sporiji, ali sigurniji postupak sudske realizacije hipoteke u odnosu na vanskudsku realizaciju hipoteke.

Takođe, pohvaljujemo i uvođenje mogućnosti određivanja trećeg lica, zapravo „agenta obezbeđenja“, koje može da preduzima pravne radnje radi zaštite i namirenja potraživanja obezbeđenih hipotekom, mada ističemo da je predložena odredba nedovoljno razrađena i da će verovatno zahtevati dalje izmene.

Pozitivna promena je i jasno regulisanje forme u kojoj se zaključuju isprave na osnovu kojih se hipoteka zasniva i/ili prenosi, jer su nakon uvođenja javno-beležničkog sistema u Republici Srbiji pojedina pitanja s tim u vezi bila sporna.

Pohvaljujemo i jasnije regulisanje rokova u prema kojima nadležne službe za katastar nepokretnosti imaju dužnost da odlučuju o zahtevima za upis odgovarajućih zabeležbi (kao i o prethodnim zahtevima) u postupku vanskudske realizacije hipoteke, iako i dalje nedostaju jasne sankcije u slučaju nepostupanja u skladu sa navedenim rokovima.

Predložene izmene uvode i niz drugih tehničkih poboljšanja koja će, nadamo se, omogućiti da se otklone mnogobrojne nedoumice koje su postojale prilikom primene Zakona o hipoteci u praksi.

PREOSTALI PROBLEMI

Izmene Zakona o hipoteci ipak nisu dovoljno dalekosežne i utisak je da je propušteno da se njima obuhvate još neka korisna razjašnjenja, te da se uvedu i novi korisni instituti, a neka od predloženih novih rešenja, po našem mišljenju, nisu dobra.

Naime, predloženim izmenama propušteno je da se eksplicitno potvrdi i reguliše, u praksi već neretka situacija, da jedna hipoteka može biti registrovana kao sredstvo obezbeđenja više potraživanja iz različitih osnova, kao i potraživanja različitih poverilaca, te da se regulišu pravila namirenja takvih potraživanja koja su praktično istog ranga.

Kao što je već pomenuto, uvođenje instituta trećeg lica (praktično „agenta obezbeđenja“) je dobro, ali predložena odredba ne razrađuje ulogu agenta obezbeđenja u odnosu na nadležne organe, te smatramo da će u praksi agent obezbeđenja verovatno opet morati da pribavlja posebna ovlašćenja radi preduzimanja radnji u korist hipotekarnih poverilaca pred nadležnim organima (pre svega pred nadležnom službom za katastar nepokretnosti).

Smatramo da izmena kojom je predviđeno da ukoliko kamata nije upisana u registar nepokretnosti hipoteka obuhvata samo zakonsku kamatu od trenutka docnje nije dobra. Naime, u praksi se često dešava da upravo zbog greške katastarske nepokretnosti ugovorena kamata ili uopšte nije, ili nije adekvatno registrovana. Smatramo da poverilac koji u ispravi kojom se uspostavlja hipoteka ima jasno definisanu kamatu ne može trpeti negativne posledice zbog propusta u registraciji, a posebno imajući u vidu da su postupci izmena grešaka u registraciji nekada veoma dugački i neefikasni.

Propušteno je i da se izmeni član 15 Zakona o hipoteci koji eksplicitno i detaljno reguliše koje odredbe isprava o hipoteci mora sadržati da bi bila izvršna. Naime, imajući u vidu da se izmenama uvodi zahtev da izvršna isprava o hipoteci mora biti sastavljena u formi javno-beležničkog zapisa (koji sam po sebi ima snagu izvršne isprave)

nepotreban je zahtev zakonodavca da isprava o hipoteci pored toga mora da sadrži tačno određen tekst kako bi imala snagu izvršnosti. Sa druge strane, imajući u vidu da je za promet nepokretnosti potrebno da isprava bude solemnizovana od strane javnog beležnika, ne postoji razlog da se ovakva mogućnost ne uvede i za ispravu o hipoteci.

Konačno, izmene propuštaju da eksplicitno regulišu i neke

fleksibilnije oblike hipoteke koji postoje u uporednom pravu kao što su: kauciona, kreditna, kontinuirana hipoteka, kao i (ne)mogućnost i posledice aneksiranja postojećih isprava o hipoteci.

U vezi sa finansijskim lizingom nepokretnosti napominjemo da, kako zakonski okvir nije dovoljno razrađen, finansijski lizing nekretnina u praksi i dalje praktično ne funkcioniše.

PREPORUKE SAVETA

- Zakon o finansijskom lizingu treba uskladiti sa važećim propisima u oblasti nepokretnosti, posebno u delu koji se odnosi na mogućnost upisa zabeležbe postojanja lizinga kod javnog registra nepokretnosti, što je potrebno da bude decidno propisano Zakonom o državnom premeru i katastru. Takođe, kroz razradu poreskih propisa država bi trebalo da stvori povoljnu klimu za primenu instituta lizinga nekretnina.
- Potrebno je pratiti efekte najnovijih izmena Zakon o hipoteci, ali utisak je već sada da bi zakon trebalo dalje izmeniti i dopuniti kako bi se konačno stvorio savremen i jasan regulatorni okvir koji reguliše hipoteke koji neće izazivati nedoumice u primeni u praksi i koji će omogućiti dovoljno fleksibilnosti u vezi sa mogućim modalitetima hipoteke.

KATASTARSKI POSTUPAK

STANJE

Katastarski postupci (postupci u vezi sa katastrom nepokretnosti i katastrom vodova) u Republici Srbiji regulisani su Zakonom o državnom premeru i katastru koji je usvojen 2009. godine, a zatim delimično izmenjen i dopunjen 2010. i 2013. godine.

Kako je zakon u praksi pokazao određene nedostatke, nadležno ministarstvo je pripremlilo nacrt Zakona o izmenama i dopunama zakona o državnom premeru i katastru koji bi trebalo da donese opsežnije izmene u regulatornom okviru katastarskih postupaka. Prema obrazloženju nacrta zakona, prevashodni cilj predloženih izmena su: ubrzanje postupka upisa u katastar nepokretnosti, stvaranje uslova za elektronsko kancelarijsko poslovanje, kao i otklanjanje pojedinih nedostataka koji su uočeni u primeni zakona.

Projekat formiranja jedinstvenog katastra nepokretnosti u Srbiji završen je u maju 2012. godine, mada još uvek postoje

sporadični problemi oko njegovog kompletiranja usled nedovršenih žalbenih postupaka pokrenutih u toku ustrojanja katastra nepokretnosti. Formiranje katastra vodova i dalje je u postupku.

POBOLJŠANJA

Savet stranih investitora generalno pozdravlja inicijativu za izmene Zakona o državnom premeru i katastru i očekujemo da će predložene izmene doprineti efikasnosti postupaka pred nadležnim službama za katastar nepokretnosti. Nadamo se da će izmene biti vrlo brzo usvojene, a efekte predloženih izmena Savet stranih investitora pomno će pratiti.

Nekoliko organizacionih jedinica katastra na teritoriji grada Beograda pokrenule su projekat rešavanja jednostavnih problema u roku od pet dana nakon podnošenja zahteva. Takođe, nedavno je započeo sa radom i Info centar za katastar nepokretnosti Beograda, koji će, nadamo se, takođe doprineti većoj efikasnosti postupka pred službama za katastar nepokretnosti u Beogradu.

Osetno je i poboljšanje dostupnosti informacija putem veb portala Republičkog geodetskog zavoda, a posebno pohvaljujemo što je konačno omogućen javni uvid u bazu Registra prometa nepokretnosti, koji omogućava uvid u podatke o cenama za odabrane vrste nepokretnosti u određenom vremenskom periodu i to na ortofoto podlozi koja je dopunjena nazivima ulica.

PREOSTALI PROBLEMI

Nekonzistentna tumačenja važećih propisa od strane Službi za katastar nepokretnosti koja su često neusklađena sa drugim zakonima, spore procedure upisa i dodatne poteškoće pro-uzrokovane sporim donošenjem odluka po pitanju žalbi na odluke i dalje su materijalni problemi koji se javljaju u praksi.

Naročito sporo odlučivanje primećeno je u Službama za katastar nepokretnosti u Beogradu, gde se na rešava-

nje zahteva u prvom stepenu čeka u proseku nekoliko meseci, a u nekim kompleksnim slučajevima i duže od godinu dana.

Nedopustiva je praksa da se na jednostavna dokumenta, kao što su izvodi iz listova nepokretnosti ili kopije planova, čeka danima, a na jednostavne upise mesecima.

Digitalizacija i uređenje katastarskih planova nije završena, a u praksi se sreću neusaglašenosti podataka sadržanih u katastarskom operatu i odgovarajućem katastarskom planu. Na taj način značajno su usparene investicije koje za predmet mogu imati veće površine zemljišta, odnosno veliki broj zemljišnih parcela.

Katastar vodova još nije ustrojen, što stvara nesigurnost u domenu svojinskih odnosa i onemogućava upis tereta na vodovima.

PREPORUKE SAVETA

- Treba obezbediti kraće roкове i efikasno postupanje u vezi sa upisima u Katastar nepokretnosti, kao i transparentnije i jasnije instrukcije o primeni zakona u okviru katastarskih aktivnosti, radi ubrzanja i predvidivosti katastarskih procedura.
- Online pristup podacima katastra nepokretnosti treba da bude neograničen i besplatan, a izdavanje jednostavnih dokumenata, kao što su listovi nepokretnosti i kopije planova, treba da bude moguće odmah, na licu mesta.
- Treba što je pre moguće završiti formiranje katastra vodova, kao i dovršiti preostale procedure u vezi sa formiranjem katastra nepokretnosti.
- Republički geodetski zavod bi trebalo da utiče na ujednačavanje prakse pojedinih službi za katastra nepokretnosti.

RADNA SNAGA

RADNOPRAVNI PROPISI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakon o radu:				
Većina međunarodnih kompanija ima sistem obračuna zarada koji primenjuje svuda u svetu. Primoravanje ovih kompanija da prihvate u potpunosti drugačiji sistem samo za Srbiju stvara dodatnu barijeru stranom ulaganju i uvećava troškove investiranja. Primera radi, predlažemo da se radni učinak izuzme kao obavezan deo zarade i da se predvidi kao mogućnost. S tim u vezi, sloboda dogovora zaposlenih i poslodavca o strukturi zarade i dodatnih pogodnosti i uspostavljanje sistema zarada koji će stimulisati rad zaposlenih je osnov tržišnog funkcionisanja tržišta rada.	2009			✓
Predlažemo da naknada zarade za vreme odsustva sa rada bude jednaka iznosu osnovne zarade uvećane po osnovu minulog rada.	2008			✓
Zaposleni koji su zaštićeni od otkaza po osnovu tehnološkog viška trebalo bi da imaju pravo da daju saglasnost na takav način otkaza i da u tom slučaju imaju pravo na beneficije za slučaj nezaposlenosti.	2009			✓
Predlažemo da se zakonom predviđeni vremenski limit trajanja ugovora o radu na određeno vreme produži sa 24 meseca na 36 meseci. Dodatno, predlažemo da zaključenje ove vrste ugovora o radu ne zavisi od postojanja bilo kakvih prethodnih uslova (npr. rad na određenom projektu, povećanje obima posla koji traje određeno vreme, sezonski poslovi, itd) – a što je u ovom momentu slučaj. Predlažemo ukidanje takvih uslova kako bi ugovorne strane imale slobodu da zaključe ovu vrstu ugovora kada god nađu da je to odgovarajuće.	2010			✓
Predlažemo da se produži rok za trajanje mere udaljenja sa rada na jedan mesec.	2010			✓
Potrebno je predvideti mogućnost da otkazni rok u slučaju otkaza od strane zaposlenog može biti i duži od 30 dana, ukoliko se zaposleni i poslodavac tako sporazumeju, a naročito u slučaju direktora i članova menadžmenta.	2014			✓
Obaveza poslodavca da Ugovor o radu drži na mestu gde zaposleni radi treba da bude izmenjena, tako da se ne odnosi na poslodavce koji na mestu rada zaposlenog nemaju poslovne prostorije, odnosno odgovarajuće mesto za čuvanje ove dokumentacije.	2014			✓
Poslodavci moraju biti u mogućnosti da za pojedine poslove u Pravilniku o organizaciji i sistematizaciji poslova predvide kao uslov i više različitih stepena stručne spreme.	2014			✓
Prekršajne kazne je potrebno smanjiti.	2014			✓
Mogućnosti uvođenja prekovremenog rada bi trebalo da budu proširene tj. ne bi trebalo da budu vezane samo za iznenadne i neočekivane okolnosti. Poslodavac i zaposleni bi trebalo da imaju slobodu da se dogovore o povodu i svrsi prekovremenog rada. Poslodavci bi trebalo da imaju pravo da ugovore menadžersku naknadu koja bi obuhvatala i naknadu za prekovremeni rad menadžera u kompaniji.	2012			✓

U vezi sa novim odredbama o zaštiti zaposlenih trudnica, odnosno zaposlenih koji koriste porodiljsko odsustvo tj. odsustvo sa rada radi nege deteta ili posebne nege deteta, trebalo bi precizirati: (i) da rešenje o otkazu neće biti ništavo, ukoliko je do trudnoće došlo nakon dostavljanja ovog rešenja zaposlenoj, kao i (ii) da dnevna pauza/skraćenje radnog vremena za dojenje deteta od 90 minuta u sebi obuhvata i period redovnog odmora u toku dnevnog rada, te da ne postoji pravo na dodatnu pauzu u toku dnevnog rada.	2013			✓
Potrebno je jasnije definisati šta se smatra "stavljanjem u nepovoljan položaj" predstavnika sindikata.	2013			✓
Posebni kolektivni ugovori:				
Odredbe Zakona o radu o proširenom dejstvu kolektivnih ugovora treba da budu u celosti ukinute. U suprotnom, Vlada bi trebalo da obezbedi restriktivniju proveru usklađenosti posebnih kolektivnih ugovora sa Zakonom o radu, pre nego što uvede prošireno dejstvo na sve poslodavce koji obavljaju ove delatnosti. Poslednje navedeno ni pod kojim uslovima ne znači da se poslodavci – članovi Saveta slažu sa proširenim dejstvom posebnih kolektivnih ugovora.	2011			✓
Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom				
Procena radnih sposobnosti i izdavanje rešenja o procenjenoj radnoj sposobnosti trebalo bi da se vrše od strane istog organa radi skraćenja procedure. Predložili bismo dodeljivanje vršenja ove procedure drugom nadležnom organu, a ne PIO, s obzirom na značajan obim posla koji PIO već obavlja. Takođe, lista dokumenata koje zahtevaju nadležni organi od zaposlenih bi trebalo da bude razumno skraćena.	2009			✓
Verujemo da bi efikasniji način za postizanje većeg stepena zaposlenosti osoba sa invaliditetom bio stimulisanje poslodavaca da zapošljavaju te osobe preko određenih podsticajnih mera.	2009			✓
Ovaj Zakon bi ti trebalo da omogući i poslodavcima da iniciraju proceduru za utvrđivanje invaliditeta trenutnih zaposlenih, a ne da ta mogućnost bude ostavljena samo zaposlenima.	2011			✓
Rad stranaca				
Dobijanje privremenih boravišnih dozvola je previše komplikovan i dugotrajan proces. Povećati praktičnu primenu zakona, na primer skraćivanjem vremenskog perioda za izdavanje boravišne dozvole, smanjiti broj dokumenata potrebnih u postupku za dobijanje boravišne dozvole, itd.	2009			✓
Trajanje radne dozvole treba da reflektuje potrebe poslodavca koje su zvanično potvrđene dužinom trajanja Ugovora o radu, koji može biti zaključen čak i na neodređeno vreme.	2013			✓
Zaštita građana Savezne Republike Jugoslavije na radu u inostranstvu:				
Zakon bi trebalo osavremeniti, za početak promeniti mu naziv, uskladiti sa terminologijom Zakona o radu i drugih relevantnih propisa i, pre svega, prilagoditi novim uslovima poslovanja, kada su otvorene mogućnosti da domaće kompanije obave niz poslova u inostranstvu preko svojih zaposlenih. Dodatno, trebalo bi omogućiti brzu pokretljivost radne snage uz smanjenje administrativnih prepreka, odnosno nepotrebno dugih procedura.	2009		✓	
Alternativno, staviti ovaj zakon van snage, a osnovne stvari vezane za zaštitu radnika iz Srbije na radu u inostranstvu regulisati Zakonom o radu.	2009		✓	

Iznajmljivanje radne snage:				
Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan posebnim propisom ili eventualno najavljenim izmenama Zakona o radu, koji bi trebalo da urede sva važna pitanja (odnos poslodavca i pojedinca, poslodavca i korisnika usluga, zaposlenog i korisnika usluga, bezbednost i zdravlje na radu itd).	2009			✓
Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan na način da sâm odnos koji se uspostavlja između iznajmljenog radnika i korisnika iznajmljene radne snage ne dovede do nastanka radnog odnosa.	2010			✓
Uslovi za izdavanje dozvole za rad kao i sadržine opštih uslova poslovanja agencije za iznajmljivanje radne snage (uključujući u to i naknadu za izdavanje dozvole za rad agencije za iznajmljivanje radne snage) bi takođe trebalo da budu regulisani zakonom. Na taj način, zakon bi stvorio pravnu sigurnost kojom se isključuje bilo kakvo diskreciono odlučivanje (npr. ministarstva) povodom ovih važnih pitanja.	2010			✓
Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu:				
Pojam odgovornog lica u pravnom licu je neophodno definisati na određeniji način.	2014			✓
Bilo bi od praktične koristi formalno otkloniti nedoumicu kojom tužbom se štiti lice nezadovoljno ishodom postupka za utvrđivanje odgovornosti zaposlenog.	2014			✓
Razmotriti mogućnost izmene člana 31. Zakona tako što će se teret dokazivanja prebaciti na zaposlenog, odnosno na tužioca.	2011			✓

ZAKON O RADU

STANJE

S obzirom na to da je u vreme prethodnog ciklusa došlo do značajnih i obimnih strukturnih reformi u oblasti radnog prava, a koje su predložene izdavanjem Bele knjige za 2014. godinu, nakon toga nije dolazilo do bilo kakvih promena samog Zakona o radu („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013 i 75/2014; u daljem tekstu: Zakon o radu).

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o radu („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 75/2014) je usvojio praktično 65% preporuka iz izdanja Bele knjige za 2013. godinu. Cilj reformi jeste stvaranje uslova za uspostavljanje poslovnog okruženja koje će omogućiti porast stranih i domaćih investicija, povećanje konkurentnosti i produktivnosti privrede, kao i otvaranje novih radnih mesta, uz očuvanje neophodnog balansa između interesa poslodavaca i zaposlenih. Neke od najznačajnijih novina koje predstavljaju trenutno stanje u ovoj oblasti su:

- prošireni krug lica koji mogu ne samo da zaključuju ugovore, nego i da donose odluke o raskidu ugovora o radu;
- smanjivanje obaveznih elemenata ugovora o radu, tako da se određeni podaci (elementi za utvrđivanje zarade i naknade zarade, rokovi isplate, trajanje dnevnog i nedelnog radnog vremena) mogu urediti samo opštim aktom kod poslodavca i to sve u cilju smanjenja obaveza aneksiranja ugovora i smanjenja obaveza dodatnog administriranja;
- pojednostavljena je procedura za izmenu ugovora o radu u smislu da aneks nije nužan kada je potrebno da se određeni posao završi bez odlaganja (zaposleni može biti premešten na druge poslove najduže 45 radnih dana u toku jedne godine);
- postupak za izmenu ugovora ne primenjuje se u slučaju zaključivanja aneksa na inicijativu zaposlenog, izmena ličnih podataka sprovodi se neposredno bez ponude;
- postoji mogućnost dostavljanja rešenja godišnjeg odmora u elektronskoj formi, kao i mogućnost donošenja jednog rešenja i objavljivanja na oglasnoj tabli u slučaju kolektivnih godišnjih odmora;

- maksimalno trajanje plaćenog godišnjeg odmora, odnosno plaćenog odsustva na godišnjem nivou smanjuje se sa sedam na pet radnih dana, a smanjen je i krug lica koji se smatraju članovima uže porodice za slučaj korišćenja plaćenog odsustva;
- prvi deo godišnjeg odmora iznosi najmanje dve, a ne tri radne nedelje kao ranije, pri čemu se samo drugi deo godišnjeg odmora može koristiti u više delova;
- produženje maksimalnog trajanja ugovora o radu na određeno vreme;
- ukidanje obaveze isplate uvećane zarade za smenski rad;
- minuli rad se vrednuje samo kod poslodavca sa kojim je zaključen ugovor o radu, pri čemu se izjednačava rad kod poslodavca prethodnika u slučaju statusnih promena i povezanih lica sa poslodavcem;
- promena načina obračuna otpremnine za višak zaposlenih;
- obračun zarade predstavlja izvršnu ispravu i sudovi su doneli već nekoliko rešenja o izvršenju, pri čemu su priznata samo potraživanja dospela nakon stupanja na snagu Zakona o radu, od kada je obračun zarade stekao svojstvo izvršne isprave;
- promena osnovice za obračun naknade zarade;
- naknada troškova za ishranu u toku rada može da se obezbedi na samo u novcu, već i obezbeđivanjem ishrane na drugi način;
- uvođenje disciplinskih mera – novčane kazne i udaljenja do 15 dana;
- suspenzija se može izreći ako je započeto krivično gonjenje, umesto prethodnog rešenja koje je predviđalo da je potrebno da bude „pokrenut krivični postupak“, što je dovodilo do različitih tumačenja u praksi; ova disciplinska mera može da traje do pravnosnažnog okončanja krivičnog postupka, dok je prema ranijem rešenju mogla da traje najduže tri meseca. Naravno, rok od tri meseca je bio suviše kratak da se bilo koji krivični postupak pravnosnažno okonča;
- skraćanje roka za podnošenje tužbe protiv rešenja poslodavca;
- sindikalni predstavnici gube privilegije – kod zaštite od otkaza;
- nemogućnost vraćanja zaposlenog na rad u slučaju osnovanog otkaza prilikom kojeg su povređene proceduralne norme;
- usaglašavanje sa Zakonom o zabrani diskriminacije i Zakonom o sprečavanju zlostavljanja na radu u vezi sa pravilom o teretu dokazivanja, izmenama Zakona o radu izvršeno je preciziranje da teret dokazivanja pada na tuženog poslodavca u slučaju verovatnosti

da nije bilo diskriminacije;

- izmena odredbi o proširenom dejstvu kolektivnih ugovora.

Nakon toga, nisu usledile bilo kakve novine u Zakona o radu, već se stvarala praksa u primeni novih i izmenjenih instituta, a koja pre svega obuhvata praksu kod samih poslodavaca - praktičnu primenu Zakona o radu i postavljanje radnog odnosa između poslodavca i zaposlenih na nešto drugačijim osnovama. Usledilo je usaglašavanje opštih akata i ugovora o radu sa Zakonom o radu, a zakonski rok za usaglašavanje je istekao 29. 01. 2015. godine. U periodu usaglašavanja, u javnosti su se pojavila različita tumačenja prelaznih odredbi Zakona o radu u pogledu važenja odredbi koje jesu u suprotnosti sa zakonom. Međutim, s obzirom na to da je rok za usaglašavanje istekao, pretpostavka je da su svi poslodavci usaglasili svoje opšte akte. U slučaju da to nije učinjeno, kratko ćemo navesti pravne posledice neusaglašavanja kolektivnog ugovora ili pravilnika o radu:

- ako kod poslodavca nije zaključen kolektivni ugovor ili pravilnik o radu u skladu sa noveliranim Zakonom o radu, prethodni kolektivni ugovor ili pravilnik o radu prestali su da važe 29.01.2015. godine;
- ako je poslodavac potpisnik kolektivnog ugovora koji ga obavezuje kao člana udruženja poslodavaca, primenjuje se poseban kolektivni ugovor koji je noveliran;
- ako nije zaključen poseban kolektivni ugovor usaglašen sa noveliranim Zakonom o radu i koji obavezuje poslodavca, primenjuje se neposredno Zakon o radu;
- ugovori o radu koji nisu usaglašeni ostaju na snazi u delu u kome nisu u suprotnosti sa Zakonom o radu, saglasno članu 111 stav 3 Zakona o izmenama i dopunama Zakona o radu.

Nikako se ne može zanemariti i aktivnost nadležnog ministarstva, kao i upravnih organa pri tumačenju i primeni ovih novina, a za samu sudsku praksu se može reći da je još uvek rano da pokaže nove i sigurne rezultate, posebno imajući u vidu rokove u kojima se odvijaju suđenja, kao i druge prepreke koje su se pojavile tokom prethodnih 12 meseci.

POBOLJŠANJA

Reforma radnopravnog zakonodavstva je rezultat harmonizacije sa pravom Evropske unije, ali su i ekonomski

razlozi, oživljavanje privrede i privlačenje stranih investicija stvorili su neodložnu potrebu za izmenom zakona. Relevantni instituti koji su pomenuti u poglavlju svakako su doprineli stvaranju povoljnijeg poslovnog ambijenta. Međutim, pozitivni efekti novih instituta još uvek se ne mogu oceniti, te se može reći da u poslednjih 12 meseci nije bilo napretka. Posebno bismo istakli da se očekuju poboljšanja u radu sudova, odnosno odlučivanja u radnim sporovima zbog novine u zakonu po kojoj sud može u toku postupka da dosudi zaposlenom iznos od šest zarada ako utvrdi da je postojao osnov za prestanak radnog odnosa, ali je poslodavac postupio suprotno odredbama Zakona o radu kojima je propisan postupak za prestanak radnog odnosa. Može se reći da je navedena izmena zakona revolucionarna.

Za dalji razvoj i primenu zakona posebna pažnja će biti usmerena na sudsku praksu, kao i kod svakog zakona, te će biti potrebno da se kroz stavove suda i autentična tumačenja dođe do potpune usaglašenosti u stavovima, tumačenjima i primeni pojedinih instituta. Neminovno je da je za sagledavanje efekata Zakona o radu neophodna određena vremenska distanca, te se zaključuje da nije bilo dodatnih poboljšanja i izmena u odnosu na stanje iz poslednjeg izdanja Bele knjige.

Bez obzira na to, dok se čekaju neke buduće izmene koje bi unapredile ovu oblast, pre svega u smislu preporuka Saveta, sudovi i upravni organi će nastaviti da tumače njegove odredbe i stvaraju neophodnu praksu.

PREOSTALI PROBLEMI

Određena rešenja prema poslednjim novinama u Zakonu o radu i dalje predstavljaju potencijalni problem poslodavcima u Republici Srbiji, a to se pre svega odnosi na:

- Odredbu da se Pravilnikom o organizaciji i sistematizaciji poslova za rad na određenim poslovima mogu utvrditi najviše dva uzastopna stepena stručne spreme – što predstavlja problem za poslove na kojima je zaposlen veći broj izvršilaca sa različitim stepenom stručne spreme, a reč je o poslovima koje podjednako dobro mogu obavljati takvi izvršioci.
- Obavezu poslodavca da Ugovor o radu drži na mestu gde zaposleni radi – što predstavlja problem za poslodavce koji nemaju uslov da ugovore drže na ovom mestu (npr. rad na gradilištu).
- Nemogućnost ugovaranja otkaznog roka dužeg od 30

dana u slučaju otkaza od strane zaposlenog – što naročito dolazi do izražaja u slučaju otkaza od strane direktora ili drugog člana menadžmenta, kada je u praksi teško pronaći adekvatnu zamenu u tako kratkom vremenskom roku.

- Odredbu da obračun zarade predstavlja izvršnu ispravu, što se u praksi može pokazati problematičnom.
- Uvođenje visokih prekršajnih kazni za poslodavce, jer destimulativno deluje na otvaranje novih radnih mesta.

Takođe, pojedina već postojeća zakonska rešenja i dalje zahvataju reakciju zakonodavca, a naročito sledeća pitanja:

- Struktura i obračun zarade su vrlo komplikovani.
- Naknada zarade za vreme odsustvovanja sa rada u vreme bolovanja, na dan državnog praznika, za vreme godišnjeg odmora, plaćenog odsustva itd. se obračunava u visini prosečne zarade u prethodnih 12 meseci (članovi 114, 115, 116). U slučaju visokih jednokratnih isplata (kao što su godišnji bonusi) naknada zarade može biti viša od same zarade koja bi pripala zaposlenom da ne odsustvuje sa rada. Dodatno, ovo rezultira nemogućnošću poslodavaca da planiraju svoj budžet.
- Načelno, papirologija koja se odnosi na zaposlenje i podaci koje treba da čuva svaki poslodavac su preobimni.
- Pojedine kategorije zaposlenih ne mogu biti otpuštene od strane poslodavca kao višak, čak i ako pristanu na otkaz (trudnica, žena na porodijskom odsustvu, odsustvu radi nege deteta ili odsustvu radi posebne nege deteta, predstavnici sindikata), pri čemu, ukoliko potpišu sporazumni prestanak radnog odnosa, ne uživaju prava u vezi sa osiguranjem za slučaj nezaposlenosti.

Radni odnos na određeno vreme je limitiran trajanjem do 24 meseca, dok samo u pojedinim slučajevima može trajati duže, kao i prilično restriktivnim uslovima za njegovo ugovaranje; I pored toga što su prošireni slučajevi u kojima je moguće zaključiti ugovor o radu na određeno vreme preko zakonskog maksimuma, Zakon o radu i dalje govori o „istom zaposlenom“, tako da ostaje nejasno i sporno u praksi i dalje: (i) da li poslodavac može da zaključi ugovor o radu na određeno vreme sa istim licem, ali na nekim drugim poslovima, različitim od poslova koje je ranije obavljao, van propisanih izuzetaka.

- Načelno, odredbama važećeg Zakona o radu smanjuje se fleksibilnost u pojedinim oblicima radnog angažovanja (s obzirom na to da Zakon ne poznaje koncept iznajmljivanja radne snage i da ograničava mogućnosti angažovanja lica van radnog odnosa), čime se negativno utiče na nivo zaposlenosti i na povećanje rada „na crno“.
- Odredbe koje regulišu prekovremeni rad su prilično restriktivne i trebalo bi da budu izmenjene na način da poslodavcima omoguće više fleksibilnosti u odlučivanju o uvođenju prekovremenog rada, kao i da odluče o načinu kompenzovanja prekovremenog rada (kroz uvećanje zarade ili slobodne dane). Ovo naročito važi kada je reč o zaposlenima na menadžerskim pozicijama.
- Odredbe koje pružaju dodatnu zaštitu zaposlenim trudnicama, odnosno zaposlenima koji koriste porodiljsko odsustvo ili odsustvo sa rada radi nege deteta ili posebne nege deteta, sadrže određene nepreciznosti koje mogu izazvati nedoumice u praksi. Konkretno, ostaje nejasno:
 - (i) da li pravo na zaštitu imaju samo žene koje u roku od 30 dana nakon prijema rešenja o otkazu obaveste poslodavca da su u vreme dobijanja otkaza bile u drugom stanju ili čak i žene kojima trudnoća otpočne tek nakon prijema rešenja o otkazu ugovora o radu, a u okviru pomenutog perioda od 30 dana od prijema rešenja o otkazu); i
 - (ii) da li pravo na pauzu/skraćenje radnog vremena za dojenje deteta od 90 minuta u sebi obuhvata i pravo na redovan odmor u toku dnevnog rada koje uživaju ostali zaposleni (30 minuta) ili je, pak, reč o dodatnoj pauzi.
- Nije sasvim jasno šta se podrazumeva pod „stavljanjem zaposlenog u nepovoljan položaj“ u smislu zaštite sindikalnih predstavnika. Spornim se postavljaju pitanja da li je npr. izmena zarade, raspored na druge odgovarajuće poslove i slično – stavljanje zaposlenog u nepovoljan položaj. Napominjemo da je potreba za izmenom zarade i internom reorganizacijom radnih mesta često uslovljena objektivnim ekonomskim teškoćama sa kojima se poslodavci u uslovima današnjih privrednih kretanja suočavaju, kao i potrebama procesa i organizacije rada i da ne predstavlja nužno vid mera koje se preduzimaju u cilju sprečavanja sindikalnog delovanja.
- Zakonom o radu je uređeno rešavanje pitanja viška zaposlenih u slučaju kada je neophodno doneti program rešavanja viška zaposlenih, ali Zakon o radu ne uređuje postupak proglašenja viška u slučajevima kada ne postoji obaveza donošenja programa, što stvara određenu neizvesnost za poslodavce, a pitanje viška zaposlenih je maksimalno delikatno i izvor velikog broja sudskih sporova.
- Za određene rokove (pa i neke druge norme) u Zakonu o radu potpuno je nejasno da li su dispozitivne prirode ili su u pitanju kogentne norme, što u praksi dovodi do brojnih problema u tumačenju.
- Zakon o radu je propisao proceduru prilikom izricanja disciplinskih mera i/ili otkaza ugovora o radu zbog povreda radne obaveze ili radne discipline, ali bi trebalo precizirati sledeće:
 - (i) da li nakon izrečenog upozorenja pred otkaz i izjašnjenja zaposlenog na navode iz upozorenja, poslodavac ima određeni rok (primereni rok) da donese rešenje o otkazu ili to može da učini u subjektivnom roku od šest meseci.
 - (ii) da li nakon izrečenog upozorenja pred otkaz i izjašnjenja zaposlenog na navode iz upozorenja, poslodavac ima obavezu bilo kakvog obaveštavanja zaposlenog o svojoj odluci da ne otkazuje ugovor o radu i/ili da ne izriče ni disciplinsku meru nakon izjašnjenja zaposlenog, ako bude doneta takva odluka.

PREPORUKE SAVETA

- Većina međunarodnih kompanija ima sistem obračuna zarada koji se primenjuje svuda u svetu. Primoravanje ovih kompanija da prihvate u potpunosti drugačiji sistem samo za Republiku Srbiju stvara dodatnu barijeru stranom ulaganju i uvećava troškove investiranja. Primera radi, predlažemo da se radni učinak izuzme kao obavezan deo zarade i da se predvidi kao mogućnost. S tim u vezi, sloboda dogovora zaposlenih i poslodavca o strukturi zarade i dodatnih pogodnosti i uspostavljanje sistema zarada koji će stimulisati rad zaposlenih je osnov tržišnog funkcionisanja tržišta rada.

- Predlažemo da naknada zarade za vreme odsustva sa rada bude jednaka iznosu osnovne zarade uvećane po osnovu minulog rada.
- Zaposleni koji su zaštićeni od otkaza po osnovu viška trebalo bi da imaju pravo da daju saglasnost na takav način otkaza i da u tom slučaju imaju pravo na beneficije za slučaj nezaposlenosti.

- Predlažemo da se zakonom predviđeni vremenski limit trajanja ugovora o radu na određeno vreme produži sa 24 meseca na 36 meseci. Dodatno, predlažemo da zaključenje ove vrste ugovora o radu ne zavisi od postojanja bilo kakvih prethodnih uslova (npr. rad na određenom projektu, povećanje obima posla koji traje određeno vreme, sezonski poslovi, itd.) – a što je u ovom momentu slučaj. Predlažemo ukidanje takvih uslova kako bi ugovorne strane imale slobodu da zaključe ovu vrstu ugovora kada god nađu da je to odgovarajuće.

Dodatno, predlažemo da se odredbama Zakona o radu precizira da se ugovor o radu na određeno vreme može zaključiti do zakonski određenog vremena za obavljanje istog posla, a bez stavljanja akcenta na „isto lice/isti zaposleni“ s obzirom na to da smatramo da je takva odredba protivna Ustavu i Zakonu o zabrani diskriminacije. Primera radi, zašto poslovni sekretar koji je zasnovao radni odnos na određeno vreme ne bi po isteku vremena na koji je ugovor bio zaključen, mogao da radi kao diplomirani pravnik (u međuvremenu je diplomirao), na nekim drugim poslovima ponovo u režimu rada na određeno vreme?

- Predlažemo da se produži rok za trajanje mere udaljenja sa rada na jedan mesec.
- Mogućnosti uvođenja prekovremenog rada bi trebalo da budu proširene tj. ne bi trebalo da budu vezane samo za iznenadne i neočekivane okolnosti. Poslodavac i zaposleni bi trebalo da imaju slobodu da se dogovore o povodu i svrsi prekovremenog rada. Poslodavci bi trebalo da imaju pravo da ugovore menadžersku naknadu koja bi obuhvatala i naknadu za prekovremeni rad menadžera u kompaniji.
- Potrebno je predvideti mogućnost da otkazni rok u slučaju otkaza od strane zaposlenog može biti i duži od 30 dana, ukoliko se zaposleni i poslodavac tako sporazumeju, a naročito u slučaju direktora i članova menadžmenta.
- Obaveza poslodavca da Ugovor o radu drži na mestu gde zaposleni radi treba da bude izmenjena, tako da se ne odnosi na poslodavce koji na mestu rada zaposlenog nemaju poslovne prostorije, odnosno odgovarajuće mesto za čuvanje ove dokumentacije.
- Poslodavci moraju biti u mogućnosti da za pojedine poslove u Pravilniku o organizaciji i sistematizaciji poslova predvide kao uslov i više različitih stepena stručne spreme.
- Prekršajne kazne je potrebno smanjiti.
- U vezi sa odredbama o zaštiti zaposlenih trudnica, odnosno zaposlenih koji koriste porodiljsko odsustvo tj. odsustvo sa rada radi nege deteta ili posebne nege deteta, trebalo bi precizirati:
 - (i) da rešenje o otkazu neće biti ništavo, ukoliko je do trudnoće došlo nakon dostavljanja ovog rešenja zaposlenoj, kao i

- (ii) da dnevna pauza/skraćenje radnog vremena za dojenje deteta od 90 minuta u sebi obuhvata i period redovnog odmora u toku dnevnog rada, te da ne postoji pravo na dodatnu pauzu u toku dnevnog rada.
- Potrebno je jasnije definisati šta se smatra „stavljanjem u nepovoljan položaj“ predstavnika sindikata.
- Neophodno je da Zakon o radu uredi postupak rešavanja pitanja viška zaposlenih u slučaju kada ne postoji obaveza donošenja programa rešavanja viška zaposlenih.
- Potrebno je jasnije odrediti prirodu određenih rokova, kao i nekih drugih odredaba, tj. da li je reč o dispozitivnim ili imperativnim normama, pre svega kako bi se otklonila neizvesnost i na jasan način uredilo da li se poslodavac i zaposleni o tome mogu sporazumeti.

RAD STRANACA

Dugo očekivani Zakon o zapošljavanju stranaca je stupio na snagu 4. decembra 2014. godine, osim pojedinih odredaba kojima se reguliše zapošljavanje državljana Evropske unije, a koje će se primenjivati od dana stupanja Srbije u članstvo Evropske unije, ovim zakonom se na sveobuhvatniji način nego do sada uređuju uslovi i postupak za zapošljavanje stranaca u Republici Srbiji i uvode određene novine u ovoj oblasti. Jedan od osnovnih ciljeva donošenja ovog zakona je bilo pojednostavljenje procedura, odnosno preciznije regulisanje postupka izdavanja, produženja, prestanka važenja dozvole za rad i usklađivanje ove materije se pravom Evropske unije.

Novim zakonskim rešenjem je predviđeno postojanje dve vrste dozvola za rad i to: (i) lične radne dozvole, koja omogućava strancima koji imaju odobrenje za stalno nastanjenje, izbeglicama i posebnim kategorijama stranaca da se slobodno zaposle, samozaposle i da ostvaruju prava za slučaj nezaposlenosti u Srbiji i (ii) radne dozvole, koja može biti za zapošljavanje, za samozapošljavanje i za posebne slučajeve. Lična radna dozvola se izdaje na zahtev stranaca, dok se radna dozvola (izuzev radne dozvole za samozapošljavanje) izdaje na zahtev poslodavaca.

Za isti vremenski period, strancu koji se zapošljava u Srbiji se može izdati samo jedna od dve vrste pomenutih radnih dozvola, a stranac može da obavlja u Srbiji samo one

poslove za koje je i dobio radnu dozvolu.

Zajednička karakteristika za sve vrste radnih dozvola ogleda se u tome da je potrebno da stranac ima odobren privremeni boravak u Srbiji i da se radna dozvola izdaje na period trajanja privremenog boravka, ali najduže na godinu dana. Sa druge strane, sve navedene dozvole imaju specifične zahteve u pogledu potrebne dokumentacije i uslova koji se moraju ispuniti za njihovo izdavanje.

Ograničavanje zapošljavanja stranaca je uređeno u skladu sa pravilima Evropske unije i to tako što je preko sistema kvota predviđena mogućnost ograničavanja broja stranaca kojima se izdaju dozvole za rad. Međutim, zakon ipak ne predviđa ovakvo ograničavanje za sve strance, na primer kada je reč o menadžerskom osoblju, a izuzetno i pripranicima koji se kreće iz privrednog društva u inostranstvu u zavisno privredno društvo ili ogranak u Srbiji, sistem kvota se neće primenjivati.

Zakon o zapošljavanju stranaca uvodi i dodatna ograničenja za poslodavce koja prethodna zakonska rešenja nisu poznavala, što svakako ne doprinosi poboljšanju poslovnog okruženja. Tako, zakon predviđa da će radna dozvola za zapošljavanje biti odobrena poslodavcu samo pod uslovom da taj poslodavac pre podnošenja zahteva nije otpustio zaposlene usled tehnološkog viška na radnom mestu za koje se traži radna dozvola za zapošljavanje, te da mesec dana pre podnošenja zahteva za radnu dozvolu nije pronašao drža-

vljanina Republike Srbije, lice koje ima slobodan pristup tržištu rada ili stranca sa ličnom radnom dozvolom odgovarajućih kvalifikacija sa evidencije NSZ-a (tzv. test tržišta rada). Jedna od zamerki na novi Zakon o zapošljavanju stranaca jeste nemogućnost izuzimanja testa tržišta rada čak ni kada je reč o zapošljavanju direktora ili visokog menadžmenta u društvu. Takođe, maksimalno trajanje boravišne i radne dozvole je ostalo nepromenjeno (najduže godinu dana), dok neophodnost njihovog produženja i dalje predstavlja doda-

tno administrativno opterećenje za strance i poslodavce.

S druge strane, pozitivni efekti Zakona o zapošljavanju stranaca su svakako potpunije i preciznije regulisanje materije zapošljavanje stranaca nego do sada, omogućavanje ne samo zapošljavanja, već i samozapošljavanja stranaca, kao i ostvarivanja prava u vezi nezaposlenosti, te harmonizacija domaćih propisa iz ove oblasti sa propisima Evropske unije.

PREPORUKE SAVETA

- Dobijanje privremenih boravišnih dozvola je previše komplikovan i vremenski dugotrajan proces. Povećati praktičnu primenu zakona, na primer, skraćivanjem vremenskog perioda za izdavanje boravišne dozvole, smanjiti broj dokumenata potrebnih u postupku za dobijanje boravišne dozvole, itd.
- Trajanje radne dozvole treba da reflektuje potrebe poslodavca koje su zvanično potvrđene dužinom trajanja Ugovora o radu, koji može biti zaključen čak i na neodređeno vreme.
- Test tržišta rada bi trebalo izuzeti u slučaju zapošljavanja direktora ili visokog menadžmenta u društvu.
- Uverenje Centralnog registra o tome da li je poslodavac u prethodnom periodu otpuštao zaposlene bi trebalo da sadrži konkretan naziv poslova na kojima je radio zaposleni koji je proglašen viškom.

ZAKON O ZAŠTITI GRAĐANA SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE NA RADU U INOSTRANSTVU

Terminologija ovog zakona nije sasvim u skladu sa terminologijom Zakona o radu i drugih pozitivnih propisa.

Propisani postupak za angažovanje radnika iz Srbije u inostranstvu je zastareo, izuzetno glomazan, komplikovan, dugotrajan i u celini neprimeren zahtevima moderne tržišne ekonomije, međukompanijskog kretanja i ukidanju granica za tržište radne snage. Kao takav, ima kontraefekat od onoga što mu je osnovni cilj, zaštita naših radnika na radu u inostranstvu. Takođe, bez sprovedene procedure-obaveštavanja nadležnog Ministarstva rada,

zapošljavanja i socijalne politike o nameri slanja zaposlenog na rad u inostranstvo i njihove konstatacije da su za to ispunjeni uslovi, ne može se obezbediti zdravstveno osiguranje za zaposlene koje važi u inostranstvu preko Fonda zdravstvenog osiguranja RS, u skladu sa propisima RS.

U praksi se takođe dešava da Ministarstvo rada neadekvatno tumači zakon u delovima koji nisu eksplicitno regulisani (maksimalno trajanje perioda na koji se radnici privremeno upućuju u inostranstvo, sadržina aneksa ugovora o radu, sadržina ugovora o poslovno-tehničkoj saradnji između poslodavca i stranog lica i sl), čime se unosi nesigurnost i nepotrebno odugovlačenje u sprovođenju procedure upućivanja zaposlenih.

Kao pozitivan napredak u odnosu na prethodnu godinu treba istaći predlog nacrtu novog Zakona o uslovima za upućivanje zaposlenih na privremeni rad u inostranstvo

i njihovoj zaštiti, koji u mnogome pojednostavljuje proceduru upućivanja zaposlenih u inostranstvo i nastoji da unese ravnotežu između potreba globalnog tržišta rada i

zaštite domaćih zaposlenih dok su na privremenom radu u inostranstvu.

PREPORUKE SAVETA

- Donet je predlog novog Zakona o uslovima za upućivanje zaposlenih na privremeni rad u inostranstvo i njihovoj zaštiti. Njegovim usvajanjem, smanjile bi se administrativne prepreke u proceduri upućivanja zaposlenih i postiglo bi se usklađivanje sa odredbama Zakona o radu i prilagođavanje novim globalnim i međukompanijskim potrebama za kretanjem radne snage.

IZNAJMLJIVANJE RADNE SNAGE

Iznajmljivanje radne snage u kompanijama u Srbiji, iako se donekle toleriše u praksi, zbog nepostojanja formalne regulative može dovesti do određenih problema za poslodavce koji koriste ovaj institut. Naime, postoji mogućnost kažnjavanja ovih poslodavaca zbog činjenice da lica koja rade kao iznajmljena radna snaga nemaju nikakav ugovor sa ovim poslodavcima. Takođe, postoji rizik (u određenim slučajevima evidentan u praksi) da iznajmljeni radnici tvrde da su praktično zaposleni kod kompanije gde vrše radne aktivnosti, iako nemaju nikakav ugovor sa ovom kompanijom – ovo najčešće u slučajevima kada su otpušteni zbog

prestanka poslovne saradnje između agencije za iznajmljivanje radne snage i kompanije koja koristi njihove usluge.

Republika Srbija je početkom 2013. godine ratifikovala Konvenciju Međunarodne organizacije rada broj 181 o privatnim agencijama za zapošljavanje, čime se obavezala da u roku od narednih 12 meseci u svom pravnom sistemu reguliše iznajmljivanje radne snage, kao i da omogući rad privatnim agencijama za zapošljavanje (koje između ostalog nude i usluge iznajmljivanja radne snage). Iako je navedeni rok istekao pre više od godinu dana, propisi koji bi se odnosili na iznajmljivanje radne snage još uvek nisu usvojeni.

PREPORUKE SAVETA

- Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan posebnim propisom ili eventualno izmenama Zakona o radu, koji bi trebalo da urede sva važna pitanja: odnos poslodavca i pojedinca, poslodavca i korisnika usluga, zaposlenog i korisnika usluga, bezbednost i zdravlje na radu itd.
- Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan na način da sâm odnos koji se uspostavlja između iznajmljenog radnika i korisnika iznajmljene radne snage ne dovede do nastanka radnog odnosa.
- Uslovi za izdavanje dozvole za rad kao i sadržine opštih uslova poslovanja agencije za iznajmljivanje radne snage (uključujući u to i naknadu za izdavanje dozvole za rad agencije za iznajmljivanje radne snage) bi takođe trebalo da budu regulisani zakonom. Na ovaj način, Zakon bi stvorio pravnu sigurnost kojom se isključuje bilo kakvo diskreciono odlučivanje (npr. ministarstva) povodom ovih važnih pitanja.

POSEBNI KOLEKTIVNI UGOVORI, ZAKON O PROFESIONALNOJ REHABILITACIJI I ZAPOSŁJAVANJU OSOBA SA INVALIDITETOM I ZAKON O

SPREČAVANJU ZLOSTAVLJANJA NA RADU

S obzirom na činjenicu da nije bilo promene u zakonskoj regulativi u navedenim oblastima Savet smatra da nije neophodno da se teme ponovo definišu i opisuju, već će iste biti samo konstatovane kroz pregled realizacije preporuka.

LJUDSKI KAPITAL

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Trebalo bi nastaviti sa merama koje stimulišu otvaranje novih radnih mesta.	2009		√	
Obrazovni sistem treba dalje unapređivati. Za to je suštinski važno uspostaviti redovan kontakt između Saveta i Vlade, Ministarstva obrazovanja i omladine i sporta, kao i sa univerzitetima. Savet i poslovna zajednica u Srbiji su spremni da pruže podršku i stave na raspolaganje svoju stručnost.	2008			√
Nastaviti sa zajedničkim proaktivnim angažovanjem Saveta stranih investitora i Vlade, kako bi se motivisali visokoobrazovani ljudi da se vrate u Srbiju.	2008			√
Unapređenje radne snage predstavlja ključnu komponentu za ekonomsku konkurentnost, u tom smislu moramo stalno promovisati razvoj ljudskih resursa kao glavnog pokretača razvoja društva i države	2010			√

STANJE

Svetska ekonomska kriza je u velikoj meri nastavila svoj uticaj na tržište radne snage i u 2015. godini.

Smanjena ekonomska aktivnost i potrošnja u svetu donele su smanjenje izvoza i ekonomske aktivnosti u Srbiji, a smanjenje ličnog dohotka stanovništva Srbije - pad tražnje za domaćom i uvoznom robom. Takve tendencije u realnom sektoru neminovno dovode do smanjenja tražnje za radnom snagom, kao zavisne veličine koja je izvedena upravo iz ekonomske aktivnosti. Smanjenje tražnje u tržišnoj ekonomiji vodi ili padu zaposlenosti ili smanjenju zarada ili smanjenju

broja časova rada ili nekoj njihovoj kombinaciji.

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku stopa nezaposlenosti u Srbiji u 2015. godine je 19,2 %.

Tržište rada u Srbiji pokazuje isti trend kao i ostatak ekonomije - trend smanjenja. Takva tendencija je nastavljena i u 2015. godini da bi se smanjili troškovi poslovanja, a time je došlo i smanjenje radne snage. Mnoge kompanije su odlučile da smanje broj zaposlenih kako bi redukovale svoje troškove. Vlada pokušava da balansira između rastućeg budžetskog deficita i potreba privrede za uvođenjem novih poreskih olakšica da bi se usporio proces smanjenja broja zaposlenih.

U takvim okolnostima, za razliku od prethodnih godina, ali samo zbog smanjenja potražnje na tržištu rada, bilo je lakše doći do visokokvalifikovane radne snage, naročito do tek svršenih studenata.

U vremenu ekonomske krize ljudski kapital postaje sve važniji. Iako je potražnja na tržištu rada smanjena, a samim tim ima manje mogućnosti za pronalaženje zaposlenja, profesionalci iz ljudskih resursa se više nego ikad fokusiraju na zadržavanju najposposobnijih zaposlenih u kompanijama, budući da su oni ključni za prevazilaženje kriznog perioda. Zbog toga se uspešne kompanije još više trude da odbrane svoje najposposobnije ljude, te je na tržištu rada zbog toga i dalje veoma teško pronaći kandidate koji su potpuno spremni da preuzmu strateški važne pozicije.

Vidljive su određene promene u obrazovnom sistemu. Većina univerziteta je svesna da se nalaze na veoma konkurentnom tržištu. Oni su počeli da se menjaju, kako bi se na tom tržištu pozicionirali bolje od konkurencije. U Srbiji je počela primena Bolonjskog procesa, koji će sigurno dovesti do poboljšanja u obrazovnom sistemu. Međutim i dalje nema mnogo fakulteta koji su u stanju da svojim studentima pruže znanja upotrebljiva u praksi, zbog čega su kompanije prinuđene da ulažu značajna sredstva u dodatno obrazovanje i treninge tek zaposlenih mladih diplomaca.

POBOLJŠANJA

Vlada Republike Srbije i resorna ministarstva su preduzeli niz mera u kriznim vremenima. Vlada je usvojila Nacionalni akcioni plan zapošljavanja za 2013. godinu koji predstavlja instrument sprovođenja aktivne politike. Ovim planom zapošljavanja definišu se ciljevi i prioriteti politike zapošljavanja i utvrđuju programi i mere koji će se realizovati kako bi se dostigli postavljeni ciljevi i omogućilo održivo povećanje zaposlenosti.

Vlada Republike Srbije usvojila je Strategiju razvoja obrazovanja u Srbiji do 2025. godine. Ta strategija se bavi utvrđivanjem svrhe, ciljeva, pravaca, instrumenata i mehanizama razvoja sistema obrazovanja u Republici Srbiji tokom narednih desetak godina. Drugačije rečeno, bavi se pokušajem da se oblikuje razvoj ovog sistema na najbolji poznat način. Okolnosti u kojima se pristupilo izradi ove strategije su gotovo u svemu različite od onih u kojima se tokom modernog doba razvijalo obrazovanje u Srbiji. Pre dva veka obrazovanje u Srbiji se razvijalo na talasima prosvetiteljstva oblikovanog naučnim napretkom i nastajućom industrijskom revolucijom. Danas se obrazovanje u Republici Srbiji susreće

sa brojnim izazovima naučnog, humanističkog, socijalnog i drugog razvoja; sa velikim tehnološkim promenama, pravim revolucijama; sa globalizacijom i opštom mobilnošću svega što se može kretati, od kapitala do kulturnih obrazaca. S tim u vezi sama strategija je doneta da se što bolje i preciznije regulišu osnovni pravci razvoja obrazovanja.

Budući da istraživanja pokazuju da je jedan od ključnih problema nezaposlenosti u Srbiji nizak nivo obrazovanosti ljudi, te da je u tom smislu potrebno unaprediti obrazovanje cele populacije, od velikog značaja su i aktivnosti Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. Ovo ministarstvo tokom 2013. i 2014. godine daje veliki doprinos u razvoju naučnih kadrova. Aktivnosti su naročito usmerene ka podsticanju mladih za naučno istraživanje. U tom smislu, Ministarstvo finansira različite programske aktivnosti, stipendira studente i donosi različite programe i akte kao što su Program usavršavanja kadrova za naučno-istraživački rad za period 2012- 2015, Program podsticanja i stipendiranja mladih i nadarenih za naučno-istraživački rad za period 2012. – 2015. i drugi.

Ministarstvo rada je u 2014. godini započelo sprovođenje trening projekta „Unapređenje socijalnog dijaloga“, koje finansira Evropska unija, u okviru sredstava IPA 2012. Glavni korisnici projekta su Ministarstvo za rad, boračka i socijalna pitanja Republike Srbije, UGS Nezavisnost, Unija poslodavaca Srbije i lokalni socijalno-ekonomski saveti.

Trening projekat „Unapređenje socijalnog dijaloga“, koji finansira Evropska unija ima za cilj da osnaži socijalni dijalog i omogući da on postane instrument kojim će Republika Srbija ostvariti ekonomski razvoj i unaprediti uslove rada bližom harmonizacijom sa međunarodnim i standardima rada Evropske unije. Eksperti iz Slovačke pomagaće Ministarstvu i socijalnim partnerima da razviju kapacitete u smislu harmonizacije zakonodavstva u oblasti rada sa standardima EU, kao i u pogledu sprovođenja efektivnog socijalnog dijaloga na nacionalnom i lokalnom nivou.

Tokom 2015. godine Ministarstvo rada je nastavilo sa aktivnostima kojima unapređuje položaj osoba sa invaliditetom kroz različite projekte. Takođe, niz aktivnosti i projekata je usmereno i ka ekonomskom osnaživanju žena.

Ministarstvo rada i socijalne politike je pokrenulo Tvinig projekat „Priprema institucija tržišta rada Republike Srbije za Evropsku strategiju zapošljavanja“ koji za cilj ima ubrzanje reformi tržišta rada u skladu sa evropskim standardima, kao i jačanje uticaja nacionalne politike zapošljavanja.

Projekat se finansira iz evropskih IPA 2011 fondova i realizuje se sa partnerima iz Evropske unije – Ministarstvom rada, zapošljavanja i zdravlja Republike Francuske i Nacionalnom službom Republike Francuske, Ministarstvom rada, porodice i socijalne politike Republike Rumunije i Nacionalnom službom za zapošljavanje Kraljevine Švedske.

U realizaciju projekta, osim zaposlenih i rukovodilaca Sektora za zapošljavanje, Nacionalne službe za zapošljavanje (NSZ) i lokalnih saveta za zapošljavanje, uključeni su i predstavnici socijalnih partnera i drugih zainteresovanih strana.

Realizacija projekta je počela u maju 2012. godine, predviđeno vreme trajanja je 24 meseca, a ukupna vrednost projekta je dva miliona evra.

Eksperti na projektu, predstavnici francuskih, rumunskih i švedskih institucija tržišta rada, pomoći će u podizanju nivoa znanja i sposobnosti zaposlenih u institucijama tržišta rada na nacionalnom nivou. Nastaviće se sa pružanjem podrške kako bi se završio proces harmonizacije srpskog zakonodavstva u oblasti zapošljavanja i pripremila administracija za instrumente saradnje koji se koriste tokom pretpripravnog procesa.

PREOSTALI PROBLEMI

Zbog uticaja ekonomske krize možemo očekivati da dođe do povećanja sivog tržišta radne snage. Budući da postoji određen broj preduzeća koja ne ispunjavaju

svoje obaveze prema državi, Vlada povremeno najavljuje nove poreze na zarade sa ciljem pokrivanja budžetskog deficita. Ta mera bi pogodila upravo one zaposlene čija preduzeća redovno izmiruju svoje obaveze i prema njima i prema državi. Umesto da njima nameće dodatne obaveze, bilo bi efikasnije da se povećaju aktivnosti Inspekcije rada na terenu, čime bi se umanjilo crno i sivo tržište rada.

Obrazovni sistem još treba da se unapredi i bolje poveže sa poslovnom zajednicom. Na taj način bi se smanjio jaz između obrazovanja i potreba poslodavaca, a imidž Srbije kao poželjne investicione lokacije bi bio poboljšán.

Potrebno je istaći i negativne demografske trendove. Stanovništvo u Srbiji sve više stari, ove godine je Srbija rangirana kao šesta među zemljama sa najstarijim stanovništvom u svetu. Takođe, stanovništvo se sve više grupiše u severnim delovima zemlje. Vlada je prepoznala ove trendove, ali situacija se nije poboljšala. Takvo stanje će dodatno uticati na smanjenje šansi određenih delova Srbije da privuku nove strane investicije.

Razvoj ljudskog kapitala je jedan od najvažnijih zadataka, koji ima veoma veliki uticaj na napredak zemlje i njemu bi zbog toga trebalo da budu posvećene sve zainteresovane strane. Odluka neke kompanije da investira u određenoj zemlji vođena je kvalitetom i strukturom radne snage na tržištu.

PREPORUKE SAVETA

- Trebalo bi nastaviti sa merama koje stimulišu otvaranje novih radnih mesta.
- Obrazovni sistem treba dalje unapređivati. Za to je suštinski važno uspostaviti redovan kontakt između Saveta i Vlade, ministarstava nadležnih za obrazovanje, omladinu i sport, kao i sa univerzitetima. Savet i poslovna zajednica u Srbiji su spremni da pruže podršku i stave na raspolaganje svoju stručnost.
- Nastaviti sa zajedničkim proaktivnim angažovanjem Saveta stranih investitora i Vlade, kako bi se motivisali visoko-obrazovani ljudi da se vrate u Srbiju.
- Unapređenje radne snage predstavlja ključnu komponentu za ekonomsku konkurentnost, u tom smislu moramo stalno promovisati razvoj ljudskih resursa kao glavnog pokretača razvoja društva i države.

PRAVNI OKVIR

Primetna je intenzivna zakonodavna aktivnost na izmeni ili donošenju novih propisa, kao i njihovom usklađivanju sa evropskim zakonodavstvom u postupku približavanja Srbije EU i očekivanom otvaranju prvih poglavlja na evropskom putu.

Navedena aktivnost je prouzrokovala intenzivan rad, ne samo državnih organa, već i Saveta stranih investitora, a posebno njegovog pravnog odbora, budući da je zajednički cilj i vlade i Saveta dalje unapređenje i dugoročna predvidivost pravnog okvira u Srbiji, koji bi bili u interesu kako same države, a tako i privrednih subjekata.

Od izdanja prethodne Bele knjige usvojen je veliki broj propisa u različitim oblastima od značaja za opšti pravni okvir.

Kao primer najznačajnijih izmena i/ili novih propisa navodimo sledeće:

- Izmene Zakona o deviznom poslovanju u pogledu omogućavanja rezidentima da obavljaju platni promet sa inostranstvom radi plaćanja i naplate po osnovu elektronske trgovine i preko domaćih platnih institucija i institucija elektronskog novca, čime je izvršena određena dodatna liberalizacija i podstaknuta konkurentnost u oblasti platnog prometa sa inostranstvom, jer će, pored poslovnih banaka, platni promet sa inostranstvom moći da obavljaju i drugi pravni entiteti;
- Donošenje Zakona o inspeksijskom nadzoru kao krovnog zakona u ovoj materiji, kojim se ustanovljava koordinacija inspeksijskog nadzora i međusobna saradnja inspekcija, kao i saradnja inspekcija i drugih državnih organa i subjekata iz privatnog sektora, čime bi trebalo da se eliminiše ili bitno umanjí arbitrarnost, nejednačenost, samovolja, koruptivnost i druge moguće zloupotrebe, odnosno od kojeg se očekuje da će ustanoviti efikasne mehanizme suzbijanja sive ekonomije i uspostavljanje pravne sigurnosti u značajnoj meri;
- Donošenje Zakona o platnim uslugama čiji je cilj da na nov način i u skladu sa pravilima evropskog zakonodavstva reguliše navedenu materiju;

- Donošenje Zakona o zaštiti uzbunjivača kojim je predviđeno uspostavljanje efikasne i delotvorne zaštite lica koje prijavi sumnju na korupciju, kao jedan od ciljeva koje je neophodno ostvariti u skladu sa međunarodnim ugovorima koje je Srbija potvrdila;
- Donošenje novog Zakona o energetici kao i velikog broja podzakonskih akata uz energetske zakone koji između ostalog donosi značajan napredak u oblasti koja reguliše obnovljive izvore energije.

Iako je trend kontinuiranog progressa u zakonodavnom radu vidljiv i dalje postoje značajne oblasti u kojima nije bilo pomaka i značajnijeg napretka u prethodnom periodu.

Tako i pored najava u prethodnim godinama oko izmena Zakona o tržištu kapitala i Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, još uvek nije došlo do izmena navedenih propisa a koji su nesumnjivo značajni za poslovanje velikog broja privrednih subjekata.

Takođe, ukazujemo na to da i pored određenih izmena u oblasti deviznog poslovanja koje se odnose na oblast elektronske trgovine, ova materija se uprkos kontinuiranim primedbama i zahtevima privrednih subjekata, nije značajnije menjala, odnosno liberalizovala, već više godina. U skladu sa najavama državnih organa o formiranju radne grupe za izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju, nadamo se da se u najskorijem periodu mogu očekivati dubinske izmene i dalje liberalizacija ovog zakona, kao i da će zakonodavci iskoristiti priliku da paralelno pristupe izmenama i usvajanju, ne samo zakona o deviznom poslovanju, već i zakona o tržištu kapitala i zakona o ulaganjima kako bi ove materije bile u potpunosti harmonizovane.

Na kraju, kako smo ukazali i u prethodnom izdanju Bele knjige, ukazujemo na potrebu za promenama postojećeg zakonskog okvira u oblasti javno-privatnih partnerstava, kao i neophodnost daljeg intenziviranja na unapređenju efikasnosti u oblasti pravosuđa koja u najvećoj meri kasni za evropskim tendencijama, te samim tim i predstavlja oblast na koju privredni subjekti (kako domaći tako i strani) imaju najviše zamerki.

ZAKON O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Ortačka društva sa ograničenom odgovornošću treba propisati ZPD-om.	2013			✓
Odredbe ZPD-a koje se odnose na ograničenja ovlašćenja zastupnika društva treba uskladiti sa odredbama Zakona o obligacionim odnosima.	2011			✓
Treba otkloniti tehničke propuste u ZPD u smislu ispravljanja nedoslednosti, propisivanja jasnih procedura i nadležnosti.	2013			✓

STANJE

Zakon o privrednim društvima („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 36/2011, 99/2011, 83/2014 i 5/2015) (u daljem tekstu: ZPD) stupio je na snagu 4. juna 2011. godine, a primenjuje se od 1. februara 2012. godine, izuzev odredaba koje se odnose na glasanje elektronskim putem na sednici Skupštine javnog akcionarskog društva, koje se primenjuju od 1. januara 2014. godine. Poslednji Zakon o izmenama i dopuni Zakona o privrednim društvima donet je 19. januara 2015. godine.

Zakon o privrednim društvima predstavlja nastavak usaglašavanja privrednog zakonodavstva sa propisima Evropske unije, pre svega sa njenim Direktivama, kao i sa najnovijim rešenjima koja postoje u uporednom pravu zemalja razvijene tržišne privrede. Zakon predstavlja i usaglašavanje sa drugim propisima koji su doneti u Republici Srbiji, kao što je Zakon o tržištu kapitala i drugi. Takođe, bilo je neophodno otkloniti neke nedostatke koje je sadržao Zakon o privrednim društvima iz 2004. godine.

Sada, nakon više od tri godine primene ZPD-a, možemo konstatovati da su njegove glavne karakteristike: (i) implementacija normi koje su usklađene sa zakonodavstvom Evropske unije; (ii) usklađivanje sa Zakonom o tržištu kapitala; (iii) prevazilaženje određenih problema koji su bili karakteristični za prethodni Zakon o privrednim društvima; (iv) preciznije regulisanje pojedinih instituta; (v) razlikovanje akcionarskih društava od drugih oblika organizovanja i (vi) jednodomni i dvodomni sistem upravljanja.

Iako je u navedenim segmentima postignut napredak, potrebno je nastaviti sa daljim prilagođavanjem ZPD-a, kako bi isti pratio potrebe tržišta i privrednih subjekata koji učestvuju na tržištu.

POBOLJŠANJA

Posmatrano u celini, ZPD predstavlja napredak u odnosu na prethodni Zakon o privrednim društvima. Uvedene su brojne korisne novine u pravni sistem Republike Srbije, od kojih kao jednu od najvažnijih možemo izdvojiti bitno drugačiji način regulisanja upravljanja društvom. Tako i društva sa ograničenom odgovornošću (d.o.o.) i akcionarska društva (a.d.) mogu izabrati između organizovanja jednodomnog (Skupština i jedan ili više direktora) i dvodomnog (Skupština, Nadzorni odbor i jedan ili više direktora) sistema korporativnog upravljanja.

Poboljšanja nalazimo i u delovima koji se odnose na promene pravne forme i statusne promene, gde su neka rešenja pojednostavljena, što značajno olakšava njihovu primenu u praksi.

Korisne su takođe i promene odredbi o osnovnom kapitalu, jer sada osnovni kapital može da bude izražen samo u dinarima, što doprinosi rešavanju problematičnih pitanja do kojih dolazi kada je osnovni kapital privrednog društva izražen u više različitih valuta (primera radi, kapital u finansijskim izveštajima je izražen u dinarima, dok je u Registru privrednih subjekata izražen u evrima). Takođe, činjenica da je propisan minimalni osnovni kapital u iznosu od 100 dinara, umesto iznosa od 500 evra u dinarskoj protivvrednosti koji je bio propisan prethodnim Zakonom o privrednim društvima, znatno olakšava postupak osnivanja privrednih društava.

Zatim, društvo s ograničenom odgovornošću sada može biti registrovano pri Registru privrednih subjekata i pre nego što je osnovni kapital uplaćen, što značajno olakšava postupak registracije. Međutim, iako predstavljaju poboljšanje odredbe ZPD o izražavanju osnovnog kapitala privrednog društva u dinarima, dovele su do nekih nejasnoća, naročito na početku primene ZPD. Banke i Agencija za privredne registre Republike Srbije (u daljem tekstu: APR) ublažili su svoje zahteve u vezi sa registracijom društava i time omogućili

nesmetan postupak registracije privrednih društava, zahvaljujući čemu su neki od ovih problema rešeni u praksi.

ZPD sada jasno predviđa mogućnost da članovi društva izvrše dodatne uplate kojima se ne povećava njihov ulog u osnivačkom kapitalu društva. ZPD takođe reguliše postojeće dodatne uloge u društvo i predviđa da takve uloge treba smatrati zajmom društva. U pogledu odredbi o nadležnosti, ZPD jasno propisuje da odredbe o nadležnosti nisu odredbe o isključivoj nadležnosti. Stoga, ugovorne strane su slobodne da ugovore nadležnost suda druge države i arbitražu. Uveden je novi skup pravila o proceduri u vezi sa prinudnim otkupom akcija i pravom na prodaju akcija. Takođe, tržišna vrednost akcija javnog akcionarskog društva je sada precizno definisana (u odnosu na prethodni Zakon o privrednim društvima koji je sadržao formulu za izračunavanje).

Bitna promena uvedena Zakonom o izmenama i dopuni Zakona o privrednim društvima iz 2015. godine odnosi se na akcionarska društva koja nisu javna u smislu Zakona o tržištu kapitala. Predviđeno je da ukupna vrednost stečenih sopstvenih akcija društva, koje društvo može zadržati nakon isteka roka od tri godine od dana sticanja, ne može biti veća od 20% osnovnog kapitala, što je poboljšanje u odnosu na prethodno zakonsko rešenje po kome ukupna vrednost stečenih sopstvenih akcija nije mogla biti veća od 10% osnovnog kapitala. Nove odredbe primenjuju se i na sopstvene akcije stečene pre stupanja na snagu ovog zakona, što svakako doprinosi pravnoj sigurnosti.

Iako nije bilo adekvatnih izmena ZPD-a tokom 2014. godine, primećen je pozitivan razvoj u praksi APR-a. Na primer, APR je prekinuo prethodnu praksu dozvoljavanja registracije drugih ograničenja ovlašćenja zakonskog zastupnika osim ograničenja supotpisom. Nova praksa je sada u potpunosti u skladu sa odredbama ZPD-a koje predviđaju da druga ograničenja u zastupanju, osim zahteva za obavezanim supotpisom, ne obavezuju treća lica. Činjenica da je APR uspeo da uspostavi ustaljenu praksu, kao i da objavi uputstva za postupanje u određenim situacijama koje nisu dovoljno jasno regulisane u ZPD-u predstavlja još jedan pozitivan korak.

PREOSTALI PROBLEMI

I pored toga što su izmene ZPD-a napravljene upravo da bi se ispravile određene tehničke greške, on i dalje sadrži određen broj tehničkih nedostataka koji izazivaju razne nejasnoće u samoj primeni. Dakle, neophodno je izvršiti još nekoliko zakonskih izmena kako bi se razjasnila otvorena pitanja.

Naime, ZPD još uvek sadrži brojne nedoslednosti. Određene opšte odredbe sadržane u prvom delu Zakona pod nazivom „Osnovne odredbe” nisu u potpunosti u saglasnosti sa posebnim odredbama Zakona koje su sadržane u delu koji se bavi određenom formom privrednog društva. Kao rezultat toga u izvesnim slučajevima nadležnosti organa privrednog društva i procedure koje oni moraju da poštuju ostaju nejasne, na primer, ostaje nejasno koji organ akcionarskog društva odlučuje o slučajevima sukoba interesa akcionara. Takođe, procedura i rokovi za uplatu osnovnog kapitala za akcionarsko društvo su i dalje dvosmisleni.

Još jedan od novih instituta koje uvodi ZPD je institut probijanja pravne ličnosti. Prilikom navođenja razloga za probijanje pravne ličnosti, zakonodavac je nespretnom formulacijom ostavio otvoreno pitanje da li su navedeni razlozi jedini zbog kojih se može primeniti ovaj institut ili su navedeni *exempli causa*.

Odredba koja zabranjuje jednočlanom društvu sa ograničenom odgovornošću da stekne sopstveni udeo predstavlja još jednu u nizu nedoslednosti zakona koju bi trebalo promeniti, jer ona nije u skladu sa odredbama ZPD-a o statusnim promenama.

Neke od procedura nisu razrađene preciznim pravilima, zbog čega je došlo do njihove otežane primene koja je ponekad i potpuno onemogućena. Kao jedan od primera pojavljuje se procedura prinudnog otkupa akcija koja je dovela do stvaranja brojnih nesigurnosti u praksi. Do problema dolazi zbog toga što je nejasno u kom trenutku cena akcija mora biti određena i ko je određuje. Takođe, nije jasno koji je rok važenja odluke o prinudnom otkupu. Čest problem u praksi APR-a je i situacija kada je potrebno izvršiti vraćanje dodatnih uplata licu koje je u međuvremenu istupilo iz članstva u društvu.

Praktičan problem može nastati u pogledu primene člana 221, stava 4 zakona, prema kome u slučaju da društvo ostane bez direktora, do imenovanja direktora izjave volje upućene bilo kom članu nadzornog odbora, ako postoji, odnosno bilo kom članu društva ako društvo nema nadzorni odbor, obavezuju društvo.

I pored toga što predstavljaju napredak, odredbe ZPD-a o izražavanju osnovnog kapitala društva u dinarima u praksi stvaraju brojne probleme. Naime, sve iznose uplaćenog kapitala u evrima APR konvertuje u dinarske iznose po kursu koji je važio na dan uplate, što dovodi do toga da se usled promena kursa iznosi registrovanih uplaćenih uloga ne podudaraju sa ukupnim iznosom uplaćenog osnovnog kapitala.

Pored toga, u praksi se često dešava da iznosi uloga proporcionalno ne odražavaju visinu udela članova u društvu.

Još jedna u nizu promena koje uvodi novi ZPD je i znatno manji iznos minimalnog osnovnog kapitala društva sa ograničenom odgovornošću, koji sada iznosi 100 dinara umesto 500 evra, koliko je predviđao prethodni zakon. Ova odredba se može protumačiti i kao prednost, ali i kao mana novog zakona. Dobro je to što se na ovaj način maksimalno olakšava početak poslovanja i time podstiče razvoj privredne delatnosti, ali ovako nizak minimalni osnovni kapital ne služi svojoj svrsi, odnosno ne predstavlja garanciju za finansiranje poslovanja i izmirenje preuzetih obaveza.

Mana prethodnog Zakona o privrednim društvima bilo je odsustvo pravila o prinudnoj likvidaciji. ZPD je otklonio taj nedostatak, ali pravila koja regulišu ovaj institut stvaraju dosta prostora za nedoumice u primeni, s obzirom na to da obiluju pravnim prazninama. Zbog tih nedostataka je bivše Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja izdalo mišljenje u kome je zauzelo stanovište da primena ovih odredbi ZPD-a treba da bude odložena. Bez obzira na to što ova mišljenja nisu obavezujuća, APR odbija da primenjuje odredbe ZPD-a o prinudnoj likvidaciji postupajući u skladu sa navedenim mišljenjem. Savet stranih investitora je u mnogim prilikama ukazivao na nedostatke odredbi o prinudnoj likvidaciji i potrebu njihovog otklanjanja izmenama i dopunama ZPD-a, jer u suprotnom postoji opasnost arbitrarnog postupanja nadležnog ministarstva, čijom odlukom se deo odredbi neće primenjivati.

Odredbe ZPD-a o ograničenjima ovlašćenja zastupnika nisu usklađene sa relevantnim odredbama Zakona o obligacionim odnosima koji je sedes materiae za ovu oblast. Pored toga, primena odredbe ZPD-a koja propisuje da se ovlašćenja prokuriste mogu ograničiti zahtevom za supotpis drugog ovlašćenog zastupnika je odredba koja u praksi stvara probleme, s obzirom na to da nije jasno da li prokursita može biti ograničen

potpisom jednog/više prokurista i potpisom zakonskog zastupnika u isto vreme ili samo jednim od gore pomenutih zastupnika. Takođe, nije jasno da li ograničenje zastupničkih prava prokuriste zahtevom za supotpis drugog pravnog zastupnika predstavlja pojedinačnu ili zajedničku prokuru. Praksa APR-a je po ovom pitanju neujednačena, jer je u pojedinim slučajevima APR smatrao da postoji zajednička prokura, a u pojedinim je ipak smatrao da je reč o pojedinačnoj prokuri.

Još jedan nedostatak ZPD-a je nepostojanje ograničene odgovornosti ortaka u ortačkom društvu. Postojanje takvog instituta bilo bi naročito od značaja za profesionalna ortačka društva kojima bi trebalo omogućiti zaštitu u vidu ograničene odgovornosti, pri čemu bi treća lica bila zaštićena od rizika preko osiguranja od odgovornosti. Savet stranih investitora je uočio ovaj nedostatak i istakao neophodnost promene u opisanom pravcu.

ZPD ostavlja nedoumice i u pogledu momenta stupanja na snagu Statuta društva. Otvoreno je pitanje da li na Statut treba primeniti mišljenje Ustavnog suda iz Odluke IUo broj 328/2009 od 29. aprila 2010. godine, na osnovu koga opšti akti društva stupaju na snagu najranije osmog dana od dana objavljivanja.

Prethodni Zakon o privrednim društvima je obilovao nedostacima i novi ZPD je načelno dao odgovore na veliki broj pitanja koja su bila problematična u primeni prethodnog Zakona. ZPD svakako predstavlja veliki korak napred jer uvodi nova idejna rešenja i reguliše bitna pitanja na drugačiji način. Međutim, očigledno je da je veliki broj pitanja, kao što su neka pravila o finansijskoj podršci, bespotrebno strogo regulisan.

Integrisan i sveobuhvatni pristup je neophodan da bi pomirio razlike između ZPD-a i drugih zakona koji regulišu poslovanje, finansije, hartije od vrednosti, nepokretnosti i druge povezane oblasti.

PREPORUKE SAVETA

- Ortačka društva sa ograničenom odgovornošću treba propisati ZPD-om.
- Odredbe ZPD-a koje se odnose na ograničenja ovlašćenja zastupnika društva treba uskladiti sa odredbama Zakona o obligacionim odnosima.
- Treba otkloniti tehničke propuste u ZPD u smislu ispravljanja nedoslednosti, propisivanja jasnih procedura i nadležnosti.

TRENDOVI NA TRŽIŠTU KAPITALA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Vlada treba da preduzme sve potrebne radnje kako bi pospešila aktivnosti na tržištu kapitala u Srbiji, uključujući motivisanje stranih investitora da izdaju obveznice nominovane u dinarima i podsticanje prvih velikih inicijalnih javnih ponuda, odnosno potrebno je ukloniti sve pravne i političke prepreke kako bi se privukle međunarodne finansijske institucije i drugi investitori da izdaju obveznice nominovane u dinarima, dok, sa druge strane, konačno treba organizovati inicijalne javne ponude akcija velikih javnih (ili bivših javnih) preduzeća, a dodatno državne i municipalne obveznice mogu se izdavati za finansiranje infrastrukturnih i drugih projekata od javnog značaja.	2012		√	
Primetan je pomak u saradnji između učesnika na tržištu kapitala. Treba pozdraviti formiranje Komiteta za finansijsku stabilnost kao priznanje značaja bliže saradnje između svih relevantnih institucija čiji rad ima uticaja na tržište. Takvu pozitivnu promenu ohrabrujemo i želimo da naglasimo da ovu saradnju treba dalje nadograđivati i pospešivati.	2012		√	
Radna grupa koja je formirana u martu 2013. godine sa ciljem harmonizacije propisa koji regulišu hartije od vrednosti sproveda je značajnu i sveobihvatnu analizu odgovarajućih propisa. Neophodno je da zadatak Radne grupe bude materijalizovan u najkraćem mogućem roku kroz formulisane predloge za izmene i dopune konkretnih zakona.	2014			√
Nacrt Zakona o sekjuritizaciji treba pripremiti i podneti Narodnoj skupštini na usvajanje bez odlaganja.	2009			√

STANJE

Pre četiri godine pravna regulativa tržišta kapitala u Srbiji pretrpela je značajne izmene. Naime, u maju 2011. godine Narodna skupština Republike Srbije usvojila je Zakon o tržištu kapitala koji je stupio na mesto kritikovanog Zakona o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata. U isto vreme, uvedene su izmene u Zakon o investicionim fondovima (koji je 2014. godine ponovo menjan i dopunjen) i Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima i penzijskom osiguranju. U decembru 2011. godine izmenjen je i Zakon o preuzimanju akcionarskih društava. Pored toga, Komisija za hartije od vrednosti usvojila je mnogobrojna podzakonska akta koja su neophodna za primenu Zakona o tržištu kapitala.

Uopšte uzev, promene pravne regulative mogu se smatrati pozitivnim, pošto su imale za cilj harmonizaciju sa regulativom Evropske unije i IOSCO principima, ali i pospešivanje srpskog tržišta kapitala kako bi postalo atraktivnije domaćim i stranim investitorima.

Nažalost, ni četiri godine nakon reforme nova pravna regulativa još uvek nije našla praktičnu primenu, iako bi ona bila

jedino adekvatno merilo uspešnosti. Tržište kapitala u Srbiji još uvek je previše malo da bi mogle da se testiraju brojne novine koje su tada uvedene, naročito kroz Zakon o tržištu kapitala.

U praksi su uočeni pojedini problemi u primeni propisa koji uređuju tržište kapitala, pre svega zbog neusaglašenosti mnogobrojnih pojedinačnih propisa koji neposredno ili posredno uređuju tržište kapitala, a koji su usvajani u različitim periodima. Ovaj problem je prepoznalo nadležno ministarstvo koje je 2013. godine započelo temeljan rad na pripremi izmena propisa koji uređuju tržište kapitala, a u cilju njihove potpune harmonizacije. Međutim ovaj proces do danas nije okončan i neizvesno je kada će i da li će biti priveden kraju.

Generalni zaključak u vezi sa tržištem kapitala u Srbiji i ove godine čini se da je potrebno više od proste pravne reforme da se stimuliše rast tržišta kapitala u Srbiji. Uprkos tome, smatramo da su zakonodavne reforme bile neophodne i nadamo se da će one zajedno sa ekonomskim merama koje treba da budu inicirane, dovesti do poboljšanja tržišta kapitala u Srbiji, kao i do povećanja stranih investicija.

Čini se da je ideja o usvajanju Zakona o sekjuritizaciji potpuno napuštena, jer i u odnosu na prethodnu godinu nije bilo pomaka vezano za rad na Zakonu o sekjuritizaciji.

POBOLJŠANJA

Zakon o tržištu kapitala koji je počeo da se primenjuje u novembru 2011. godine, uveo je značajne izmene koje se, uopšte uzev, mogu oceniti kao pozitivne. Zakon predviđa jasniju proceduru za javnu ponudu hartija od vrednosti što će, nadamo se, dovesti i do prvih inicijalnih javnih ponuda akcija u Srbiji. Osim toga, očekuje se da bi novine koje predviđa Zakon mogle da umanje troškove takvog izdavanja akcija.

Treba napomenuti i da je Komisija za hartije od vrednosti usvojila podzakonska akta neophodna za primenu Zakona o tržištu kapitala.

Izmenama Zakona o investicionim fondovima uvedeno je nekoliko pozitivnih novina. Izdajamo smanjenje ograničenja u odnosu na ulaganja investicionih fondova, tako da se sredstva investicionih fondova mogu ulagati u hartije od vrednosti koje izdaje matična banka investicionog fonda, ali i u one koje izdaje brokersko-dilersko društvo ili ovlašćena banka koja za društvo za upravljanje obavlja poslove posredovanja u trgovanju hartijama od vrednosti. Takođe, poslednje izmene Zakona o investicionim fondovima iz novembra 2014. godine su dalje proširile krug država u koje investicioni fondovi mogu da ulažu svoju imovinu, a detaljnije su regulisana i ograničenja ulaganja imovine investicionog fonda.

I izmene Zakona o preuzimanju akcionarskih društava imale su za cilj da nadomeste izvesne nedostatke koje je Zakon pokazao u praksi.

Pravni okvir za trgovinu finansijskim derivatima takođe je počeo da dobija svoje konture. Narodna banka Srbije je donela i već jednom izmenila svoju Odluku o obavljanju poslova s finansijskim derivatima, u skladu sa svojim ovlašćenjima iz Zakona o deviznom poslovanju da propisuje uslove za plaćanje, naplata, prenos, prebijanje, kao i izveštavanje po poslovima sa finansijskim derivatima. Dakle, postoje određena pravna pravila koja bi trebalo da omoguću obavljanje transakcija sa finansijskim derivatima, mada treba reći da trenutno postojeći pravni okvir još uvek nije dovoljno razvijen i ne sadrži jasna pravila u vezi sa nekim aspektima transakcija sa derivatima, što investitore čini još

uvek opreznim i praksu veoma retkom. Takođe, određena pravna pravila koja su predviđena u gore navedenoj Odluci su i dalje u određenoj meri rigidna i trebalo bi da budu liberalizovana. Na primer, nerezidenti ne mogu obavljati poslove sa finansijskim derivatima (kojima se trguje, odnosno koji se zaključuju van regulisanog tržišta i/ili MTP) sa rezidentima koji nisu banke, a koji uključuju dinarska plaćanja/naplaćivanja. Usled ovoga, nerezidenti su sprečeni da obavljaju poslove radi zaštite od rizika promene deviznog kursa za rezidente koji nisu banke, u domaćoj valuti.

Udruženje banaka Srbije je u martu 2012. godine formiralo Radnu grupu za izradu standardizovanih ugovora banaka za obavljanje finansijskih transakcija. Radna grupa se opredelila najpre za izradu Okvirnog ugovora o reotkupu hartija od vrednosti. Rad na izradi tog ugovora je trajao više od dve godine da bi konačno, svim bankama bilo preporučeno da se sa primenom Okvirnog repo ugovora počne od 1. decembra 2014. godine. Očekuje se da ova Radna grupa nastavi sa radom i da svoje aktivnosti usmeri na izradu standardizovanog ugovora za obavljanje poslova sa finansijskim derivatima.

Donošenje Zakona o faktoringu, u načelu, takođe predstavlja korak napred u uređenju finansijskog tržišta, iako praksa tek treba da da ocenu stvarnih efekata ovog zakona na tržište.

Konačno, pozitivno je i formiranje Komiteta za finansijsku stabilnost u decembru 2013. godine, koji je osnovan kao telo Vlade Republike Srbije, Narodne banke Srbije, Agencije za osiguranje depozita i Komisije za hartije od vrednosti.

PREOSTALI PROBLEMI

Još uvek je prilično teško identifikovati sve preostale probleme koji se mogu javiti u vezi sa primenom novog Zakona o tržištu kapitala, jer od kako je Zakon počeo da se primenjuje, nije bilo značajnijih promena na tržištu kapitala, tako da njegove odredbe do sada nije bilo moguće temeljno oceniti kroz primenu u praksi.

Već dugo je jasno da poboljšanje tržišta kapitala u Srbiji, na kome nedostaju kvalitetne hartije od vrednosti, zahteva više od proste harmonizacije pravne regulative sa međunarodnim standardima.

Tržište kapitala u Srbiji i dalje je plitko i nedovoljno likvidno tržište. Municipalne obveznice su i dalje retkost (uprkos svim

prednostima municipalnih obveznica, svega četiri opštine/ grada su do sada emitovale municipalne obveznice: Novi Sad, Pančevo, Šabac i Stara Pazova), a ni nakon četiri godine od usvajanja Zakona koji donosi jasniju pravnu regulativu u vezi sa inicijalnim javnim ponudama do sada nije sprovedena nijedna inicijalna javna ponuda.

Nažalost, izgleda da je Radna grupa koja je formirana u martu 2013. godine sa ciljem izmena propisa koji regulišu hartije od vrednosti radi međusobnog usklađivanja tih propisa i otklanjanja problema koji su identifikovni u praksi zbog neusklađenosti propisa, prestala sa radom ili bar svoj rad usporila, jer Savet stranih investitora nije bio obavešten o bilo kakvim aktivnostima ove Radne grupe od jeseni 2013. godine. Kada je reč o pravnoj regulativi, ponovo naglašavamo da Srbiji nedostaje pravni okvir za sekjuritizaciju. Sekjuritizacija bi mogla da posluži kao koristan institut koji bi sprečio dalje negativne pojave u bankarskom sektoru.

Takođe, smatamo da bi bilo korisno razmotriti i donošenje zakona koji bi regulisao ustanovljavanje založnog prava / sredstava obezbeđenja na finansijskim instrumentima i kreditnim potraživanjima, kao što je već učinjeno u pojedinim zemljama u regionu.

Želimo da istaknemo da su pravila za određivanje naknade pri izdavanju akcija i dalje regulisana Zakonom o privrednim društvima, što ne smatramo najboljim rešenjem. Ipak, pozitivna je činjenica da je novi Zakon o privrednim društvima uveo izuzetke barem u slučaju inicijalnih javnih ponuda.

Regulatorni okvir i praksa čine se i dalje nedovoljno preciznim i razvijenim za obavljanje poslova sa finansijskim derivatima u skladu sa ISDA master ugovorom, a Radna grupa za izradu standardizovanih ugovora banaka za obavljanje finansijskih transakcija, koliko nam je poznato, još nije otpočela rad na izradi standardizovanog ugovora za obavljanje poslova sa finansijskim derivatima.

PREPORUKE SAVETA

- Potrebno je motivisanje stranih investitora da izdaju obveznice nominovane u dinarima, odnosno potrebno je ukloniti sve pravne i političke prepreke kako bi se privukle međunarodne finansijske intitucije i drugi investitori da izdaju obveznice nominovane u dinarima.
- Potrebno je organizovati najavljene inicijalne javne ponude akcija velikih javnih (ili bivših javnih) preduzeća.
- Stimulisati izdavanje državnih i municipalnih obveznica za finansiranje infrastrukturnih i drugih projekata od javnog značaja.
- Radna grupa koja je formirana u martu 2013. godine sa ciljem harmonizacije propisa koji regulišu hartije od vrednosti sprovela je značajnu i sveobuhvatnu analizu odgovarajućih propisa. Neophodno je da zadatak Radne grupe bude materijalizovan u najkraćem mogućem roku kroz formulisanje predloga za izmene i dopune konkretnih zakona.
- Nacrt Zakona o sekjuritizaciji treba pripremiti i podneti Narodnoj skupštini na usvajanje bez odlaganja.
- Potrebno je generalno unaprediti pravni okvir za obavljanje poslova sa finansijskim derivatima, pre svega kroz omogućavanje pune implementacije standardnih ISDA master ugovora.

SUDSKI POSTUPCI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Da se pristupi naprednom obrazovanju sudija i da se uvedu bolji mehanizmi za odgovornost sudija za donošenje nezakonitih odluka.	2012			✓
Da se unapredi i stvori pravedan sistem dodele predmeta među sudovima i sudijama.	2011		✓	
Da se uspostavi online baza podataka u preostalim sudovima, kao i da se (ponovo) omogući pretraga po nazivima stranaka u postupcima pred privrednim sudovima.	2011			✓
Da se donesu nove izmene i dopune Zakona o parničnom postupku, kako bi se uvela fleksibilnost vremenskog okvira i rokova za određene parnične radnje.	2014	✓		
Da se promovisu mogućnosti i prednosti alternativnih načina rešavanja sporova (arbitraža i medijacija).	2010		✓	
Da usvoje izmene i dopune Zakona o arbitraži kako bi isti bio u skladu sa UNCITRAL Modelom zakona o arbitraži iz 2010. godine.	2011			✓

STANJE

U periodu od 2011. do 2015. godine sprovedena je serija zakonodavnih reformi koje se odnose na organizaciju sudstva i sudskih postupaka, uvođenje sistema javnih beležnika, uvođenje privatnih izvršitelja, ustanovljavanje nove organizacione šeme sudova, kao i detaljnije regulisanje prava na suđenje u razumnom roku.

Zakon o parničnom postupku („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 72/2011, 49/2013 – odluka US, 74/2013 - odluka US i 55/2014) se sada primenjuje na značajan broj aktivnih sudskih postupaka (postupke koji su pokrenuti posle 1. februara 2012. godine, kao i postupke koji su posle tog datuma vraćeni na ponovno suđenje), dok je Zakon o izvršenju i obezbeđenju („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 31/2011, 99/2011 109/2013 - odluka US 55/2014 i 139/2014) posle samo četiri godine primene naišao na probleme u praksi, što je uslovlilo potrebu za njegovim izmenama. Nacrt novog Zakona o izvršenju i obezbeđenju se trenutno nalazi na javnoj raspravi, a okviran datum usvajanja još uvek nije poznat. Zakonom o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštva („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 101/2013) od 1. januara 2014. godine je uspostavljena nova mreža sudova, pri čemu je značajno smanjen broj sudskih jedinica, sa 102 na 29, dok je istovremeno povećan broj osnovnih sudova i to sa 34 na 66. Takvo rešenje je našlo opravdanje u ekonomskoj neodrživosti velikog broja sudskih jedinica čiji su troškovi bili nesrazmerno visoki u odnosu na obim njihovog rada, a u praksi se pokazalo održivim. Iako je

izmenama Zakona o uređenju sudova iz 2014. godine uvedena zaštita prava na suđenje u razumnom roku, te je od 21. maja 2014. godine građanima Srbije pored ustavne žalbe, bilo dostupno još jedno pravno sredstvo – zahtev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, u praksi se zbog česte potrebe za zaštitom ovog prava i njegovog nedovoljnog uređenja, pojavila potreba za detaljnijom i preciznijom pravnom regulativom. U tom smislu, donet je Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku („Službeni glasnik RS“, br. 40/2015) koji će početi sa primenom 1. januara 2016. godine. Ovaj zakon donosi nove odredbe koje se konceptijski razlikuju od dosadašnjih rešenja, a jednu od najznačajnijih novina svakako predstavlja diferencijacija pravnih sredstva za ubrzanje postupka od onih koja služe pravičnom zadovoljenju stranke čije je pravo na suđenje u razumnom roku povređeno. Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku kao moguću fazu pre obraćanja tužbom sudu predviđa i mogućnost pokušaja poravnanja pred pravobranilaštvom. Imajući u vidu je da je ova mogućnost postojala kao dužnost za tužioca u starom Zakonu o parničnom postupku, te da je zbog neustavnosti, kao i nedelotvornosti u praksi preformulisana kao fakultativno ovlašćenje stranke, ne očekuje se da će navedena „novina“ imati značajniju primenu u praksi.

Ročišta, posebno u postupcima pred sudovima opšte nadležnosti, se često zakazuju dva puta godišnje po predmetu. Žalbeni postupak i pored zakonskog ograničenja od maksimalnog trajanja od devet meseci u slučaju kada drugostepeni sud ne drži raspravu (a što je u najvećem

broju žalbenih postupaka i slučaj), najčešće traje više od godinu dana. Jednostavno rečeno, sudovi su i dalje zatrpani predmetima.

Rešavanje sporova

Određena rešenja Zakona o parničnom postupku, kao što su, pojednostavljena pravila za dostavljanje sudskih podnesaka, skraćanje trajanja dokaznog postupka, uspostavljanje jednakosti stranaka u smislu propisivanja istog roka za podnošenje pravnog leka i odgovora na pravni lek, te naknadno proširenje kruga punomoćnika stranaka u postupku i smanjenje cenzusa za izjavljivanje revizije, naišla su na pozitivnu reakciju pravosudnih organa i stranaka, a njihova primena u praksi je široko rasprostranjena. Sa druge strane, neka od rešenja ovog zakona su za sada ostala samo na nivou teoretske mogućnosti ili se, pak, u praksi uopšte ne poštuju. Tako, pozivanje ili obaveštavanje stranaka i suda se i dalje ne vrši elektronskom poštom, retko je korišćenje audio i video opreme tokom ročišta, kao i korišćenje stenograma, dok se rok za donošenje drugostepene presude (devet meseci, ukoliko se odlučuje bez zakazivanja ročišta) ne poštuje. Iako Zakon o parničnom postupku predviđa i obavezno određivanje vremenskog okvira u kome treba da se održi glavna rasprava (kao koncept koji ima za cilj bolju koncentraciju ročišta na kojima se izvodi dokazni postupak), u praksi se ipak često dešava da sudije ili ne poštuju utvrđeni vremenski okvir ili, pak, da odrede nepotrebno dugačak okvir od dve ili čak više godina.

U skladu sa Zakonom o advokaturi („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 31/2011 i 24/2012 - odluka US), pored polaganja pravosudnog ispita, polaganje advokatskog ispita (sa čijim održavanjem je započeto 17. maja 2012. godine) predstavlja dodatni uslov za dobijanje zvanja advokata. Iako je Zakonom o advokaturi predviđeno postojanje Advokatske akademije, kao posebnog tela osnovanog od strane Advokatske komore Srbije koje je zaduženo za stručnu obuku i usavršavanje advokata i diplomiranih pravnika, rad ovog tela do sada nije bio zapažen. Advokatska akademija je u periodu od svog osnivanja samo sporadično organizovala seminare, međutim, imajući u vidu da se tokom 2015. godine završilo sa izborom predavača i određivanjem katedri, očekuje se da će krajem 2015. godine Advokatska akademija zaista početi sa stručnom obukom i usavršavanjem advokata i diplomiranih pravnika. Zakon o advokaturi predviđa mogućnost za advokate iz inostranstva da postanu članovi Advokatske komore Srbije, te da posle tri godine neprekidnog bavljenja advokaturom u Srbiji zastupaju stranke u Srbiji.

Arbitražni postupak u Srbiji je uređen Zakonom o arbitraži („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 46/2006) usvojenim 2006. godine. Ovaj zakon je uglavnom usaglašen sa modelom zakona o arbitraži Komisije Ujedinjenih nacija za međunarodno trgovinsko pravo (UNCITRAL) iz 1985. godine. Međutim, Zakon o arbitraži nije u potpunosti usaglašen sa naknadno donetim UNICITRAL Modelom zakona o arbitraži iz 2010. godine, koji propisuje mnogobrojne izmene. Sa druge strane, postupak posredovanja/medijacije je uređen Zakonom o posredovanju u rešavanju sporova („Službeni glasnik RS“, br. 55/2014) čija je primena počela 1. januara 2015. godine, kada je prestao da važi Zakon o posredovanju – medijaciji. Za razliku od dosadašnjih zakonskih rešenja iz oblasti posredovanja/medijacije, Zakon o posredovanju u rešavanju sporova uvodi značajne novine. Jedna od bitnijih svakako je i regulisanje postupka posredovanja u spornim odnosima sa elementom inostranosti, tzv. međunarodno posredovanje i prekogranično posredovanje u građanskim i trgovačkim sporovima. Za razliku od odredaba o međunarodnom posredovanju, koje se već mogu primeniti u spornim odnosima sa stranim elementom i to uz primenu prava koje strane sporazumno izaberu, primena odredaba koje regulišu posredovanje u prekograničnim sporovima je odložena do dana pristupanja Srbije EU. Iako je namera da se usvajanjem Zakona o posredovanju u rešavanju sporova rastereti domaće pravosuđe i pruži kvalitetno i efikasno rešavanje sporova putem posredovanja/medijacije, jasno je da za postizanje tog cilja svakako nije dovoljno samo usvajanje novog zakona, već je neophodan i čitav niz dodatnih aktivnosti, kao što su promocija posredovanja/medijacije, obuka sudija o upućivanju stranaka na posredovanje/medijaciju, kao i dobra saradnja na svim nivoima koji učestvuju u postupku posredovanja/medijacije. Posredovanje/medijacija i arbitraža u nekim oblastima (kao što su radno pravo, aktivnosti turističkih agencija, itd.) uređeni su posebnim zakonima ili propisima. I arbitraža i posredovanje/medijacija se retko koriste u praksi, najčešće usled njihovog slabog promovisanja u javnosti kao efikasnijih i jeftinijih načina za rešavanje sporova.

Izvršenje

Važeći Zakon o izvršenju i obezbeđenju je stupio na snagu 17. maja 2011. godine, a počeo je da se primenjuje od 17. septembra 2011. godine (odnosno od 17. maja 2012. godine u delu koji se odnosi na privatne izvršitelje). Za razliku od prethodnih rešenja, važećim zakonom izričito je predviđeno da se izvršenje može odrediti i sprovesti i na osnovu strane verodostojne isprave, čime je u velikoj meri olakšan postupak izvršenja u slučaju neispunjenja obaveza iz međunarodno

dnog prometa roba i usluga. Najnovijim izmenama Zakona o izvršenju i obezbeđenju promenjen je način određivanja nadležnosti privatnih izvršitelja u postupku za namirenje potraživanja po osnovu komunalnih i srodnih usluga. Naime, od 3. januara 2015. godine, nadležnost privatnih izvršitelja u ovim postupcima više se ne određuje samo po kriterijumu sedišta izvršnog dužnika, već će Komora izvršitelja od svih potencijalno nadležnih privatnih izvršitelja odrediti izvršitelja prema azbučnom redu upisa u Imenik izvršitelja. Cilj ovih izmena je ravnomerno raspoređivanje predmeta privatnim izvršiteljima. Primena Zakona o izvršenju i obezbeđenju je naišla na određene probleme u praksi, što je uticalo na potrebu za značajnijim izmenama ovog zakona. Nacrt novog Zakona o izvršenju i obezbeđenju se trenutno nalazi na javnoj raspravi, dok okviran datum njegovog usvajanja još uvek nije poznat. Nacrt Zakona o izvršenju i obezbeđenju predviđa proširenje ovlašćenja izvršitelja (koji bi ubuduće trebalo da se nazivaju "javni izvršitelji"), pooštava njihovu disciplinsku odgovornost, kao i uslove za imenovanje, odnosno zadržavanje imenovanja u slučaju postojećih izvršitelja. Tako, u skladu sa predloženim izmenama, privatni izvršitelji će pored isključive nadležnosti za naplatu potraživanja komunalnih ili srodnih usluga steći isključivu nadležnost za sprovođenje izvršenja u postupcima u kojima se u ulozi izvršnog poverioca pojavljuje država, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave. Nacrt Zakona o izvršenju i obezbeđenju predviđa postojanje dva odvojena pravna leka – žalbe i prigovora, te uvodi mogućnost da i privatni izvršitelji donose rešenja (a ne samo zaključke kao do sada), jer se smatra da kada je reč o istoj vrsti postupka, ne bi trebalo praviti razliku u vrsti odluka koje donosi sud, odnosno privatni izvršitelj.

POBOLJŠANJA

Većina sudova opšte nadležnosti, kao i privredni sudovi uvela je online baze podataka koje mogu pokazati stanje tekućih predmeta. U proteklom periodu uočeno je primetno poboljšanje i u tačnosti objavljenih podataka, mada se i dalje tim bazama ne može u potpunosti pokloniti bezrezervno poverenje. Ipak, nemaju svi sudovi online baze podataka, na primer Upravni sud i Ustavni sud Srbije apelacioni sudovi, prekršajni sudovi i Vrhovni kasacioni sud. Iako upotreba online baze podataka značajno olakšava svakodnevni rad advokata i pravnika, Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti je u međuvremenu zabranio obradu podataka protivno Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti, te za razliku od prethodnih rešenja kada je pretraga podataka mogla da se vrši preko ličnog imena

stranaka, od 24. februara 2014. godine pretraga online baze podataka je dozvoljena isključivo preko broja predmeta u nadležnom sudu, a podaci o strankama u postupku više nisu javno dostupni. Ovakvo rešenje je, prema našem mišljenju, previše opširno s obzirom na to da se pred privrednim sudovima parnice vode između pravnih, a ne između fizičkih lica.

Rešavanje sporova

Važeći Zakon o parničnom postupku uveo je nekoliko obećavajućih poboljšanja u pogledu pozivanja i dostavljanja pismena strankama i ostalim učesnicima u postupku, kako bi se sprečile zloupotrebe. Izmenama Zakona o parničnom postupku iz 2014. godine proširena je mogućnost izjavljivanja revizije kao vanrednog pravnog leka i to kako uvođenjem novih situacija kada je revizija uvek dozvoljena, tako i snižavanjem imovinskog cenzusa na 40.000 evra, odnosno na 100.000 evra kada je reč o sporovima u privredi (navedeni iznosi se obračunavaju po srednjem kursu NBS na dan podnošenja tužbe). Iako je izmenama Zakona o parničnom postupku iz 2014. godine predviđeno da u prvom stepenu sudi (ne stručno) veće, sastavljeno od jednog sudije i dvoje sudija-porotnika, taksativnim navođenjem velikog broja sudskih sporova koji se stavljaju u nadležnost sudiji pojedincu, zakonodavac je ipak ostavio relativno malo prostora za suđenje u veću. Koncentracija glavne rasprave i dokaznog postupka u određenoj meri predstavljaju takođe poboljšanja. U tom smislu, sud ima obavezu da odredi vremenski okvir za glavnu raspravu i izvođenje dokaza. Međutim, vremenski okvir nije dovoljno fleksibilan imajući u vidu da se tok parničnog postupka ne može uvek predvideti, dok se u praksi često dešava i da sudije ili ne poštuju utvrđeni vremenski okvir ili pak da odrede nepotrebno dugačak okvir od dve ili čak više godina. Zakon ustanovljava disciplinsku odgovornost sudija u slučaju kada se odugovlačenje sa postupkom može pripisati njima u krivicu. Zakon dalje propisuje više kazne za stranke koje zloupotrebljavaju postupak. Kao što je već rečeno, predviđen je i rok u kome apelacioni sudovi moraju doneti odluku po žalbi – devet meseci od prijema spisa predmeta (u slučaju da drugostepeni sud ne održi raspravu), čak je i ovde predviđena disciplinska odgovornost predsednika veća ukoliko se prekorači ovaj rok. Na kraju, strankama se konačno daju ista prava u postupcima po pravnim lekovima, te su rokovi za ulaganje pravnog leka jednaki rokovima za davanje odgovora na te pravne lekove (npr. 15-dnevni rok i za žalbu i za odgovor na žalbu). Krug punomoćnika stranke je proširen izmenama Zakona o parničnom postupku iz 2014. godine, te prema najnovijim rešenjima punomoćnik fizičkog lica može biti

advokat, krvni srodnik u pravoj liniji, brat, sestra ili bračni drug, kao i predstavnik službe pravne pomoći jedinice lokalne samouprave koji je diplomirani pravnik sa položenim pravosudnim ispitom. Konačno, punomoćnik pravnog lica može biti advokat, kao i diplomirani pravnik sa položenim pravosudnim ispitom.

Zakon o advokaturi je uveo stručno telo, Advokatsku akademiju, koja je od svog osnivanja samo sporadično organizovala pojedine seminare. U međuvremenu se radilo na izboru predavača i određivanju katedri, te se očekuje da će krajem 2015. godine Advokatska akademija zaista početi sa stručnom obukom i usavršavanjem advokata i diplomiranih pravnika. Polaganje advokatskog ispita, koji obuhvata materiju iz Zakona o advokaturi, Kodeksa profesionalne etike advokata, advokatske tarife, Statuta advokatske komore Srbije i Statuta advokatske komore pred kojom se polaže ispit, se uspešno realizuje u praksi.

Izvršenje

Jedan od očekivanih pozitivnih napredaka je rad tzv. privatnih izvršitelja koji obavljaju svoju delatnost u pravnoj formi preduzetnika ili ortačkog društva. Njihova uloga je da obezbede efikasnije vođenje postupka izvršenja, a prvi privatni izvršitelji su počeli sa radom još 31. maja 2012. godine. Izvršni poverilac je obavezan da se već u predlogu za izvršenje opredeli da li će izvršenje sprovoditi sud ili privatni izvršitelji. Ako je postupak izvršenja započet kod privatnog izvršitelja, izvršni poverilac može promeniti izbor o načinu sprovođenja izvršenja i predložiti da izvršenje sprovede sud. U tom slučaju, postupak izvršenja pred privatnim izvršiteljem će se obustaviti. Zakon o izvršenju i obezbeđenju ne reguliše suprotnu situaciju – da se izvršenje započeto u sudu nastavi kod privatnog izvršitelja, a praksa sudova po ovom pitanju je različita. Uvođenjem privatnih izvršitelja smanjen je broj postupaka koji se vode pred sudovima, što bi trebalo da doprinese njihovoj efikasnosti. Izvršitelji su dužni da ispune specijalne uslove, kao što su: položen izvršiteljski ispit, završen Pravni fakultet i posedovanje odgovarajućeg radnog iskustva (minimum dve godine). Oni imaju isključivu nadležnost u postupku izvršenja za namirenje potraživanja po osnovu komunalnih i sličnih usluga, dok je izvršenje sudskih odluka u porodičnim stvarima, kao i vraćanje zaposlenog na rad u isključivoj nadležnosti sudova. U pogledu svih ostalih oblasti, predviđena je konkurentna nadležnost sudova i privatnih izvršitelja. Kako je nacrt Zakona o izvršenju i obezbeđenju u momentu pisanja ovog teksta još uvek na javnoj raspravi, ne može se još uvek govoriti o očekivanim naprecima u tom pogledu.

PREOSTALI PROBLEMI

Specijalizacija oblasti rada sudija trebalo bi da bude konačno uvedena na efikasniji način. Spisi predmeta bi trebalo da budu dostupniji svim zainteresovanim stranama. Ročišta bi trebalo zakazivati u kraćim vremenskim periodima, a trajanje žalbenog postupka u praksi bi, u najmanju ruku, trebalo uskladiti sa zakonskim rešenjima.

Iako Zakon o parničnom postupku predstavlja značajno poboljšanje u odnosu na prethodna zakonska rešenja i dalje postoje problemi u praksi koji otežavaju njegovu primenu. Naime, elektronska komunikacija između stranaka i suda još uvek nije moguća zbog nedostatka jasnih propisa i podzakonskih akata u toj oblasti, kao i nedostatka neophodnih sredstava za opremanje suda tehničkom opremom. Vremenski okvir, iako potencijalno veoma dobar institut u pogledu efikasnog završetka parnice, nije dovoljno fleksibilan, jer tok parničnog postupka često nije predvidiv, a zakonske mogućnosti za produženje istog nisu dovoljne. Sa druge strane, sudije ili ne poštuju utvrđeni vremenski okvir ili, pak, da određuju nepotrebno dugačak vremenski okvir od dve ili čak više godina, što opet doprinosi odugovlačenju sudskog postupka i obesmišljavanju tog instituta. Neki od rokova su nerealno kratki, a rok za predlaganje dokaza je previše strog, što može dovesti da stranke vrše zloupotrebe. To je najviše očigledno u postupcima sa stranim elementom – Zakon će najverovatnije doći u sukob sa međunarodnim ugovorima koji regulišu dostavljanje podnesaka, npr. Konvencija o građanskom postupku iz 1954. godine, Konvencija o dostavljanju u inostranstvu sudskih i vansudskih akata u građanskim i trgovačkim stvarima iz 1965. godine u pogledu dostavljanja sudskih akata strankama. Rok kojim je propisano predlaganje dokaza do pripremnog ročišta takođe je trebalo propisati fleksibilnije. Dakle, sudu mora biti dozvoljeno da odloži pripremnog ročište da bi se strankama omogućilo dovoljno vremena da odgovore na sve dokaze koje je podnela druga strana. Stiče se utisak da se važećim Zakonom o parničnom postupku teži ka ubravanju postupka određenim procesnim prekluzivnim rokovima, te se meritum stvari stavlja u podređen položaj u odnosu na kratke procesne rokove. Ovakav način ubrzanja postupka na uštrb stvarne zaštite subjektivnih prava ostavlja široku mogućnost za sprečavanje dostizanja pravde pred sudovima.

Zakon o izvršenju i obezbeđenju bi trebalo da obezbedi prava trećih lica nad predmetom izvršenja i obezbeđenje efikasnim pravnim lekovima. Takođe, u slučaju izvršenja na osnovu vero-

dostojne isprave (npr. faktura), izvršnom poveriocu nije omogućen pravni lek u slučaju da sud donosi rešenje o izvršenju, ali kasnije isto stavi van snage po prigovoru dužnika. Iako su pooštreni uslovi za izjavljivanje prigovora kao i za njegovo usvajanje, primetno je da se zadržala stara praksa da se u najvećem broju predmeta po prigovorima, iako su podneti pro forme, rešenja o izvršenju stavljaju van snage. U tom slučaju predmet jednostavno prelazi u parnicu i postupak se nastavlja kao po prigovoru na platni nalog.

Kako bi se rasteretili sudovi, trebalo bi više promovisati mogućnosti zaključenja arbitražnog sporazuma ili pokretanja postupka posredovanja. Navedeni postupci su najčešće efikasniji i jeftiniji od parnica, a oba postupka su dostupna, kako strancima, tako i domaćim licima. Međutim, postoji i prostor za određena poboljšanja Zakona o arbitraži, s obzirom na to da nije usklađen sa najnovijim, detaljnijim UNCITRAL-ovim pravilima arbitraže iz 2010. godine, posebno po pitanju pri-

vremenih mera, odsustva pisane forme, kao i mogućnošću predviđanja parnog broja arbitara. Naime, Zakon o arbitraži implicitno predviđa mogućnost elektronskog arbitražnog sporazuma i nadležnost arbitražnog suda u donošenju privremenih mera. Međutim UNCITRAL-ova pravila arbitraže iz 2010. godine sadrže izričita pravila o elektronskom arbitražnom sporazumu i detaljnije odredbe o privremenim merama. Takođe UNCITRAL je 2010. godine ukinuo obaveznu pisanu formu za arbitražni sporazum i uveo mogućnost da broj arbitara bude i paran (a ne samo neparan, odnosno jedan ili tri arbitra). Ipak i ova predložena poboljšanja u pogledu privremenih mera trebalo bi da budu pažljivo usklađena sa odredbama Zakona o izvršenju i obezbeđenju koji uređuje isto pitanje, kako bi se izbegli mogući problemi, uključujući i konflikt sa pravilima o isključivoj nadležnosti sudova. Dakle, razumne izmene i dopune Zakona o arbitraži su više nego dobrodošle, kako bi se izvršilo usklađivanje sa novim UNCITRAL-ovim pravilima arbitraže iz 2010. godine.

PREPORUKE SAVETA

- Da se pristupi naprednom obrazovanju sudija i da se uvedu bolji mehanizmi za odgovornost sudija za donošenje nezakonitih odluka.
- Da se unapredi i stvori pravedan sistem dodele predmeta među sudovima i sudijama.
- Da se uspostavi online baza podataka u preostalim sudovima, kao i da se (ponovo) omogući pretraga po nazivima stranaka u postupcima pred privrednim sudovima.
- Da se donesu nove izmene i dopune Zakona o parničnom postupku, kako bi se uvela fleksibilnost vremenskog okvira i rokova za određene parnične radnje.
- Da se promovišu mogućnosti i prednosti alternativnih načina rešavanja sporova (arbitraža i medijacija).
- Da se usvoje izmene i dopune Zakona o arbitraži kako bi isti bio u skladu sa UNCITRAL Modelom zakona o arbitraži iz 2010. godine.

ZAKON O STEČAJU

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Potrebno je u stečajnu regulativu ponovo uvrstiti odredbe koje regulišu automatski stečaj usled dugotrajne nesposobnosti plaćanja, ali u formi koja bi bila u skladu sa Ustavom Republike Srbije.	2012			✓
Potrebno je pažljivo pratiti postupke po osnovu unapred pripremljenih planova reorganizacije kako bi se utvrdilo da li će izmene Zakona o stečaju uspeti značajnije da utiču na skraćivanje procedure i smanjenja zloupotreba od strane stečajnog dužnika.	2014			✓
Podsticanje stečajnog dužnika da pokrene stečajni postupak zajedno sa podnošenjem plana reorganizacije, čime se daje mogućnost većem broju društava da ostanu aktivna, a ne da budu zauvek zatvorena.	2010			✓
Treba edukovati i ohrabriti sudije da koriste raspoloživa pravna sredstva u cilju sprečavanja da dužnici zloupotrebljavaju planove reorganizacije radi prouzrokovanja štete poveriocima.	2013			✓
Podsticanje poverilaca da uzmu aktivnije učešće u vođenju stečajnog postupka kroz podnošenje predloga za pokretanja stečajnog postupka, a posebno kroz učešće u poverilačkim organima.	2011			✓
Podsticanje medijacije u stečajnom postupku kada je ona moguća, a sve u cilju ekonomičnosti i efikasnosti stečajnog postupka	2011			✓

STANJE

Poslednje izmene Zakona o stečaju usvojene su i stupile su na snagu u avgustu 2014. godine Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o stečaju («Službeni glasnik RS», br. 83/2014), kojim su prvi put od kada se primenjuje aktuelni Zakon o stečaju usvojene značajnije izmene ovog propisa.

Cilj usvajanja izmena Zakona o stečaju je otklanjanje problema uočenih u praksi koji su se javljali kao posledica neprecizne i nepotpune stečajne regulative, kao i ubrzavanje stečajnog postupka i omogućavanje transparentnijeg namirenja stečajnih poverilaca.

Prema trenutno važećem Zakonu o stečaju («Službeni glasnik RS», br. 104/2009, 99/2011 - dr. zakon, 71/2012 - odluka US i 83/2014) većina potraživanja povezanih lica stečajnog dužnika pripada četvrtom isplatnom redu (koji je uveden poslednjim izmenama Zakona), što ima za cilj sprečavanje zloupotreba u vezi sa potraživanjima povezanih lica stečajnog dužnika. Takođe, povezana lica ne mogu biti birana u odbor poverilaca, a u slučaju reorganizacije povezana lica stečajnog dužnika obavezno moraju biti klasifikovana u posebnu klasu koja nema pravo glasa. Izuzetak od pomenutih odredaba se primenjuje samo na povezana lica koja

se u okviru svoje redovne delatnosti bave davanjem kredita, a u vezi sa svojim potraživanjima koja proizilaze iz kredita odobrenih stečajnom dužniku.

Osim navedenog, poverioci koji imaju obezbeđenje nad imovinom stečajnog dužnika, ali nemaju istovremeno i novčano potraživanje prema stečajnom dužniku (obezbeđenje je uspostavljeno radi obezbeđivanja potraživanja koje poverilac ima prema trećem licu) čine posebnu kategoriju založnih poverilaca koji se ne smatraju razlučnim poveriocima u stečajnom postupku, već su u odnosu na dužnika samo založni ili hipotekarni poverioci koji nemaju obavezu da podnesu prijavu potraživanja, ali imaju obavezu obaveštavanja o postojanju obezbeđenja i iznosu potraživanja od trećeg lica.

Zakon o stečaju sadrži i određene odredbe čiji je cilj otklanjanje mogućnosti zloupotrebe procedure reorganizacije, a koje propisuju ograničenje trajanja mere zabrane izvršenja na imovini stečajnog dužnika, vremenski period nakon kog je neophodno podneti novi vanredni izveštaj revizora stečajnog dužnika itd. Smisao pomenute regulative je omogućavanje korišćenja unapred pripremljenog plana reorganizacije od strane stečajnog dužnika kao sredstva za prolongiranje otvaranja stečaja izbegavajući da se planom odredi odgovarajuće rešenje za namirenje poverilaca.

Pored navedenog, Zakonom o stečaju je dosta široko formulisano krug lica koja ne mogu biti imenovana za stečajnog upravnika, kao i za nezavisno stručno lice koje prati sprovođenje plana reorganizacije.

Zakon o stečaju propisuje precizne rokove u stečajnom postupku, te shodno tome, predviđa da je osporavanje potraživanja od strane poverilaca moguće do zaključenja ispitnog ročišta na kom su razmatrane njihove prijave potraživanja, zatim tačan dan početka primene plana reorganizacije, dan nastupanja pravnih posledica otvaranja stečajnog postupka itd.

Napominjemo i da Zakon o stečaju propisuje isključivu međunarodnu nadležnost suda u Republici Srbiji za vođenje stečajnih postupaka nad stranim pravnim licima koja imaju sedište glavnih poslovnih interesa u Republici Srbiji.

Prema podacima koje je objavila Agencija za licenciranje stečajnih upravnika, na dan 4. maja 2015. godine na teritoriji Republike Srbije vodi se ukupno 1.902 aktivna stečajna postupka, izuzimajući stečajne postupke koji se vode po Zakonu o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji i stečajne postupke banaka, za koje je nadležna Agencija za osiguranje depozita.

Tokom 2015. godine na teritoriji Republike Srbije pokrenuto je u proseku oko 20 stečajnih postupaka mesečno, što je više od proseka iz 2013. i 2014. godine (oko deset stečajnih postupaka mesečno), ali i dalje značajno manje od proseka iz 2012. godine (oko 80 stečajnih postupaka mesečno).

Kao što smo napomenuli u prethodnim izdanjima Bele knjige, smanjenje broja pokrenutih postupaka u poslednje tri godine, delimično može da se tumači kao posledica blagog oporavka privrede. Ipak, takva situacija je prevashodno uzrokovana činjenicom da je Ustavni sud Republike Srbije 12. jula 2012. godine doneo odluku kojom je utvrdio da nisu u skladu sa Ustavom odredbe Zakona o stečaju koje uređuju automatski stečaj (poseban postupak u slučaju kada pravna lica obustave sva plaćanja u određenom vremenskom periodu). Trenutno važeći Zakon o stečaju ne sadrži odredbe o automatskom stečaju.

U februaru 2015. godine usvojen je i stupio na snagu nov Zakon o stečaju i likvidaciji banaka i društava za osiguranje. Nov zakon je donet u sklopu širih regulatornih

promena propisa u cilju očuvanja finansijskog i bankarskog sistema Republike Srbije, ali i sa ciljem otklanjanja uočenih nedostataka prethodnog propisa zbog kojih postupci stečaja banaka traju godinama uz visoke troškove postupka.

POBOLJŠANJA

U periodu između dva izdanja Bele knjige nije bilo novih izmena Zakona o stečaju. Međutim, izmenama Zakona o stečaju koje su stupile na snagu u avgustu 2014. godine uneta su brojna poboljšanja čiji je cilj i smisao podizanje transparentnosti i efikasnosti stečajnog postupka, kao i rešavanje mnogih problema koji su bili uočeni u praksi i koji će, nadamo se, biti rešeni navedenim izmenama Zakona. Ipak, imajući u vidu da su izmene Zakona usvojene u relativno skorije vreme, potrebna je duža primena novih odredaba u praksi kako se efekti izmena pokazali.

Donošenje novog Zakona o stečaju i likvidaciji banaka društava za osiguranje takođe generalno ocenjujemo kao pozitivno, ali, kao i u slučaju izmena Zakona o stečaju, s obzirom na to da je propis skoro donet, realni dojeti ovog zakona u praksi tek treba da se vide.

PREOSTALI PROBLEMI

Kao što je već navedeno u prethodnom izdanju Bele knjige, čini se da trenutna regulativa koja se odnosi na postupak reorganizacije, a naročito na postupke na osnovu unapred pripremljenog plana reorganizacije, u kojima su zloupotrebe pravnih praznina od strane stečajnih dužnika veoma česte, nije dovoljna da se te zloupotrebe u potpunosti izbegnu.

Osim toga, trenutno važeći Zakon o stečaju ne reguliše mogućnost automatskog pokretanja stečajnog postupka u slučaju dugotrajne nesposobnosti za plaćanje.

Takođe, smatramo da Zakonom o stečaju nije najjasnije regulisano da li će četvrti isplatni red biti isplaćivan nakon ili pre subordiniranih poverilaca (poverilaca koji su se pre otvaranja stečajnog postupka saglasili da budu namireni nakon punog namirenja potraživanja jednog ili više stečajnih poverilaca).

Smatramo i da je prestroga odredba Zakona o stečaju koja propisuje krivično delo u slučaju da poverilac koji naplati svoje potraživanje od jemca ili glavnog dužnika propusti da

u roku od osam dana obavesti sud o tome. Naime, priroda tog propuštanja bi pre odgovarala prekršaju ili privrednom prestupu.

Konačno, u praksi se javljaju i mnoga druga pitanja u vezi sa kojima je potrebno unaprediti ili pojasniti odgovarajuću regulativu, kao što su, primera radi, mogućnost i način ostvarivanja razlučnog prava po osnovu zaloge na potra-

živanjima, mogućnost raspolaganja predmetom izlučnog zahteva tokom trajanja spora u vezi sa izlučnim zahtevom, status stranih arbitražnih sporova u slučaju otvaranja stečajnog postupka nad tuženim i drugi.

Svakako, ostaje očekivanje da se preostala pitanja reše sveobuhvatnim izmenama Zakona koje su, kako smo obavestili, najavljene za ovu godinu.

PREPORUKE SAVETA

- Potrebno je u stečajnu regulativu uvrstiti odredbe koje regulišu automatski stečaj usled dugotrajne nesposobnosti plaćanja u formi koja bi bila u skladu sa Ustavom Republike Srbije.
- Potrebno je pažljivo pratiti postupke po osnovu unapred pripremljenih planova reorganizacije da bi se utvrdilo da li će izmene Zakona o stečaju uspeti značajnije da utiču na skraćivanje procedure i smanjenje zloupotrebe od strane stečajnog dužnika.
- Podsticanje stečajnog dužnika da pokrene stečajni postupak zajedno sa podnošenjem plana reorganizacije, čime se daje mogućnost većem broju društava da ostanu aktivna, a ne da budu zauvek zatvorena.
- Treba obrazovati i ohrabriti sudije da koriste raspoloživa pravna sredstva u cilju sprečavanja da dužnici zloupotrebljavaju planove reorganizacije radi prouzrokovanja štete poveriocima.
- Podsticanje poverilaca da uzmu aktivnije učešće u vođenju stečajnog postupka, kroz podnošenje predloga za pokretanje stečajnog postupka, a posebno kroz učešće u poverilačkim organima.
- Podsticanje medijacije u stečajnom postupku kada je ona moguća, a sve u cilju ekonomičnosti i efikasnosti stečajnog postupka.
- Potrebno je sveobuhvatno sagledati praktične probleme koji se javljaju tokom primene Zakona o stečaju u praksi i, uvažavajući dosadašnje stavove i mišljenja Privrednog apelacionog suda u slučajevima u kojim postoje, pripremiti odgovarajuće izmene Zakona o stečaju.

INTELEKTUALNA SVOJINA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Državni organi bi trebalo da nastave i povećaju napore u borbi protiv povrede autorskih prava na internetu, posebno u odnosu na softversku, muzičku i filmsku industriju.	2010		√	
Kontrola legalnosti softvera u privrednim društvima, a koje Poreska uprava sprovodi već nekoliko godina sa značajnim rezultatima, trebalo bi da budu nastavljena i intenzivirana, naročito od strane Specijalne jedinice u okviru Poreske uprave.	2009	√		
Efikasnija i brža primena propisa u cilju zaštite prava intelektualne svojine.	2008		√	
Državni organi bi trebalo više da nude više podsticaja nosiocima prava intelektualne svojine u sferi njihove kreativnosti.	2010		√	

STANJE

Zakonodavni okvir koji reguliše intelektualnu svojinu generalno je ostao isti kao i protekle godine, sa izuzetkom u pogledu donošenja izmena i dopuna Zakona o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna. Naime, taj okvir se najvećim delom sastoji od materijalnih zakona usvojenih tokom i nakon 2009. godine, koji regulišu pravne odnose u vezi sa pronalascima, topografijama poluprovodničkih proizvoda, književnim, naučnim i umetničkim delima, kompjuterskim programima, simbolima, nazivima i slikama koji se koriste u prometu. U skladu sa navedenim, sledeći zakoni, koji su u velikoj meri usaglašeni sa odgovarajućim međunarodnim konvencijama, kao i sa Sporazumom o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS) i standardima Evropske unije, sadrže najvažnije materijalne odredbe koje regulišu intelektualnu svojinu u Srbiji:

- Zakon o žigovima (2009, izmenjen 2013);
- Zakon o oznakama geografskog porekla (2010);
- Zakon o autorskom i srodnim pravima (2009, izmenjen 2011. i 2012);
- Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna (2009, izmenjen 2015);
- Zakon o zaštiti topografija poluprovodničkih proizvoda (2013);
- Zakon o patentima (2011);
- Zakon o zaštiti poslovne tajne (2011).

Zakonom o žigovima se uređuje način sticanja i zaštita prava na znacima koji se koriste u prometu roba i usluga. Žig je definisan kao pravo kojim se štiti znak koji u pro-

metu služi za razlikovanje robe, odnosno, usluga jednog fizičkog ili pravnog lica od iste ili slične robe, odnosno, usluga drugog fizičkog ili pravnog lica. Odredbe ovog zakona su u skladu sa Madridskim aranžmanom o međunarodnom registrovanju žigova i Protokolom uz Madridski aranžman.

Zakonom o oznakama geografskog porekla se uređuje način sticanja i pravna zaštita oznaka geografskog porekla (imena porekla i geografskih oznaka), u skladu sa Lisabonskim aranžmanom o zaštiti oznaka porekla i njihovom međunarodnom registrovanju.

Zakonom o autorskom i srodnim pravima se uređuju prava autora književnih, naučnih i umetničkih dela, kompjuterskih programa, kao i prava srodnih autorskom pravu: prava interpretatora, proizvođača fonograma, videograma, emisija i baza podataka, kao i prava izdavača (prava prvih izdavača slobodnih dela i pravo izdavača štampanih izdanja).

Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna reguliše način sticanja prava na spoljašnji izgled industrijskog ili zanatskog proizvoda (pod kojim se podrazumeva ukupan vizuelni utisak koji proizvod ostavlja na informisanog potrošača ili korisnika) i zaštita tih prava.

Zakonom o zaštiti topografija poluprovodničkih proizvoda uređuju se predmet i uslovi zaštite topografija poluprovodničkih proizvoda, prava njihovih stvaralaca i način njihovog ostvarivanja, prava privrednih društava i drugih pravnih lica u kojima je topografija nastala, kao i ograničenja u vezi sa zaštitom tih prava.

Zakonom o patentima se uređuje pravna zaštita pronalazaka iz oblasti tehnike, koji su novi, imaju inventivni nivo i industrijski su primenljivi.

Najzad, Zakonom o zaštiti poslovne tajne reguliše se pravna zaštita informacija koje predstavljaju poslovnu tajnu (naročito finansijski, ekonomski, poslovni, naučni, tehnički, tehnološki i proizvodni podaci, studije, testovi, rezultati istraživanja itd.) od svih radnji nelojalne konkurencije.

Sprovođenje navedenih materijalnih zakona zavisi od nekoliko važnih zakona koji propisuju organizacione i proceduralne odredbe značajne za zaštitu prava intelektualne svojine i procesuiranje lica koja ista povređuju, od kojih su najznačajniji sledeći:

- Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala (2005, izmenjen 2009);
- Zakon o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite prava intelektualne svojine (2006, izmenjen 2009);
- Krivični zakonik (2005, izmenjen 2009, 2012, 2013. i 2014.);
- Carinski zakon (2010, izmenjen 2012 i 2015.); i
- Zakon o optičkim diskovima (2011).

Institucije koje se bave zaštitom prava intelektualne svojine su Zavod za zaštitu intelektualne svojine (u daljem tekstu: Zavod), kao i nadležna ministarstva i drugi državni organi (među kojima su najvažniji sudovi).

POBOLJŠANJA

Najznačajnije poboljšanje od poslednjeg izdanja Bele knjige predstavlja donošenje izmena i dopuna Zakona o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna. Ovaj Zakon u svojoj izmenjenoj i dopunjenoj verziji je počeo da se primenjuje od 22. maja 2015. godine i usvojen sa ciljem da se otklone izvesni nedostaci terminološke prirode i da na taj način omoguće preciznije tumačenje i efikasniju primenu samog Zakona. Jedna od bitnijih izmena odnosi se na trajanje održavanja prava, koja se novim izmenama Zakona produžava sa jedne na pet godina. Dodatno, izmene u delu kojim se uređuje građanskopravna zaštita, bliže definišu prava koja se mogu ostvariti tužbom, postupke po tužbi, privremene mere i postupak obezbeđenja dokaza, te imaju za cilj uspostavljanje efikasnijeg sistema zaštite industrijskog dizajna.

Pored navedenog, određene izmene Zakona o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna nastale su kao izraz potrebe usklađivanja sa Direktivom 2004/48/EZ Evropske unije od 29. aprila 2004. godine o sprovođenju prava intelektualne svojine kao i sa Direktivom 98/71/EZ Evropske unije o pravnoj zaštiti dizajna.

Neophodno je napomenuti i znatna poboljšanja kada je reč o dužini trajanja sudskih postupaka i pokušajima za poboljšanje istih kroz stvaranje specijalnih sudskih veća za intelektualnu svojinu u okviru već postojećih sudova. Po ugledu na prakse zemalja Evropske unije, novi zakoni iz relevantnih oblasti uspostavili su jedinstvene nadležnosti određenih sudova kada je reč o sporovima iz oblasti intelektualne svojine. Na taj način, Zakon o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštava (2013) predvideo je isključivu nadležnost Privrednog suda u Beogradu za sporove o autorskim i srodnim pravima i zaštiti i upotrebi pronalazaka, industrijskog dizajna, modela, uzoraka, žigova, oznaka geografskog porekla, topografije integrisanih kola, odnosno topografije poluprovodničkih proizvoda i oplemenjivača biljnih sorti, kada su stranke u postupku pravna lica. Isto tako, prema izmenama i dopunama Zakona o uređenju sudova (2008, izmenjen 2013), Viši sud u Beogradu je nadležan u sporovima o autorskim i srodnim pravima i zaštiti i upotrebi pronalazaka, industrijskog dizajna, modela, uzoraka, žigova, oznaka geografskog porekla, topografije integrisanih kola, odnosno topografije poluprovodničkih proizvoda i oplemenjivača biljnih sorti ako nije nadležan drugi sud, gde je jedna od stranaka u postupku fizičko lice.

Cilj ovakve vrste specijalizacije sudova je formiranje jedinstvene sudske prakse iz oblasti intelektualne svojine, specijalizacija samih sudija formiranjem zasebnih veća za intelektualnu svojinu, kao ubrzanje samih tokova postupka.

PREOSTALI PROBLEMI

Uprkos činjenici da odgovarajući propisi koji regulišu intelektualnu svojinu, a koji su generalno u saglasnosti sa međunarodnim standardima i standardima EU, postoje u Srbiji već nekoliko godina, efikasnost u njihovom sprovođenju još uvek nije na zadovoljavajućem nivou. To, takođe, zavisi i od saradnje između nadležnih državnih organa i nosioca prava intelektualne svojine (pozitivan primer predstavlja uspešna saradnja između Poreske uprave u okviru Ministarstva finansija i Tržišne

inspekcije u okviru Ministarstva trgovine, turizma i tele-komunikacija i Biznis softver alijanse). Ipak, unutrašnja organizacija i potencijalne personalne promene u okviru

državnih organa nadležnih za zaštitu prava intelektualne svojine čine se neophodnim kako bi se stopa piraterije još snizila.

PREPORUKE SAVETA

- Državni organi bi trebalo da povećaju napore u borbi protiv povrede autorskih prava na internetu, posebno u odnosu na softversku, muzičku i filmsku industriju.
- Kontrola legalnosti softvera u privrednim društvima, a koje Poreska uprava sprovodi već nekoliko godina sa značajnim rezultatima, trebalo bi da budu intenzivirana, naročito od strane Specijalne jedinice u okviru Poreske uprave.
- Efikasnija i brža primena propisa u cilju zaštite prava intelektualne svojine.
- Državni organi bi trebalo da nude više podsticaja nosiocima prava intelektualne svojine u sferi njihove kreativnosti.

ZAŠTITA KONKURENCIJE

ZAKON O ZAŠTITI KONKURENCIJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Komisija bi trebalo da primenjuje pravila EU prilikom procene pitanja zaštite konkurencije sa ciljem izbegavanja nekonzistentnosti u primeni Zakona. Kada se takva pravila primenjuju, potrebno je da tačni slučajevi EU budu navedeni u odlukama Komisije.	2008		✓	
Da bi se unapredila transparentnost i pravna sigurnost, Komisija bi trebalo da izradi jasne smernice i uputstva koja sadrže Komisijino razumevanje određenih odredaba. To se odnosi na potrebu za smernicama i uputstvima u vezi sa restriktivnim sporazumima, obavezama podnošenja prijave i konceptom „sprovođenja koncentracija“, itd. Savet i ostale interesne strane bi trebalo da imaju priliku da učestvuju u postupku izrade navedenih smernica i uputstava.	2010		✓	
Zarad pravne sigurnosti, pored smernica Komisija bi trebalo da usvoji i podzakonska akta koja definišu određene kategorije od ključne važnosti za pravni okvir zaštite konkurencije, npr. dominantan položaj, detaljnije razrađen postupak oslobađanja od plaćanja kazne i izuzimanja određenih tipova ugovora koji se tiču specifičnih privrednih grana, tj. osiguranja i automobilske industrije.	2011		✓	
Sudije srpskog Upravnog suda bi trebalo da prođu napredni trening i u oblasti Zakona o zaštiti konkurencije i u oblasti ekonomije. Sve presude pomenutog suda treba da budu javno dostupne.	2010		✓	
Praksa Komisije bi trebalo da bude ujednačena u odnosu na sve učesnike na tržištu. Podržavanje politike zaštite konkurencije (competition advocacy) predstavlja jedno od najjačih sredstava za postizanje takvog cilja.	2008		✓	
Iznosi naknada iz Tarifnika moraju se sniziti na razumnu meru koji bi bio u skladu sa uporednim jurisdikcijama u centralnoj i jugoistočnoj Evropi.	2009			✓
Sva uputstva i smernice Komisije bi trebalo objavljivati u "Službenom glasniku Republike Srbije" i/ili na internet stranici Komisije. Pored toga, verzije odluka Komisije koje nisu poverljive prirode, kao i presude Upravnog suda bi trebalo da budu javno dostupne.	2011		✓	
Treba odrediti pravu ravnotežu između uloge Komisije da sankcioniše nezakonito ponašanje i da unapređuje pravila zaštite konkurencije, tj. podržavanje politike zaštite konkurencije ne treba zanemariti i Komisija treba da efikasnije radi na unapređenju principa Zakona o zaštiti konkurencije.	2013		✓	

TREKUTNO STANJE

Krajem 2014. godine Narodna skupština Republike Srbije imenovala je profesora dr Miloja Obradovića kao novog predsednika Komisije za zaštitu konkurencije (Komisija), kao i preostala četiri člana Saveta Komisije. Određeni napreci u radu Komisije već su vidljivi.

Pozitivni napreci se prvenstveno odnose na neophodna pojašnjenja postojećih pravila konkurencije koja regulišu predloge obaveza (eng. commitments), kao i odnose između konkurenata u postupcima javnih nabavki. Vredno je pomena da je u novembru 2014. godine Komisija prvi put primenila "postupak obaveza" koji je uveden 2013. godine izmenama Zakona o zaštiti konkurencije.

Međutim i dalje nedostaje javna podrška institutu oslobođenja od kažnjavanja (eng. leniency), pa zbog nedostatka jasnog tumačenja postojećih pravila, poslovna zajednica nije otvorena ka primeni ovog instituta. U nekim slučajevima Komisija se poziva na praksu EU, ali još uvek ne navodeći relevantne slučajeve.

Formalistički pristup Komisije pri odlučivanju o prijavama koncentracije i dalje ostaje otvoren. Ipak, Komisija je objavila novi Nacrt uredbe o sadržini i načinu podnošenja prijave koncentracije (Uredba o prijavi koncentracije) i pozvala pravnu i poslovnu zajednicu da dostavi svoje komentare. Savet stranih investitora je podneo komentare na Nacrt uredbe o prijavi koncentracije i Komisija je prihvatila 90% komentara (75% su prihvaćeni u celosti, dok je 15% delimično prihvaćeno). Izuzetno smo zadovoljni tim pozitivnim razvojem, što dokazuje odgovarajući i dugo očekivani pomak ka transparentnom i otvorenom dijalogu između Komisije i poslovne zajednice. Očekujemo da će nova Uredba o prijavi koncentracije pojednostaviti postupak prijave koncentracije i da će se uvesti takozvani skraćeni postupak (Form CO u Evropskoj uniji), posebno u slučajevima koji na tržištu Srbije ne izazivaju posebnu zabrinutost sa aspekta zaštite konkurencije.

Iako je većina odluka Komisije u potpunosti javno dostupna, (posebno rešenja o odobrenju koncentracija), što svakako predstavlja poboljšanje, činjenica je da nisu sve relevantne drugostepene sudske odluke donete po tužbama protiv odluka Komisije, kao ni zvanična mišljenja i odluke Komisije o pojedinačnim izuzećima nisu dostupni javnosti, što i dalje predstavlja glavnu prepreku transparentnosti i slobodnom pristupu informacijama u vezi sa određenim ključnim odlukama i obrazloženjima koja stoje iza njih.

Naknade za izdavanje odluka Komisije nisu promenjene i dalje su veoma visoke.

POBOLJŠANJA

Promena članova Saveta Komisije tek treba da bude ocenjena, ali su već vidljiva poboljšanja u radu Komisije nakon imenovanja novog predsednika i članova Saveta. Personalne promene u sastavu Komisije svakako su ponovo stavile zaštitu konkurencije u centar interesovanja poslovne zajednice, uključujući strane investitore.

Uspešna primena instituta predloga obaveza od strane Komisije u jednom slučaju jeste dobar signal da Komisija

prati EU put, kako bi ovaj institut postao važan instrument u sprovođenju srpskog Zakona o zaštiti konkurencije.

Zaista pozitivan napredak je javni poziv Komisije svim relevantnim činiocima da dostave komentare na Nacrt uredbe o prijavi koncentracije. Komisija je jasno pokazala, tokom javne rasprave o Nacrtu uredbe, da je voljna i spremna da transparentno i otvoreno diskutuje sa poslovnom zajednicom o novim zakonima i podzakonskim aktima i, shodno tome, da konstatuje ili prihvati komentare na sopstvene nacрте zakona.

Dodatno, iako periodično objavljena mišljenja i odluke Komisije načelno unapređuju postojeći pravni okvir i obezbeđuju bolje razumevanje pravila o zaštiti konkurencije, trebalo bi uložiti dodatni napor u objavljivanje aktuelnih (i sveobuhvatnih) smernica i preporuka Komisije.

PREOSTALI PROBLEMI

Postupci pred Komisijom i dalje ne obezbeđuju dovoljne garancije svih procesnih prava stranaka. Ozbiljan nedostatak potrebnog ekonomskog znanja i metoda Komisije i dalje je očigledan, međutim treba očekivati poboljšanje ove situacije imajući u vidu da je Komisija angažovala nekoliko ekonomista u protekloj godini. To će, nadamo se, takođe motivisati Komisiju da primenjuje ekonomske testove potvrđene u praksi zaštite konkurencije, a i da ulaže više napora u odgovarajuće analize uslova na tržištu.

To je od posebne važnosti, jer Zakon o zaštiti konkurencije daje velika ovlašćenja Komisiji, te su pravna sigurnost i zakonitost postupanja od ključne važnosti. Sa druge strane, sudijama Upravnog suda i dalje je potrebno sveobuhvatnije poznavanje oblasti zaštite konkurencije i ekonomije, kako bi mogli pravilno da tumače argumentaciju i odluke Komisije. Odluke Upravnog suda često ne sadrže adekvatna obrazloženja, uglavnom se ponavljaju nalazi Komisije, bez analiziranja argumentacije strana. To je ozbiljan nedostatak koji sprečava adekvatnu argumentaciju i razvoj prakse i ugrožava postupak u slučaju ulaganja vanrednog pravnog leka. To je od velikog značaja za uspostavljanje sudske kontrole nad radom Komisije. U suprotnom, Komisija bi bila u poziciji da zloupotrebi svoja ovlašćenja i nezavisnost.

Dijalog između svih relevantnih činilaca, uključujući i

dijalog između privatnog sektora i Komisije i dalje zatevna određena poboljšanja. Internet stranica Komisije, kao potencijalno značajan izvor, sredstvo informisanja i način komuniciranja sa svim interesnim stranama još uvek nije dobro organizovana i često ne može omogućiti

pristup najskorije ažuriranim podacima. Dodatno, dok je Komisija prilično aktivna u postupcima prema privatnom sektoru, čini se da sa državnim ili javnim preduzećima postupa mnogo tolerantnije i bira „edukativni“ pristup umesto pristupa „kažnjavanja“.

PREPORUKE SAVETA

- Komisija bi trebalo da primenjuje pravila EU prilikom procene pitanja zaštite konkurencije sa ciljem izbegavanja nekonzistentnosti u primeni Zakona. Kada se takva pravila primenjuju, potrebno je da konkretni slučajevi EU budu navedeni u odlukama Komisije.
- Da bi se unapredila transparentnost i pravna sigurnost, Komisija bi trebalo da izradi jasne smernice i uputstva o tome kako Komisija razume određene zakonske pojmove. To se odnosi na potrebu za smernicama i uputstvima u vezi sa restriktivnim sporazumima, obavezama podnošenja prijava i konceptom „sprovođenja koncentracija“, itd. Savet i ostale zainteresovane strane bi trebalo da imaju priliku da učestvuju u postupku izrade navedenih smernica i uputstava.
- Zarad pravne sigurnosti, pored smernica Komisija bi trebalo da usvoji i podzakonska akta koja definišu određene kategorije od ključne važnosti za pravni okvir zaštite konkurencije, npr. dominantan položaj, detaljnije razrađen postupak oslobađanja od plaćanja kazne i izuzimanja određenih tipova ugovora koji se tiču specifičnih privrednih grana, tj. osiguranja i automobilske industrije.
- Sudije Upravnog suda bi trebalo da prođu napredni trening u oblastima prava konkurencije i ekonomije. Sve presude pomenutog suda treba da budu javno dostupne.
- Praksa Komisije bi trebalo da bude ujednačena u odnosu na sve učesnike na tržištu. Javno zastupanje i podrška politici zaštite konkurencije (eng. competition advocacy) predstavlja jedno od najjačih sredstava za postizanje takvog cilja.
- Iznosi naknada iz tarifnika moraju se sniziti na razumnu meru kako bi bili u skladu sa uporednim jurisdikcijama u srednjoj i jugoistočnoj Evropi.
- Verzije odluka i zvanična mišljenja Komisije koje ne sadrže poverljive podatke, kao i presude Upravnog suda bi trebalo da budu javno dostupne.
- Treba odrediti pravu ravnotežu između uloge Komisije da sankcioniše nezakonito ponašanje i da unapređuje pravila zaštite konkurencije, tj. podržavanje politike zaštite konkurencije ne treba zanemariti i Komisija treba da efikasnije radi na unapređenju principa prava zaštite konkurencije.

DRŽAVNA POMOĆ

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Dosledna i efektivna primena propisa o kontroli državne pomoći, odnosno praktična primena standarda i prakse Evropske komisije u oblasti kontrole i dodele državne pomoći.	2011			✓
Jačanje nezavisnosti i transparentnosti rada Komisije za kontrolu državne pomoći.	2009		✓	
Izrada strategije i programa dodele državne pomoći – smanjenje sektorske i regionalne u odnosu na horizontalnu pomoć.	2014			✓
Pritisak na državne organe od strane Komisije za kontrolu državne pomoći, kao i od strane stručne javnosti, da prijavljuju blagovremeno dodelu državne pomoći, kako bi Komisija mogla da blagovremeno započne proces ispitivanja.	2011		✓	
Efikasna kontrola državne pomoći – korišćenje dozvoljenih mehanizama u cilju praćenja dodeljivanja državne pomoći, kao i izricanje kaznenih mera u slučaju nedozvoljenih dodela državne pomoći.	2014		✓	
Edukacija državnih organa i subjekata korisnika državne pomoći o proceduri za dodelu državne pomoći, kao i o samoj svrsi državne pomoći – jačanje svesti javnosti o zloupotrebama prilikom dodele državne pomoći, odnosno o njenim pozitivnim stranama ukoliko se dodeljuje u skladu sa propisanim principima.	2014		✓	

STANJE

Zakonodavni okvir kojim se uređuje dodela državne pomoći u Republici Srbiji čine: Zakon o kontroli državne pomoći, Uredba o pravilima za dodelu državne pomoći i Uredba o načinu i postupku prijavljivanja državne pomoći. Novost u 2013. godini predstavljale su izmene Uredbe o pravilima za dodelu državne pomoći i to u delu koji se odnosi na pravila o dodeli državne pomoći male vrednosti (de minimis državna pomoć) i državne pomoći za usluge od opšteg ekonomskog interesa.

Komisija za kontrolu državne pomoći je u svom poslednjem javno dostupnom izveštaju o radu navela da je državna pomoć u Republici Srbiji u 2013. godini iznosila 720 miliona evra, što je 7% manje u odnosu na ukupno dodeljenu državnu pomoć u 2012. godini, odnosno 1% manje u odnosu na isti parametar za 2011. godinu. Učešće državne pomoći u bruto domaćem proizvodu 2013. godine iznosilo je 2,25%, što je svakako manje u odnosu na 2012. godinu i 2011. godinu, kada je učešće državne pomoći u bruto domaćem proizvodu iznosilo 2,60%.

Najzastupljeniji instrument dodele državne pomoći u poslednjem javno dostupnom izveštaju Komisije za kontrolu državne pomoći bile su subvencije sa učešćem od 63,6% i to u sektorskoj državnoj pomoći (poljoprivreda, rudarstvo i saobraćaj). Na drugom mestu su poreski podsticaji sa učešćem od 32,3%, dok su povoljni krediti zastupljeni sa 4,1%.

POBOLJŠANJA

Izmenama Uredbe o pravilima za dodelu državne pomoći iz novembra 2013. godine predviđeno je da se državna pomoć male vrednosti može dodeliti i kao naknada za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa i to u maksimalnom iznosu do 500.000 evra. Usluge od opšteg ekonomskog interesa predstavljaju usluge čiji kvalitet, uslove pružanja ili cenu uređuju ili kontrolišu imaoci javnih ovlašćenja (npr. komunalne usluge). Primer usluge od opšteg ekonomskog interesa predstavljala bi izgradnja mrežne infrastrukture za pružanje usluga širokopojsnog pristupa internetu u retko naseljenim mestima, tj. mestima gde privatnim investitorima izgradnja takve infrastrukture ne bi

bila isplativa. Navedenim izmenama izvršeno je usklađivanje srpskog prava sa Regulativom Evropske komisije od 25. aprila 2012. godine o de minimis državnoj pomoći za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa.

Evropska komisija je u svom izveštaju o napretku Srbije za 2014. godinu navela da je ostvaren napredak u delu koji se odnosi na državnu pomoć. Naročito je istakla jačanje kapaciteta Komisije za kontrolu državne pomoći, kao i razvijenost mehanizma za praćenje kumulacije de minimis pomoći. Neophodnost jačanja kapaciteta Komisije za kontrolu državne pomoći je i dalje potrebno kako bi se ostvarila veća efikasnost same kontrole državne pomoći.

Kontinuirano izveštavanje Komisije za kontrolu državne pomoći o svom radu, kao i o generalnom stanju u Srbiji po pitanju dodeljivanja državne pomoći u vidu objavljivanja godišnjih izveštaja na sajtu Ministarstva finansija, predstavlja pozitivan korak ka većoj transparentnosti, dostupnosti informacija i kontroli dodele državne pomoći na srpskom tržištu.

PREOSTALI PROBLEMI

Kako se Republika Srbija približava članstvu u Evropskoj uniji, neophodno je unaprediti stanje u oblasti kontrole državne pomoći, u smislu potpune primene relevantnih propisa. Pri tom, država ne samo da izdvaja značajne sume novca iz budžeta kako bi se održavao rad pojedinih preduzeća u državnom vlasništvu, već se obezbeđuju i druge pogodnosti, kao što su: otpisivanje poreza, otpisivanje dugova za razne komunalne usluge, uključujući i direktno finansiranje primanja zaposlenih u takvim preduzećima. Takav tretman javnih preduzeća predstavlja značajno ograničavanje konkurencije na tržištu i stavljanje drugih učesnika u neravnotežan položaj.

Među preostalim problemima, Evropska komisija je u svom izveštaju o napretku Srbije za 2014. godinu istakla da je neophodno usaglasiti programe fiskalne pomoći sa pravnim tekovinama EU. Takođe, Evropska komisija je navela i da je potrebno ukinuti praksu izuzimanja privrednih društava u procesu restrukturiranja i privatizacije od pravila za dodelu državne pomoći.

Evropska komisija preporučuje zemljama članicama Evropske unije da pojačaju napore za smanjenje opšteg nivoa državne pomoći i da se dodatno fokusiraju na prelazak sa podrške pojedinim preduzećima ili sektorima na

podsticanje horizontalnih ciljeva, kao što su: zapošljavanje, regionalni razvoj, zaštita životne sredine, obuka, istraživanje i razvoj. Međutim, u Srbiji, najveća izdvajanja su namenjena upravo pojedinačnim preduzećima i sektorima, dok je, primera radi, za istraživanje i razvoj i to samo u vidu subvencija izdvojeno u 2013. godini 0,1 milion evra, što je manje nego u 2012. i 2011. godini.

Veliki pritisak na budžet Srbije i tržišnu konkurenciju upravo predstavlja vertikalna dodela državne pomoći (dodela državne pomoći direktno određenoj firmi), odnosno preduzećima koja i pored dodele državne pomoći ne mogu da izdrže tržišnu utakmicu. Takvom vrstom dodele državne pomoći se u neravnotežan položaj stavljaju drugi učesnici na tržištu, što direktno narušava konkurenciju, pored toga što se troše ograničena sredstva budžeta (odnosno, poreskih obveznika). Problem dodele državne pomoći komplikuje i tzv. ad hoc državna pomoć, gde se, pod nedovoljno jasnim uslovima i bez transparentnog sistema, država odlučuje na dodelu pomoći pojedinim preduzećima. Primera radi, značajne kritike javnosti upućivane su odluci države da subvencionise kupovinu automobila proizvedenih u Srbiji, vezano za ekonomsku opravdanost, odnosno ravnopravnost odnosa države prema drugim učesnicima na tržištu proizvodnje i prodaje automobila.

Komisija za kontrolu državne pomoći susreće se sa problemom koji se ogleda u velikom broju prijava državne pomoći o kojima se odlučuje u postupku naknadne kontrole. Time se dodatno onemogućava blagovremeno postupanje Komisije za kontrolu državne pomoći pre nego što se državna pomoć dodeli, što može izazvati i dodatni pritisak na Komisiju. Iako je nesporan značaj blagovremenog donošenja prijave državne pomoći, državne institucije same krše propise i dodatno otežavaju pravovremeno reagovanje Komisije. Zapažena je činjenica da Komisija za kontrolu državne pomoći nije do sada izrekla ni jednu meru vraćanja državne pomoći, što dovodi u pitanje samostalnost i integritet same Komisije. Sa institucionalne strane, status Komisije za kontrolu državne pomoći kao vladinog tela, čiji su članovi u najvećem broju predstavnici različitih ministarstava, umesto nezavisnog organa i dalje može dovesti u pitanje njenu nezavisnost prilikom donošenja odluka. Iako su određeni koraci na ovom polju učinjeni, kapaciteti Komisije još uvek nisu primereni njenoj značajnoj ulozi.

Neophodno je početi posmatrati državnu pomoć kao oruđe za jačanje konkurentnosti privrede i unapređivanje privredne strukture društva. Politika državne pomoći

mora postati predvidiva i dosledna. Potrebno je usvojiti jasne planove i programe na osnovu kojih će privrednim subjektima i javnosti biti poznata strategija dodele državne pomoći. Ulaganja u razvoj nerazvijenih regiona, kao i odabir oblasti u kojima će se jačati konkurentnost predstavljaju neophodne polazne tačke u cilju jasne i svrshodne dodele državne pomoći. Netransparentnost ugovora i pregovaračkih procedura pri kapitalnim infrastrukturnim ulaganjima omogućava potencijalne zloupotrebe budžetskih sredstava i narušavanje konkurencije na tržištu, odnosno proizvodi pravnu nesigurnost u vidu uloge i obaveza

države na srpskom tržištu. Od velike važnosti jeste uključivanje korisnika državne pomoći i šire javnosti pri definisanju politike državne pomoći kako bi se zajedničkim snagama došlo do konkretnih, predvidivih i delotvornih rešenja, ali i šire javnosti i to pre svega kroz opsežne javne rasprave strateških politika i konkretnih rešenja. Svakako najvažnija stvar u izgradnji efikasnog sistema dodele državne pomoći jeste kontrola dodele državne pomoći radi sprečavanja zloupotreba, kao i povećanje transparentnosti. Nezavisna Komisija za kontrolu državne pomoći je ključ u realizaciji iznetih ciljeva.

PREPORUKE SAVETA

- Dosledna i efektivna primena propisa o kontroli državne pomoći, odnosno praktična primena standarda i prakse Evropske komisije u oblasti kontrole i dodele državne pomoći.
- Jačanje nezavisnosti i transparentnosti rada Komisije za kontrolu državne pomoći.
- Izrada strategije i programa dodele državne pomoći – smanjenje sektorske i regionalne u odnosu na horizontalnu pomoć.
- Pritisak na državne organe od strane Komisije za kontrolu državne pomoći, kao i od strane stručne javnosti, da prijavljuju blagovremeno dodelu državne pomoći, kako bi Komisija mogla da blagovremeno započne proces ispitivanja.
- Efikasna kontrola državne pomoći – korišćenje dozvoljenih mehanizama u cilju praćenja dodeljivanja državne pomoći, kao i izricanje kaznenih mera u slučaju nedozvoljenih dodela državne pomoći.
- Usaglašavanje fiskalne politike sa pravnim tekovinama EU.
- Ukinuti praksu izuzimanja privrednih društava u procesu restrukturiranja i privatizacije od pravila za dodelu državne pomoći.
- Edukacija državnih organa i subjekata korisnika državne pomoći o proceduri za dodelu državne pomoći, kao i o samoj svrsi državne pomoći – jačanje svesti javnosti o zloupotrebama prilikom dodele državne pomoći, odnosno o njenim pozitivnim stranama ukoliko se dodeljuje u skladu sa propisanim principima.

ZAŠTITA POTROŠAČA I ZAŠTITA KORISNIKA FINANSIJSKIH USLUGA

ZAŠTITA POTROŠAČA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Usvajanje podzakonskih akata u roku od šest meseci od stupanja Zakona na snagu.	2014		√	
Nastavak harmonizacije propisa sa međunarodnim i EU propisima.	2011		√	
Formiranje Sektora za zaštitu potrošača u okviru Ministarstva, koji će imati ulogu centralnog Vladoznog tela nadležnog za pitanja potrošača.	2013	√		
Proširenje članstva Nacionalnog saveta za zaštitu potrošača.	2014		√	
Povećanje kapaciteta, stručnosti i uloge nevladinog sektora u oblasti zaštite potrošača.	2014		√	
Stalni rad na edukaciji potrošača i implementacija odredbe Zakona koja se odnosi na uključivanje tema iz oblasti zaštite potrošača u nastavne programe osnovnog i srednjeg obrazovanja.	2014		√	
Promovisanje zaštite prava i interesa potrošača preko institucija koje su aktivne na lokalnom nivou u cilju obrazovanja, informisanja, savetovanja i učešća potrošača u procesu donošenja odluka.	2013		√	
Nastavak stručnog usavršavanja kadrova ministarstava, inspekcija, kao i vanskudskih i sudskih tela, udruženja potrošača, kao i drugih učesnika na tržištu.	2014		√	

STANJE

Narodna Skupština Republike Srbije je u junu 2014. godine usvojila novi Zakon o zaštiti potrošača (u daljem tekstu: Zakon) koji se primenjuje od septembra 2014. godine. Ovo predstavlja treći po redu zakon u oblasti zaštite potrošača u Srbiji i ima za cilj da dalje poboljša zaštitu i položaj potrošača, te da pojača tzv. pozitivnu diskriminaciju u korist potrošača koja se odnosi na kupovinu roba i usluga i da otkloni poteškoće u praktičnoj realizaciji prava potrošača.

Stavovi izneti u ovom izdanju Bele knjige ne mogu da budu konačni, jer nepunih godinu dana, koliko se Zakon primenjuje, svakako nije dovoljno da trgovci u potpunosti prilagode svoju praksu njegovim odredbama i da potrošači iskoriste njegov pun potencijal. Imajući to u vidu, za očekivati je da će tek period pred nama pokazati u kojoj je meri zakonodavac uspeo u svojoj nameri.

Polaznu osnovu za donošenje Zakona predstavlja Strategija zaštite potrošača za period 2013-2018. godine. Pored elemenata pravnih tekovina EU, rešenja u Zakonu se bazi-

raju i na članu 78. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (koji predviđa da će strane ugovornice podsticati i obezbediti, između ostalog i nadzor nad implementacijom pravila od strane nadležnih organa i omogućavanje jednostavnog i efikasnog rešavanja potrošačkih sporova).

Zakon je počeo da se primenjuje od septembra 2014. godine, ali zakonodavac još uvek nije usvojio sva predviđena podzakonska akta kojim bi se bliže uredila određena pitanja, između ostalog i uslovi za vanskudsko rešavanje potrošačkih sporova i pravila i kriterijumi za rad tela za rešavanje takvih sporova. Neophodno je učešće svih aktera na tržištu u promociji alternativnog rešavanja potrošačkih sporova, kako bi potrošači stekli svest o postojanju takve mogućnosti i koristili je u praksi.

POBOLJŠANJA

Jedna od značajnijih novina u Zakonu u odnosu na prethodno važeće propise jeste i uvođenje pojma 'zaštita kolektivnog interesa potrošača', koji ima za cilj da sankcioniše nepoštenu poslovnu praksu i nepravilne ugovorne odredbe.

Prema Zakonu, ukoliko udruženja za zaštitu potrošača koja su u evidenciji resornog Ministarstva trgovine, turizma i telekomunikacija (u daljem tekstu: Ministarstvo), dođu do saznanja da određen trgovac nepoštenim poslovanjem ili ugovaranjem nepravilnih klauzula u ugovorima narušava kolektivne interese potrošača, imaju pravo da se obrate Ministarstvu sa zahtevom da pokrene postupak zaštite takvog interesa. Ministarstvo na osnovu takvih zahteva i po službenoj dužnosti (ukoliko u postupku nadzora oceni da neko činjenje ili nečinjenje učesnika na tržištu ugrožava ili preti da ugrozi kolektivni interes potrošača), može da pokrene upravni postupak, odnosno da zahteva od trgovca da prekine sa narušavanjem kolektivnog interesa potrošača. To predstavlja značajan pomak u odnosu na prethodni zakon.

U skladu sa smernicama EU koje se odnose na politiku aktivne zaštite potrošača u skladu sa Pravnim tekovinama EU, odnosno Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, Zakon unosi i značajne novine koje se odnose na efikasno rešavanje potrošačkih sporova. Ukinute su i sudske takse za potrošačke sporove čija vrednost ne prelazi iznos od 500.000 dinara, kako bi se potrošači podstakli da se izbore za svoja prava i sudskim putem, što do sada nije bio slučaj (sudski troškovi bili su u nesrazmeri sa samom vrednošću potrošačkog spora i često su predstavljali razlog za oklevanje potrošača da sudskim putem štite svoja prava). Kada je reč o vanskudskom rešavanju potrošačkih sporova, Zakonom je propisano da Ministarstvo sačinjava listu tela za vanskudsko rešavanje potrošačkih sporova koja ispunjavaju propisane uslove i javno je objavljuje. Na postupak vanskudskog rešavanja potrošačkog spora, shodno se primenjuju odredbe zakona kojima se uređuju posredovanje i arbitraža, kao i drugi odgovarajući propisi. Zakon daje veću ulogu autonomnoj pokrajini i jedinicama lokalne samouprave u oblasti zaštite potrošača, koja se, između ostalog, ogleda i u podršci osnivanja i rada tela za vanskudsko rešavanje potrošačkih sporova na teritoriji autonomne pokrajine i jedinica lokalne samouprave.

Zakon je ukinuo i mogućnost nametanja popravke robe potrošaču u prvih šest meseci od kupovine, te je sada popravka moguća samo uz izričitu saglasnost potrošača. Ukoliko se nesaobraznost robe ili usluge pojavi u prvih šest meseci od kupovine, potrošač ima pravo da bira između zahteva da se nesaobraznost otkloni zamenom, odgovarajućim umanjnjem cene ili da izjavi da raskida ugovor i dobije povraćaj novca. Značajnu novinu i poboljšanje u Zakonu predstavlja i proširenje prekršajne odgovornosti trgovaca, između ostalog i za slučaj da trgovac reklamaciju ne reši u roku i na način sa kojim se potrošač saglasio.

Isto tako, prekršajnim odredbama sada je obuhvaćeno više oblika nepoštene poslovne prakse.

Trgovci su u obavezi da vode evidenciju o primljenim reklamacijama, a uvedeno je i pravilo da nemogućnost potrošača da dostavi prodavcu ambalažu robe ne može biti prepreka za rešavanje reklamacije, niti razlog za odbijanje otklanjanja nesaobraznosti. Rok za odgovor na reklamaciju je skraćen sa 15 na osam dana, pri čemu rok za rešavanje reklamacije koju je trgovac usvojio ne može biti duži od 15 dana, odnosno 30 dana za tehničku robu i nameštaj, računajući od dana podnošenja reklamacije.

Prodavac je dužan da potrošaču preda robu ili ispravu na osnovu koje se roba može preuzeti, bez odlaganja, a najkasnije u roku od 30 dana od dana zaključenja ugovora, ako nije nešto drugo ugovoreno. Ukoliko trgovac ovu svoju obavezu ne ispuni u predviđenom roku, a ispunjenje o roku je bitan sastojak ugovora, ili je potrošač obavestio prodavca da mu je isporuka u ugovorenom roku od suštinskog značaja, ugovor se raskida po sili Zakona. Potrošač može (ali ne mora) održati ugovor na snazi ako bez odlaganja ostavi naknadni rok trgovcu za ispunjenje ugovora, pa ako ni u tom roku roba ne bude isporučena, ugovor se i u tom slučaju raskida po samom Zakonu. U slučaju raskida ugovora, prodavac je dužan da odmah, a najkasnije u roku od tri dana od dana raskida ugovora, vrati potrošaču sav plaćeni iznos po osnovu ugovora.

Zakon kreira prostor za viši nivo zaštite potrošača u određenim oblastima, kao što su ugovori o prodaji robe i usluga od opšteg ekonomskog interesa. Davaoci usluga od opšteg ekonomskog interesa su u obavezi da formiraju komisije za rešavanje reklamacija, čiji će deo biti i predstavnici potrošačkih organizacija koje su u evidenciji Ministarstva.

Značajnu novinu predstavlja i odredba kojom Zakon predviđa da nastavni program osnovnog i srednjeg obrazovanja treba da obuhvati i obrazovanje učenika o osnovnim principima zaštite potrošača, kao i predviđanje saradnje Ministarstva i udruženja potrošača sa školama u ostvarivanju edukacije učenika o potrošačkim pravima i obavezama.

Zakon uvodi nova i dodatno proširuje postojeća ovlašćenja tržišnih i turističkih inspektora u odnosu na prethodno važeći zakon, sa ciljem rešavanja problema koji su nastali kada su brojna ovlašćenja preneti na organizacije potrošača, a čije mogućnosti u tom trenutku nisu bile dovoljne za efikasno rešavanje svih potrošačkih prigovora.

PREOSTALI PROBLEMI

Iako je Zakonom formalno uspostavljena veća ravnoteža u odnosima između trgovaca i potrošača, ostaje pitanje na koji način i koliko uspešno će Ministarstvo uspeti da u

praksi pomiri njihove interese, bez diskriminisanja položaja jednih u korist drugih. Budući da je Zakon relativno skoro počeo da se primenjuje, praktični problemi tek treba dodatno da se iskristališu, pa će biti predmet detaljnije analize narednog izdanja Bele knjige.

PREPORUKE SAVETA

- Usvajanje preostalih podzakonskih akata predviđenih Zakonom
- Nastavak harmonizacije propisa sa međunarodnim i EU propisima.
- Proširenje članstva Nacionalnog saveta za zaštitu potrošača.
- Povećanje kapaciteta, stručnosti i uloge nevladinog sektora u oblasti zaštite potrošača.
- Stalni rad na edukaciji potrošača i implementacija odredbe Zakona koja se odnosi na uključivanje tema iz oblasti zaštite potrošača u nastavne programe osnovnog i srednjeg obrazovanja.
- Promovisanje zaštite prava i interesa potrošača putem institucija koje su aktivne na lokalnom nivou u cilju obrazovanja, informisanja, savetovanja i učešća potrošača u procesu donošenja odluka.
- Nastavak stručnog usavršavanja kadrova ministarstava, inspekcija ali i vanskudskih i sudskih tela, udruženja potrošača, kao i drugih učesnika na tržištu.

ZAŠTITA KORISNIKA FINANSIJSKIH USLUGA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Dalje usklađivanje propisa koji se odnose na zaštitu korisnika finansijskih usluga sa međunarodnim i principima EU.	2012		√	
Blagovremeno usvajanje preostalih podzakonskih akata predviđenih Zakonom.	2012	√		
Dalja edukacija korisnika finansijskih usluga o njihovim pravima.	2014		√	

STANJE

Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga (u daljem tekstu: Zakon) je u primeni od 5. decembra 2011. godine (sa izuzetkom pojedinih odredaba koje su u primeni od 1. januara 2012. godine). Zakon reguliše prava korisnika

finansijskih usluga koje pružaju banke, davaoci finansijskog lizinga i prodavci, kao i uslove, odredbe i načine korišćenja i zaštite takvih prava. Za sve aspekte zaštite korisnika finansijskih usluga koji nisu regulisani Zakonom, merodavni su drugi zakoni koji se primenjuju u zaštiti potrošača, poslovanja banaka i davalaca lizinga, kao i u

oblasti platnog prometa i obligacionih odnosa dok se počev od 01. 10. 2015. godine na pitanja zaštite korisnika koja nisu uređena ovim zakonom primenjuju odredbe i propisi kojima se uređuju poslovanje banaka, finansijski lizing i zaštita podataka o ličnosti, kao i odredbe zakona kojima se uređuju obligacioni odnosi.

Nakon nešto više od tri godine od početka primene Zakona, 18. 12. 2014. godine objavljen je Zakon o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga koji je počeo da se primenjuje 27. 03. 2015. godine, osim odredaba koje su povezane sa Zakonom o platnim uslugama, koje se primenjuju od 01. 10. 2015. godine i odredbe člana 34, koji će se primenjivati od dana pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji.

Donošenjem Zakona 2011. godine, namera zakonodavca je bila da se zaštite fizička lica kao korisnici finansijskih usluga, tj. fizička lica koja koriste ili su koristila finansijske usluge (ili su se davaocu finansijskih usluga obratila u tom smislu) koje nisu namenjene njihovoj poslovnoj ili drugoj komercijalnoj delatnosti. U tom smislu, Zakon se inicijalno nije primenjivao na pravna lica ili preduzetnike. Izmenama i dopunama Zakona proširena je definicija korisnika finansijskih usluga, tako što se osim fizičkih lica uvode i preduzetnici i poljoprivrednici (nosioci ili članovi porodičnog poljoprivrednog gazdinstva) pa se ovaj Zakon sada odnosi i na njih.

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona banke i davaoci finansijskog lizinga su obavezani da pri otplati obaveza korisnika finansijskih usluga koje dospevaju od 27. 03. 2015. godine po osnovu ugovora o kreditima indeksiranim u stranoj valuti, odnosno po osnovu ugovora o lizingu indeksiranim u stranoj valuti, zaključenim pre početka primene Zakona (pre 05. 12. 2011. godine) primenjuju onaj tip kursa koji je korišćen pri odobravanju tih kredita odnosno lizinga (kupovni, srednji, prodajni) ili da primenjuju tip deviznog kursa koji je za korisnika finansijskih usluga povoljniji od onog koji su tada koristile.

Dodatna novina je i to da, ukoliko korisnik finansijske usluge zahteva da mu se usluga ponudi/odobri na način da se indeksira u stranoj valuti ili dinarskoj protivvrednosti strane valute, davalac i korisnik finansijske usluge ne mogu slobodno odrediti tu stranu valutu, već Narodna banka Srbije propisuje listu stranih valuta koja se primenjuje u navedenim situacijama.

Precizirane su i odredbe koje se odnose na obaveznu sadržinu finansijskih ugovora i način obaveštavanja korisnika finansijskih usluga, a usvojenim izmenama je, takođe, olakšan i skraćen put nezadovoljnim korisnicima finansijskih usluga, tako što je skraćen rok za odgovor banke na prigovor sa 30 na 15 dana, nakon čega prigovor ide u Narodnu banku Srbije. Usvojenim izmenama i dopunama Zakona Narodnoj banci Srbije je data uloga posrednika u rešavanju vansudskih spornih odnosa između davaoca i korisnika finansijskih usluga i dodatno je proširen značaj Narodne banke Srbije pri zaštiti prava korisnika finansijskih usluga.

Međutim, jedno od glavnih stanovišta Zakona da banka ne može da ustupi svoja potraživanja nastala iz ugovora o kreditu, ugovora o dozvoljenom prekoračenju računa, ugovora o izdavanju i korišćenju platne kartice i ugovora o otvaranju i vođenju računa, bilo kome osim drugoj banci, ostalo je nepromenjeno i nakon usvojenih izmena i dopuna Zakona.

POBOLJŠANJA

Efekti primene izmena i dopuna Zakona se tek očekuju, a izvestan napredak u odnosima na relaciji pružaoci – korisnici finansijskih usluga uočen je i pre njihovog usvajanja. Naime, Prema godišnjem izveštaju o radu Centra za zaštitu i edukaciju korisnika finansijskih usluga u okviru Narodne banke Srbije (za period od 1. januara do 31. decembra 2014. godine) ovo telo je primilo 2.141 obaveštenje i preuranjeno obaveštenje u vezi sa prigovorima na rad finansijskih institucija (od kojih se 84,6% odnosi na banke). Taj broj predstavlja smanjenje u poređenju sa istim periodom u 2013. godini, mada i dalje ukazuje da je javnost upoznata sa ovim problemom. Međutim, veliki broj preuranjenih obaveštenja (32%) ukazuje da još uvek značajan broj korisnika finansijskih usluga nije upoznat sa procedurom ulaganja prigovora.

Od ukupnog broja obaveštenja u vezi sa prigovorima na rad finansijskih institucija u 2014. godini (1.454), kako je to navedeno u prethodno pomenutom izveštaju, 1.337 (ili 92%) je rešio Centar za zaštitu i edukaciju korisnika finansijskih usluga u okviru Narodne banke Srbije ocenjujući 998 (ili 74,6%) prigovora kao neosnovane, a 339 (ili 25,4%) kao osnovane. Poređenja radi, 2012. godine, od svih postupanja po prigovorima, 36% je ocenjeno kao osnovano, a 2013. godine 28,05%.

Takođe, Centar za zaštitu i edukaciju korisnika finansijskih usluga u okviru Narodne banke Srbije primio je 1.245 pitanja korisnika (što je za 108,45% više u odnosu na prethodnu godinu) u vezi sa finansijskim uslugama. Osim toga, Informativni centar Narodne banke Srbije primio je 19.391 telefonski poziv građana i 1.110 pitanja dostavljenih preko elektronske pošte. Narodna banka Srbije je takođe održala 39 edukativnih tribina u 35 gradova i sela širom Srbije za oko 200 građana sa različitim aktuelnim finansijskim temama, dok je 1.613 građana posetilo regionalne kancelarije Narodne banke Srbije sa ciljem da se informišu o raznim finansijskim uslugama.

Bitno je istaći i to da, nakon što je 31. maja 2013. godine Narodna banka Srbije izdala preporuku bankama o načinu rešavanja problema korisnika stambenih kredita koji su indeksirani u švajcarskim francima, kao i preporuku kojom je bankama sugerisano da na odgovarajući način urede odnos s korisnicima kredita povodom viška sredstava koji su naplatile po osnovu povećanja promenljivih neodredivih elemenata kamatne stope kod kredita odobrenih pre početka primene Zakona, odnosno da taj višak uračunaju u prevremenu otplatu kredita, početkom 2015. godine od strane Narodne banke Srbije doneta je i Odluka o merama za očuvanje stabilnosti finansijskog sistema u vezi sa kreditima indeksiranim u stranoj valuti (u daljem tekstu: Odluka) koja je stupila na snagu 05. 03. 2015. godine. Iz saopštenja Narodne banke Srbije objavljenog povodom donošenja ove odluke, proizilazi da je ona doneta radi očuvanja i jačanja stabilnosti finansijskog sistema Republike Srbije, adekvatnog upravljanja rizicima banaka, kao i radi bolje zaštite korisnika finansijskih usluga, koji su primarno pogođeni negativnim posledicama aktuelnih kretanja na međunarodnim deviznim tržištima.

Odluka se sastoji od dva dela. Prvi deo se odnosi na svaki pojedinačni ugovor o kreditu u otplati koji je banka zaključila pre početka primene Zakona tj. pre 05. 12. 2011. godine, bez obzira na stranu valutu u kojoj je taj kredit indeksiran. Tim delom Odluke bankama je propisan obavezujući način postupanja sa sredstvima koje su više naplatile po osnovu jednostranih povećanja promenljivih neodredivih elemenata kamatne stope. Banke su obavezane da taj višak uračunaju u prevremenu otplatu kredita i da o tome svakom pojedinačnom korisniku dostave obaveštenje sa izmenjenim planom otplate kredita u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu te Odluke.

Drugi deo Odluke odnosi se samo na ugovore o stambenim kreditima indeksiranim u švajcarskim francima. Banke su obavezane da korisnicima ovih kredita ponude četiri modela zaključenja aneksa ugovora kojima bi bili izmenjeni uslovi otplate kredita, uz zadržavanje postojećih instrumenata obezbeđenja. Propisani rok za slanje ovih ponuda je 30 dana od dana stupanja na snagu navedene Odluke za rok za prihvatanje ponude aneksa ugovora od strane korisnika kredita definisan je kao ne kraći od tri meseca od dana prijema ponude, tako da korisnik kredita u svakom trenutku u okviru navedenog roka može prihvatiti ponudu. Banke su obavezane da o rezultatima mera i aktivnosti preduzetih u skladu sa tom Odlukom i podatke o tim aktivnostima, a posebno o broju dužnika koji su obavešteni i dužnika koji nisu prihvatili ponuđene mogućnosti, izveštavaju Narodnu banku Srbije jednom mesečno, najkasnije do 25. u mesecu sa stanjem podataka na poslednji kalendarski dan prethodnog meseca. Zvanični podaci o dosadašnjim efektima primene drugog dela Odluke još nisu objavljeni, a prema nezvaničnim podacima koje je objavilo udruženje građana Efektiva krajem juna 2015, tek 5% građana od oko 21.000 korisnika kredita indeksiranih u švajcarskim francima prihvatilo je neki od četiri ponuđena modela za otplatu ovih kredita.

PREOSTALI PROBLEMI

I nakon usvojenih izmena i dopuna Zakon, suprotno praksi zemalja EU, ne dozvoljava bankama, odnosno davaocima finansijskog lizinga da ustupaju svoja potraživanja iz ugovora o kreditu, lizingu, ugovora o dozvoljenom prekoračenju računa, ugovora o izdavanju i korišćenju platne kartice i ugovora o otvaranju i vođenju računa, bilo kome osim drugoj banci, a to rešenje nije svojstveno uporednom pravu, niti propisima kojima se regulišu obligacioni odnosi.

Kada je reč o primeni Zakona, osnovna pitanja koja i dalje zahtevaju dodatna poboljšanja jesu ona koja se odnose na profesionalnu obuku zaposlenih u institucijama za zaštitu potrošača, jačanje administrativnog kapaciteta za zaštitu potrošača, kao i dalje obrazovanje korisnika finansijskih usluga. Trend rasta preuranjenih, odnosno neosnovanih prigovora na rad finansijskih institucija jasno ukazuje da korisnici finansijskih usluga još uvek nisu dovoljno obrazovani o svojim pravima kao i o obavezama finansijskih institucija.

PREPORUKE SAVETA

- Dalje usklađivanje propisa koji se odnose na zaštitu korisnika finansijskih usluga sa međunarodnim i principima EU.
- Blagovremeno usvajanje preostalih podzakonskih akata predviđenih Zakonom.
- Dalja edukacija korisnika finansijskih usluga o njihovim pravima.

JAVNE NABAVKE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Sinhronizovano delovanje Uprave za javne nabavke i Agencije za borbu protiv korupcije u cilju sačinjavanja primenljivog plana za borbu protiv korupcije.	2013	✓		
Proširenje administrativnih i stručnih kapaciteta Uprave za javne nabavke i Revizorske državne insitucije radi efikasne kontrole naručioca u pogledu planiranja i izvršenja javnih nabavki i sprečavanja korupcije.	2013		✓	
Izmena Zakona u delu kojim se reguliše neuobičajeno niska cena.	2014			✓
Izmena Zakona na način da će se propisati obaveza naručilaca da interne planove i akte za borbu protiv korupcije dostavljaju Upravi za javne nabavke	2015			✓
Izmena Zakona u delu nadležnosti Uprave za javne nabavke i Komisije u slučajevima sumnje u postojanje nameštenih javnih nabavki (mogućnost sprovođenja posebnih postupaka radi kontrole sprovođenja zaključenih ugovora i podnošenja predloga za utvrđivanje ništavosti ugovora o javnoj nabavci).	2014			✓
Aktivna saradnja Uprave za javne nabavke, Ministarstva finansija i privrede, Agencije za borbu protiv korupcije, budžetske inspekcije i Državne revizorske insitucije i Vlade Republike Srbije na sprovođenju novog Zakona o javnim nabavkama I Memoranduma o saradnji od 15. 4. 2015. godine	2015			✓

STANJE

Generalni je utisak da je usvajanjem Zakona o javnim nabavkama („Službeni glasnik RS“ br. 124/2012) (Zakon) koji je počeo da se primenjuje od 01. 04. 2013. godine došlo do poboljšanja regulative za reformu ove oblasti. Sistemska primena pozitivnih rešenja u zakonu i odgovarajuće izmene zakona bi mogle da dovedu do većeg stepena kontrole planiranja i sprovođenja javnih nabavki, sprovođenja antikoruptivnih mera i zaštite prava zainteresovanih lica.

U avgustu 2015. godine Narodna skupština Republike Srbije usvojila je izmene i dopune Zakona koje su počele da se primenjuju od 12. 08. 2015. godine, a koje uvode novine u pogledu smanjenja formalnosti, objavljivanja većeg broja dokumenata na Portalu javnih nabavki, smanjenja rokova za podnošenje ponuda, a u cilju podizanja efikasnosti i ekonomičnosti postupka javnih nabavki.

S druge strane, nastavljen je desetogodišnji trend da antikorupcijska pravila koja su sadržana u članovima 21-30 Zakona nisu primenjena. Ne postoje još uvek jasne naznake da će antikoruptivne mere biti sprovedene.

Ipak, broj otvorenih postupaka je povećan, dok je broj pregovaračkih postupaka znatno smanjen. Neznatno su povećani administrativni kapaciteti Uprave za javne nabavke kao organa koji ima značajnu ulogu u sprovođenju zakona.

POBOLJŠANJA

Prema izveštaju Uprave za javne nabavke u Republici Srbiji za period od 01. 01. do 31. 12. 2014. godine je povećan broj javnih nabavki sprovedenih u otvorenom postupku, na 85% što predstavlja standard u zemljama EU. Takođe je smanjeno učešće pregovaračkih postupaka bez objavljivanja ponude za podnošenje javnog poziva na 5%, u odnosu na 2013. godinu kada je učešće u ove vrste postupka u iznosilo 17%, a povećan je i broj naručioca koji su dostavili izveštaje Upravi za javne nabavke na 51%, odnosno 4.933 u odnosu na 2013. godinu kada je dostavljeno 3.264 izveštaja.

Ispunjena je i preporuka iz prethodnih izdanja Bele knjige tako što je usvojen set preventivnih mera za sprečavanje korupcije i sukoba interesa. Takođe je Uprava za javne nabavke donela model internog akta

za sprečavanje korupcije koji su naručioci koji godišnje na javne nabavke troše više od milijardu dinara dužni da donesu. Preporuka Uprave za javne nabavke je da interni akt za sprečavanje korupcije sačine i naručioci koji troše manje od milijardu dinara godišnje na javne nabavke. Ciljevi navedenih planova su: kontrola celishodnosti planiranja konkretne javne nabavke sa stanovišta potreba i delatnosti naručioca, kriterijumi za sačinjavanje tehničke specifikacije, način ispitivanja tržišta, opravdanost kriterijuma za dodelu ugovora, izvršenje ugovora, a posebno kvalitet isporučenih dobara i pruženih usluga, odnosno izvedenih radova, stanje zaliha i način korišćenja dobara i usluga. O sprovedenoj kontroli služba podnosi izveštaj sa preporukama rukovodiocu naručioca i organu koji vrši nadzor nad poslovanjem naručioca.

Uveden je institut građanskog nadzornika koji je dužan da nadgleda postupak javne nabavke vrednosti preko milijardu dinara. Građanski nadzornik ima stalan uvid u postupak, dokumentaciju i komunikaciju naručioca sa zainteresovanim licima, odnosno ponuđačima. Posebno ističemo da je Zakon predvideo obavezu naručioca, da pre pokretanja pregovaračkog postupka zatraži mišljenje Uprave za javne nabavke o osnovanosti primene pregovaračkog postupka. Uprava za javne nabavke je izdala u 2014. godini 4.338 mišljenja o osnovanosti pregovaračkog postupka u zakonskom roku od deset dana od dana prijema urednog zahteva.

Zakonom je propisana obaveza naručioca da donesu akt kojim će bliže urediti postupak javne nabavke, a naročito način planiranja nabavki, odgovornost za planiranje, ciljeve postupka javne nabavke, način izvršavanja obaveza iz postupka, način obezbeđivanja konkurencije, sprovođenje i kontrolu javnih nabavki, način praćenja izvršenja ugovora o javnoj nabavci. Nadalje, propisano je da, ako nakon donošenja internog akta Uprava za javne nabavke utvrdi nesaglasnost internog akta sa zakonom dužna je da o tome obavesti naručioca, sa predlogom o načinu njegovog usklađivanja i rokom. Ako naručilac ne postupi na način i u utvrđenom roku, Uprava za javne nabavke će obavestiti organ koji vrši nadzor nad poslovanjem naručioca i Državnu revizorsku instituciju i pokrenuti postupak pred Ustavnim sudom. Najnovijim izmenama Zakona uvedena je obaveza naručioca da objave interne akte na svojoj internet stranici što omogućava kontrolu nad donošenjem ovakvih akata i njihovim sprovođenjem.

Takođe, izmenama Zakona uveden je institut mešoviti nabavki i pravila za određivanje osnovnog predmeta nabavke u slučaju kada nabavku čini više predmeta, te način sprovođenja nabavki u takvim slučajevima.

Nadalje, izmenama je izričito predviđeno da u slučaju povrede konkurencije u postupku javne nabavke naručilac može da nastavi postupak, s tim da će ugovor, ukoliko bude zaključen sa ponuđačem za koga postoji sumnja da je povredio konkurenciju, biti raskinut po sili zakona ukoliko organizacija nadležna za zaštitu konkurencije utvrdi postojanje povrede konkurencije.

Povećan je iznos javnih nabavki male vrednosti sa 3.000.000 dinara na 5.000.000 dinara. Takođe, uvedena je mogućnost sprovođenja postupka javne nabavke male vrednosti, bez obzira na procenjenu vrednost, a u slučaju nabavki kao što su: zdravstvene i socijalne usluge, zatim pravne i usluge hotela i restorana, obrazovanja i profesionalnog osposobljavanja, kao i oblastima rekreacije, kulture i sporta.

Izmene Zakona proširuju krug vrste oglasa o javnoj nabavci koje bi trebalo da doprinesu većoj transparentnosti postupka.

PREOSTALI PROBLEMI

Ostaje da se vidi kako će se Zakon sprovoditi u oblasti borbe protiv korupcije. Očekuje se da Uprava za javne nabavke u saradnji sa Agencijom za borbu protiv korupcije, Republičkom komisijom za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki, Ministarstvom finansija, Ministarstvom privrede, Državnom revizorskom institucijom, Savetom za borbu protiv korupcije i Komisijom za zaštitu konkurencije započne da sprovodi Memorandum o saradnji od 15. 04. 2014. godine, a što bi trebalo da rezultira sprovođenjem odgovorajućih postupaka i izricanjem sankcija protiv odgovornih lica u slučajevima postojanja korupcije, odnosno nameštenih ponuda, restriktivnih sporazuma, davanja neopravdano niskih cena od strane ponuđača i sl.

I dalje postoji problem sa primenom instituta „neuobičajeno niska cena“. Naručilac ima diskreciono ovlašćenje da procenjuje da li je reč o neuobičajeno niskoj ceni, odnosno da li ponuđena cena odstupa u odnosu na tržišno uporedivu cenu i izaziva sumnju u mogućnost izvršenja javne nabavke u skladu sa ponuđenim uslovima. Nepostojanje jasnih kriterijuma po kojima bi naručilac bio u obavezi da zahteva detaljno obrazloženje svih ele-

menata ponuđene cene unosi neizvesnost u postupke javnih nabavki. Naručioci najčešće prihvataju niske cene opravdavajući svoje odluke potrebom da se uštede sredstva u budžetu i pravom ponuđača da ponudi nižu cenu, jer na taj način žele da steknu konkurentnu poziciju na tržištu. Ukoliko ostali ponuđači koji učestvuju u postupku javne nabavke posumnjaju da je ugovor dodeljen ponuđaču koji je dao neopravdano nisku cenu, mogu podneti zahtev za zaštitu prava Komisiji za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki. Stav Komisije je da naručilac ima diskreciono ovlašćenje da procenjuje da li je reč o neopravdano niskoj ceni i ista odbija zahteve za zaštitu prava. Komisija i nije ovlašćena da se upušta u osnovanost ovakvih zahteva, jer su stranke u postupcima za zaštitu prava Komisija, naručilac i podnosilac zahteva, a ne i ponuđač kome je dodeljen ugovor. Donošenje odluke od strane Komisije kojim bi odluka o dodeli ugovora bila poništena zbog neuobičajeno niske cene bi bila protivna načelu „čujmo i drugu stranu“, jer, u konkretnom slučaju, ponuđač kome je dodeljen ugovor ne bi imao mogućnost da se izjasni na navode podnosioca zahteva. Postavlja se pitanje da li Komisija ima kadrovske i tehničke kapacitete da izvrši kompleksne analize u cilju utvrđivanja činjenica. Uprava za javne nabavke i Komisija nemaju ovlašćenja da pokrenu odgovarajuće postupke radi poništaja odluke o dodeljivanju ugovora, tako da ponuđači, osim podnošenja krivičnih prijava, nemaju nikakva pravna sredstva radi zaštite njihovih interesa. Sadržina izveštaja koje naručioci dostavljaju Upravi je takvog kvaliteta da se iz njih ne može utvrditi da li naručilac zaista i sprovodi ugovor koji je zaključio sa ponuđačem za koga se sumnja da je dao neuobičajeno nisku cenu. Ostali ponuđači mogu da traže da im naručilac, u skladu sa Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, dostavi dokumenta koja se odnose na izvršenje zaključenog ugovora, ali je pitanje koja će dokumenta dobiti od naručioca.

Takođe se postavlja pitanje mehanizama za sprovođenje Zakona u slučaju izmene uslova za učešće u određenom postupku javne nabavke u odnosu na uslove iz konkursne dokumentacije iz prethodne godine. Ovde se

prvenstveno misli na izmenu posebnih uslova u vezi sa finansijskim pokazateljima poslovanja kod zaključivanja okvirnih sporazuma u slučaju javnih nabavki od izuzetnog državnog značaja. U konkretnom slučaju, zahtev za zaštitu prava zbog uslova iz tehničke dokumentacije nije delotvorni pravni lek.

Sa druge strane, poznato je da je neuobičajeno niska cena jedan od glavnih indikatora u proceni da li je reč o nameštaju javnih nabavki ili ne. Iz navedenih razloga bi bilo uputno da se Zakon u delu u kome se reguliše pitanje neuobičajeno niske cene što pre izmeni i utvrde kriterijumi kada je naručilac u obavezi da utvrđuje da li je reč o neuobičajeno niskoj ceni ili ne.

Zakon se selektivno primenjuje u delu kojim su regulisane centralizovane javne nabavke u oblasti nabavke lekova. Nije jasno da se centralizovane javne nabavke primenjuju na nabavku svih vrsta lekova, odnosno da li Republički fond za zdravstveno osiguranje sprovodi centralizovane javne nabavke za sve vrste lekova, ili za neke vrste lekova ove postupke sprovode bolnice.

Imajući u vidu činjenicu da Uprava za javne nabavke ima ograničene kapacitete, postavlja se pitanje da li će biti u stanju da kontroliše planove javnih nabavki i izmene ovih planova.

Najnovijim izmenama proširen je krug nabavki na koje se Zakon ne primenjuje, a koje se pored ostalih odnose na nabavku kredita, nabavku pravnih usluga, pribavljanje ili zakup zemljišta, postojećih zgrada ili druge nepokretne imovine i prava. Ovakvo proširenje nabavki na koje se Zakon ne primenjuje može dovesti do zloupotreba.

U skladu sa Zakonom naručilac može da pokrene postupak javne nabavke ako je nabavka predviđena u godišnjem planu javnih nabavki. Međutim, izmene Zakona uvode novinu kojom je ostavljena mogućnost zloupotrebe predviđajući da u izuzetnim slučajevima kada javnu nabavku nije moguće unapred planirati ili iz razloga hitnosti, naručilac može da pokrene postupak javne nabavke i ako nabavka nije predviđena planom javnih nabavki.

PREPORUKE SAVETA

- Sinhronizovano delovanje Uprave za javne nabavke i Agencije za borbu protiv korupcije u cilju sačinjavanja pri-

menjivog plana za borbu protiv korupcije.

- Proširenje administrativnih i stručnih kapaciteta Uprave za javne nabavke radi efikasne kontrole naručioca u pogledu planiranja i izvršenja javnih nabavki i sprečavanja korupcije.
- Izmena Zakona u delu kojim se reguliše neuobičajeno niska cena.
- Izmena Zakona na način da će se propisati obaveza naručilaca da interne planove i akte za borbu protiv korupcije dostavljaju Upravi za javne nabavke.
- Izmena Zakona u delu nadležnosti Uprave za javne nabavke i Komisije u slučajevima sumnje u postojanje namještenih javnih nabavki (mogućnost sprovođenja posebnih postupaka radi kontrole sprovođenja zaključenih ugovora i podnošenja predloga za utvrđivanje ništavosti ugovora o javnoj nabavci).
- Aktivna saradnja Uprave za javne nabavke, Ministarstva finansija i privrede, Agencije za borbu protiv korupcije, budžetske inspekcije i Državne revizorske institucije i Vlade Republike Srbije na sprovođenju Zakona o javnim nabavkama i Memoranduma o saradnji od 15. 04. 2014. godine.

JAVNO-PRIVATNO PARTNERSTVO

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Izmene Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama u cilju omogućavanja ugovornog JPP, odnosno realizacija projekata JPP bez osnivanja DPN, u skladu sa uporednim primerima (npr. Green Paper on public private partnerships and Community law on public contracts and concessions [COM (2004) 327 final]).	2013			√
Davanje odgovarajućih smernica od strane Komisije za JPP ili eventualnih izmena Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama u pogledu prava koje može biti merodavno za javni ugovor.	2013			√
Izmene Zakona o javnoj svojini kojima bi se omogućilo opterećenje nepokretnosti u javnoj svojini, kao i postupak prinudnog izvršenja nad tim nepokretnostima, a radi realizacije direktnog ugovora o finansiranju projekta JPP.	2013			√
Rad Komisije za JPP na donošenju valjanih modela javnog ugovora, odnosno direktnog ugovora o finansiranju.	2013			√
Rad Komisije za JPP na građenju kapaciteta potencijalnih javnih partnera za realizaciju projekata JPP, te razmene dobrih uporednih iskustava koje mogu pomoći boljoj realizaciji projekata JPP u Republici Srbiji.	2012		√	

STANJE

Usvajanjem Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama ("Službeni glasnik RS" br. 88/2011) krajem 2011. godine je ostvaren značajan pomak u pravnom okviru za javno-privatno partnerstvo (u daljem tekstu: JPP) i koncesije u Republici Srbiji, s obzirom na to da je on po prvi put regulisan na jedinstven način. Pored ovog zakona, u istom periodu su usvojeni i Zakon o komunalnim delatnostima ("Službeni glasnik RS" br. 88/2011) i Zakon o javnoj svojini ("Službeni glasnik RS" br. 72/2011, 88/2013 i 105/2014), dok je 2012. godine usvojen i Zakon o javnim nabavkama ("Službeni glasnik RS" br. 124/2012 i 14/2015), čime je pravni okvir za JPP i koncesije u Republici Srbiji u potpunosti izmenjen, uz znatan stepen međusobne usklađenosti ovih propisa.

Pored jasno uređenog postupka dodele javnih ugovora (ugovora o JPP sa ili bez elemenata koncesije) u Zakonu o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama, odnosno poveravanja obavljanja komunalne delatnosti u Zakonu o komunalnim delatnostima, među najznačajnijim novinama koje su doneli ovi zakoni u pogledu JPP se izdvaja definisanje načela za formiranje cena komunalnih usluga (čl. 25 Zakona o komunalnim delatnostima), te obrazovanje Komisije za javno-privatno partnerstvo (u daljem tekstu: Komisija za JPP). Odlukom o obrazovanju Komisije za javno-privatno partnerstvo ("Službeni glasnik RS" br. 13/2012,

108/2012, 44/2013, 64/2013, 104/2013, 115/2013, 20/2014 i 15/2015), Komisija za JPP je određena kao telo bez čijeg pozitivnog mišljenja nije moguće sprovesti nijedan projekat JPP, što znatno odstupa od njenih zakonom predviđenih nadležnosti.

Ipak, ove novine su tek počele značajnije da se primenjuju u praksi tokom 2014. i 2015. godine, dok postoje najave za još nekoliko većih projekata krajem 2015. i tokom 2016. godine, kao što su tretman i odlaganje otpada na deponiji u Vinči, obavljanje javnog gradskog prevoza u Beogradu i drugi. Do danas je, prema javno dostupnim podacima, Komisija za JPP odobrila 27 projekata.

Takođe je vredno pažnje pomenuti i donošenje Pravilnika o utvrđivanju modela ugovora o energetske usluge u primenu mera poboljšanja energetske efikasnosti kada su korisnici iz javnog sektora (ESCO ugovori) u maju 2015. godine sada omogućava početak razvoja tržišta energetske efikasnosti (a koje će se realizovati kroz JPP aranžmane) i postoje naznake da je nekoliko JPP projekata u vezi sa ESCO ugovorima u postupku pripreme u više opština u Srbiji.

POBOLJŠANJA

Zakonom o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama predviđeno je donošenje dva podzakonska akta koji

uređuju nadzor nad realizacijom javnih ugovora, kao i njihovu registraciju u Registru javnih ugovora. Pored toga, predviđeno je i donošenje value-for-money metodologije (u daljem tekstu: Metodologija) od strane Komisije za JPP.

Shodno tome, ali sa značajnim zakašnjenjem, u 2013. godini doneti su Uredba o nadzoru nad realizacijom javnih ugovora o javno-privatnom partnerstvu ("Službeni glasnik RS" br. 47/2013), Pravilnik o načinu vođenja i sadržini registra javnih ugovora ("Službeni glasnik RS" br. 57/2013 i 110/2013) i Metodologija.

Uredbom o nadzoru nad realizacijom javnih ugovora o javno-privatnom partnerstvu predviđaju se izuzetno široka ovlašćenja ministarstva nadležnog za poslove finansija (trenutno Ministarstva finansija), odnosno ekvivalentnog organa autonomne pokrajine, u pogledu predmeta nadzora. Takođe, predviđene su i obaveze javnog i privatnog partnera da sastavljaju izveštaj o realizaciji javnog ugovora (čiji je obrazac propisan uredbom), odnosno javnog partnera da taj izveštaj dostavlja nadležnom organu na svakih šest meseci. U slučaju da nadležni organ uoči nepravilnosti u realizaciji javnog ugovora, o tome sastavlja obaveštenje sa preporukama za otklanjanje tih nepravilnosti, po kom ugovorne strane (javni i privatni partner) moraju da postupe u roku od 15 dana od prijema. Posebno je bitno da se nepravilnostima smatra svako odstupanje od ugovorenih prava i obaveza javnog i privatnog partnera do kojeg je došlo u realizaciji javnog ugovora. Ostaje da se vidi u kojoj meri će nadležni organi koristiti ovako široku diskrecionu vlast prilikom vršenja nadzora nad realizacijom javnih ugovora.

Pravilnik o načinu vođenja i sadržini registra javnih ugovora je relativno jednostavan, jer propisuje obrasce i rokove za registraciju javnih ugovora i sadrži pravila administrativne prirode. Međutim, prvobitna odredba o pristupu javnom ugovoru u pravilniku je predviđala da slobodan pristup javnosti javnom ugovoru neće biti omogućen ako bi mogao bitno otežati ostvarenje ekonomskih interesa javnog i privatnog partnera. Ovu odredbu je kritikovao Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, koji je podneo zahtev za ocenu njene ustavnosti i zakonitosti pred Ustavnim sudom Republike Srbije. Ministarstvo finansija je u decembru 2013. godine uskladilo pravilnik sa zakonom, te je sada predviđeno da će se pristup javnom ugovoru i drugoj dokumentaciji iz zbirke isprava registra vršiti u

skladu sa zakonom kojim se uređuje slobodan pristup informacijama od javnog značaja, a da se pristup može ograničiti samo pod uslovima propisanim tim zakonom.

Pored normativne delatnosti, trebalo bi istaći i da je pokrenuta internet stranica Komisije za JPP u drugoj polovini 2012. godine (iako nema previše sadržaja), čime je rad Komisije za JPP konačno postao vidljiv široj javnosti.

Komisija za JPP je juna 2012. godine postala članica European PPP Expertise Centre (EPEC), koji okuplja tela nadležna za JPP u 39 država i funkcioniše uz podršku Evropske investicione banke, Evropske komisije i država članica i kandidata za članstvo u Evropskoj uniji. Članstvo u EPEC je od izuzetnog značaja za razvoj administrativnih kapaciteta Komisije za JPP, kao i za identifikaciju i implementaciju najboljih uporednih iskustava sa JPP.

Pored toga, krajem 2014. godine Vlada Republike Srbije donosi Strategiju razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period od 2014. do 2018. godine ("Službeni glasnik RS", br. 122/2014). Glavni cilj Strategije je nastavak reforme sistema javnih nabavki, a koji će se ostvarivati kroz izgradnju i razvoj jedinstvenog sistema javnih nabavki, jačanje konkurencije javnih nabavki, smanjivanje neregularnosti u sistemu javnih nabavki, jačanje postojećeg institucionalnog okvira, modernizaciju, povećanje ekonomičnosti i efikasnosti, promovisanje i podsticanje ekološkog i socijalnog aspekta javnih nabavki, učešća malih i srednjih kompanija, promociju inovativnog partnerstva, te potpunu harmonizaciju domaćih propisa sa propisima Evropske unije i njihovo puno sprovođenje u praksi.

PREOSTALI PROBLEMI

Registar javnih ugovora, koji bi trebalo da radi u okviru portala javnih nabavki kao potportal, još uvek ne postoji, iako je u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama počeo da radi novi portal javnih nabavki.

Potrebna je i dodatna aktivnost Komisije za JPP u pravcu donošenja modela javnog ugovora i direktnog ugovora (ugovora koji se može zaključiti između finansijera projekta JPP i privatnog partnera), kako bi se potencijalnim partnerima olakšala realizacija projekata JPP.

Konačno, u pogledu problema koji se mogu javiti u praksi, kao potencijalno najznačajniji se izdvajaju:

- Član 15. Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama predviđa, iako se može i suprotno argumentovati, da je za realizaciju projekta JPP obavezno osnivanje društva posebne namene (u daljem tekstu: DPN) koje osnivaju privatni i javni partner, iako je u uporednoj praksi uobičajeno da se projekat JPP može realizovati i bez osnivanja posebnog društva (tzv. ugovorno JPP, koje bez dalje normativne razrade prepoznaje i Zakon o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama u članu 8.) Obaveznost osnivanja DPN radi realizacije projekata JPP stvara dodatne troškove za potencijalne privatne partnere i dodatno komplikuje već dovoljno kompleksnu proceduru;
- Neusklađenost unutar člana 46. Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama iz koga se ne može nedvosmisleno zaključiti da li za javni ugovor može biti merodavno strano pravo, što je od posebnog značaja za strane investitore;
- Ograničenja iz članova 16. i 17. Zakona o javnoj svojini, koji propisuju da se na nepokretnostima u javnoj svojini koje, u celini ili delimično, koriste organi Republike Srbije, autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave za ostvarivanje njihovih prava i dužnosti ne može sprovesti prinudno izvršenje, niti se može zasnovati hipoteka ili drugo sredstvo stvarnog obezbeđenja. Ovako široko postavljenom definicijom se obesmišljavaju, za potencijalne finansijere inače izuzetno povoljne, odredbe o finansiranju javnih ugovora iz Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama, koje upućuju na shodnu primenu zakona kojim se uređuje javna svojina, s obzirom na to da se praktično nijedna nepokretnost u javnoj svojini ne može opteretiti, niti se na njoj finansijer može izvršavati.

PREPORUKE SAVETA

- Izmene Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama u cilju omogućavanja ugovornog JPP, odnosno realizacija projekata JPP bez osnivanja DPN, u skladu sa uporednim primerima (npr. Green Paper on public private partnerships and Community law on public contracts and concessions [COM (2004) 327 final]).
- Davanje odgovarajućih smernica od strane Komisije za JPP ili eventualnih izmena Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama u pogledu prava koje može biti merodavno za javni ugovor.
- Izmene Zakona o javnoj svojini kojima bi se omogućilo opterećenje nepokretnosti u javnoj svojini, kao i postupak prinudnog izvršenja nad tim nepokretnostima, a radi realizacije direktnog ugovora o finansiranju projekta JPP.
- Rad Komisije za JPP na donošenju valjanih modela javnog ugovora, odnosno direktnog ugovora o finansiranju.
- Rad Komisije za JPP na građenju kapaciteta potencijalnih javnih partnera za realizaciju projekata JPP, te razmene dobrih uporednih iskustava koje mogu pomoći boljoj realizaciji projekata JPP u Republici Srbiji.

TRGOVINA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Posvetiti pažnju podzakonskim aktima, budući da njihov nedostatak stvara brojne praktične probleme u oblasti trgovine.	2011			✓
Potrebno je dalje usklađivanje sa propisima EU.	2012		✓	
Obezbeđivanje obuke u okviru državnih organa u pogledu primene propisa u praksi.	2012			✓
Pojednostavljenje uvoznih procedura.	2012			✓
Omogućavanje izvoza zbirnih pošiljki iz registrovanih objekata trgovaca.	2013			✓
Obezbeđivanje jasnih smernica u pogledu sadržaja dokumenata koji prate robu.	2012			✓
Donošenje posebnih propisa za privatne brendova proizvoda.	2012		✓	
Omogućavanje harmonizacije kroz polise, standarde i uputstva.	2012			✓
Ograničenje preduzetništva i ograničenje prodaje određenih proizvoda treba da bude uvedeno isključivo zakonom.	2012		✓	
Zauzimanje jedinstvenog stava po pitanju tumačenja propisa.	2012			✓

STANJE

S obzirom na činjenicu da Zakon o trgovini uređuje celokupan promet i ponašanje učesnika u prometu, on zauzima centralno mesto među propisima koji uređuju promet robe i usluga. Donošenjem izmena i dopuna Zakona o trgovini Republike Srbije („Službeni glasnik RS“ 53/2010 i 10/2013), ova oblast unapređena je početkom 2013. godine. Unapređenje do kog je došlo u domenu Zakona o trgovini, praćeno je izmenama i drugih propisa koji se primenjuju u trgovini krajem 2013. godine i u prvoj polovini 2014. godine, a, pre svega, tu mislimo na Zakon o elektronskoj trgovini i Zakon o zaštiti potrošača. Na taj način postignuto je pojednostavljenje propisa i data osnova za rešenje određenih problema iz prošlosti. No, subjekti koji ove propise primenjuju, bilo oni koji ih primenjuju svakodnevno u svom poslovanju - trgovci, bilo oni koji istupaju na suprotnoj strani kao subjekti kontrole - pre svega inspeksijski organi i dalje se suočavaju sa određenim praktičnim problemima. Osnovni problem koji je nasleđen iz prethodnog perioda i dalje predstavlja odsustvo podzakonskih akata koji bi dali smernice za primenu propisa, odnosno postojanje podzakonskih akata koji nisu išli u korak sa izmenama propisa, čime se onemogućava dosledno sprovođenje propisa u praksi. No, to posebno i ne čudi, jer je pravilo da je u zemljama u tranziciji najveći problem izgradnja moderne strukture tržišta i trgovine, jer to izaziva i najveće otpore.

Iskustvo Srbije, takođe, potvrđuje isto pravilo, jer se u zemlji sporo gradi moderna struktura tržišta i trgovine, a posebno je nedostajuća institucionalna podregulativa.

Izdvojilićemo samo neke od konkretnih problema sa kojima se trgovci susreću u poslovanju, kada je reč o primeni relevantnih propisa iz ove oblasti.

U pogledu uvoza namirnica životinjskog porekla (pre svega mesa/proizvoda od mesa, ribe/proizvoda od ribe), još u prvoj fazi uvozne aktivnosti susrećemo se sa problemom neusklađenosti sertifikata većine zemalja Evropske unije (EU), kao što je to slučaj sa Belgijom i Grčkom, u odnosu na sertifikate koji se za određene grupe proizvoda zahtevaju u Srbiji. Takva, naizgled mala, manjkavost ponekad onemogućava uvoz ove vrste proizvoda. Veterinarski sertifikati su usaglašeni za određene kategorije proizvoda, međutim, praktičan problem predstavlja nedostupnost tih usaglašanih sertifikata, odnosno forme tih sertifikata. Naime, jednostavno i efikasno rešenje bilo bi to da se, pre svega, postave obrasci na internet stranici nadležnog ministarstva, odakle bi ga mogli preuzimati svi subjekti kojima bi ovaj obrazac bio potreban.

Ako ostavimo po strani prethodno navedeni problem, štaviše i u njegovom odsustvu (ako su in concreto sertifikati odgovarajući), sledeći kamen spoticanja javlja se po pitanju

podataka koji moraju biti navedeni na proizvodu, odnosno njegovom pakovanju (tzv. kompozitni/mešoviti proizvodi). Naime, shodno propisima Srbije, pakovanja, između ostalog, obavezno moraju sadržati podatak o veterinarskom kontrolnom broju i proizvođaču. U odsustvu navedenih podataka, isti se moraju dodati na ambalaži artikla pre planiranog prelaska granice. Ovaj naizgled jednostavno rešiv problem u praksi izgleda potpuno drugačije: usporava i otežava uvoz idući dotle da ga ponekad u potpunosti onemogućava i obesmišljava (primer je uvoz vina, gde je postupak pribavljanja veterinarskih brojeva izuzetno dug). Problema ne bi bilo da propisi EU takođe predviđaju obavezu obezbeđivanja ovog podatka, međutim, najčešće nije tako. Pored toga, važno je istaći da se ovaj problem ne ograničava samo na promet hranom, već se javlja i u drugim oblastima trgovine.

Sama procedura koja se odnosi na uvoz komplikovana je i opterećena formalnostima. Ova procedura traje suviše dugo (u proseku i dalje traje od 10 do 15 dana). Taj period je veoma problematičan, posebno kada je reč o artiklima ograničenog roka trajanja. Procedura je ista čak i ako isti uvoznik u kratkim vremenskim intervalima (npr. svake nedelje) uvozi iste proizvode, proizvedene na isti način od strane istog proizvođača. Rešenje koje bi nudilo određeni stepen fleksibilnosti, omogućavanje analize rizika za manji broj uvoza, odnosno izdavanje dozvole za promet pre dobijanja rezultata analiza, predstavljalo bi značajan korak napred.

Pored navedenog, svaki artikal mora proći laboratorijsku analizu i svrstavanje u određenu kategoriju shodno važećim pravilnicima o kvalitetu proizvoda. Međutim, ukoliko je proizvod takvog sastava da se po svojim karakteristikama ne može svrstati ni u jednu od kategorija koju poznaje konkretan pravilnik (iako se npr. nesmetano prodaje na teritoriji EU - npr. prisustvo višeg procenta kadmijuma kod tamnih čokolada, razni aditivi čija je upotreba dozvoljena u EU, itd.) biće zabranjeno stavljanje tog artikla u prodaju. U toj situaciji, uvoznik je doveden u bezizlazan položaj - poručena roba ostaje zarobljena, ne može se uvesti, niti je moguć povraćaj dobavljaču. Još jednu varijaciju ovog problema predstavljaju nejasni kriterijumi koji robu opredeljuju kao robu životinjskog porekla, ili robu mešovitog porekla, od čega zavisi i pitanje neophodnosti pribavljanja dozvole za uvoz. Tamo gde je jasno da je potrebna dozvola za uvoz određene robe, neophodno je učiniti dodatni korak ka pojednostavljenju procesa, što bi dovelo do istovremenog rasterećenja na strani državne uprave, a to je produženje trajanja izdatih dozvola, uz odgovarajuće srazmerno povećanje iznosa taksi.

Pored toga, izmene Zakona o trgovini su ovlastile lokalne vlasti da odlučuju o radnom vremenu trgovaca na njenoj teritoriji i da ograniče vreme za prodaju određenih proizvoda čija potrošnja može da utiče na javni red (zabrana prodaje alkoholnih pića). Ova odredba ograničava ustavnu slobodu preduzetništva i diskriminiše prodaju određenih proizvoda bez odgovarajućeg razloga i bez Zakonom predviđenih okvira, te stoga može dovesti do diskrecionog postupanja lokalnih vlasti.

Postoje i druge razlike u pogledu zahteva propisa koji važe u našoj zemlji u odnosu na propise i uslove koje traže zemlje EU, kao što je to slučaj sa navođenjem okvirnog roka trajanja proizvoda, (rok do kog je proizvod upotrebljiv po otvaranju originalne ambalaže), u odnosu na precizan rok trajanja koji shodno našim propisima mora biti naveden zaključno sa poslednjim danom, tj. tačnim datumom do kog je proizvod upotrebljiv. Dalje, odredbe koje se odnose na međunarodne platne transakcije se takođe razlikuju, u smislu da je za ove transakcije obavezan preduslov postojanje ugovora između rezidentne kompanije koja treba da izvrši plaćanje i nerezidentne kompanije, koja prima uplatu. To su neke od razlika koje usporavaju, opterećuju, a ponekad u potpunosti koče obavljanje delatnosti trgovine sa elementom inostranosti.

U domenu izvoza domaćih proizvoda, a na čije unapređenje bi trebalo da je stavljen akcenat kad je reč o podsticaju razvoja domaće privrede, susrećemo se sa određenim apsurdom. Naime, u praksi nije moguće organizovati zbirnu pošiljku koju bi sačinjavale namirnice životinjskog porekla proizvedene od raznih domaćih proizvođača, čak i ukoliko bi ovakva pošiljka išla iz magacina trgovca koji je registrovan za izvoz i koji je pod nadzorom nadležnog veterinarskog inspektora. Ovom prilikom napominjemo da je opisana aktivnost bila nesmetano izvodljiva u prošlosti do polovine 2010. godine, tačnije do stupanja na snagu izmena i dopuna važećeg Zakona o veterinarstvu. U prilog nelogičnosti opisane situacije govori i činjenica da je na opisani način moguće nesmetano i potpuno zakonito izvoziti proizvode koje je trgovac uvezao u našu zemlju (tzv. 'reeksport'). Ovaj problem predugo stoji nerešen, posebno imajući u vidu značaj ovog pitanja i unapređenje do kog bi dovelo njegovo rešavanje za male domaće proizvođače.

Početkom oktobra 2013. godine, donet je novi Pravilnik o deklarisanju, označavanju i reklamiranju hrane („Službeni glasnik RS“, br. 85/2013), koji je počeo da se primenjuje od januara 2014. godine. Novi Pravilnik se detaljnije i opširnije bavi, ne samo deklarisanjem i označavanjem, nego i reklami-

ranjem i to ne samo upakovanih namirnica, već hrane uopšteno. Tu, međutim, postoje podeljena tumačenja po pitanju prelaznog roka za početak njegove primene, u odnosu na proizvode čija je ambalaža originalnog pakovanja proizvedena do dana stupanja na snagu tog Pravilnika, budući da je relevantna prelazna odredba nedovoljno precizna.

POBOLJŠANJA

Važeći Zakon o trgovini u našu zakonsku regulativu po prvi put uvodi kategoriju proizvoda privatne robne marke. To nije učinjeno eksplicitno, ali je isto omogućeno - proširenjem definicije proizvođača. Navođenjem da je proizvođač pravno lice, preduzetnik ili fizičko lice koje izrađuje proizvod ili se u tom svojstvu predstavlja stavljanjem na proizvod svog poslovnog imena, imena ili naziva, žiga, ili druge prepoznatljive oznake ili načina, faktički je omogućeno da se trgovac smatra proizvođačem proizvoda koje stavlja u promet pod svojom robnom markom, stavljanjem svog naziva ili žiga.

Unapređenje poslovanja se ogleda i kroz omogućavanje transporta robe praćene samo ispravama koje su u neposrednoj vezi sa prevozom, čime se doprinosi pojednostavljenju u ovom segmentu poslovanja i uštedi određenih troškova. Nadamo se konkretizaciji primene ove odredbe u skorije vreme, budući da je neophodno predmetno pitanje razraditi pratećim pozakonskim propisima čije se donošenje očekuje.

Određena poboljšanja su učinjena i u oblasti prodajnih podsticaja. Naime, više nije neophodno da se ističe period važenja prethodne cene artikla.

Ukinuta je obaveza izrade studije uticaja, kao i Centar za razvoj trgovine, koji više ne postoji. Nadležnosti Centra koje su se odnosile na praćenje trgovine i tržišta, prenete su na nadležno Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija.

Subjektima poslovanja na raspolaganju je poseban institut tužba zbog nepoštene tržišne utakmice (nelojalne konkurencije), što uliva dodatnu pravnu sigurnost. U tom smislu pravni subjekti čiji je poslovni ugled narušen npr. iznošenjem navoda koji su neistiniti i koji mogu naškoditi njegovom poslovanju, imaju pravo da ovom tužbom zahtevaju naknadu kako materijalne, tako i nematerijalne štete, kao i da zahteva utvrđivanje radnje nepoštene tržišne utakmice, zabranu njenog daljeg vršenja i otklanjanje nastalih posledica. Posebno je značajno istaći da je sve do donošenja Zakona o trgovini, sudska praksa bila na stanovištu

da privredni subjekti, odnosno pravna lica kao oštećeni u slučaju povrede poslovnog ugleda mogu zahtevati samo naknadu materijalne štete, jer je nematerijalna šteta satisfakcija koja se daje samo oštećenom fizičkom licu za štetu koju pretrpi na svom nematerijalnom dobru, te da se ista ne može vezivati za slučaj povrede ugleda pravnog lica. Nakon donošenja Zakona o trgovini, ova sporna situacija izričito je regulisana, te zakon predviđa da će sud dosuditi pravičnu novčanu naknadu nematerijalne štete oštećenom trgovcu, ako nađe da okolnosti slučaja to opravdavaju.

Jasno je da postoji tendencija omogućavanja slobodne i nesmetane trgovine i davanja podsticaja njenom razvoju. Opisanim izmenama u oblasti Zakona o trgovini svakako je učinjen ozbiljan pomak u tom smislu.

Jedan od značajnih pomaka koji se odigrao u aprilu 2015. godine predstavlja donošenje Zakona o inspekcijском nadzoru. Do donošenja ovog zakona materija pojedinih oblasti inspekcijского nadzora bila je rasuta u oko 1.000 zakona, uredbi, pravilnika i drugih podzakonskih propisa, što je neretko dovodilo do neusklađenosti i koliziji pravnih normi i do različitog postupanja u istim ili sličnim situacijama. Veliki broj inspekcija je čak odricao svoju nadležnost zbog toga što podela njihovih poslova nije bila izričito i potpuno regulisana. Ovakva pravna nesigurnost omogućavala je cvetanje sive ekonomije, poslovanja bez dozvole i ilegalnog/neregulisanog rada, što je opet imalo veliki negativni uticaj na javni budžet i samim tim i na celokupnu privredu zemlje. Donošenjem krovnog zakona u ovoj materiji, ustanovljava se koordinacija inspekcijского nadzora i međusobna saradnja inspekcija, kao i saradnja inspekcija i drugih državnih organa i subjekata iz privatnog sektora, čime bi trebalo da se eliminiše ili bitno umanjí arbitrnost, neujednačenost, samovolja, koruptivnost i druge moguće zloupotrebe, odnosno od kojeg se očekuje da će ustanoviti efikasne mehanizme suzbijanja sive ekonomije i uspostavljanje pravna sigurnost u značajnoj meri.

PREOSTALI PROBLEMI

Uklanjanje nedostataka koji se odnose na uvoz proizvoda, bliže opisanih u okviru odeljka Stanje, omogućilo bi efikasnost i brzinu, uštedu vremena i novca kako privrednicima, tako i državi. Dovoljan iskorak predstavljalo bi omogućavanje da proizvodi pređu granicu bez navedenih podataka (veterinarski kontrolni broj i podatke o proizvođaču), pod uslovom da se deklaracije koje sadrže sve podatke, uključujući i napred navedene, obezbede po uvozu tih artikala,

a svakako pre dobijanja odobrenja za njihovo stavljanje u prodaju. Takođe, prilikom uvoza postavlja se pitanje opravdanosti broja uzetih uzoraka, gde bi bilo korisno definisati učestalost uzorkovanja, u odnosu na konkretni proizvod u definisanom vremenskom periodu. Iako su carinski organi koji treba da definišu/predlože uslove za predmetnu proceduru, njihovo definisanje ima značajan uticaj na trgovinu i promet robe. Pored toga, ako se pakovanje otvori radi uzorkovanja, primalac robe ovakvu isporuku deklarise kao oštećenu robu, što prouzrokuje dalje negativne efekte.

Jedna od inicijativa koja je upućena zakonodavcima odnosi se na tzv. priznavanje dokumenata (strane laboratorije, izveštaji sa testiranja, sertifikati i izjave o usaglašenosti), ali problem se sastoji u tome što je broj saradnika između EU i Srbije u ovoj oblasti suviše mali da bi pokrio sve potrebe tako široke oblasti, kao što je trgovina. U oblasti trgovine nameštajem (opremanjem domova), npr. postoji samo jedna laboratorija koja može obaviti ove analize, a koja ne priznaje stranu dokumentaciju.

Pronalaženje jednostavnih rešenja u cilju prevazilaženja eventualnih razlika u praktičnim rešenjima Srbije i susednih zemalja u regionu može biti učinjeno putem zaključivanja bilateralnih sporazuma na nivou relevantnih državnih institucija (Ministarstva), ili izdavanjem odgovarajućih uputstava od strane istih organa.

Na kraju, ali ne i najmanje važno, moramo istaći da je nedovoljno urađeno na polju konkretizacije Zakona kroz podzakonsku regulativu, kako bi se omogućila njegova primena, dale jasne smernice i za državne organe i za privrednike, a time i obezbedila pravna sigurnost u ovoj oblasti. S tim u vezi, dolazi se do situacije da u različitim delovima zemlje inspeksijske službe primenjuju različite kriterijume u kontrolisanju i kažnjavanju trgovaca, jer ne postoji ujednačenost tumačenja propisa. Novodoneti Zakon o inspeksijskom nadzoru bi u mnogome trebalo da reši ovaj problem, ali s obzirom da je početak njegove kompletne primene odložen za 30. april 2016. godine, pravi efekat ovog zakona tek ostaje da se vidi.

PREPORUKE SAVETA

- Posvetiti pažnju podzakonskim aktima budući da njihov nedostatak stvara brojne praktične probleme u oblasti trgovine.
- Potrebno je dalje usklađivanje sa propisima EU.
- Obezbeđivanje obuke u okviru državnih organa u pogledu primene propisa u praksi.
- Pojednostavljenje uvoznih procedura.
- Omogućavanje izvoza zbirnih pošiljki iz registrovanih objekata trgovaca.
- Obezbeđivanje jasnih smernica u pogledu sadržaja dokumenata koji prate robu.
- Donošenje posebnih propisa za proizvode privatne marke.
- Omogućavanje harmonizacije kroz polise, standarde i uputstva.
- Ograničenje preduzetništva i ograničenje prodaje određenih proizvoda treba da bude uvedeno isključivo Zakonom.
- Zauzimanje jedinstvenog stava po pitanju tumačenja propisa.

BORBA PROTIV NEDOZVOLJENE TRGOVINE I INSPEKCIJSKI NADZOR

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Prepoznavanje težih oblika nelegalne trgovine kao organizovanog kriminala i/ili uvođenje posebno nadležnih tužilaca i policijskih službenika (npr. ponovno uspostavljanje Odeljenja za suzbijanje krijumčarenja) koji bi bili zaduženi za procesuiranje slučajeva povezanih sa nelegalnom trgovinom.	2014		√	
Raspoređivanje odgovarajućih materijalnih i finansijskih sredstava organima nadležnim za kontrolu primene propisa.	2014			√
Unapređenje saradnje između privatnog i javnog sektora u borbi protiv nelegalne trgovine uspostavljanjem sistema za praćenje rezultata i imenovanjem odgovorne kontakt osobe koja bi u ime Vlade bila zadužena za praćenje aktivnosti u borbi protiv nelegalne trgovine.	2014		√	
Uspostavljanje sistema procene rizika i pripreme sveobuhvatnog plana kontrole za grane privrede za koje je procenjeno da postoji povećan rizik od pojave nelegalne trgovine.	2014			√
Davanje ovlašćenja širem krugu inspekcija da zaplene proizvode koji su predmet nelegalne trgovine i da kažnjavaju prestupnike na licu mesta.	2014		√	
Usvajanje po ubrzanom postupku Zakona o inspekcijskom nadzoru koji bi regulisao centralizovanu koordinaciju inspekcija, a nakon sveobuhvatne, ali efikasno vođene javne rasprave.	2014	√		
Osnivanje stalnog tela Sekretarijata za inspekcije u sastavu Vlade RS sa jasnim ovlašćenjima: donošenje obavezujućih akata za inspekcije, formiranje radne grupe sastavljene od relevantnih inspekcija koje koordiniraju konkretnim aktivnostima od zajedničke nadležnosti, rešavanje sukoba nadležnosti inspekcija, odobravanje planova rada i obuka inspekcija i predlaganje Vladi RS raspodelu sredstava za inspekcije prema prioritetima u skladu sa analizama rizika.	2014		√	
Adekvatna i pravovremena edukacija inspektora sa ciljem da se sve odredbe zakona ispravno i ujednačeno primenjuju.	2013		√	
Veća koordinacija i povezanost različitih inspekcija sa ciljem brže reakcije i efikasnijeg adresiranja problema sa kojima se privreda suočava (siva ekonomija, preplitanje nadležnosti inspekcijskih službi, definisanje polja bez nadležnosti i odgovornih službi, prebacivanje nadležnosti na druge inspekcije i slično).	2013		√	
Regulisanje sistema merenja učinka i davanja podsticaja za službenike u čijoj je nadležnosti borba protiv nelegalne trgovine.	2014			√
Propisivanje obaveze da se sprovodi analiza uticaja regulatornih promena tako što bi svaka promena propisa morala da obuhvati procenu potencijalnih efekata takvih promena na nelegalnu trgovinu.	2014			√
Uspostavljanje Akcizne inspekcije koja bi bila specijalizovana za analizu i praćenje primene propisa u vezi sa uvozom, proizvodnjom i prometom akciznih dobara.	2014			√
Unapređenje zakonskog okvira sa ciljem proširenja ovlašćenja, nadležnosti i mera koje stoje na raspolaganju nadležnim organima, kao i jačanje kaznene politike, uključujući tu i povećanje iznosa novčanih kazni.	2014		√	
Izmeniti tretman za lica koja obavljaju nezakonitu trgovinu u okviru Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji u vezi sa rokovima za plaćanje, povratom zaplenjenih dobara itd. i uvesti mogućnost zaplene proizvoda napravljenih od nelegalno nabavljenih dobara i delova i opreme koji se koriste za takvu proizvodnju.	2014			√

STANJE

Gotovo da ne postoji kompanija u Srbiji čije poslovanje nije ugroženo sivom ekonomijom ako se ima u vidu njen obim od preko 30% vrednosti BDP-a, što se naročito odnosi na sektor robe široke potrošnje. U ekonomskom smislu, nelegalna trgovina predstavlja najrazorniji aspekt sive ekonomije i jedan je od ključnih faktora koji onemogućavaju poboljšanje investicione klime u Srbiji. Usled odsustva konsolidovane primene propisa i istovremeno opadajuće kupovne moći stanovništva, u predstojećem periodu realno je očekivati dalje jačanje podsticaja za nelegalnu trgovinu.

Kada je reč o pravnom sistemu, važno je naglasiti da nadležne inspekcije često nemaju jasnu podelu odgovornosti i nisu koordinirane usled nepostojanja odgovarajuće normative. Predstojeći period implementacije Zakona o inspekcijском nadzoru biće u tom smislu ključan za otklanjanje ovih nedostataka. Određeni oblici nelegalne trgovine ne mogu se efikasno kontrolisati s obzirom na to da nadležna tela nemaju potrebna ovlašćenja (npr. prodaja preko interneta, ograničena ovlašćenja za zaplenu robe koja je predmet nelegalne trgovine i za kažnjavanje na licu mesta), dok u velikom broju slučajeva podnete prijave tužilaštvo i sudovi ne obrade. Uprkos očiglednoj potrebi za unapređenjem rešenja sadržanim u pozitivnim propisima, jasno je da je glavni problem i dalje nedovoljan nivo kontrole primene postojećih propisa i nedovoljno korišćenje ovlašćenja koja su tim propisima data nadležnim organima.

POBOLJŠANJA

Kao jedan od glavnih napredaka u oblasti borbe protiv nedozvoljene trgovine potrebno je istaći usvajanje Zakona o inspekcijском nadzoru u aprilu 2015. godine. Primetan je porast kontrola i značajnih zaplana na terenu, međutim, to je i dalje nedovoljno da bi se postiglo stabilno poslovno okruženje i da bi se pokrio gubitak u budžetu prouzrokovani nelegalnom trgovinom. Činjenica da je Vlada osnovala posebne mešovite radne grupe za borbu protiv određenih aspekata nelegalne trgovine (npr. nelegalna trgovina duvanom) svakako je doprinela pozitivnim kretanjima.

Smanjenje stepena sive ekonomije navodi se kao jedan od glavnih razloga poboljšanja naplate PDV-a i akciza, što je, prema objavama Ministarstva finansija, posledično dovelo do više nego dvostruko većeg iznosa prikupljenih javnih prihoda u prvom kvartalu tekuće godine. MUP je formirao Odsek za suzbijanje nelegalnog prometa akciznih proizvoda u okviru Uprave kriminalističke policije i time i

formalno opredelio stalni tim koji se bavi nedozvoljenom trgovinom u ovoj oblasti.

PREOSTALI PROBLEMI

Usled neodgovarajuće kontrole primene propisa i opadajuće kupovne moći stanovništva pritisci koji vode ka daljoj ekspanziji nelegalne trgovine moraju se ozbiljno razmotriti, pogotovo ako se uzme u obzir da je percepcija rizika bavljenja nelegalnom trgovinom i dalje znatno ispod nivoa zarade za koju počinio očekuju da mogu da je ostvare. U cilju smanjenja zaostatka nivoa propisanih kazni u odnosu na mogućnosti ostvarenja zarade kroz nelegalne kanale neophodna je stroža kaznena politika. Takva politika, međutim, neće imati nikakvog efekta ukoliko joj se ne pridržavaju tužilaštva i sudovi. Trenutno se pred nadležnim sudovima procesuiraju neproporcionalno mali broj slučajeva nelegalne trgovine i uz minimalne kazne u najvećem broju slučajeva. Uz to treba dodati da se takvi slučajevi najčešće karakterišu kao prekršaji, iako postoji osnov da se kvalifikuju kao krivična dela. Takvo postupanje šalje pogrešnu poruku potencijalnim prekršiocima i dodatno podstiče nelegalnu trgovinu. Takođe, ne postoji usklađenost baza podataka između podnosilaca prijavi i sudova i tužilaštva, te se ni efikasnost procesuiranja ne može pratiti na odgovarajući način.

Organi nadležni za kontrolu primena zakona ne poseduju potrebne resurse za sistematsku borbu protiv nelegalne trgovine, iako njihov angažman upravo ima za cilj da zaštiti budžetske prihode.

Dodatno, inspekcijски organi nemaju dovoljno kapaciteta za skladištenje oduzete robe, što dovodi do ograničavajućih okolnosti u njihovom postupanju.

Do usaglašavanja posebnih zakona sa Zakonom o inspekcijском nadzoru problemi preklapanja nadležnosti, odnosno nejasnoće u pogledu toga koja je inspekcija nadležna u konkretnom slučaju imaće kao i do sada negativan uticaj, kako na rad inspekcija, tako i na subjekte kontrole. Takođe, nizak nivo koordinacije inspekcija i primene novih rešenja iz zakona je očekivan do donošenja prvih uputstava i smernica Koordinacione komisije uspostavljene zakonom, te su u tom smislu blagovremeno formiranje i početak rada ovog organa neophodni preduslovi za poboljšanje efikasnosti inspekcijског nadzora i unapređenje poslovnog ambijenta.

Zakon o poreskom postupku i poreskoj administraciji i dalje predviđa rok od 45 dana za plaćanje poreskih obaveza za

lica koja obavljaju nezakonite radnje, dok je pomenuti rok za lica koja pogrešno obračunaju porez, a koja inače posluju u skladu sa Zakonom, 15 dana. Primenom ovakvog rešenja Zakon zapravo 'nagrađuje' lica koja posluju nezakonito dužim rokovima plaćanja. Takođe, kada lice koje posluje nezakonito izvrši plaćanje u roku od 45 dana ono ima pravo na povrat zaplenjenih dobara, što je još jedan podsticaj za

nastavak nelegalnog poslovanja.

Postojeći propisi takođe u značajnoj meri onemogućavaju dodatno stimulisanje službenika angažovanih u organima nadležnim za kontrolu primene propisa za rezultate u borbi protiv nelegalne trgovine i zaštiti javnih prihoda.

PREPORUKE SAVETA

- Specijalizacija nadležnih tužilaca za procesuiranje slučajeva povezanih sa nelegalnom trgovinom, odnosno prirednim kriminalom.
- Priprema i blagovremeno stupanje na snagu izmena sektorskih zakona kako bi se oni uskladili sa okvirom predviđenim Zakonom o inspekcijском nadzoru.
- Obezbeđivanje neophodnih materijalnih resursa organima nadležnim za kontrolu primene propisa.
- Uspostavljanje sistema procene rizika i pripreme sveobuhvatnog plana kontrole za grane privrede za koje je procenjeno da postoji povećan rizik od pojave nelegalne trgovine.
- Regulisanje sistema merenja učinka i davanja podsticaja za službenike u čijoj je nadležnosti borba protiv nelegalne trgovine.
- Unapređenje kapaciteta javne uprave u oblasti kontrole primene propisa premeštanjem viška administrativnog osoblja u organe zadužene za ovu kontrolu i dalja stručna specijalizacija tog osoblja.
- Uvođenje integrisane kontrole graničnih prelaza od strane svih nadležnih službi, a u cilju sprečavanja ilegalnog prelaska robe preko granice na teritoriju Srbije i njene dalje distribucije kroz sive tokove.
- Propisivanje obaveze da se sprovedi analiza uticaja regulatornih promena tako što bi svaka promena propisa morala da obuhvati procenu potencijalnih efekata takvih promena na nelegalnu trgovinu.
- U okviru Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji izmeniti tretman za lica koja obavljaju nezakonitu trgovinu u vezi sa rokovima za plaćanje, povratom zaplenjenih dobara itd. i uvesti mogućnost zaplene proizvoda napravljenih od nelegalno nabavljenih dobara i delova i opreme koji se koriste za takvu proizvodnju.
- Povećanje efikasnosti procesuiranja postupaka u vezi sa nedozvoljenom trgovinom pred pravosudnim organima i izricanje zakonima propisanih kazni za subjekte uključene u nedozvoljenu trgovinu, čime se postiže i svrha preventivnog delovanja na ostale učesnike na tržištu.
- Uskladiti načine vođenja baza podataka između podnosilaca prijava i sudova i tužilaštava da bi se na odgovarajući način pratila efikasnost procesuiranja prijava.
- Neophodno je propisati Pravilnik o načinu i uslovima prodaje, ustupanja bez naknade i uništavanja robe, čije je donošenje propisano u članu 65. Zakona o trgovini („Službeni glasnik RS", broj 53/10 i 10/13), a Savet stranih investitora je spreman da pruži ekspertsku podršku u procesu donošenja ovog Pravilnika.

CARINE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Povećanje efikasnosti na svim nivoima administracije, naročito u smislu rešavanja po žalbama carinskih obveznika.	2011			✓
Donošenje podzakonskih akata kako bi se omogućila odgovarajuća primena zakona i umanjile nejasnoće u tumačenju.	2009		✓	
Unapređenje ili zamena IT sistema (ISCS) Uprave carine.	2011			✓
Ne liberalizovati dalje trgovinu bez saglasnosti industrije i proceni pozitivnog uticaja na relevantan sektor.	2012			✓
Kontinuirana edukacija i obuka carinskih službenika.	2010			✓
Bolji online sistem informacija i uvođenje online usluga u okviru carinskih postupaka.	2011		✓	
Eliminisanje papirne dokumentacije i prelazak na dostupna elektronska rešenja.	2012		✓	
Povećanje efikasnosti rešavanja zahteva koji se nalaze u upravno-pravnom postupku.	2013			✓
Izmena datuma izdavanja carinskog računa - preporuka je da to bude datum konačnog carinjenja robe, a ne datum prihvatanja deklaracije.	2013			✓

Pravni okvir za regulisanje carinskih postupaka je Carinski zakon („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 18/2010), Zakon o carinskoj tarifi („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 62/2005, 61/2007 i 5/2009) sa pratećim podzakonskim aktima kao i ugovori o slobodnoj trgovini.

STANJE

Carinski zakon

Carinski zakon je stupio na snagu 3. aprila 2010. godine i reguliše carinske postupke, dok je organizacija carinske administracije još uvek regulisana odredbama starog Carinskog zakona („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 73/2003, 61/2005, 85/2005, 62/2006, 63/2006, 9/2010 i 18/2010).

On je u suštini tekst prethodnog Carinskog zakona, koji je takođe bio zasnovan na ranijem EU zakonodavstvu, ali sa novinama, poput pojednostavljenih carinskih procedura koje su kasnije objašnjene u tekstu, sažetih deklaracija, prethodnih deklaracija, carinskog brokera kao posrednog zastupnika koji će sada biti deklarant i carinski dužnik, itd.

Stare uredbe, pravilnici i odluke primenjuju se u meri u kojoj nisu u suprotnosti sa novim Carinskim zakonom. Očekuje

se, međutim, da će novi Carinski zakon biti razrađen kroz uredbe, pravilnike i odluke koji bi trebalo da prate logiku propisa Evropske unije. Oblasti ovlašćenog privrednog subjekta i carinske vrednosti naročito iziskuju detaljno sekundarno zakonodavstvo. U pomenutim oblastima Vlada je već donela nekoliko propisa za implementaciju koji se odnose na izuzimanje od carinjenja određenih uvoza. Naravno, očekuje se i donošenje propisa za ostale oblasti.

Carinska tarifa

Carinska tarifa Srbije usklađuje sa Kombinovanom nomenklaturom EU na godišnjem nivou. U Srbiji postoji nekoliko tarifnih propisa koji su obavezujući:

- Odluke o tarifnoj klasifikaciji objavljene u Službenom glasniku EU;
- Odluke o tarifnoj klasifikaciji koju izdaje Svetska carinska organizaciju (SCO);
- Obavezujuća obaveštenja o svrstavanju robe po Carinskoj tarifi koja izdaje Uprava carina Srbije, po zahtevu, u vezi sa klasifikacijom određenih roba, u slučaju nejasnica ili nesigurnosti.

Kada je reč o odlukama iz EU ili SCO, zvanični prevodi se redovno objavljuju u „Službenom glasniku Republike Srbije“.

Ugovori o slobodnoj trgovini

Srbija je zaključila ugovore o slobodnoj trgovini sa sledećim entitetima/zemljama:

- EU (Prelazni Sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima služi za ove svrhe);
- CEFTA (regionalni ugovor o slobodnoj trgovini između Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Moldavije, Crne Gore, Srbije i UNMIK Kosovo);
- Rusijom/Belorusijom/Kazahstanom (Oktobar 2010);
- Turskom;
- EFTA, trgovinski savet koji se sastoji od Islanda, Lihtenštajna, Norveške i Švajcarske.

U skladu sa odredbama Prelaznog sporazuma o trgovini i trgovinskim pitanjima, koji služi za ovu svrhu između Evropske zajednice i Republike Srbije koji je stupio na snagu 1. februara 2010. godine, ukinute su carinske dažbine za industrijske proizvode poreklom iz Srbije i izvezeno u Evropsku zajednicu.

POBOLJŠANJA

Carinski zakon

Svako usklađivanje carinskih propisa sa propisima Evropske unije je potez u pravom smeru. Uvođenjem statusa Ovlašćenog ekonomskog operatora, Uprava carina je načinila značajno unapređenje i demonstrirala dobru volju da pojednostavi trgovinu, sa posebnim akcentom na izvoz. Kompanija kojoj je dodeljen ovaj specijalni status sada je u mogućnosti da izvršava carinske procedure u svojim prostorijama i u regulisanom vremenskom okviru. Carinjenje se vrši dvosmernom automatizovanom razmenom podataka minimizirajući potrebu za angažovanjem službenika i povećavajući predvidivost i efikasnost.

Takođe, jedan od koraka ka približavanju propisima Evropske unije je i carinjenje po pojednostavljenoj proceduri. Na taj način se maksimalno ubrzava postupak kretanja robe i maksimalno pojednostavljuje procedura okončanja carinskih formalnosti.

Značajna carinska olakšica – izuzimanje od carinskih uvoznih dažbina nove proizvodne opreme pod određenim uslovima – trebalo bi da stimuliše investicije u proizvodnju i nove tehnologije. Uslovi koje oprema mora da zadovolji da bi se kvalifikovala za carinsko oslobođenje su sledeći:

- Oprema mora da bude nova;
- Ne sme biti proizvedena u Srbiji (tj. ne postoji adekvatna zamena ovoj robi koja se proizvodi u Srbiji. U praksi se može desiti da se određena oprema ne proizvodi u Srbiji, ali za pripadajuću opremu (kablovi, cevi...) postoji proizvođač u Srbiji. Privredna komora može izdati potvrdu za oslobođenje od plaćanja za samu mašinu, a osporiti oslobođenje za pripadajuću opremu (kablovi...).
- Mora biti korišćena u proizvodnji, da poveća i/ili modernizuje postojeće proizvodne objekte.

To su mnogo liberalniji i manje restriktivni zahtevi nego u starom Carinskom zakonu, što je razlog zašto se očekuje da će ovi zahtevi unaprediti proizvodnju i opšti ekonomski razvoj.

Postoji i mogućnost oslobođenja od plaćanja carinskih dažbina za polovnu i novu opremu kroz strani ulog.

U tom slučaju matična kompanija (osnivač i vlasnik upisan u Agenciji za Privredne registre, dalje APR) šalje opremu ćerki firmi u Srbiju bez obaveze plaćanja opreme. Roba se šalje pro-forma fakturom. Na osnovu odluke o povećanju uloga, u APR-u se vrši povećanje kapitala firme u Srbiji za iznos opreme. Nakon dobijanja rešenja od APR-a o povećanju uloga, potvrda se nosi u Upravu carina, unosi u carinski sistem i opremu u navedenom iznosu stranog uloga moguće je uvesti bez plaćanja carine.

Roba uvezena po ovom osnovu ne sme biti otuđena u roku od tri godine od dana stavljanja u slobodan promet. Ukoliko postoji potreba za otuđenjem, uvoznik podnosi zahtev Carinarnici za obračun carinskih dažbina, nakon čijeg plaćanja može robu da otuđi.

Carinska tarifa

Zbog harmonizacije Carinske tarife sa propisima EU, moguće je pratiti na sveobuhvatan i transparentan način sve trenutno primenjive carinske stope. Povremeno, dolazi do poteškoća u tumačenju tarifne klasifikacije. Međutim, napredak je očigledan i može se videti iz obima zahteva podnetih Upravi carina Srbije, kao i iz pristupa Uprave carina kada se bavi tim pitanjima, koji podrazumeva ozbiljno sprovođenje principa Komisije EU i prakse SCO-a.

Ugovori o slobodnoj trgovini

Ugovori o slobodnoj trgovini koje je zaključila Srbija donose predvidivost i olakšavaju trgovinu sa velikim trgovinskim partnerima koji su takođe važni potencijalni investitori.

PREOSTALI PROBLEMI

Carinski zakon

Generalno, očekuje se od Uprave carina da poveća sopstvenu efikasnost donošenjem carinskih podzakonskih akata u skladu sa međunarodnim carinskim pravilima i da se bavi pitanjima u vezi sa primenom zakona koji mogu proizaći iz trgovačke prakse.

Još uvek postoje poteškoće u primeni postojećeg Carinskog zakona, kao i problemi u vezi sa aktivnostima koji do sada nisu regulisani.

Na primer, novi Carinski zakon efektivno isključuje mogućnost ispravljanja carinskih dokumenata ukoliko su ustanovljeni viškovi ili manjkovi nakon carinjenja, što je uglavnom posledica grešaka u dopremi, usled tovarjenja. Na taj način, uvoznici automatski krše zakon ukoliko dođe do naknadnih inspekcija carinskih vlasti. Očigledno, dodatna zakonska pojašnjenja su neophodna kako bi se obezbedila praktična rešenja za situacije poput ovih.

IT rešenja Uprave carina su iscpljena i sada predstavljaju značajno ograničenje za povećavanje poslova uvoza i izvoza. Tranzicija na novu IT platformu je neophodna i mora biti implementirana što je pre moguće.

Uvoz farmaceutskih proizvoda je zabranjen za fizička lica od juna 2011. godine. To ograničenje je implementirano u praksi, bez obzira na preporuke lekara ili potrebe pacijenata, što je dovelo do nezadovoljstva pacijenata koji potrebne lekove ne mogu da pronađu na lokalnom tržištu.

Uprava carina je 29. 02. 2012. najavila nova pravila za izdavanje carinskih garancija za transport pod carinskim nadzorom, koja su izazvala kašnjenja u procesima. Prema novim pravilima, preduslov za izdavanje garancije je analiza poslovanja transporta pod carinskim nadzorom i pismeno odobrenje Uprave carina na koje može da se čeka i duže od tri meseca.

Planiran je prelazak na NCTS (Novi kompjuterizovani carinski sistem) u junu 2015. godine. NCTS se kao jedinstveni tranzitni sistem koristi u državama članicama EU, EFTA i Turskoj. Planirano je zajedničko pristupanje Srbije i Makedonije u junu 2015. godine. NCST je počeo sa primenom, ali nije još u potpunosti implementiran. Početkom primene NCTS-a pretaće potreba za izradom tranzitnog dokumenta na granici pri ulasku u Srbiju (važiće tranzit izdat u EU/EFTA/Turskoj), a takođe će i prilikom ulaska u EU moći da važi NCTS tranzit izdat u Srbiji.

Iako je novi Carinski zakon donet pre četiri godine, njegova primena i tumačenja su i dalje izazov i mogu dovesti do različitih problema i neujednačenih tumačenja, što je razlog zbog čega bi povećani kvalitet i efikasnost trebalo da budu glavni ciljevi za budućnost.

Carinska tarifa

Carinska tarifa Srbije i dalje ima specifičnu podelu određenih tarifnih šifri pored implementirane Kombinovane nomenklature EU. Povremeno dolazi do ozbiljnih problema izazvanih ovom neusaglašenošću.

Ugovori o slobodnoj trgovini

Ugovori o slobodnoj trgovini se uobičajeno primenjuju bez većih poteškoća. Problem koji se ponekad izdvaja kao prepreka praktičnim efektima ugovora o slobodnoj trgovini jesu procedure utvrđivanja porekla roba.

Trebalo bi primetiti da se pravila o utvrđivanju porekla roba predviđena ugovorima sa Rusijom i Belorusijom i Kazahstanom razlikuju od pravila koja postavljaju CEFTA i Prelazni trgovinski sporazum sa EU, tako da kriterijumi nisu ujednačeni.

Dodatno, treba imati u vidu da svaka dalja liberalizacija u vreme krize može predstavljati dodatno opterećenje za slabu srpsku privredu i preostale proizvodne pogone. Iz tog razloga, svaka dalja liberalizacija planirana od strane Vlade, treba da bude jasno komunicirana sa zainteresovanom industrijom i sprovedena nakon saglasnosti industrije baziranom na proceni pozitivnog uticaja na relevantan sektor.

PREPORUKE SAVETA

- Povećanje efikasnosti na svim nivoima administracije, naročito u smislu rešavanja po žalbama carinskih obveznika.
- Donošenje podzakonskih akata kako bi se omogućila odgovarajuća primena zakona i umanjile nejasnoće u tumačenju.

- Unapređenje ili zamena IT sistema (ISCS) Uprave carina.
- Trgovinu ne liberalizovati dalje bez saglasnosti industrije i procene pozitivnog uticaja na relevantan sektor.
- Kontinuirana edukacija i obuka carinskih službenika.
- Bolji online sistem informacija i uvođenje online usluga u okviru carinskih postupaka.
- Eliminisanje papirne dokumentacije i prelazak na dostupna elektronska rešenja.
- Povećanje efikasnosti rešavanja zahteva koji se nalaze u upravnom postupku.
- Izmena datuma izdavanja carinskog računa - preporuka je da to bude datum konačnog carinjenja robe, a ne datum prihvatanja deklaracije.

POJEDNOSTAVLJENE PROCEDURE ZA EKSPRESNE POŠILJKE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Razvijanje efikasnog carinskog informacionog sistema i obezbeđivanje implementacije pojednostavljenih postupaka, sigurno povezivanje sa kompanijama i automatsko carinjenje.	2011		√	
Omogućavanje pune implementacije pojednostavljenih procedura koje su predviđene pravnim okvirom.	2011		√	
Uvođenje i definisanje de-minimis pošiljaka, odnosno pošiljaka na koje se do propisane vrednosti ne plaćaju ni carinske dažbine ni PDV.	2013			√
Dalji razvoj postupka pojednostavljenog izvoznog carinjenja za pošiljke do 1.000 evra i razmatranje povećanja vrednosnog limita na 5.000 evra.	2012			√
Obezbeđivanje efikasne i ujednačene edukacije carinskog osoblja kako bi se obezbedio fokus na punu implementaciju novog zakonskog okvira u praksi, s ciljem stvaranja predvidive okoline za trgovinu i obezbeđivanje investicija.	2011			√
Prebaciti fokus carinskih službenika sa pristupa stečenog u ranijoj praksi, na punu implementaciju sadašnjeg pravnog okvira, smanjenje diskrecionih prava i uvođenje odgovornosti ako se pošiljka zadržava/kontroliše bez ikakvog pravnog razloga koji proističe iz analize rizika.	2011			√

STANJE

Kao što je spomenuto u prethodnom delu, novi Carinski zakon donet je marta 2010. godine („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 18/2010) i razrađen je novom Uredbom o carinski dozvoljenom postupanju s robom („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 93/2010). Na tržištu vladaju visoka očekivanja od novog pravnog okvira za carine, sa ciljem da se ujednači poslovanje srpskih kompanija sa kompanijama iz EU kao njihovim vodećim trgovinskim partnerima. Takođe, veoma je bitno obezbediti dalji napredak na implementaciji Protokola o izmenama i dopunama Međunarodne konvencije o uprošćavanju i usklađivanju carinskih postupaka („Revidirana Kjoto konvencija“ ratifikovana jula 2007. godine – „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 70/2007) i smernica za trenutno oslobođenje od carinskih procedura Svetske carinske organizacije, koje se primenjuju na Upravu carina Srbije kao člana SCO-a. Sve ove aktivnosti predstavljaju integralni deo sveobuhvatnih napora na polju usklađivanja sa EU.

POBOLJŠANJA

Novi Zakon i Uredba sadrže sve značajne oblasti za pojednostavljenje procedura, poput pojednostavljenog deklarisanja (na primer korišćenje fakture umesto standardne deklaracije), statusa ovlašćenog privrednog subjekta, pojednostavljenog procesa za ekspresne pošiljke i ostalo.

Uredba u Glavi VII, član 520. definiše sledeće klasifikacije ekspresnih pošiljaka:

- pošiljke namenjene ličnim potrebama (lični prtljag), lični pokloni, lekovi za ličnu upotrebu, pošiljke male vrednosti – oslobođene su carinskih dažbina i delimično PDV-a.
- pošiljke koje sadrže reklamni materijal i uzorke koji se besplatno primaju iz inostranstva – oslobođene su carinskih dažbina, ali ne PDV-a.
- pošiljke za koje može nastati carinski dug, bez granice vrednosti, ali koje ne podležu ograničenjima ili dodatnim inspekcijama.
- sve druge pošiljke uključujući uvoz.

U članu 521. Uredba omogućava pojednostavljeno carinjenje za prve tri grupe.

Dodatna Carinska uredba o carinski dozvoljenom postupanju s robom („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 93/2010)

donela je proces simplifikacije i oslobođenje od carina za sve isporuke vrednosti do 25 evra (de-minimis) i za lične poklone vrednosti do 45 evra. Naknadno, na osnovu preporuka datih u Beloj knjizi za 2011. godinu, vrednosni pragovi su povećani na 50 evra (pošiljke malih vrednosti, nekomercijalne prirode), odnosno na 70 evra za pošiljke koje sadrže poklone („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 74/2011).

Takođe, na osnovu preporuka datih u Beloj knjizi za 2012. godinu, u skladu sa članom 179. stav 4. Uredbe o carinski dozvoljenom postupanju s robom („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 93/2010), Uprava carina je donela Objašnjenje o postupku izvoza ekspresnih pošiljaka manjeg ekonomskog značaja (Akt Uprave carina 148-03-030-05-3/2013 od 29. 1. 2013. godine) čime je svim poštanskim operatorima omogućen pojednostavljeni postupak izvoznog carinjenja pošiljaka vrednosti do 1.000 evra.

Početkom 2015. godine sprovedena je modernizacija carinskih sistema i usklađivanje sa EU standardima primenom NCTS – Novog kompjuterizovanog tranzitnog sistema. Doneta je Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o carinski dozvoljenom postupanju sa robom („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 145/2014) koja je primenjena 25. 01. 2015. Navedena izmena i primena stvorila je uslove za podnošenje isprava u postupku tranzita primenom sistema elektronske razmene podataka. Primena NCTS aplikacije usklađena je sa sistemom i procedurama Konvencije o zajedničkom tranzitnom postupku i pravilima.

PREOSTALI PROBLEMI

Novi pravni okvir još uvek nije ispunio sva očekivanja, jer veliki deo istinske modernizacije direktno zavisi od razvijanja carinskog informacionog sistema i još uvek nije implementiran. Pojednostavljena deklaracija, status ovlašćenog privrednog subjekta i pojednostavljene procedure za ekspresne pošiljke još uvek nisu operativni u praksi. Implementacija je na čekanju, dok carinski informacioni sistem ne bude implementiran da bude u mogućnosti da podrži procese. Neophodna je povezanost carinskih i kompanijskih sistema sa dvosmernom razmenom podataka kako bi se omogućilo istinsko unapređenje trgovine, standardizacija i pojednostavljeni procesi. Drugim rečima, neophodno je omogućiti ekspresno carinjenje ekspresnih pošiljaka jer one to sada, prispećem kod nas, prestaju da budu. Ovo pitanje je veoma značajno za dalju ekonomsku liberalizaciju i kao podrška stranim direktnim investicijama.

Takođe, potrebno je uvesti pojam de-minimis pošiljaka, na koje se do propisane vrednosti, ne plaćaju ni carinske dažbine ni PDV. Sadašnja definicija malih pošiljaka nekomercijalne prirode je takva da se na te pošiljke (vrednosti do 50 evra) ne plaćaju carinske dažbine, ali plaća se PDV. De-minimis mehanizam je uveden u Evropi, jer je skuplje organizovati naplatu dažbina za takve pošiljke, nego što same dažbine iznose. Ovo

pitanje je veoma značajno za dalji razvoj e-trgovine.

Postupak pojednostavljenog izvoznog carinjenja omogućen je svim poštanskim operatorima tako što je ranije kreirano rešenje za javnog poštanskog operatora, primenjeno i na privatne poštanske operatore. Ovo pitanje je veoma značajno za dalju podršku izvoza.

PREPORUKE SAVETA

Da bi se osigurao dalji napredak u oblasti carina, preporučujemo:

- Razvijanje efikasnog carinskog informacionog sistema i obezbeđivanje implementacije pojednostavljenih postupaka, sigurno povezivanje sa kompanijama i automatsko carinjenje.
- Omogućavanje pune implementacije pojednostavljenih procedura koje su predviđene pravnim okvirom.
- Oslobođanje plaćanja PDV-a za de-minimis pošiljke koje su do propisane vrednosti oslobođene od plaćanja carinskih dažbina- ne plaćaju ni carinske dažbine ni PDV.
- Dalji razvoj postupka pojednostavljenog izvoznog carinjenja za pošiljke do 1.000 evra i razmatranje povećanja vrednosnog limita na 5.000 evra.
- Obezbeđivanje efikasne i ujednačene edukacije carinskog osoblja kako bi se obezbedio fokus na punu implementaciju novog zakonskog okvira u praksi, s ciljem stvaranja predvidive okoline za trgovinu i obezbeđivanje investicija.
- Prebaciti fokus carinskih službenika sa pristupa stečenog u ranijoj praksi, na punu implementaciju sadašnjeg pravnog okvira, smanjenje diskrecionih prava i uvođenje odgovornosti ako se pošiljka zadržava/kontroliše bez ikakvog pravog razloga koji proističe iz analize rizika.

ZAKON O OPŠTOJ BEZBEDNOSTI PROIZVODA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Kontinuirana i intenzivna primena Zakona, posebno u domenu efektivnog upozoravanja potrošača, javnog zagovaranja, redovnih kontrola i identifikacije problematičnih tačaka na osnovu pouzdane analitike i kažnjavanja utvrđenih prekršilaca je od presudnog značaja.	2011			✓
Donošenje podzakonskih akata, uputstava i smernica koje bi u svakodnevnom radu pomogle da se Zakon sprovede i istovremeno obezbedile transparentnost rada inspeksijskih organa.	2014			✓
Organizovanje kampanja radi povećavanja nivoa opšte svesti i odgovarajuća obuka za privredne subjekte.	2009		✓	
Razvoj sistema koordinacije, razmena informacija i saradnja odgovarajućih učesnika na trajnoj osnovi, sa konkretnim i efektivnim aktivnostima i rezultatima.	2011			✓
Razvoj NEPRO portala i unapređenje transparentnosti u radu upravnih organa, kao i njihovih kapaciteta.	2011			✓
Povezivanje NEPRO portala sa RAPEX sistemom obaveštavanja.	2014			✓
Napuštanje mera direktne intervencije na tržištu u korist nadzora nad kršenjima prava konkurencije, pravila o opštoj bezbednosti proizvoda i informacija koje se pružaju potrošačima.	2012			✓
Harmonizacija domaćih standarda sa važećim EU standardima.	2014		✓	

TREKUTNO STANJE

Opšta bezbednost proizvoda neposredno je regulisana u Srbiji od 2009. godine posebnim zakonom i odgovarajućim pratećim propisima. U 2011. godini usvojen je i Zakon o tržišnom nadzoru.

Pravni okvir, zajedno sa povezanim propisima (npr. Zakon o zaštiti potrošača, Zakon o obligacionim odnosima, itd.) predviđa značajne obaveze za proizvođače i distributere vezano za bezbednost proizvoda, dostavljanje i objavljivanje informacija, upravni nadzor i carinska pitanja. Kršenje najvažnijih odredbi sankcionisano je novčanim kaznama. U suštini, gore navedeni pravni okvir predstavlja manje-više direktnu kopiju EU regulative i standarda.

POBOLJŠANJA

Novi Zakon o tržišnom nadzoru reguliše pitanje saradnje i razmene informacija sa Evropskom unijom, pravni okvir za radnje i mere tržišnog nadzora, opšta pravila o kontroli proizvoda koji ulaze na tržište i uslove usaglašenosti sa propisima i koordinaciju između relevantnih

aktera (uključujući ustanovljenje državnog Saveta za bezbednost proizvoda) i treba da služi kao pravni osnov za implementaciju Strategije o tržišnom nadzoru u Srbiji i za rad odgovarajućih inspeksijskih organa.

Implementacija novog EU IPA projekta koji se odnosi na zaštitu potrošača bi takođe trebalo da omogući pregled i proveru propisa i prakse iz oblasti opšte bezbednosti proizvoda.

PREOSTALI PROBLEMI

Online NEPRO sistem javnog informisanja, kao domaći pandan evropskom Rapid Alert Point of Exchange, ustanovljen je sa ciljem obaveštavanja potrošača o opasnim proizvodima. Međutim, ne postoji dovoljan nivo svesti o aktivnostima NEPRO-a (nije široko poznat, nije prisutan u medijima i ne prenosi obaveštenja iz RAPEX-a - Rapid Alert Point of Exchange), a tokom celokupne 2012. godine objavljeno je svega devet obaveštenja, dok je u 2013. godini objavljeno 13 slučajeva. Stoga se može smatrati da je relativno mali uticaj na tržište ovog portala. Nije bilo unapređenja sistema koja bi se odnosila na pristupačnost, statistiku i analizu podataka. Taj neuspeh je

još izraženiji u poređenju sa drugim uspešnim Vladinim portalima, a takođe i novootvorenom centralizovanom stranicom posvećenoj zaštiti potrošača.

Smatramo da bi bilo nužno usaglasiti rad NEPRO sistema javnog informisanja sa RAPEX sistemom koji je daleko poznatiji široj javnosti. Time bi se postigla svrha ovog sistema obaveštavanja i njegova upotreba podigla na viši nivo.

Postoji opšti problem nedostatka javnosti i transparentnosti rada organa nadležnih za bezbednost proizvoda. To vodi jačanju nepoverenja i negativnoj percepciji rada organa, koji se često smatraju korumpiranim i selektiv-

nim. Čini se da različiti relevantni akteri u ovoj oblasti (NVO, privredni subjekti, tržišna inspekcija, sertifikovane laboratorije) ne vrše aktivnosti koordinirano (uprkos postojanju nekoliko poluformalnih institucija sa tim ciljem, poput pomenutog Saveta) i da ne deluju u okviru jedinstvenog sistema, već na ad-hoc osnovi. Posebno zabrinjava nedostatak razmene informacija između inspekcije i pravosuđa, što onemogućava formiranje baze podataka o utvrđenim prekršajima, te odgovarajućih aktivnosti praćenja. Najozbiljniji problem predstavlja neefikasnost u upotrebi tržišne inspekcije, kao i nedovoljno jasno definisane nadležnosti ovog državnog organa, bar kada se posmatra ovaj segment njihovog delovanja.

PREPORUKE SAVETA

- Kontinuirana i intenzivna primena Zakona, posebno u domenu efektivnog upozoravanja potrošača, javnog zagovaranja, redovnih kontrola i identifikacije problematičnih tačaka na osnovu pouzdane analitike, te kažnjavanja utvrđenih prekršilaca, je od presudnog značaja.
- Donošenje podzakonskih akata, uputstava i smernica koje bi u svakodnevnom radu pomogle da se Zakon sprovede i istovremeno obezbedile transparentnost rada inspekcijskih organa.
- Organizovanje kampanja radi povećavanja nivoa opšte svesti i odgovarajuća obuka za privredne subjekte.
- Razvoj sistema koordinacije, razmena informacija i saradnja odgovarajućih učesnika na trajnoj osnovi, sa konkretnim i efektnim aktivnostima i rezultatima.
- Razvoj NEPRO portala i unapređenje transparentnosti u radu upravnih organa, kao i njihovih kapaciteta.
- Povezivanje NEPRO portala sa RAPEX sistemom obaveštavanja.
- Napuštanje mera direktne intervencije na tržištu u korist nadzora nad kršenjima prava konkurencije, pravila o opštoj bezbednosti proizvoda i informacija koje se pružaju potrošačima.
- Harmonizacija domaćih standarda sa važećim EU standardima.

PROPISI O ELEKTRONSKOJ TRGOVINI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Dalje usklađivanje propisa o elektronskoj trgovini sa relevantnim propisima EU (npr. određivanje koordinatnog polja i primena principa unutrašnjeg tržišta, izmena definicije pružaoca usluga informacionog društva u skladu sa Direktivom o elektronskoj trgovini EC 2000/31, predviđanje sankcije u slučaju zloupotrebe instituta obaveštavanja o nelegalnom sadržaju).	2013			✓
Usklađivanje sekundarnih propisa koji se bave elektronskom trgovinom sa primarnim propisima (npr. restriktivan pristup Zakona o deviznom poslovanju kod dokazivanja verodostojnosti porekla novca).	2013			✓
Organizovanje javnih radionica, kampanja i emisija edukacionog karaktera u cilju širenja svesti o značaju i prednostima elektronske trgovine.	2011		✓	
Izmena odgovarajućih poštanskih propisa kako bi se omogućilo uručenje poštanskih pošiljki uz digitalni potpis primaoca na ekranu dostavljačkog skenera.	2013			✓

STANJE

Elektronska trgovina je uređena prvenstveno Zakonom o elektronskoj trgovini, Zakonom o elektronskom dokumentu i Zakonom o elektronskom potpisu. Narodna banka Srbije je u maju 2014. godine otvorila javnu raspravu o setu finansijskih propisa koji regulišu pojedine aspekte elektronskog poslovanja, a reč je o Nacrtu zakona o platnim uslugama i Nacrtu zakona o izmenama i dopunama Zakona o deviznom poslovanju koji značajno utiču na obavljanje platnog prometa u elektronskom poslovanju. Krajem 2014. godine Narodna skupština Republike Srbije je usvojila Zakon o platnim uslugama, kao i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o deviznom poslovanju za koje je predviđeno stupanje na snagu 1. oktobra 2015. godine. Takođe, krajem 2014. godine usvojen je i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga koji takođe na snagu stupa 1. oktobra 2015. godine. Značajni aspekt zakonskog okvira predstavlja i Zakon o zaštiti potrošača, koji je usvojen 2014. godine, a kojim se, između ostalog, reguliše zaštita potrošača u ugovorima na daljinu.

Popularnost kupovine preko Interneta u Srbiji pokazuje stabilan trend rasta u prethodnom periodu. Prema izjavama državnih zvaničnika, građani su samo u 2013. godini na taj način potrošili oko 180 miliona evra. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku prošle godine 1.160.000 ljudi kupovalo je online, što čini 41,2% korisnika Interneta. Srbija je po tom pokazatelju i dalje znatno ispod evropskog proseka, budući da je taj procenat u EU blizu 60% korisnika Interneta. Pristup Internetu u 2014. godini ima 62,8% domaćinstava u Srbiji, a broj korisnika Interneta povećao se za 7% u odnosu na 2013.

godinu. Značajna razlika kada se govori o zastupljenosti internet priključaka je primetna u urbanom i ruralnom delu Srbije. Naime, u skladu sa poslednjim objavljenim izveštajem RATEL-a o stanju na tržištu telekomunikacija u 2014. godini u urbanim delovima Srbije internet priključak poseduje 68,9% domaćinstava, dok u ruralnim delovima taj procenat iznosi 53,7% domaćinstava. Broj domaćinstava koja koriste širokopojasni Internet iznosi 55,1% u 2014. godini, po podacima Republičkog zavoda za statistiku, što čini povećanje od 11,7% u odnosu na 2013. godinu. Povećanje stepena upotrebe širokopojasnog Interneta povećava stepen udela informaciono-komunikacionih tehnologija u bruto društvenom proizvodu.

U 2014. godini je nešto više od 1.160.000 ljudi u Srbiji kupovalo na Internetu; u 2013. je taj broj iznosio 900.000 i predstavlja rast od 28% u odnosu na prethodnu godinu. Ovako značajan rast elektronske trgovine je rezultat kako razvoja lokalnih servisa elektronske trgovine, tako i povećane dostupnosti inostranih sredstava plaćanja (PayPal).

POBOLJŠANJA

Izmenama Zakona o elektronskoj trgovini iz 2013. godine uvedeno je nekoliko osnovnih novina. Pozitivna novina promene propisa jeste uvođenje mera ograničenja pružanja usluga informacionog društva (usluga koja se pruža na daljinu putem elektronske opreme, poput trgovine i reklamiranja putem Interneta, usluga elektronskih pretraživača i dr.). Ova mera uvedena je po ugledu na pravila o privremenim merama, u skladu sa zakonom kojim se uređuje izvršenje i obezbeđenje. Na zahtev subjekta (bilo kog fizičkog ili pravnog lica) čija su prava

povređena pružanjem usluge informacionog društva (npr. kršenje prava intelektualne svojine), ova mera se može izreći pružaocu usluga informacionog društva koji prenosi, skladišti ili omogućava pristup spornom sadržaju. Sud potom može naložiti uklanjanje spornog sadržaja ili prekid radnje koje su dovele do kršenja prava. S obzirom na to da se radi o privremenoj meri, strana koja ju je zahtevala mora u propisanom roku pokrenuti sudski postupak radi rešavanja spornog pitanja ili će privremena mera biti obustavljena. Značaj ove mere ogleda se u efikasnijoj zaštiti prava trećih lica i mogućnosti uklanjanja sadržaja na Internetu kojima se krše prava trećeg lica.

Druga izmena se odnosi na jasnije i preciznije obaveštavanje o nelegalnom sadržaju (sadržaju koji narušava prava trećih lica). Novim odredbama se predviđa formalno obaveštenje o nelegalnom sadržaju na Internetu i omogućava se efikasnija reakcija prilikom skidanja potencijalno zabranjenog sadržaja. Obaveštenje o nelegalnom sadržaju lice koje smatra da su mu prava povređena putem objavljivanja nelegalnog sadržaja šalje licu koje pruža usluge informacionog društva, kako bi takav sadržaj bio uklonjen. Važno je napomenuti da se izmenom pomenutog instituta dodatno učvršćuje bezbednost poslovanja na Internetu, jer se omogućava brza reakcija, kako lica čija su prava povređena nelegalnim sadržajem, tako i pružaoca usluga informacionog društva, koji sada na osnovu detaljnih informacija iz obaveštenja ima mogućnost da efikasno proceni i eventualno ukloni nelegalni sadržaj.

Kada je reč o usvojenim finansijskim propisima koji dodatno uređuju elektronsku trgovinu, neophodno je napomenuti da su u Zakonu o platnim uslugama prvi put definisani elektronski novac, institucije elektronskog novca i usluge koje te institucije pružaju, što se može smatrati korakom napred kada je reč o regulisanju elektronske trgovine sa stanovišta finansijskih propisa. Korisno rešenje predviđeno u Zakonu o platnim uslugama jeste i omogućavanje inostranim institucijama elektronskog novca da pružaju usluge na tržištu Srbije samo uz slanje obaveštenja Narodnoj banci. Usvojene izmene i dopune Zakona o deviznom poslovanju ne menjaju značajnije uslove i mogućnosti korišćenja servisa za naplatu i plaćanje preko Interneta, te takvi servisi mogu neometano da funkcionišu u Srbiji. Sa druge strane, u prethodnom periodu se povećao broj lokalnih banaka koje nude usluge elektronskog plaćanja stanovništvu i privredi. Usvajanjem Zakona o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga se dodatno upotpunjuje pravna regulativa kojom se korišćenje platnih kartica prilikom kupovine preko Interneta čini bezbednijim. Pomenutim Zakonom se jasno definiše šta sve treba da sadrži ugovor o platnim karticama koji korisnik potpisuje sa bankom

kao i odredbe koje se tiču samog funkcionisanja plaćanja platnom karticom.

Kada uzmemo u obzir celokupno stanje u elektronskoj trgovini u Srbiji može se zaključiti da je došlo do poboljšanja situacije. Činjenica je da stabilno raste broj domaćinstava koji koriste Internet (uopšte i širokopojasni), broj ljudi koji kupuje preko Interneta je u porastu u odnosu na prethodne godine, kao i količina novca u obrtu putem elektronske trgovine.

PREOSTALI PROBLEMI

U vezi sa novom pomenutom procedurom obaveštavanja o nelegalnom sadržaju, zakon ne predviđa rešenje ukoliko je došlo do zloupotrebe obaveštenja o nelegalnom sadržaju, što je ozbiljna manjkavost rešenja. Dalje, zakon ne sadrži odredbe koje predviđaju mogućnosti odgovora suprotne strane kao i posledice ukoliko se ispostavi da sadržaj koji je prijavljen nije nelegalan. U skladu sa iznetim, neophodne su izmene i dopune Zakona o elektronskim komunikacijama kojima bi se preciznije regulisao postupak odgovora druge strane i efikasnog sprečavanja zloupotrebe instituta obaveštavanja o nelegalnom sadržaju.

Značajan napredak u oblasti regulisanja elektronske trgovine je nesporan, ali i dalje ostaje pitanje efikasnosti celokupnog pravnog okvira i usklađenosti povezanih propisa, a naročito relevantnog finansijskog zakonodavstva. Komplikovana procedura dokazivanja verodostojnosti priliva novca, kao i odredba Zakona o deviznom poslovanju koja predviđa da srpski rezidenti ne mogu da otvaraju račune u inostranim bankama, usporavaju razvoj elektronske trgovine.

Neophodni su dodatni naponi na harmonizaciji sa propisima Evropske unije. Promena učinjena u Zakonu o elektronskoj trgovini pri definisanju instituta pružaoca usluga informacionog društva, kojom se prethodna definicija, koja je bila usklađena sa Direktivom EU o elektronskoj trgovini EC 2000/31, suzila samo na lica koja su registrovana u Agenciji za privredne registre, potencijalno dovodi do situacije u kojoj je moguće kazniti lice koje drži veb stranicu i samo generiše linkove zato što to radi bez registracije pri srpskoj Agenciji za privredne registre. Takvim pristupom se ograničava, odnosno izmešta na inostrane domene elektronsko poslovanje značajnog broja preduzetnika.

Vrlo važna pitanja koja je neophodno uskladiti sa Direktivom EC 2000/31 i uvrstiti u srpski zakonodavni okvir za elektronsku trgovinu pre pristupanja Srbije EU, jesu pitanja određivanja koordinatnog polja i primene principa unutrašnjeg tržišta.

Koordinatno polje predstavlja skup propisa sa kojima se pružalac usluga informacionog društva mora usaglasiti u zemlji u kojoj je registrovan da bi uopšte mogao da se bavi pružanjem usluga informacionog društva (odredbe o pitanju odgovornosti, sadržaju kvaliteta i usluga, same registracije i otpočinjanja delatnosti i dr.). Princip unutrašnjeg tržišta je princip koji omogućava pružaocu usluga informacionog društva da, ukoliko je usklađen sa odredbama propisa koje predviđa koordinatno polje u zemlji u kojoj je registrovan, posluje i u drugim zemljama EU bez mogućnosti da ga nadležni organi te države članice EU pozivaju da se uskladi sa koordinatnim poljem te zemlje. Transponovanje gorepomenutih instituta u srpsko zakonodavstvo je svakako obavezno do pristupanja Srbije EU, ali i mimo te okolnosti njihov značaj je veliki jer, jedna od značajnijih osobina elektronske trgovine jeste njena prekogranična priroda.

Kada je reč o finansijskim propisima kojima se omogućava elektronska trgovina, jedno od najznačajnijih pitanja predstavlja i pitanje da li, prema Zakonu o deviznom poslovanju, novac naplaćen preko inostranog servisa za elektronski novac (npr. PayPal-a) mora da se povuče u zemlju pre nego što bi se dalje koristio, ili bi mogao da se koristi za dalju kupovinu. Nedoumice takve prirode bi se mogle izbeći donošenjem jasnog uputstva od strane Narodne banke Srbije kojim bi se regulisalo, u skladu sa relevantnim propisima, korišćenje inostranih servisa za elektronski novac.

Potrebno je dosta raditi na obrazovanju stanovništva, kao

i poslovne javnosti o prednostima elektronske trgovine, kako bi se ovaj sektor privrede dodatno razvio. Stepenn sigurnosti prilikom korišćenja usluga elektronske trgovine je zadovoljavajući, ali su potrebni dodatni napor na podizanju svesti, kao i širenju informacija o pouzdanosti. Veliki napredak bi bio postignut kada bi domaći korisnici PayPal-a mogli da primaju novac iz inostranstva putem tog servisa, što trenutno nije moguće, usled činjenice da ovaj servis ne nudi domaću valutu kao sredstvo plaćanja korisnicima, što predstavlja zahtev važećeg zakonskog okvira.

Otežavajući činilac za razvoj elektronske trgovine jeste i činjenica da, u skladu sa Pravilnikom o opštim uslovima za obavljanje poštanskih usluga, koje imaju veliki značaj u lancu elektronske trgovine, nije moguće vršiti uručenje pošiljki uz digitalni potpis primaoca na ekranu dostavljačkog skenera, što znači da je i dalje neophodno sastavljanje, popunjavanje i arhiviranje papirnih dostavljačkih spiskova.

Nedostatak kapaciteta i ograničeni obim ovog tržišta oslikava i oklevanje velikih kompanija da se značajnije posvete elektronskom tržištu. Obrazovanje i razvoj prakse predstavljaju jedino rešenje na pitanja poverenja u online okruženje, koje predstavlja ključni ograničavajući faktor u Srbiji, kao i u svetu. Bezbednost i sigurnost podataka o ličnosti, koji trenutno predstavljaju vrlo važno globalno pitanje, još uvek nije na adekvatnom nivou u praksi lokalnih online servisa, odnosno primena pravnog okvira u ovom pogledu je još uvek u razvoju u Srbiji.

PREPORUKE SAVETA

- Dalje usklađivanje propisa o elektronskoj trgovini sa relevantnim propisima EU (npr. određivanje koordinatnog polja i primena principa unutrašnjeg tržišta, izmena definicije pružaoca usluga informacionog društva u skladu sa Direktivom o elektronskoj trgovini EC 2000/31, predviđanje sankcije u slučaju zloupotrebe instituta obaveštavanja o nelegalnom sadržaju).
- Usklađivanje sekundarnih propisa koji se bave elektronskom trgovinom sa primarnim propisima (npr. restriktivan pristup Zakona o deviznom poslovanju kod dokazivanja verodostojnosti porekla novca).
- Donošenje adekvatnih uputstava od strane Narodne banke Srbije kojima bi se preciziralo korišćenje inostranih servisa za elektronski novac a u skladu sa postojećim propisima.
- Organizovanje javnih radionica, kampanja i emisija obrazovnog karaktera u cilju širenja svesti o značaju i prednostima elektronske trgovine.
- Izmjena odgovarajućih poštanskih propisa kako bi se omogućilo uručenje poštanskih pošiljki uz digitalni potpis primaoca na ekranu dostavljačkog skenera.

ZAKON O PLATNOM PROMETU

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Poboljšanje efikasnosti izvršavanja naloga za prenos, na način da se omogući prilagođavanje forme naloga za prenos (propisane Odlukom o obliku, sadržini i načinu korišćenja jedinstvenih instrumenata platnog prometa) potrebama softverskih programa koji se koriste za optičko čitanje naloga.	2014		√	
Izмене propisa u cilju daljeg usaglašavanja sa pravnim okvirom Evropske unije.	2013		√	
U vezi sa usvajanjem najavljenog Zakona o platnim uslugama potrebno je:				
Dodatno preciziranje odredbi Zakona o platnim uslugama kako bi se izbeglo njegovo otežano tumačenje.	2014		√	
Produženje roka u kojem su banke u obavezi da usklade svoje poslovanje i unutrašnje akte sa odredbama Zakona o platnim uslugama na 1. 1. 2016. godine. Naime, čl. 221. Zakona o platnim uslugama predviđa da su banke dužne da svoje poslovanje i unutrašnje akte usklade sa odredbama ovog Zakona do dana početka njegove primene, kao i da najkasnije dva meseca pre početka primene Zakona sa korisnicima platnih usluga zaključe okvirni ugovor. Kao dan početka primene Zakona određen je 1. 4. 2015. godine. Dodatno, član 230. Zakona o platnim uslugama definiše da će Narodna banka Srbije doneti propise za sprovođenje ovog Zakona u roku od šest meseci od dana njegovog stupanja na snagu, što se do ovog momenta nije dogodilo.	2014		√	

STANJE

Zakon o platnom prometu („Službeni list SRJ“, br. 3/2002 i 5/2003 i „Službeni glasnik RS“, br. 43/2004, 62/2006, 111/2009 – dr. zakon, 31/2011) (u daljem tekstu: Zakon) uređuje osnovne pravne institute platnog prometa, postupak i ograničenja u pogledu poslova platnog prometa.

Zakon uređuje postupak otvaranja i vođenja bankovnog računa, definiše poslove platnog prometa, naloge za plaćanje, izvršenje transfera odobrenja i transfera zaduženja, odgovornost za naloge plaćanja, naknadu za pretrpljenu štetu i povraćaj sredstava u vezi sa poslovima platnog prometa, prinudnu naplatu s računa klijenata, kaznene mere u slučajevima kršenja Zakona, kao i Registar menica i ovlašćenja.

Shodno Zakonu, sva pravna lica i pojedinci koji se bave poslovnim delatnošću su u obavezi da otvore dinarski bankovni račun, da drže novčana sredstva na računu i da vrše plaćanja preko računa u skladu sa Zakonom i ugovorom o otvaranju i vođenju računa zaključenog sa bankom.

POBOLJŠANJA

Nakon 01. 10. 2015. godine u primeni su ostali samo pojedini članovi Zakona koji je prethodno bio na snazi.

Krajem 2013. godine i tokom 2014. godine usvojene su izmene postojećih podzakonskih akata, kao i određena nova podzakonska akta.

Srbija će, kao zemlja kandidat za članstvo u Evropskoj uniji biti u obavezi da usaglasí propise o platnom prometu sa pravnim okvirom Evropske unije. S tim u vezi, 26. 12. 2014. godine stupio je na snagu Zakon o platnim uslugama („Službeni glasnik RS“, br. 139/2014) (u daljem tekstu: Zakon o platnim uslugama), koji će početi da se primenjuje počev od 01. 10. 2015. godine, osim odredaba čl. 192. do 213, čl. 217. i čl. 218. stav 1. tačka 11) koje će se primenjivati od dana pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji. Zakon o platnim uslugama će u najvećem delu zameniti trenutno važeći Zakon. Danom početka njegove primene prestaje da važi većina odredaba Zakona, osim odredaba čl. 2, čl. 47. do 49, čl. 50. stav 1. tačka 6) i stav 2. i 3, čl. 51. stav 1. tačka 18) i 19) i stav 2. i čl. 57. stav 3 Zakona. Pomenute odredbe Zakona čije važenje ne pre-

staje danom početka primene Zakona o platnim uslugama nastaviće da regulišu prinudnu naplatu sa računa klijenta (Zakon o platnom prometu („Službeni list SRJ“, br. 3/2002 i 5/2003 i „Službeni glasnik RS“, br. 43/2004., 139/2014 – dr. zakon)).

Zakon o platnim uslugama uređuje uslove i način pružanja platnih usluga, elektronski novac, platni sistem i nadzor nad primenom odredbi ovog zakona. Novi propis predviđa da platne usluge mogu pružati: banka, institucija elektronskog novca, platna institucija, Narodna banka Srbije, Uprava za trezor ili drugi organi javne vlasti u Republici Srbiji, u skladu sa svojim nadležnostima utvrđenim zakonom, kao i javni poštanski operator sa sedištem u Republici Srbiji, osnovan u skladu sa zakonom kojim se uređuju poštanske usluge. Na ovaj način, omogućava se širem krugu poslovnih subjekata/institucija da se bave poslovima platnih usluga, koje su prema propisima koji se trenutno primenjuju u isključivoj nadležnosti rada poslovnih banaka.

Neke specifičnosti Zakona o platnim uslugama:

- Zakon o platnim uslugama stvara pravni osnov za povećanje konkurencije na tržištu platnih usluga.
- Zakon o platnim uslugama predviđa osnivanje institucija elektronskog novca i platnih institucija i stvara pravni osnov za njihovo poslovanje.
- Omogućene su i uređene najsavremenije platne usluge.
- Uvedena je obaveza za pružaoce platnih usluga da platne transakcije u dinarima u našoj zemlji moraju izvršiti u okviru istog poslovnog dana.
- Detaljno su definisane informacije koje pružalac platnih usluga mora da pruži korisniku platnih usluga.
- Izvod o izvršenim platnim transakcijama pružalac platnih usluga dužan je da korisniku – fizičkom licu dostavlja jednom mesečno na papiru, na njegov zahtev i to bez naknade.
- Ukoliko eventualno dođe do spora između korisnika platnih usluga i pružaoca platnih usluga, teret dokazivanja je na pružaocu – on mora da dokaže da je korisniku pružio sve zakonom propisane informacije i da je transakciju izvršio u skladu sa zahtevom korisnika.
- Datum valute odobrenja/zaduženja (trenutak od kog se obračunava kamata na novčana sredstva zadužena ili odobrena na platnom računu) – može se razlikovati od vremena zaduženja/odobrenja novčanih sredstava na tom platnom računu i to samo ako je to povoljnije za korisnika platnih usluga.

- Primalac plaćanja (npr. trgovac) može da ponudi popust za korišćenje platne kartice ili drugog platnog instrumenta.
- Korisnik platnih usluga dužan je da da platni instrument koristi u skladu sa propisanim i ugovorenim uslovima.
- Korisnik platnih usluga dužan je da preduzme sve razumne mere kako bi zaštitio personalizovane sigurnosne elemente platnog instrumenta. Nakon što sazna za gubitak, krađu ili zloupotrebu platnog instrumenta o tome mora da obavesti pružaoca platnih usluga.
- U slučaju neodobrene ili nepravilno izvršene platne transakcije, kao i u slučaju odobrene platne transakcije kod koje nije tačno utvrđen iznos transakcije, platilac ima pravo na povraćaj novčanih sredstava, pod uslovom da je iznos transakcije viši od iznosa koji je platilac razumno mogao očekivati.
- Za gubitak prouzrokovan zloupotrebom platnih instrumenata, Zakon o platnim uslugama utvrđuje pretpostavku odgovornosti pružaoca platnih usluga, osim ako isti ne dokaže krivicu korisnika platnih usluga (za štetu preko 15.000 dinara).
- Uređuju se i platni sistemi, koji omogućavaju međusobno povezivanje pružalaca platnih usluga radi pravovremenog izvršavanja platnih transakcija njihovih klijenata.
- Narodna banka Srbije vršiće nadzor nad svim pružaoциma platnih usluga, nad izdavaocima elektronskog novca, u delu pružanja platnih usluga i izdavanja elektronskog novca, kao i nad operatorima platnih sistema čime se proširuje i pojačava nadzor.

Član 221. Zakona o platnim uslugama predviđa da su banke dužne da svoje poslovanje i unutrašnje akte usklade sa odredbama ovog zakona do dana početka njegove primene tj. do 01. 10. 2015. godine, kao i da najkasnije mesec dana pre početka primene ovog zakona korisnicima platnih usluga dostave predlog okvirnog ugovora (ponudu) koji će se primenjivati od dana početka primene ovog zakona. Dodatno, član 230. Zakona o platnim uslugama definiše da će Narodna banka Srbije doneti propise za sprovođenje ovog zakona u roku od šest meseci od dana njegovog stupanja na snagu.

U vezi sa Zakonom o platnim uslugama do ovog momenta je doneto 19) podzakonskih akata, čiji se početak primene vezuje za primenu samog Zakona o platnim uslugama. Očekuje se da će Narodna banka u budućnosti doneti još podzakonskih akata, kojima će bliže urediti oblasti koje trenutno nisu uređene podzakonskim aktima.

PREOSTALI PROBLEMI

Prilikom usvajanja i donošenja zakonskih i podzakonskih akata, ne vodi se uvek računa o praktičnoj primeni pojedinih normi, što narušava kvalitet, efikasnost i ujednačenu

praksu u realizaciji poslova koji su regulisani Zakonom (npr. Odlukom o uslovima i načinu otvaranja, vođenja i gašenja računa kod banke je definisana nova forma OP obrasca, s tim da na tržištu i dalje postoje stari OP obrasci, koji se overavaju od strane sudova).

PREPORUKE SAVETA

- Pобољшanje efikasnosti izvršavanja naloga za prenos, na način da se omogući prilagođavanje forme naloga za prenos (propisane Odlukom o obliku, sadržini i načinu korišćenja jedinstvenih instrumenata platnog prometa) potrebama softverskih programa koji se koriste za optičko čitanje naloga.
- Izmene propisa u cilju daljeg usaglašavanja sa pravnim okvirom Evropske unije.

U vezi sa usvojenim Zakonom o platnim uslugama potrebno je:

- Dodatno preciziranje odredbi Zakona o platnim uslugama kako bi se izbeglo njegovo otežano tumačenje.
- Produženje roka u kojem su banke u obavezi da usklade svoje poslovanje i unutrašnje akte sa odredbama Zakona o platnim uslugama na 01. 01. 2016. godine.
- Materiju koja nije regulisana podzakonskim aktima potrebno je regulisati, što se očekuje da će biti učinjeno u narednom periodu.
- Dobre strane Zakona o platnim uslugama biće uočljive tek nakon što isti počne da se primenjuje u praksi.

DEVIZNO POSLOVANJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Dalja modernizacija propisa o platnom prometu i prilagođavanje savremenim transakcijama.	2012		√	
Usvojiti nedostajuća podzakonska akta u Zakonom propisanom roku imajući u vidu da su oni neophodni radi potpune primene Zakona.	2013		√	
Dozvoliti „cash-pooling“ između povezanih društava.	2012			√
Omogućiti prekogranična međukompanijska fakturisanja kako bi se pojednostavila plaćanja po ovom osnovu i dalje regulisao princip „netting“ operacija u Srbiji, koji nisu dovoljno regulisana postojećim tekstom.	2011			√
Omogućiti izdavanje garancija i drugih oblika jemstava po nalogu i u korist nerezidenta, po poslovima između dva nerezidenta koji nisu kreditni poslovi.	2011			√
Omogućiti rezidentima-fizičkim licima da daju jemstva i druga sredstva obezbeđenja po nalogu nerezidenta i u korist nerezidenta-kreditora.	2013			√
Maksimalno pojednostaviti podzakonske akta o prebijanju kada su učesnici u poslu povezana lica, kako bi se omogućio globalni „netting“ u okviru iste grupe društava.	2013			√
Pojednostaviti obaveze obaveštavanja (od otvaranja bankovnog računa do olakšane komunikacije sa NBS povodom izveštavanja, kroz manje formalne procedure).	2013			√
U cilju zaštite interesa poverilaca iz osnovnog posla, regulisati odredbe koje se odnose na prenos dugovanja nastalih po osnovu realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga rezidenata iz člana 7. Zakona, kroz propisivanje da je za prenos dugovanja potrebna saglasnost poverioca.	2013			√
Prilagoditi i uskladiti važeću regulativu u ovoj oblasti i razrešiti pitanja koja su još uvek nedovoljno jasno uređena.	2012			√
Usklađivanje raznih finansijskih zakona i propisa (npr. Zakona i Zakona o tržištu kapitala) u cilju izbegavanja nejasnoća u primeni i tumačenju;	2014			√
Izmeniti Zakon tako da se obezbedi da tumačenja od strane nadležnih organa (posebno NBS) bude u skladu sa generalnim standardima tumačenja, npr. uzimajući u obzir sve vrste transakcija propisanih Zakonom, osim onih koje su eksplicitno zabranjene.	2014			√

STANJE

Nakon 2012. godine, tokom koje je Zakon o deviznom poslovanju (Zakon) pretrpeo temeljne izmene i dopune u cilju liberalizacije oblasti deviznog poslovanja, nije bilo značajnih izmena Zakona i dalje liberalizacije koja je bila očekivana. Naime, određeni podzakonski propisi su usvojeni u prethodnom periodu, ali ključni instituti na koje Savet stranih investitora ukazuje duži niz godina nisu menjani, odnosno nisu dalje liberalizovani. Izmene i dopune Zakona

sa kraja 2014. godine imale su za cilj usklađivanje sa odredbama novousvojenog Zakona o platnim uslugama. Izmene su stupile na snagu 1. oktobra 2015. godine, kada je počeo da se primenjuje Zakon o platnim uslugama. Prema poslednjim informacijama koje smo dobili, Vlada je formirala radnu grupu koja bi trebalo da radi na predlaganju izmena Zakona koje za cilj treba da imaju dalju liberalizaciju deviznog poslovanja u određenim oblastima, budući da puna liberalizacija u ovom trenutku nije planirana radi očuvanja makroekonomske stabilnosti.

POBOLJŠANJA

Izuzet usvajanja i izmena određenih podzakonskih akata uz Zakon (kao što su, na primer, Odluka o izveštavanju o poslovima sa hartijama od vrednosti i manje izmene Odluke o izveštavanju o kreditnim poslovima sa inostranstvom) nije bilo materijalnih izmena Zakona i/ili podzakonskih akata, te stoga ni značajnih poboljšanja u ovoj oblasti.

Primena Izmena i dopuna Zakona sa kraja 2014. godine omogućće rezidentima obavljanje platnog prometa sa inostranstvom radi plaćanja i naplate po osnovu elektronske trgovine i preko domaćih platnih institucija i institucija elektronskog novca. Takođe, rezidentima – fizičkim licima biće omogućeno da platni promet sa inostranstvom mogu obavljati i preko domaće platne institucije i javnog poštanskog operatera koji pruža platne usluge. Time je izvršena određena dodatna liberalizacija i podstaknuta konkurentnost u oblasti platnog prometa sa inostranstvom jer će, pored poslovnih banaka, platni promet sa inostranstvom moći obavljati i drugi pravni entiteti. Kako ove izmene i dopune još uvek nisu stupile na snagu, ostaje da se vide njihove praktične prednosti na rešavanje problema dopuštenosti plaćanja i naplate putem interneta ka inostranstvu.

PREOSTALI PROBLEMI

Uprkos delimičnoj liberalizaciji u oblasti deviznog poslovanja tokom prethodnih nekoliko godina, važeće zakonodavstvo u Srbiji je i dalje restriktivno u cilju zaštite i očuvanja makroekonomske stabilnosti. Međutim, smatramo da je neophodno da se lista liberalizovanih transakcija proširi gde god se to ukaže opravdanim i izvodljivim, a naročito kada

je reč o grupama povezanih lica, koje teže da pojednostave finansijske odnose u okviru grupe. Stoga problem liberalizacije stranih kreditnih i depozitnih poslova ostaje, kako bi se omogućilo pružanje sofisticiranih bankarskih usluga, kao što su cash management paketi. Takođe, Zakon još uvek ne predviđa izdavanje garancija i drugih oblika obezbeđenja po nalogu i u korist nerezidenta, po osnovu nekretnih poslova između dva nerezidenta. Dodatno, radi dalje liberalizacije deviznih poslova, smatramo da postoji osnov da NBS preispita Zakon, te da omogući nerezidentima da kupuju kratkoročne hartije od vrednosti u Srbiji.

Kada je reč o poslovima sa hartijama od vrednosti, podsećamo da NBS još uvek nije donela/izmenila propis koji bi omogućio bankama u Srbiji da trguju stranim kratkoročnim hartijama od vrednosti denominovanim u dinarima, čime je puna primena člana 15 Zakona praktično onemogućena. Pored liberalizacije, pažnju bi trebalo posvetiti i međusobnom usklađivanju postojećih propisa. Uz to, primetno je da u određenim pitanjima nadležni organi svojim tumačenjima sužavaju domen primene pojedinih pravila i time ograničavaju delovanje učesnika u oblasti deviznog poslovanja.

Stoga, pravac politike u ovoj oblasti trebalo bi da bude usmeren na dalju liberalizaciju tekućih i kapitalnih poslova, u skladu sa realnim mogućnostima i dinamikom predviđenom Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, u cilju usklađivanja važećeg srpskog zakonodavstva sa regulativom EU i sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti. Trebalo bi takođe osigurati da primena i tumačenje propisa od strane nadležnih organa isprate adekvatno usvojene izmene.

PREPORUKE SAVETA

- Dalja modernizacija propisa o platnom prometu i prilagođavanje savremenim transakcijama.
- Usvojiti nedostajuća podzakonska akta u Zakonom propisanom roku imajući u vidu da su isti neophodni radi potpune primene Zakona.
- Dozvoliti „cash-pooling“ između povezanih društava.
- Omogućiti prekogranična međukompanijska fakturisanja kako bi se pojednostavila plaćanja po ovom osnovu i dalje regulisale „netting“ operacije u Srbiji, koje nisu dovoljno regulisane postojećim tekstom.

- Omogućiti izdavanje garancija i drugih oblika jemstava po nalogu i u korist nerezidenta, po poslovima između dva nerezidenta koji nisu kreditni poslovi.
- Omogućiti rezidentima-fizičkim licima da daju jemstva i druga sredstva obezbeđenja po nalogu nerezidenta i u korist nerezidenta-kreditora.
- Maksimalno pojednostaviti podzakonska akta o prebijanju kada su učesnici u poslu povezana lica, kako bi se omogućio globalni „netting“ u okviru iste grupe društava.
- Pojednostaviti obaveze izveštavanja (od otvaranja bankovnog računa do olakšane komunikacije sa NBS-om povodom izveštavanja, kroz manje formalne procedure).
- U cilju zaštite interesa poverilaca iz osnovnog posla, regulisati odredbe koje se odnose na prenos dugovanja nastalih po osnovu realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga rezidenata iz člana 7. Zakona, kroz propisivanje da je za prenos dugovanja potrebna saglasnost poverioca.
- Prilagoditi i uskladiti važeću regulativu u ovoj oblasti i razrešiti pitanja koja su još uvek nedovoljno jasno uređena.
- Usklađivanje raznih finansijskih zakona i propisa (npr. Zakona i Zakona o tržištu kapitala) u cilju izbegavanja nejasnoca u primeni i tumačenju.
- Izmeniti Zakon kako bi se obezbedilo da tumačenja istog od strane nadležnih organa (naročito NBS) budu u skladu sa redovnim standardima tumačenja, npr. da se sve transakcije, u slučaju da izričito nisu zabranjene, smatraju Zakonom dozvoljenim.

SPREČAVANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Razviti sistem koji bi omogućio bolju saradnju Uprave za prevenciju pranja novca i obveznika i Vlade, a takođe i bolju saradnju sa Ministarstvom inostranih poslova i sudovima.	2009		√	
Ukazati javnom mnjenju na nephodnost odlučnije i efikasnije borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma.	2009		√	
Organizovanje adekvatnih seminara i radionica u cilju sprovođenja odgovarajućih obuka za lica na koje se Zakon primenjuje, sa ciljem povećanja efikasnosti njegove primene.	2011		√	

STANJE

Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Službeni glasnik Republike Srbije“ broj 20/2009, 72/2009, 91/2010, 139/2014, u daljem tekstu: Zakon) definiše pojmove pranja novca, finansiranja terorizma i ostale ključne pojmove, ustanovljava obaveze državnih organa, advokata i ostalih pravnih lica da preduzimaju određene radnje i utvrđuju mere koje treba da budu preduzete u cilju otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Zakonom je ustanovljena Uprava za sprečavanje pranja novca i njena nadležnost. Uprava prikuplja, analizira i prosljeđuje nadležnim organima podatke i dokumentaciju koju pribavlja od obveznika u slučaju da proceni da u vezi sa određenim transakcijama ili licima postoji osnovana sumnja da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma. Osim Uprave i drugi državni organi obavezni su da nadziru primenu Zakona, kao i da obaveste upravu o potencijalnim slučajevima pranja novca.

U skladu sa ovim Zakonom, Vlada je usvojila Pravilnik o utvrđivanju metodologije, obaveza i radnji za izvršavanje poslova u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

Član 21 ovog Pravilnika definiše listu zemalja koje ne primenjuju standarde u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma (npr. Uzbekistan, Pakistan i Azerbejdžan). Međutim, činjenica da je neka zemlja stavljena na ovu listu, ne znači da ne treba poslovati sa klijentima iz ovih zemalja, već samo predstavlja razlog za preduzimanje mera predostrožnosti. Takođe, članom 19 propisuje se da obveznik nije dužan da Upravi dostavi

vlja podatke o svakoj gotovinskoj transakciji u iznosu od 15.000 evra ili više u dinarskoj protivvrednosti, u slučajevima dnevne predaje pazara od prodaje roba i usluga.

Član 7 Zakona propisuje da obveznici moraju spovesti analizu rizika prilikom preduzimanja neophodnih mera. Prema Zakonu, postoje tri grupe rizika:

- rizik u vezi sa strankom (npr. transakcije bez ekonomske osnove, politički eksponirane osobe, poslovi koji uključuju velike gotovinske transakcije);
- rizik koji nastaje u vezi sa uslugom koju obveznik pruža u okviru svoje delatnosti (mogućnost pranja novca putem obavljanja određene poslovne aktivnosti);
- rizik zemlje (npr. zemlje sa visokom stopom kriminala, zemlje koje ne primenjuju međunarodno priznate standarde).

Zakon utvrđuje i dužnost obveznika (pravnih lica i preduzetnika) da preduzimaju mere i radnje radi otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Zbog prirode profesije, a naročito zbog poverljivog odnosa sa klijentima, Zakonodavac je napravio posebnu razliku između advokata i ostalih obveznika.

Uprava za sprečavanje pranja novca je u toku 2014. godine intenzivno radila na izradi Nacrta zakona o izmenama i dopunama Zakona. U tom cilju obrazovana je Radna grupa za izmenu Zakona, a cilj istih je da se postojeća zakonska rešenja usklade sa novim standardima u ovoj oblasti i sa regulativom Evropske unije, kao i da se uvedu odredbe koje se odnose na obaveze pružalaca

platnih usluga da prikupljaju određene podatke o plati-ocu i primaocu elektronskih transfera.

Iako su sva ovlašćena lica shodno Zakonu u obavezi da ste-knu licencu, Uprava za sprečavanje pranja novca suprotno prethodnim godinama, tokom 2014. i 2015. godine nije organizovala polaganje stručnog ispita za lica na koja se Zakon odnosi, već samo radionice i seminare u cilju infor-misanja i usavršavanja ovlašćenih lica i zaposlenih koji rade na poslovima sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Uprava za sprečavanje pranja novca sastavila je listu indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija veza-nih za finansiranje terorizma, kao i indikatora za prepo-znavanje opravdanih sumnji za pranje novca ili finansi-ranje terorizma, koji predstavljaju smernice za pravna lica na koja se Zakon primenjuje: advokati i ortačka advokatska društva, računovođe, pravna lica koja pru-žaju usluge transfera novca, pravna lica koja pružaju forfeting usluge, poštanske usluge, poreski savetnici, izdavaoci garancija, organizatori igara na sreću, društva za reviziju, ovlašćeni revizori i osiguravajuća društva, poslovne banke. Tokom 2014. i 2015. godine usvojene su i dodatne direktive kojima se liste indikatora menjaju i dopunjuju.

Uprava za sprečavanje pranja novca je usvojila Smer-nice za procenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma za većinu lica koja su predmet Zakona i na osnovu njih, sva pravna lica su u obavezi da usvoje interne akte o proceni rizika, zasnovane na navedenim smernicama.

Dodatno, Vlada Republike Srbije je na sednici održanoj 31. decembra 2014. godine donela Nacionalnu strategiju za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma sa pratećim Akcionim planom za njeno sprovođenje.

Opšti cilj i svrha Nacionalne strategije jeste da kroz jačanje pojedinih delova sistema za borbu protiv pra-nja novca i finansiranja terorizma, doprinese potpunoj zaštiti finansijskog sistema i privrede države od opasno-sti koje uzrokuju pranje novca i finansiranje terorizma i širenje oružja za masovno uništenje. Odluka ove Nacio-nalne strategije jeste to što akcenat stavlja na saradnju svih nadležnih državnih organa i to kroz razmenu infor-macija i ekspertize, pristup bazama podataka i obrazova-nje radnih timova.

U martu 2014. godine usvojen je Zakon ograničavanju raspolaganja imovinom u cilju sprečavanja terorizma („Službeni glasnik Republike Srbije“ broj 29/2015, u daljem tekstu: Zakon). Cilj Zakona je da se osobama označenim kao teroristi i osobama koje su povezane sa njima ograniči raspolaganje imovinom. Listu označe-nih lica sastavlja Vlada na osnovu lista označenih lica utvrđenih od strane Ujedinjenih nacija i drugih među-narodnih organizacija u kojima je Republika Srbija član.

POBOLJŠANJA

Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma uveo je novine u naš pravni sistem, kako bi bio usaglašen sa direktivama EU i međunarodnim standardima i konven-cijama u ovoj oblasti.

Takođe, Zakon propisuje zabranu prijema gotovog novca u iznosu koji prelazi 15.000 evra za sva lica koja prodaju robu ili vrše usluge u Republici Srbiji i takve transakcije se moraju izvršiti preko institucionalizovanog bankarskog sistema. U slučaju da postoje razlozi za sumnju da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma, obveznik je dužan da pri-javi bilo koju transakciju u iznosu od ili više od 15.000 evra Upravi bez odlaganja ili najkasnije tri dana od dana kada je nastala sumnja.

Tokom 2014. i 2015. godine, doneti su dodatni zakon-ski i podzakonski akti koji bi trebalo da doprinesu una-pređenju borbe protiv sprečavanja i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorizma, a u pripremi su i izmene Zakona.

PREOSTALI PROBLEMI

Primena Zakona, pre svega, zavisi od aktivnosti Uprave i ostalih organa odgovornih za njegovu primenu. Stan-dardi i pravila ustanovljeni u zemljama Evropske unije u velikoj meri su prihvaćeni i inkorporirani u tekst Zakona i sledeći korak bi bio pronalaženje mehanizama za nji-hovu primenu. U 2013. i 2014. godini aktivnosti i zahtevi Uprave za sprečavanje pranja novca prema licima koja su predmet Zakona su povećani, ali i dalje postoji nedo-statak saradnje. Takođe, Uprava nije proteklih meseci organizovala ponovljene ispite za sticanje licence za ovlašćena lica, tako da je neophodno što pre organizo-vati kako bi se svim obveznicima omogućilo adekvatno stručno osposobljavanje zaposlenih.

PREPORUKE SAVETA

- Razviti sistem koji bi omogućio bolju saradnju Uprave za prevenciju pranja novca i obveznika, kao i Vlade, a takođe i bolju saradnju sa Ministarstvom inostranih poslova i sudovima.
- Ukazati javnom mnjenju na neophodnost odlučnije i efikasnije borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma.
- Nastaviti sa organizovanjem adekvatnih seminara i radionica u cilju sprovođenja odgovarajućih obuka za lica na koje se Zakon primenjuje, sa ciljem povećanja efikasnosti njegove primene.

ZAKON O ZAŠTITI PODATAKA O LIČNOSTI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Povereniku obezbediti bolje uslove rada, opremu i osoblje.	2009			✓
Odrediti nadzorno telo koje bi u saradnji sa Poverenikom kontrolisalo primenu Zakona.	2009			✓
Hitno usvojiti novi Zakon, odnosno podržati Model zakona koji je izradio Poverenik.	2014		✓	
Usvojiti podzakonske akte ili izdati detaljne instrukcije i standardizovane formulare neophodne za poboljšanje primene Zakona (posebno u vezi sa usaglašavanjem postojećih zbirki podataka i apliciranju za dozvolu za iznošenje podataka).	2009			✓
Uspostaviti bolju komunikaciju Poverenika sa ostalim državnim institucijama, nevladinim organizacijama (NVO) i međunarodnim organizacijama.	2010			✓
Održavati radionice i seminare kako bi se obrazovali građani i podigla njihova svest u vezi sa zaštitom njihovih prava.	2009		✓	
Dopuniti odredbe Zakona u odnosu na oblasti koje nisu regulisane i potpuno uskladiti odredbe zakona sa odavno prihvaćenim evropskim standardima.	2013			✓

STANJE

Zakon o zaštiti podataka o ličnosti (Zakon), koji se primenjuje od 1. januara 2009. godine, trebalo je da donese značajne novine i izmene u skladu sa propisima Evropske unije i međunarodnim standardima, kao što je pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i pisama zagarantovano članom 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima i zaštita u vezi sa obradom podataka o ličnosti i slobodnim protokom podataka o ličnosti u EU u skladu sa Direktivom o zaštiti podataka (Direktiva br. 95/46/EC).

Prema Zakonu, početna pretpostavka na osnovu koje se podaci o ličnosti mogu prikupljati i obrađivati (sa izuzetkom koji se primenjuje u ograničenom broju slučajeva) je pristanak fizičkog lica čiji se podaci prikupljaju, dat pismeno ili usmeno na zapisnik kod rukovaoca. Pristanak mora biti dat u pisanom obliku ukoliko je reč o "naročito osetljivim" podacima kao što su oni koji se odnose na rasu, veroispovest, etničko poreklo, pripadnost političkoj stranci, sindikalno članstvo, seksualni identitet, itd. Iako je Vlada trebalo da donese podzakonski akt, u roku od šest meseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona, kojim bi se detaljnije regulisao način zaštite i čuvanja naročito osetljivih podataka, takav propis još uvek nije donet.

Zakon definiše obradu podataka na otvoren način, kao svaku radnju preduzetu u vezi sa podacima, uključujući prikupljanje, razvrstavanje, snimanje, korišćenje, kopiranje, prenošenje, pohranjivanje, otkrivanje, širenje, pretraživanje, prikrivanje, itd. Nakon prestanka svrhe za koju su podaci obrađivani i čuvani, njihova dalja obrada je izričito zabranjena ako je, između ostalog, u tom trenutku lice čiji se podaci obrađuju određeno ili odredivo. Zakon takođe zabranjuje donošenje odluka koje su isključivo zasnovane na podacima koji se obrađuju automatizovano, a čije pravne posledice mogu imati uticaja na svojstvo lica, kao što je njegova radna sposobnost, kreditna sposobnost, itd.

Lice čiji se podaci obrađuju ima široka pravna ovlašćenja da zahteva da ga rukovalac istinito i potpuno obavesti o brojnim pitanjima u vezi sa obradom podataka, kao što je informacija gde se podaci prenose, kome se podaci prenose, u koje svrhe se podaci prenose, kao i po kom pravnom osnovu se podaci prenose, pri čemu takva obaveštenja moraju biti u pisanom obliku. Prema statističkim podacima koji su objavljeni na internet stranici Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (Poverenik), u maju 2015. godine je sprovedeno 76 inspeksijskih nadzora, od kojih je 33 rezultiralo upozorenjem rukovaocima u vezi sa nepravilnostima pri obradi ličnih podataka. Tokom prvih pet meseci 2015. godine sprovedeno je 375 inspeksijskih

nadzora, u poređenju sa 436 nadzora sprovedenih u istom periodu 2014. godine. Broj upozorenja rukovodcima kojima je ukazano na nepravilnosti u obradi podataka porastao je sa 83 upozorenja, u prvih pet meseci 2014. godine, na 203 upozorenja u istom periodu 2015. godine.

Prema Zakonu, podaci o ličnosti se mogu iznositi iz Republike Srbije u državu članicu Konvencije Saveta Evrope o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka. Kako su skoro sve države Evrope članice Saveta Evrope, ova odredba Zakona, u stvari, znači da se podaci o ličnosti mogu slobodno iznositi iz Srbije u druge države Evrope. Dalje, Zakon predviđa da se podaci o ličnosti mogu iznositi i u drugu državu (odnosno u države koje nisu članice Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka), pod uslovom da je u toj državi obezbeđen stepen zaštite podataka u skladu sa pomenutom konvencijom i da je iznošenje prethodno odobreno od strane Poverenika. Ovaj stepen obezbeđenja zaštite podataka utvrđuje se propisom, odnosno ugovorom o prenosu podataka. Ukoliko je namera da se podaci o ličnosti iznesu iz Republike Srbije, domaći subjekt mora registrovati zbirku podataka o ličnosti i mora pribaviti dozvolu za iznošenje podataka od Poverenika. Pitanja koja se odnose na iznošenje podataka iz Srbije sve se češće javljaju u praksi, te je neophodno poboljšanje u ovoj oblasti, a kao minimum bi bilo uputno da Poverenik objavi listu država koje nisu članice Konvencije a za koje se po određenim kriterijumima smatra da obezbeđuju adekvatan nivo zaštite podataka o ličnosti, za šta postoji zakonski osnov u članu 44, stav 1, tačka 6 Zakona. Postupak za donošenje rešenja kojim se dozvoljava iznošenje podataka u države koje nisu članice Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka Saveta Evrope nije regulisan Zakonom, što stvara znatnu pravnu nesigurnost. Budući da ne postoje pravila po kojima Poverenik postupa, podnosioci zahteva za iznošenja podataka ne znaju kako treba da sačine zahteve i koje dokaze treba da dostave. Oskudna praksa Poverenika u vezi sa ovim pitanjem odvrća kompanije od podnošenja zahteva Povereniku. Ovo se posebno odnosi na iznošenje podataka društvima u okviru multinacionalnih kompanija ili grupi društava čija se sedišta nalaze na više kontinenata.

POBOLJŠANJA

Tokom prvih pet meseci 2015. godine, rešena su 973 predmeta koji se odnose na zaštitu podataka, dok je

u istom periodu 2014. godine rešeno 860 predmeta. Takođe, tokom prvih pet meseci 2015. godine, Poverenik je izdao 374 mišljenja u vezi sa primenom Zakona, što predstavlja značajan porast u odnosu na 227 mišljenja izdatih u istom periodu 2014. godine. Prema mesečnom izveštaju za maj 2015. godine, ukupan broj registrovanih rukovodaca podacima se povećao sa 1.260, u prošloj godini, na 1.484.

Tokom 2014. godine Poverenik je postupao po 19 zahteva za iznošenje podataka o ličnosti iz Srbije. Poverenik je doneo 14 odluka po podnetim zahtevima i to: osam rešenja kojima se dozvoljava iznošenje podataka o ličnosti, pet zaključaka o obustavi postupka i jedan zaključak o odbacivanju zahteva.

Poverenik je u maju 2014. godine učinio dostupnim javnosti Model zakona o zaštiti podataka o ličnosti. Model zakona predstavlja veliki iskorak u odnosu na postojeći Zakon. Modelom zakona su predviđena rešenja kojima se zakonodavstvo u Srbiji, u ovoj oblasti, u znatnoj meri usklađuje sa Predlogom uredbe Evropskog parlamenta i Saveta o zaštiti pojedinaca u pogledu obrade ličnih podataka i o slobodnom protoku tih podataka i Direktivom 95/46/EC.

Prema najnovijem nacrtu Akcionog plana za poglavlje 23 (o pravosuđu i osnovnim pravima) *acquis communautaire*-a Evropske unije, koji je Vlada Srbije objavila 8. maja 2015. godine, novi zakon o zaštiti podataka o ličnosti treba da bude usvojen u trećem kvartalu 2015. godine. Prema Akcionom planu, osnovu za ovaj novi zakon treba da predstavlja Poverenikov Model zakona. Akcionim planom je, dalje, predviđeno usvajanje relevantnih podzakonskih propisa za sprovođenje zakona u prvom kvartalu 2016. godine. Sve ovo predstavlja značajan iskorak u pravcu harmonizacije sa uspostavljenim standardima Evropske unije.

PREOSTALI PROBLEMI

Broj zbirki podataka registrovanih u Centralnom registru, uprkos značajnom procentualnom povećanju u odnosu na prethodnu godinu, daleko je ispod broja koji bi prema Zakonu, trebalo da bude registrovan. Ukupan broj registrovanih zbirki podataka u maju 2015. godine je 7.622, u odnosu na 6.702, koliko je bilo registrovano u maju 2014. godine, ali broj zbirki podataka koje održavaju domaći rukovodaci verovatno dostiže stotine hiljada.

U praksi, iako Poverenikovi saradnici pokazuju želju, znanje i profesionalnost u pružanju pomoći rukovaocima podataka o ličnosti pri ispunjavanju svojih obaveza predviđenih Zakonom, čini se da se Zakon nekad primenjuje suviše kruto, što dovodi do višemesečnih pregovora sa Poverenikovom kancelarijom prilikom postupka izdavanja dozvole za iznošenje podataka. Dok dužina tog postupka zavisi i od složenosti samog predmeta i agilnosti rukovaoca, Poverenikova rigidnost u primeni Zakona svakako igra ulogu u usporavanju postupka. Kao posledica toga, rukovaoci se suočavaju sa značajnim administrativnim i pravnim troškovima u pokušaju da ispune svoje obaveze predviđene Zakonom, a da pri tome posluju na isti način kao i njihove kolege iz Evropske unije.

Takođe, imajući u vidu primenu Zakona u praksi, javlja se

potreba za preciznim i sveobuhvatnim normativnim uređenjem ove oblasti. Naime, odredbe Zakona ne regulišu i ne uređuju određene oblasti i pitanja, kao što su: video-nadzor, biometrijski podaci, direktni marketing, upotreba jedinstvenog matičnog broja građanina, online obrada podataka, fotokopiranje i skeniranje dokumenta, organizacione tehničke mere radi zaštite podataka, odnos između rukovalaca i obrađivača podataka, itd. Usled nepostojanja odgovarajućih normativnih rešenja, nastaju poteškoće prilikom primene Zakona u odnosu na obradu podataka u ovim oblastima. Postoji potreba za daljom harmonizacijom relevantnog zakonodavstva sa međunarodnim standardima predviđenim naročito u Direktivi o zaštiti podataka (95/46/EC), po pitanjima kao što su oblik pristanka lica i izuzeci od opšteg pravila po kome se za obradu podataka traži pristanak lica.

PREPORUKE SAVETA

- Povereniku obezbediti bolje uslove rada, opremu i osoblje.
- Odrediti nadzorno telo koje bi u saradnji sa Poverenikom kontrolisalo primenu Zakona.
- Hitno usvojiti novi zakon, odnosno podržati Model zakona koji je izradio Poverenik.
- Usvojiti podzakonska akta ili izdati detaljne instrukcije i standardizovane formulare koji će omogućiti efektivnu primenu Zakona.
- Uspostaviti bolju komunikaciju Poverenika sa ostalim državnim institucijama, nevladinim organizacijama (NVO) i međunarodnim organizacijama.
- Održavati radionice i seminare kako bi se obrazovali građani i podigla njihova svest u vezi sa zaštitom njihovih prava.

ZAKON O PRIVREMENIM OGRANIČENJIMA PRAVA LICA

STANJE

Usvajanje Zakona o privremenim ograničenjima prava lica (Zakon) se očekuje u najskorije vreme, budući da je radna grupa za izradu Zakona završila svoj rad i prosledila Zakon skupštini.

Imajući u vidu da je navedeni Zakon predmet velikog interesovanja, kako privrednih subjekata, tako i opšte javnosti, u daljem tekstu predstavljamo prednosti i probleme koje mi vidimo u slučaju usvajanja Zakona u formi koju je predložila radna grupa.

POBOLJŠANJA

Namera da se uvede dodatna disciplina u poslovanje privrednih subjekata u Srbiji i smanji mogućnost zloupotreba i oštećenja trećih lica, odnosno da se uvedu sankcije za one koji zloupotrebljavaju svoje funkcije u privrednim subjektima jeste u potpunosti pozitivna i nešto što Savet stranih investitora u potpunosti podržava i za šta se zalaže od svog osnivanja.

Koordinacija različitih organa (kao što su MUP, NBS, ministarstva) u smislu pravovremenog razmenjivanja podataka o privrednim subjektima, odnosno njihovim članovima i organima koji na bilo koji način ne poštuju pozitivne propise vezane za poslovanje privrednih subjekata takođe je pozitivan signal Zakona.

PREOSTALI PROBLEMI

Sa druge strane, Savet stranih investitora (koji je bio član radne grupe za izradu Zakona) ima stav da tekst Zakona koji je upućen skupštini na usvajanje neće doprineti poboljšanju poslovne klime, već da je moguće da će imati potpuno suprotan efekat, u smislu da će njegovo usvajanje dovesti do kažnjavanja privrednih subjekata/lica bez postojanja bilo kakve njihove greške ili krivice.

Naime, Zakon propisuje četiri osnovna kriterijuma usled kojih dolazi do ograničenja prava – (i) usled blokade računa privrednog subjekta duže od 100 dana; (ii) usled pokretanja stečaja nad privrednim subjektom; (iii)

usled pokretanja postupka prinudne likvidacije i (i) usled postojanja izrečene pravosnažne sudske mere i mere bezbednosti u sudskom ili drugom postupku, a koje za pravnu posledicu imaju ograničenje sticanja ili vršenja prava lica u privrednom subjektu ili obavljanja privredne delatnosti.

Svi navedeni osnovi izuzev poslednjeg su sporni, imajući u vidu da bilo koji od navedenih osnova ne mora biti posledica zloupotrebe prava od strane lica kome će se privremeno ograničiti prava. Naime, postoje brojni slučajevi privrednih subjekata koji su u blokadi ili u postupku stečaja, a da ta blokada ili stečaj nisu posledica bilo kakve prevarne ili druge aktivnosti, odnosno da su i članovi i organi privrednog subjekta u potpunosti postupali *bona fide*. Kao primer za takve situacije navodimo kada privredni subjekt dođe u jednu od navedenih situacija usled velikih dugovanja različitih državnih ili lokalnih organa, kao i slučaj lanca kooperanata, posebno u građevinskoj industriji, gde blokada ili stečaj jednog od subjekata u lancu neminovno vode do domino efekta prema svim ostalim subjektima u lancu ispod.

Kada je reč o osnovu koji se odnosi na prinudnu likvidaciju, on je takođe sporan, budući da institut prinudne likvidacije još uvek nije primenjen u praksi, te stoga nije moguće u potpunosti obrazloženo govoriti o opravdanosti tog osnova.

Savet stranih investitora smatra da je samo poslednji osnov odgovarajući za privremeno ograničenje prava, ali samo ukoliko za pravnu posledicu ima ograničenje obavljanja konkretne privredne delatnosti.

Dalje, smatramo da je preširok krug lica obuhvaćenih nactom, te da je potrebno predvideti da samo lica (članovi/akcionari odnosno organi ili članovi organa) koji su preduzeli radnje ili podržali radnje koje su dovele do zloupotrebe mogu biti predmet ograničenja zakona.

Na kraju, smatramo i da ukoliko Zakon bude usvojen da je neophodno pre toga u potpunosti izvršiti njegovo usklađivanje i primenu sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti.

PREPORUKE SAVETA

- Nije potrebno donositi Zakon, budući da je kroz primenu i punu implementaciju postojećih zakonskih rešenja (npr. puna primena izricanja zabrane obavljanja privredne delatnosti, primena instituta probijanja pravne ličnosti i slično) moguće postići ciljeve i smanjiti mogućnost zloupotreba i oštećenja trećih lica.
- Ukoliko bi se Zakon ipak usvojio, stava smo da je pre njegovog usvajanja potrebno izvršiti znatna preciziranja i promene (na koje smo ukazali u sekciji Preostali problemi) kako bi se, na najbolji mogući način, minimalizovala mogućnost da pod udar Zakona dospeju privredni subjekti i njihovi članovi/organi koji u potpunosti posluju *bona fide*.

ZAKON O ZAŠTITI UZBUNJIVAČA

STANJE

Narodna skupština Republike Srbije je 25. 11. 2014. godine usvojila Zakon o zaštiti uzbunjivača („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 128/2014; u daljem tekstu: Zakon), koji je stupio na snagu 04. 12. 2014. godine, a počeo je da se primenjuje od 05. 06. 2015. godine. Ovim Zakonom uređeno je uzbunjivanje, postupak uzbunjivanja, prava uzbunjivača, obaveza državnih i drugih organa i organizacija i pravnih i fizičkih lica u vezi sa uzbunjivanjem, kao i druga pitanja od značaja za uzbunjivanje i zaštitu uzbunjivača (član 1. Zakona).

Kako sam Zakon slovi, uzbunjivanje je otkrivanje informacije o kršenju propisa, kršenju ljudskih prava, vršenju javnog ovlašćenja protivno svrsi zbog koje je povereno, opasnosti po život, javno zdravlje, bezbednost, životnu sredinu, kao i radi sprečavanja štete velikih razmera, dok je uzbunjivač fizičko lice koje izvrši uzbunjivanje u vezi sa svojim radnim angažovanjem, postupkom zapošljavanja, korišćenjem usluga državnih i drugih organa, nosilaca javnih ovlašćenja ili javnih službi, poslovnom saradnjom i pravom vlasništva na privrednom društvu.

Zakon zabranjuje sprečavanje uzbunjivanja. On štiti uzbunjivače od štetne radnje, a to je svako činjenje ili nečinjenje u vezi sa uzbunjivanjem kojim se uzbunjivaču ili licu koje ima pravo na zaštitu kao uzbunjivač ugrožava ili povređuje pravo, odnosno kojim se ta lica stavljaju u nepovoljniji položaj. Pod zaštitom su sva radno angažovana lica, dakle lica u radnom odnosu, van radnog odnosa, lica koja obavljaju volontiranje, vršenje funkcije, kao i lica koja obavljaju svaki drugi faktički rad za poslodavca. Pored samog uzbunjivača, Zakon pod određenim uslovima, štiti i povezana lica sa uzbunjivačem, dalje, lice koje je pogrešno označeno kao uzbunjivač, lice koje vrši službenu dužnost, lice koje traži podatke u vezi sa predmetom uzbunjivanja.

Zloupotreba uzbunjivanja je izričito zabranjena. Zakon propisuje i zaštitu podataka o ličnosti uzbunjivača. Određeni su uslovi pod kojima jedno lice ima pravo na zaštitu, a jedan od uslova se odnosi na rok: uzbunjivač je zaštićen ukoliko otkrije informaciju u roku od jedne godine od dana saznanja za izvršenu radnju zbog koje vrši uzbunjivanje, a najkasnije u roku od deset godina od dana izvršenja te radnje.

Uzbunjivanje može da bude unutrašnje (otkrivanje informacije poslodavcu), spoljašnje (otkrivanje informacije ovlašćenom organu) i uzbunjivanje javnosti (otkrivanje informacije sredstvima javnog informisanja, preko interneta, na javnim skupovima ili na drugi način kojim se obaveštenje može učiniti dostupnim javnosti). Poslodavac i ovlašćeni organ

dužni su da postupaju i po anonimnim obaveštenjima u vezi sa informacijom, u okviru svojih ovlašćenja.

Centralno mesto u Zakonu svakako zauzima unutrašnje uzbunjivanje. Zakon nalaže da je poslodavac dužan da, u okviru svojih ovlašćenja, zaštiti uzbunjivača od štetne radnje, kao i da preduzme neophodne mere radi obustavljanja štetne radnje i otklanjanja posledica štetne radnje. Član 21 Zakona bliže uređuje šta predstavlja stavljanje radno angažovanog lica u nepovoljniji položaj i, između ostalog, odnosi se na: zapošljavanje, rad van radnog odnosa, napredovanje na poslu, uslove rada, prestanak radnog odnosa, zaradu, isplatu otpremnine, premeštaj na drugo mesto rada i drugo (dakle, nije u pitanju numerus clausus).

Zakon propisuje da je poslodavac dužan da svim radno angažovanim licima dostavi pisano obaveštenje o pravima iz Zakona. Poslodavac je dužan i da odredi lice ovlašćeno za prijem informacije i vođenje postupka u vezi sa uzbunjivanjem. S druge strane, poslodavac koji ima više od deset zaposlenih dužan je da opštim aktom uredi postupak unutrašnjeg uzbunjivanja. U obavezi je da na vidnom mestu, dostupnom svakom radno angažovanom licu, kao i na internet stranici poslodavca, ako postoje tehničke mogućnosti, istakne ovaj opšti akt. Rok za donošenje opšteg akta je godinu dana od dana stupanja Zakona na snagu, te je krajnji rok 04. 12. 2015. godine.

Zakon u bitnom uređuje i postupak unutrašnjeg uzbunjivanja koji se inicira dostavljanjem informacije poslodavcu. Poslodavac je dužan da postupi po informaciji bez odlaganja, a najkasnije u roku od 15 dana od dana prijema informacije. On je dužan da obavesti uzbunjivača o ishodu postupka po njegovom okončanju, u roku od 15 dana od dana okončanja postupka. Poslodavac je takođe dužan da, na zahtev uzbunjivača, pruži obaveštenja uzbunjivaču o toku i radnjama preduzetim u postupku, kao i da omogući uzbunjivaču da izvrši uvid u spise predmeta i da prisustvuje radnjama u postupku.

Spoljašnje uzbunjivanje započinje dostavljanjem informacije ovlašćenom organu, mada Zakon ne precizira koji je to organ, niti prejudicira ovo pitanje. Kada je reč o uzbunjivanju javnosti, javnost se može uzbuniti, bez prethodnog obaveštavanja poslodavca ili ovlašćenog organa u slučaju neposredne opasnosti po život, javno zdravlje, bezbednost, životnu sredinu, od nastanka štete velikih razmera, odnosno ako postoji neposredna opasnost od uništenja dokaza. Prilikom uzbunjivanja javnosti uzbunjivač je dužan da poštuje pretpostavku nevinosti okrivljenog, pravo na zaštitu podataka o ličnosti, kao i da ne ugrožava vođenje sudskog postupka.

Predviđena je i sudska zaštita uzbunjivača. Prema tome, uzbunjivač prema kome je preduzeta štetna radnja u vezi sa uzbunjivanjem, ima pravo na tužbu kod suda. Tužba se podnosi u roku od šest meseci od dana saznanja za preduzetu štetnu radnju (subjektivni rok), a objektivni rok je tri godine od dana kada je štetna radnja prema uzbunjivaču preduzeta.

Stvarna nadležnost pripada Višem sudu, a mesna sudu na čijem je području preduzeta štetna radnja ili prema mestu prebivališta tužioca (elektivna nadležnost). Postupak je hitan i uvek je dozvoljena revizija. U prvom stepenu sudi sudija pojedinac, a u drugom veće od tri sudije profesionalca. Zakon nedvosmisleno upućuje na primenu određaba Zakona o parničnom postupku i to radnog spora kao posebnog parničnog postupka. Sud je takođe dužan da stranke upozori da spor mogu rešiti medijacijom.

Tužbom za zaštitu u vezi sa uzbunjivanjem može se tražiti:

- utvrđenje da je prema uzbunjivaču preduzeta štetna radnja
- zabrana vršenja i ponavljanja štetne radnje
- uklanjanje posledica štetne radnje
- naknada materijalne i nematerijalne štete
- objavljivanje presude donete po tužbi podnetoj iz navedenih razloga u sredstvima javnog informisanja, o trošku tuženog.

Skrećemo posebnu pažnju i na sledeće odredbe Zakona: ako je u toku postupka tužilac učinio verovatnim da je prema njemu preduzeta štetna radnja u vezi sa uzbunjivanjem, na tuženom je teret dokazivanja da štetna radnja nije u uzročnoj vezi sa uzbunjivanjem. Moguće je usvajanje i privremenih mera. Predlogom za određivanje privremene mere može se zahtevati da sud odloži pravno dejstvo akta, zabrani vršenje štetne radnje, kao i da naloži otklanjanje posledice prouzrokovane štetnom radnjom.

Zakon je propisao i obavezu ministra nadležnog za poslove pravosuđa da donese dva podzakonska akta u vezi sa Zakonom.

Ministarstvo pravde je u skladu sa Zakonom donelo Pravilnik o programu sticanja posebnih znanja u vezi sa zaštitom uzbunjivača („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 4/2015), koji je stupio na snagu 24. 01. 2015. godine. Navedenim Pravilnikom uređuje se Program sticanja posebnih znanja u vezi sa zaštitom uzbunjivača, koji ima za cilj da sudije dobiju dodatna teorijska i praktična znanja iz oblasti uzbunjivanja i zaštite prava uzbunjivača i da steknu veštine potrebne za stručno i efikasno suđenje u postupcima u vezi sa zaštitom uzbunjivača, kao i da dobiju i potrebna stručna znanja iz drugih oblasti koja će im pomoći da bolje razu-

meju pojam uzbunjivanja i štetne posledice koje trpi uzbunjivač, odnosno lice koja ima pravo na zaštitu kao uzbunjivač. Predviđeno je da je program podeljen u tri tematske celine, posle kojih se obavlja praktična vežba kroz simulirani slučaj, radi primene stečenih znanja.

Drugi podzakonski akt je Pravilnik o načinu unutrašnjeg uzbunjivanja, načinu određivanja ovlašćenog lica kod poslodavca, kao i drugim pitanjima od značaja za unutrašnje uzbunjivanje kod poslodavca koji ima više od 10 zaposlenih, koji je usvojen od strane Ministarstva pravde i stupio je na snagu 13. 06. 2015. godine, posle objave u „Službenom glasniku Republike Srbije”, br. 49/2015. Iz samog naslova ovog Pravilnika se vidi koju konkretnu materiju bliže uređuje u skladu sa Zakonom.

Ovaj Pravilnik se odnosi na poslodavce u Republici Srbiji koji imaju više od deset zaposlenih, a ti poslodavci su u obavezi da donesu opšti akt kojim uređuju unutrašnje uzbunjivanje najkasnije 04. 12. 2015. godine. Pravilnik se fokusira na konkretne elemente postupka unutrašnjeg uzbunjivanja, kao što su pismeno i usmeno uzbunjivanje, izdavanje potvrde o prijemu informacije, način slanja, anonimna obaveštenja, izveštaj o preduzetim radnjama i slično.

POBOLJŠANJA

Nacionalnom strategijom za borbu protiv korupcije za period od 2013. do 2018. godine i pratećim Akcionim planom, predviđeno je uspostavljanje efikasne i delotvorne zaštite uzbunjivača, odnosno lica koje prijavi sumnju na korupciju, kao jedan od ciljeva koje je neophodno ostvariti. Pored toga, obaveza Republike Srbije da zakonom uredi pitanje zaštite uzbunjivača proizlazi i iz međunarodnih ugovora koje je država potvrdila. Iz navedenog jasno proizlazi značaj usvajanja ovog Zakona.

Dosadašnja zaštita uzbunjivača regulisana je Zakonom o državnim službenicima, Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja i Zakonom o Agenciji za borbu protiv korupcije, kao i Pravilnikom o zaštiti lica koje prijavi sumnju na korupciju. Ova zaštita je bila krajnje ograničenog obima (definisane lica koja uživaju zaštitu – državni službenici, odnosno lica zaposlena u organima javne vlasti, obim zaštite, slučajevi u kojima se zaštita daje, neregulisana oblast sankcija za one koji sprovode odmazdu, itd). Stoga, kao i iz razloga što se ova materija ne može ustrojiti bez odgovarajućeg zakona, na celovit način, ministar nadležan za poslove pravosuđa je septembra meseca 2013. godine obrazovao radnu grupu, čiji je rezultat rada ovde predmetni Zakon.

Dakle, donošenje Zakona je samo po sebi veliko poboljšanje u odnosu na situaciju koja je do sada egzistirala. Na izradi Zakona su, pored domaćih stručnih lica, učestvovali najeminentniji svetski stručnjaci u ovoj oblasti, a svoja mišljenja i predloge su, pre svega tokom javne rasprave, dale i mnoge nevladine organizacije i udruženja, te se očekuje da će Zakon imati uticaj na gotovo sve oblasti našeg društva. U većini zemalja ovaj zakon se uglavnom odnosi na radne sporove, dok prema Zakonu uzbunjivač može da bude svako lice, što podrazumeva angažovana lica, ne samo lica koja se nalaze u radnom odnosu. Usvajanjem ovog Zakona, Republika Srbija se svrstala među veoma ograničen krug evropskih država koje imaju poseban zakon koji reguliše uzbunjivanje (Velika Britanija, Luksemburg, Rumunija i Slovenija).

PREOSTALI PROBLEMI

Imajući u vidu da je Zakon takoreći nov, potrebno je da protekne određeno vreme kako bi se praksa razvila, pre svega kod poslodavaca, zatim u državnim organima, pred sudovima, ovlašćenim organima i slično, te će tek tada biti moguće dati jasnu ocenu koji su preostali problemi sa kojima je potrebno suočiti se, a čije bi rešavanje doprinelo poboljšanju materije zaštite uzbunjivača u Republici Srbiji. Za početak je neophodno da se poslodavci usklade sa Zakonom, pre svega obaveštavanjem svojih radno angažovanih lica o pravima iz Zakona, zatim imenovanjem ovlašćenog lica za prijem informacije i vođenje postupka u vezi sa uzbunjivanjem, ali i donošenjem opšteg akta poslodavca u vezi

sa unutrašnjim uzbunjivanjem (pre svega tamo gde postoji zakonska obaveza – poslodavci sa više od 10 zaposlenih).

Kao što smo već konstatovali, samo donošenje ovog propisa predstavlja značajan korak za Republiku Srbiju i njeno društvo. Međutim, i pored toga postoji mesta za poboljšanje Zakona.

Zakon ne određuje bliže prirodu i funkciju ovlašćenog organa, a ne definiše ni sam odnos unutrašnjeg i spoljašnjeg uzbunjivanja, što ostavlja prostora nedoumicama. Pored toga, Zakon ne predviđa krivična dela u vezi sa uzbunjivanjem, kao ni posebne prekršaje kod težih oblika povrede prava uzbunjivača i drugih lica koja shodno imaju istu zaštitu. Iako je bilo u planu regulisanje navedenog, do momenta pisanja ovog teksta po tom pitanju se ništa nije preduzelo. S druge strane, nije došlo ni do noveliranja Krivičnog zakonika, gde bi se, kao alternativa napred navedenoj opciji, u samom Krivičnom zakoniku, koji je sedes materiae za oblast krivičnih dela, propisala takva krivična dela. Smatramo da ovo može biti krajnje bitno, pre svega kod uzbunjivanja koje bi se odnosilo na korupciju, opasnost po životnu sredinu i zdravlje ljudi.

Zakon sadrži i druge nedostatke, pre svega u smislu nedorečenosti određenih odredbi ili predviđanja modaliteta povrede prava uzbunjivača i njihove zaštite. Primera radi, situacija kada odmazdu zbog uzbunjivanja čini neko treće lice, a ne poslodavac - Zakon pred ovim ostaje nemoćan. Pored toga, Zakon ne predviđa pravila o nagrađivanju, niti izričito pravo uzbunjivača da zahteva pravičnu naknadu umesto poništenja akta koji predstavlja odmazdu.

PREPORUKE SAVETA

- U cilju sprovođenja Zakona, potrebno je preduzeti mere edukacije (pre svega građana, ali i poslodavaca), kao i neophodne administrativno – tehničke mere.
- Potrebno je bliže odrediti pojam ovlašćenog organa, kao i odnos unutrašnjeg i spoljašnjeg uzbunjivanja.
- Neophodno je na odgovarajući način predvideti krivična dela u vezi sa uzbunjivanjem, kao i eventualno posebnu prekršajnu odgovornost za teže oblike kršenja prava uzbunjivača.
- Potrebno je regulisati situaciju u kojoj odmazdu zbog uzbunjivanja čini treće lice, a ne poslodavac i zaštititi uzbunjivača i u takvoj situaciji, na odgovarajući način.
- Razmisliti o uvođenju pravila o nagrađivanju.

ZAKON O JAVNOM BELEŽNIŠTVU

STANJE

Ako izuzmemo kratku primenu Zakona o javnim beležnicima iz 1930. godine na delovima teritorije današnje Srbije, onda je javnobeležništvo nova pravosudna profesija u našem pravnom sistemu, koja je uvedena Zakonom o javnom beležništvu (»Službeni glasnik RS«, br. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 - dr. zakon, 93/2014 - dr. zakon, 121/2014 i 6/2015), koji je stupio na snagu u maju 2011. godine, ali sa primenom koja je dva puta odlagana, te je Zakon počeo da se primenjuje tek 1. septembra 2014. godine.

Javno beležništvo je uvedeno u cilju rasterećenja sudova, ubrzanja pravnih radnji koje se preduzimaju pred javnim beležnikom, uvođenja pravne sigurnosti u pojedine radnje i postupke koji su javnim beležnicima tj. notarima povereni i uvođenja zaštite za posebne kategorije lica. Beležništvo mora da bude u funkciji efikasnog pravnog sistema, čiji je cilj ostvarivanje i zaštita prava.

Javnobeležničku profesiju obavlja stručnjak iz oblasti prava - javni beležnik kome su zakonom poverena javna ovlašćenja. Preduslov za njegovo imenovanje od strane Ministarstva pravde je, pored ostalog, da ispunjava određene profesionalne kriterijume odnosno da ima položen pravosudni i javnobeležnički ispit, kao i određeni broj godina iskustva u struci. Ono što je sa aspekta pravne sigurnosti važno jeste da je uvedeno obavezno osiguranje notara od profesionalne odgovornosti, kao i mogućnost da odbije obavljanje poslova u okviru delatnosti iz razloga predviđenih zakonom. Predviđeno je da svaka jedinica lokalne samouprave u Srbiji ima svog javnog beležnika, a u onim opštinama i gradovima koje su gušće naseljene na svakih 25.000 stanovnika, imenuje se jedan javni beležnik.

Stupanjem na snagu Zakona o javnom beležništvu izvršene su i izmene seta pratećih Zakona u delu tih zakona koji određene poslove i radnje koji se uređuju tim zakonima poveravaju sada javnim beležnicima, te su izmenjeni sledeći zakoni: Zakon o nasleđivanju, Porodični zakon, Zakon o vanparničnom postupku, Zakon o overavanju potpisa, prepisa i rukopisa, kao i Zakon o prometu nepokretnosti.

Tri su grupe pravnih poslova koje su zakonom delegirane u nadležnost javnih beležnika: sastavljanje i overavanje isprava, povereni poslovi od strane suda, depozitni poslovi.

Od isprava koje sačinjavaju i overavaju javni beležnici možemo napraviti distinkciju na javne i nejavne isprave.

Javne isprave su javnobeležnički zapisi i javnobeležnički zapisnici, koji ukoliko sadrže sve zakonom propisane elemente predstavljaju izvršne isprave.

Založna izjava ima obaveznu formu javnobeležničkog zapisa, a to znači da ta isprava mora imati zakonom propisanu sadržinu i formu za koju odgovara javni beležnik. Založna izjava, dakle, kao javna isprava overena u formi javnobeležničkog zapisa predstavlja izvršnu ispravu, što znači da u slučaju prinudne prodaje nepokretnosti koja je predmet založne izjave založni poverilac može sprovesti namirenje po pravilima vansudskog postupka namirenja u skladu sa Zakonom o hipoteci. Za sačinjavanje Založne izjave mesno je nadležan bilo koji notar sa teritorije Republike Srbije, nezavisno od mesta gde se nepokretnost koja je predmet Založne izjave nalazi. U formi javnobeležničkog zapisa obavezno se zaključuju i Sporazum o zakonskom izdržavanju, Ugovor o raspolaganju nepokretnostima poslovno nesposobnih lica, kao i testament koji se sačinjava kod javnog beležnika.

Ugovori o prometu nepokretnosti zaključeni između poslovno sposobnih lica, dakle Ugovori o prodaji, razmeni, poklonu nepokretnosti, koji su osnov za prenos prava svojine na nepokretnosti overavaju se u formi javnobeležničke solemnizovane isprave, a to znači da je notar dužan da strankama objasni smisao pravnog posla, da utvrdi da li su stranke ovlašćene, pravno i poslovno sposobne za zaključenje takvog pravnog posla, a sadržinski ispituje samo da li je taj ugovor u saglasnosti sa prinudnim propisima, javnim poretkom i dobrim običajima. Za solemnizaciju Ugovora o prometu nepokretnosti isključivo je mesno nadležan javni beležnik na čijem se području nalazi nepokretnost koja je predmet Ugovora.

Ono što je posebno važno sa aspekta pravne sigurnosti, a odnosi se na promet nepokretnosti, je da je uvedena posebna jedinstvena evidencija Ugovora o prometu nepokretnosti koju vode Osnovni sudovi na čijem se području nalaze nepokretnosti koje su predmet ugovora. Jedinstvena evidencija obuhvata evidenciju ugovora koji su overavani u sudu i onih koji se overavaju kod notara, a sve u cilju sprečavanja mogućnosti da jedan prodavac otuđi jednu nepokretnost dva ili više puta. U vezi sa navedenim javni beležnik koji je potvrdio (solemnizovao) ugovor o prometu nepokretnosti dužan je da overen prepis tog ugovora odmah dostavi sudu koji je nadležan za vođenje posebne evidencije ugovora o prometu nepokretnosti. U cilju sprečavanja mogućnosti

izbegavanja plaćanja poreza javni beležnik koji je potvrdio (solemnizovao) ugovor o prometu nepokretnosti dužan je da overen prepis tog ugovora dostavi nadležnom poreskom organu, u roku od deset dana od dana zaključenja ugovora.

Dakle, javnobeležničke solemnizovane isprave kao nejavne isprave, koje potvrđuju (solemnizuju) javni beležnici svedoče o tome da je kod nejavnih isprava sačuvan koncept slobode ugovaranja te da stranke mogu ugovoriti sadržinu kakvu žele, a notar je samo potvrđuje odnosno solemnizuje.

Izmenama Zakona o overavanju potpisa, prepisa i rukopisa propisano je da potpis, rukopis i prepis, overava javni beležnik, s tim što osnovni sudovi, odnosno opštinske uprave kao povereni posao zadržavaju nadležnost za overavanje potpisa, rukopisa i prepisa do 1. marta 2017. godine. Ovde, dakle, za overu postoji paralelna nadležnost sve do 1. marta 2017. godine, a posle tog datuma postojaće isključiva nadležnost notara, ovakvo rešenje je uvedeno u cilju uvođenja postepene a ne direktne isključive nadležnosti notara.

PREOSTALI PROBLEMI

Zakonsko rešenje o imenovanju jednog javnog beležnika na svakih 25.000 stanovnika, se kritikuje od strane stručne javnosti i ističe se da je predviđen nedovoljan broj notara. Uzimajući za primer zemlje u okruženju npr. u Hrvatskoj predviđen je po jedan javni beležnik na 15.000 stanovnika + jedan javni beležnik na 200 registrovanih privrednih subjekata. U prvim mesecima primene zakona uvidelo se da je broj imenovanih notara nedovoljan, te je paradoksalno došlo do usporavanja sistema overe, jer su malo-brojno imenovani notari zakazivali overe u neprihvatljivo dugim rokovima.

Izuzetno visoka cena usluge koje pružaju javni beležnici naišla je na oštre kritike javnosti, pa je javnobeležnička tarifa menjana. Takođe, usvojenim zakonskim izmenama, propisano je da su javni beležnici dužni da iznos od 30% od naplaćene nagrade bez PDV-a, uplate na račun propisan za uplatu javnih prihoda. Usvojene izmene predstavljaju značajno opterećenje za beležnike, dok za građane i privredne subjekte opet nije od značaja to što će jedan deo njihovih sredstava biti usmeren u javne prihode, jer su suočeni sa zakonskim rešenjem koje ograničava njihov izbor prilikom zaključivanja određenih, svakodnevnih

nih pravnih poslova. Dodatno, neke radnje su skuplje za preduzimanje i overavanje nego što je bio slučaj sa sudovima.

Spor koji se vodi između advokata i javnih beležnika i nakon tri meseca od prestanka štrajka advokata, dovodi građane u dilemu kome treba da se obrate kako bi njihov ugovor o prometu nepokretnosti bio punovažan i u skladu sa zakonom. Advokati osporavaju pravo javnih beležnika da u obliku javnobeležničkog zapisa sastavljaju ugovore o prometu nepokretnosti. Naime, Zakon o javnom beležništvu, kao što smo gore naveli je propisao da se Ugovor o prometu nepokretnosti poslovno sposobnih lica zaključuje u formi javnobeležničke (solemnizovane) isprave, te je dakle na taj način ostavljena mogućnost strankama da izaberu da li će predmetni ugovor sačiniti same ili kod advokata, uz obavezno potvrđivanje (solemnizaciju) kod notara. Ono što je ostalo sporno je da li takav ugovor ili bilo koji ugovor za koji je propisana blaža forma od forme zapisa, mogu sačiniti i sami javni beležnici u strožoj formi - formi javnobeležničkog zapisa. Notari ovo ovlašćenje crpe iz tumačenja da je zakon propisao minimalnu formu javnobeležničke (solemnizovane) isprave, a da se stranke mogu opredeliti, u skladu sa članom 69. Zakona o obligacionim odnosima i za strožiju formu – formu javnobeležničkog zapisa. Nadležne službe za katastar nepokretnosti su vršile upis na osnovu javnobeležničkih zapisa, ali su nakon pritužbi advokata obustavile upis na osnovu zapisa, međutim, nisu donosile zaključke o odbijanju. Ovakvo postupanje Geodetskog zavoda usporava pravni promet i dovodi u pitanje pouzdanost registra nepokretnosti. Iako obe strane u sporu imaju svoju argumentaciju za tumačenje spornih odredaba zakona, najveću štetu opet snose građani i privredni subjekti.

Uvođenje i implementacija propisa o javnim beležnicima kao novog pravnog instituta u našem pravnom sistemu, predstavlja sveobuhvatni proces od izuzetnog značaja. Neophodno i ključno je obrazovanje svih učesnika kako lica koja će obavljati javno beležničke poslove, sudija kako bi mogli znati koja je nadležnost ostala u sudovima, a koja je prenet na beležnike, svakako advokati i drugi pravnici koji rade u firmama moraju biti dobro upoznati sa materijom rada javnih beležnika. I obični građani moraju znati gde će i kako ostvariti svoja prava, mora im se objasniti ono što je stručnoj javnosti jasno. Korisnici javnobeležničkih usluga moraju shvatiti sve prednosti uvođenja javnih beležnika i opredeliti se da ovu novu pravnu instituciju prihvate ne kao nametnutu državnu ustanovu, nego kao ustanovu kojoj se obraćaju upravo iz sopstvenih interesa.

PREPORUKE SAVETA

- Promena zakonskih odredbi koje regulišu broj javnih beležnika i povećanje broja imenovanih javnih beležnika u cilju povećanja dostupnosti i kvaliteta njihovih usluga.
- Smanjenje visine naknade za usluge koje pružaju javni beležnici i usklađivanje sa platežnom moći privrede i građana.
- Rešavanje svih spornih pitanja u sukobu nadležnosti između advokata i notara u cilju veće pravne sigurnosti.
- Dalja implementacija propisa o javnim beležnicima i sveobuhvatno obrazovanje svih učesnika, a naročito korisnika javnobeležničkih usluga.

POREZI

A. POREZ NA DOBIT PRAVNIH LICA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Mnogi od postojećih problema u oblasti oporezivanja kompanija su vezani za praktičnu primenu ZPDPL. Ovim problemima bi trebalo da se bave podzakonski akti Ministarstva finansija, kako bi se uvela što veća fleksibilnost u ovu oblast. Pre svega, podzakonski akti bi trebali da obezbede smernice u pogledu oporezivanja stalnih poslovnih jedinica.	2010			✓
Uskladiti domaću praksu, u smislu definicije autorskih naknada za svrhe poreza po odbitku, sa najboljom međunarodnom praksom i definicijama koje se primenjuju u relevantnim međunarodnim ugovorima (posebno vezano za tretman sticanja prava na korišćenje softvera za sopstvenu upotrebu).	2012			✓
Međutim, neki od problema zahtevaju izmene i dopune ZPDPL:				
Odredbe ZPDPL kojima se reguliše priznavanje troškova reklame za poreske svrhe treba izmeniti na način da se omogući potpuno priznavanje troškova reklame za poreske svrhe.	2010			✓
Važeću odredbu da se samo plaćeni porezi priznaju kao trošak u poreskom bilansu treba uskladiti sa pravilima navedenim u MSFI koja ne nameću plaćanje poreza kao uslov za njihovo priznavanje kao troška u bilansu uspeha.	2010			✓
Važećem zakonodavstvu u potpunosti nedostaju odredbe koje uređuju oporezivanje prekograničnih kompanijskih reorganizacija. Potrebno je dopuniti ZPDPL sa odredbama koje će regulisati ovu oblast.	2011			✓
Uvođenje sistema novih poreskih podsticaja za ulaganja u osnovna sredstva koja su manja od jedne milijarde dinara, u vidu poreskih kredita ili snižene stope poreza na dobit u određenom periodu, a shodno visini izvršenog ulaganja.	2014			✓
Jasno urediti priznavanje troškova dugoročnih rezervisanja u slučaju kada se ona ukidaju i kada se iskoriste, na način da trošak dugoročnog rezervisanja ne bude trajno nepriznat trošak.	2014			✓
Urediti obračun poreske amortizacije na način da ne dovodi do toga da su troškovi amortizacije trajno nepriznati.	2014			✓

STANJE

Oporezivanje privrednih društava u Srbiji regulisano je Zakonom o porezu na dobit pravnih lica (ZPDPL) i ratifikovanim međunarodnim sporazumima. ZPDPL prati nekoliko podzakonskih akata koja regulišu primenu odredbi ovog zakona.

ZPDPL je pretrpeo tri izmene od decembra 2013. godine. Najznačajnija izmena je bilo ukidanje opšteg poreskog kredita za ulaganja u osnovna sredstva i razvoj kao nematerijalnu imovinu od 1. januara 2014. godine, koje ima dale-

kosežne implikacije. Pri tome, društvima koja su ostvarila pravo na navedeni poreski podsticaj do kraja 2013. godine ipak je omogućeno da nastave da koriste poreski podsticaj u roku i na način koji je bio propisan pre navedene izmene. Druge izmene se odnose na poreske prekršaje, koji su sada regulisani Zakonom o poreskom postupku i poreskoj administraciji.

Pored toga, ratifikovan je novi međunarodni sporazum o izbegavanju dvostrukog oporezivanja sa Republikom Jermenijom, a koji je stupio na snagu 11. 07. 2014. godine.

POBOLJŠANJA

Izmene ZPDPL od decembra 2013. godine nisu donele značajnija poboljšanja. Generalno, mogu se izdvojiti sledeće izmene:

- Ukinuta je mogućnost zabrane delatnosti od tri meseca do jedne godine za obveznika koji nije podneo poresku prijavu, poreski bilans ili koji je u prijavi ili bilansu uneo netačne podatke, a što je za posledicu moglo da ima smanjenje poreske osnovice ili neosnovano ostvarivanje prava na poreske podsticaje.
- Izmenama Pravilnika o transfevnim cenama i metodama koje se po principu »van dohvata ruke« primenjuju kod utvrđivanja cene transakcija među povezanim licima uvedena je mogućnost podnošenja izveštaja u skraćenom obliku za transakcije, osim zajmova i kredita, ako je ispunjen jedan od sledećih dva uslova: 1) transakcija je jednokratna u godini za koju se podnosi poreski bilans i njena vrednost nije veća od 8.000.000 dinara (oko 70.000 evra) i 2) ukupna vrednost transakcija sa jednim povezanim licem u toku godine za koju se podnosi poreski bilans manja je od 8.000.000 dinara. Time se smanjuje administrativno opterećenje obveznika čija vrednost transakcija nije značajna, kao i same Poreske uprave.
- Povećan je iznos poreski priznatih rashoda za izdatke učinjene u naučne, kulturne, obrazovne, zdravstvene, sportske, socijalne, religijske svrhe i za namene zaštite životne sredine do 5% ukupnih prihoda poreskog obveznika. Takođe, izdaci po osnovu humanitarne pomoći u slučaju vanrednih situacija u celosti se priznaju kao rashod za svrhe obračuna oporezive dobiti.

PREOSTALI PROBLEMI

- Odredbe koje regulišu oporezivanje stalne poslovne jedinice su i dalje nepotpune i nedovoljno jasne i ne pružaju dovoljno smernica o tome šta čini stalnu poslovnu jedinicu, metodologiju za utvrđivanje oporezive dobiti, podnošenje i plaćanje poreza na dobit u situacijama kada inostrano lice nije registrovano u Srbiji, itd.
- Priznavanje troškova reklame za poreske svrhe je ograničeno na 10% od ukupnih prihoda poreskog obveznika. Priroda pojedinih industrija je takva da zahteva značajnija ulaganja u reklamu. To često rezultira nepriznavanjem troškova reklame za poreske svrhe. Takav tretman je nepravedan prema poreskim obveznicima, s obzirom na to da su izdaci po ovom osnovu neophodni za obavljanje poslovne delatnosti.
- U nekim slučajevima se tumačenja Ministarstva finansija, vezana za porez po odbitku, razlikuju od odredbi

relevantnih ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja i najbolje međunarodne prakse. To se posebno odnosi na sticanje prava korišćenja softvera za sopstvenu upotrebu. Takva interpretacija rezultira većim poreskim opterećenjem za obveznike, što nije u skladu sa pravima koja su predviđena relevantnim ugovorima o izbegavanju dvostrukog oporezivanja.

- ZPDPL nema nijednu odredbu koja reguliše oporezivanje investicionih fondova. Rezultat je distorzija poreske neutralnosti investicionih fondova i različitih vrsta investicionih fondova, posebno zatvorenih i otvorenih fondova.
- Sporno je i oporezivanje kompanijskih reorganizacija, s obzirom na to da važećem zakonodavstvu nedostaju odredbe vezane za oporezivanje takvih reorganizacija.
- Sporno je priznavanje troškova dugoročnih rezervisanja u poreskom bilansu. Naime, dugoročna rezervisanja se ne priznaju kao trošak u poreskom bilansu u godini kada je trošak knjižen u poslovnim knjigama, osim rezervisanja za koja je Zakonom propisano drugačije. Prihod koji nastane zbog ukidanja dugoročnog rezervisanja se ne oporezuje. Međutim, u slučaju kada se rezervisanje iskoristi u nekom narednom poreskom periodu, nije jasno da li se trošak rezervisanja priznaje u poreskom bilansu za poreski period kada je rezervisanje iskorišćeno.
- Odredbe o načinu obračuna poreske amortizacije dovode do kreiranja stalnih razlika i trajno nepriznatog troška u poreskom bilansu obveznika u slučajevima kada je u momentu otuđenja sredstva sadašnja računovodstvena vrednost niža od sadašnje poreske vrednosti sredstva, kao i u slučaju kada se otuđuje osnovno sredstvo koje se nije amortizovalo za poreske svrhe jer je njegova nabavna vrednost u momentu nabavke bila niža od prosečne zarade u Republici Srbiji.
- Poreska amortizacija se ne obračunava na stalna sredstva koja su nabavljena pre izmena ZPDPL od 01.01.2013. a čija je pojedinačna nabavna cena u vreme nabavke manja od prosečne mesečne bruto zarade po zaposlenom u Republici.
- ZPDPL ne pravi jasnu razliku između rashoda po osnovu obezvređenja imovine i smanjenja fer vrednosti imovine (npr. investicione nepokretnosti), koje MSFi različito definišu i tretiraju. Usled toga se u tumačenjima ZPDPL smanjenje fer vrednosti tretira kao nepriznati rashod obezvređenja, dok imovina ne bude prodana. Sa druge strane, svako uvećanje fer vrednosti je oporezivo. To za rezultat ima nepravilno uvećanje oporezive dobiti obveznika.
- ZPDPL ne precizira tretman gubitaka nastalih po osnovu likvidacionog ostatka, odnosno ostatka iz stečajne mase, koji je manji od uloženog kapitala u društvo koje se gasi u procesu likvidacije ili stečaja.

PREPORUKE SAVETA

Mnogi od postojećih problema u oblasti oporezivanja kompanija su vezani za praktičnu primenu ZPDPL. Sa tim problemima bi trebalo da se bave podzakonski akti Ministarstva finansija, kako bi se uvela što veća fleksibilnost u ovu oblast.

- Pre svega, podzakonski akti bi trebalo da obezbede smernice u pogledu oporezivanja stalnih poslovnih jedinica.
- Uskladiti domaću praksu (u smislu definicije autorskih naknada za svrhe poreza po odbitku) sa najboljom međunarodnom praksom i definicijama koje se primenjuju u relevantnim međunarodnim ugovorima (posebno vezano za tretman sticanja prava na korišćenje softvera za sopstvenu upotrebu).

Neki od problema, međutim, zahtevaju izmene i dopune ZPDPL:

- Odredbe ZPDPL kojima se reguliše priznavanje troškova reklame za poreske svrhe, treba izmeniti na način da se omogući potpuno priznavanje troškova reklame za poreske svrhe.
- Važeću odredbu da se samo plaćeni porezi priznaju kao trošak u poreskom bilansu treba uskladiti sa pravilima navedenim u MSFI koja ne nameću plaćanje poreza kao uslov za njihovo priznavanje kao troška u bilansu uspeha.
- Važećem zakonodavstvu u potpunosti nedostaju odredbe koje uređuju oporezivanje kompanijskih reorganizacija. Potrebno je dopuniti ZPDPL sa odredbama koje će regulisati ovu oblast.
- Uvođenje sistema novih poreskih podsticaja za ulaganja u osnovna sredstva koja su manja od jedne milijarde dinara, u vidu poreskih kredita ili snižene stope poreza na dobit u određenom periodu, a shodno visini izvršenog ulaganja.
- Jasno urediti priznavanje troškova dugoročnih rezervisanja, u slučaju kada se ona ukidaju i kada se iskoriste tako da trošak dugoročnog rezervisanja ne bude trajno nepriznat trošak.
- Urediti obračun poreske amortizacije na način da ne dovodi do toga da su troškovi amortizacije trajno nepriznati.
- Revidirati Pravilnik o načinu razvrstavanja stalnih sredstava po grupama i načinu utvrđivanja amortizacije za poreske svrhe u cilju uvođenja proporcionalne stope po grupama II – V, kao i realnije procene veka trajanja nekih stalnih sredstava (za primer ćemo uzeti automobile za koje je amortizaciona stopa od 20% ili 30% bliža realnom veku njihovog korišćenja) i revidiranja njihove raspodele po grupama.
- Izmeniti pravila o priznavanju rashoda po osnovu obezvređenja tako da se naglasi da smanjenje fer vrednosti ne predstavlja neodbitak rashod, čime bi se povećanja i smanjenja fer vrednosti pravično tretirala.
- Propisati da se negativna razlika između likvidacionog ostatka i uloženog kapitala smatra kapitalnim gubitkom.
- Poreski priznat rashod amortizacije treba da se omogući i za stalna sredstva nabavljena pre 2013 godine (zatečena u računovodstvenim evidencijama na dan 01.01.2013), a čija pojedinačna cena u momentu nabavke nije prelazila iznos prosečne bruto zarade zaposlenog u Republici. Predlažemo da se ovaj deo uredi u „Pravilniku o načinu razvrstavanja stalnih sredstava po grupama i načinu utvrđivanja amortizacije za poreske svrhe”.

B. POREZ NA DOHODAK GRAĐANA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Primena cedularnog sistema oporezivanja prihoda građana i dalje predstavlja problem srpskog sistema oporezivanja fizičkih lica za koji još uvek nema adekvatnog rešenja. Ovaj sistem je napušten kao nejasan i nepravedan po kriterijumima mnogih naprednih poreskih jurisdikcija, zbog čega bi Vlada Srbije trebalo da razmotri uvođenje sintetičkog sistema, čime bi i srpsko poresko zakonodavstvo išlo u korak sa razvijenim poreskim sistemima.	2008		√	
Potrebno je izbrisati odredbu ZPDG-a koja propisuje supsidijarno jemstvo svojom ličnom imovinom punoletnih članova domaćinstva preduzetnika u slučaju kada on ne ispuni svoje poreske obaveze.	2013			√
Uskladiti odredbu člana 85. Stav 7 ZPDG kako bi se izjednačila pozicija banaka i ostalih privrednih subjekata.	2014			√

STANJE

Oporezivanje fizičkih lica regulisano je Zakonom o porezu na dohodak građana (ZPDG) iz 2001. godine, koji je poslednji put izmenjen u julu 2014. godine, što predstavlja deo paketa poreskih reformi koje su započete krajem 2012. godine. Poslednjim izmenama uvedeni su novi podsticaji pri zapošljavanju novih radnika kroz pravo na povraćaj plaćenih poreza i doprinosa u iznosu od 65-75% u zavisnosti od broja novozaposlenih radnika.

Preduzetnicima koji plaćaju porez na stvarni prihod data je mogućnost da se opredele za isplatu lične zarade. Preduzetnik koji se opredeli za isplatu lične zarade dužan je da vrši isplatu lične zarade za ceo poreski period i da po tom osnovu plaća porez na zaradu i doprinose za obavezno socijalno osiguranje. Isplaćena lična zarada priznaje se u rashode u poreskom bilansu. Takođe, od januara 2014. godine, preduzetnicima koji se nisu opredelili za isplatu lične zarade u rashode se priznaju obračunati i plaćeni doprinosi.

Novododatim odredbama ZPDG definisana je poreska osnovica za fizička lica - rezidente Srbije upućenih u rad u inostranstvo od strane pravnog lica - rezidenta Srbije. Poresku osnovicu čini isplaćen novčani iznos zarade za izvršeni rad, što znači dinarski i eventualni devizni iznos.

Iznos koji se obvezniku isplati po osnovu povraćaja doprinosa za obavezno socijalno osiguranje u skladu sa zakonom koji uređuje doprinose za obavezno socijalno osigura-

nje smatra se prihodom i kao takav se uključuje u osnovicu za oporezivanje godišnjim porezom na dohodak građana.

POBOLJŠANJA

Poreski podsticaji za zapošljavanje kod direktnih stranih investicija.

PREOSTALI PROBLEMI

Odredbom ZPDG-a u smislu da se učestvovanje zaposlenih po osnovu učešća u dobiti ima smatrati drugim prihodom nije u skladu sa ekonomskom suštinom takvog prihoda, jer isti bi trebalo da ima tretman zarada iz razloga što je takvo primanje ostvareno u vezi sa radom koje zaposleni obavlja kod poslodavca.

Poseban problem predstavljaju naknade troškova za službena putovanja u inostranstvo, za koje nije utvrđeno ni kako se ovi troškovi dokumentuju od strane domaćih preduzeća, niti kako se određuju iznosi izuzeti od obaveze plaćanja poreza. U odsustvu relevantnih podzakonskih akata koji bi regulisali ovo pitanje, srpske poreske vlasti nastavljaju da primenjuju Uredbu o naknadi troškova i otpremnina državnih službenika i nameštenika. Ministarstvo finansija i Ministarstvo rada i socijalne politike su izdali nekoliko mišljenja kojima se potvrđuje da Uredbu treba da primenjuju i privredna društva, a ne samo državni organi. Naše mišljenje je da instrukcije, kao ni sama Uredba nisu u skladu sa srpskim pravnim okvirom.

Uvođenje supsidijarnog jemstva za punoletne članove domaćinstava preduzetnika tj. propisivanjem da ta lica odgovaraju svojom ličnom imovinom za poreske obaveze preduzetnika nije u skladu sa postojećim odredbama Zakona o pri-vrednim društvima i Zakona o izvršenju i obezbeđenju.

Ministarstvo finansija je u 2015. godini izdalo mišljenje kojim se pokriće troška na ime team buildinga tretira kao pogo-dnost koja je učinjena zaposlenom čime je u potpunosti pro-menjen poreski tretman ovakvog troška i sa aspekta ZPDG-a i sa aspekta Zakona o porezu na dobit. Na taj način Ministar-stvo finansija odstupa od ranije zauzetog stava po tom pita-nju, čime se produbljuje pitanje pravne sigurnosti. Smatramo da ovako generalno mišljenje nema zakonsko utemeljenje i u suprotnosti je sa opštom svrhom i ekonomskom suštinom ovakvih troškova koji u najvećem broju slučajeva imaju za cilj poboljšanje produktivnosti zaposlenih kroz organizovanje kolektivnih aktivnosti.

U praksi se trenutno javljaju poteškoće u vezi sa korišće-njem poreskog kredita na porez plaćen u drugoj državi s obzirom na to da nadležni poreski organi nemaju ujedna-čen stav i praksu koji poreskim obveznicima daju zakonom propisano pravo na korišćenje istih. Trenutnom situacijom dovodi se u pitanje pravna sigurnost i sama ustavnost prili-kom postupanja nadležnih poreskih organa.

ZPDG propisuje da zaradu zaposlenog čini i vrednost har-tija od vrednosti koje zaposleni dobije od poslodavca ili od povezanog lica poslodavca, odnosno hartija od vre-dnosti koje zaposleni dobije na osnovu pravila nagrađi-vanja (opcije na akcije i dr.) od poslodavca ili od poveza-nog lica poslodavca. Ta primanja se uključuju u zaradu zaposlenog u momentu sticanja prava raspolaganja nad tim hartijama od vrednosti, a ako trošak snosi poslo-da-vac, ova primanja se smatraju zaradom u momentu u kojem poslodavac ovaj trošak evidentira u svojim poslov-nim knjigama. Problem u praksi je da, u slučaju kada ovaj trošak pada na poslodavca, poslodavac je u skladu sa međunarodnim računovodstvenim standardima dužan da u poslovnim knjigama iskazuje trošak, pri čemu momenat iskazivanja troška ne odgovara momentu kada je zaposleni stekao pravo raspolaganja na tim hartijama od vrednosti tj. proizilazi da se trošak knjiži u poslovnim godinama u kojima zaposleni još nije stekao pravo raspo-laganja nad akcijama što za posledicu ima da se zapo-slenom uvećava zarada i oporezuje u momentu kada zaposleni primanje još nije ostvario. S tim u vezi može se dogoditi da zaposleni nikada ne stekne pravo raspolaga-nja na akcijama (ne ispune se uslovi predviđeni planom nagrađivanja budući da je za ispunjenje uslova najčešće potrebno i po nekoliko godina), a da se porez plati, na primanje koje suštinski još nije ostvareno.

PREPORUKE SAVETA

- Primena cedularnog sistema oporezivanja prihoda građana i dalje predstavlja problem srpskog sistema opore-zivanja fizičkih lica, za koji još uvek nema adekvatnog rešenja. Ovaj sistem je napušten kao nejasan i nepravedan po kriterijumima mnogih naprednih poreskih jurisdikcija, zbog čega bi Vlada Srbije trebalo da razmotri uvođenje sintetičkog sistema čime bi i srpsko poresko zakonodavstvo išlo u korak sa razvijenim poreskim sistemima.
- Potrebno je izbrisati odredbu ZPDG-a koja propisuje supsidijarno jemstvo svojom ličnom imovinom punoletnih članova domaćinstva preduzetnika u slučaju kada on ne ispuni svoje poreske obaveze.
- Izmeniti stav Ministarstva finansija u pogledu troškova team buildinga te postmatrati ovakve situacije prema svakom pojedinačnom slučaju.
- Ujednačiti stav organa Poreske uprave u pogledu prava na korišćenje poreskog kredita za porez plaćen u ino-stranstvu, čime bi se olakšalo ostvarivanje zakonom propisanog prava poreskih obveznika.
- Izmeniti ZPDG na način da uzme u obzir pravila definisana međunarodnim računovodstvenim standardima, a kako bi se izbeglo oporezivanje dohotka koji još nije ni ostvaren odnosno da momenat oporezivanja treba da korespondira trenutku kada zaposleni stekne pravo raspolaganja na hartijama od vrednosti.

C. POREZ NA DODATU VREDNOST

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Odredbe Zakona o PDV koje se odnose na položaj stranih lica u okviru srpskog PDV sistema treba ponovo razmotriti i dopuniti kako bi se omogućilo stranim preduzećima bez sedišta u Srbiji da se registruju za PDV svrhe u Srbiji.	2007		√	
Ministarstvo finansija treba da donese jedan sveobuhvatni pravilnik o primeni Zakona o PDV koji bi zamenio veliki broj pravilnika koji pojašnjavaju samo pojedine odredbe Zakona. Ovaj sveobuhvatni pravilnik bi pojašnjavao primenu celokupnog Zakona, onako kako je to učinjeno u drugim zemljama. Na taj način bi se postiglo i to da se najveći broj problema uočenih u primeni rešava izmenama pravilnika. Time bi se povećala pravna sigurnost obveznika i olakšala primena propisa, ne samo obveznicima, već i inspektorima poreske uprave. Poreska uprava treba da donese sveobuhvatna uputstva za postupanja u kontroli radi rešavanja različitih pitanja koja su u više navrata bila uzrok problema u praksi. Promene propisa ne bi trebalo da nameću dodatni administrativni teret za poreske obveznike, kao što su: uvođenje dodatnih isprava, uvođenje određenih oblika i evidencija koje nisu uobičajene u poslovnoj praksi, itd.	2007			√
Zakon o PDV treba da bude revidiran kako bi se obezbedilo da kada postoji promena podataka koje vodi Agencija za privredne registre i podataka navedenih u okviru PDV registracije, identifikovana nakon registracije PDV obveznika, da Agencija za privredne registre obavesti Poresku upravu o takvim promenama u roku od pet dana od dana donošenja odluke o izmeni podataka. Odnosno, obveznik PDV ne bi trebalo da ima obavezu da obavesti nadležnu Poresku upravu o poreškim promenama podataka koje vodi Agencija za privredne registre.	2011			√
Pravilo koje se odnosi na mesto pružanja usluga treba da bude revidirano u skladu sa PDV Direktivom Evropske unije.	2011			√
Kada je reč o primeni tzv. reverse charge mehanizma, treba precizirati da za promet stranog lica obaveza obračuna PDV za primaoca dobara i usluga nastaje, bilo u trenutku: 1) kada se primi račun za robu ili usluge pružene od strane stranog lica, ili 2) kada se vrši avansno plaćanje stranom licu, u zavisnosti koji od ova dva događaja nastupi ranije.	2013		√	
Izmenama PDV Zakona treba definisati da se u slučaju finansijskog lizinga u osnovicu za obračun PDV ne uključuje kamata (treba da bude oslobođena PDV), a na način kako je to učinjeno u državama Evropske unije.	2013			√
PDV propisi treba da omoguće da knjižno pismo kod izmene osnovice može izdati bilo lice koje je izvršilo promet dobara i usluga bilo primalac dobara i usluga. Takva praksa je u skladu sa PDV pravilima u drugim državama i uobičajenom poslovnom praksom. To ne može ni na koji način ugroziti naplatu PDV. Na drugoj strani, ovo bi pomoglo kompanijama da smanje njihove administrativne troškove.	2014			√

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Potrebno je odredbu Zakona o PDV koja definiše ispravku izlaznog PDV izmeniti i prilagoditi je sadašnjoj ekonomskoj situaciji. Predlog je da se ispravka dozvoli kada se poseduje dokaz o pokretanju postupka likvidacije, odnosno stečaja kao i u slučaju sudskog i vansudskog poravnjanja.	2014			√
Neophodno je preispitati pravilnik koji uređuje davanje poklona manje vrednosti, reklamnog materijala i uzoraka. Limiti definisani za poklone manje vrednosti i reklamni materijal su nerealno niski, posebno imajući u vidu limit u pogledu tržišne vrednosti pojedinačnog dobra koje se daje kao reklamni materijal, odnosno poklon manje vrednosti, od 2.000 dinara koji je definisan još u 2004. godini. Neophodno je razjasniti primenu pravila u vezi sa davanjem uzoraka za potrebe analiza obaveznih u skladu sa propisima.	2014			√

STANJE

Porez na dodatu vrednost je regulisan Zakonom o porezu na dodatu vrednost („Službeni glasnik RS“, 84/2004, 86/04 – ispravka, 61/05, 61/07, 93/12, 108/13 i 83/2015; u nastavku „Zakon o PDV“).

U oktobru 2015. godine usvojen je Zakon o izmenama i dopunama Zakona o porezu na dodatu vrednost. Najveći deo izmena se primenjuje od 15. oktobra 2015. godine.

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o porezskom postupku i poreskoj administraciji iz jula 2014. godine, prekršajne odredbe su brisane iz Zakona o PDV i definisane Zakonom o poreskom postupku i poreskoj administraciji.

POBOLJŠANJA

- Izmenama Zakona o PDV iz oktobra 2015. godine omogućeno je da se strano lice koje vrši promet oporeziv u Srbiji registruje za PDV.
- Takođe, izmenama Zakona o PDV pojašnjava se postupanje u slučaju izmene poreske osnovice, odnosno odbitka ulaznog PDV.
- Izmenama Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji iz jula 2014. godine, kojima se prekršaji uređuju isključivo ovim zakonom, eliminisane su nejasnoće u primeni prekršajnih odredbi, a u pogledu toga da je za isto delo propisana različita prekršajna kazna u Zakonu o PDV i Zakonu o poreskom postupku i poreskoj administraciji.

PREOSTALI PROBLEMI

- Izmenama Zakona o PDV omogućeno je stranim licima, uključujući inostrane kompanije bez pravnog prisustva u Srbiji, da se registruju za PDV ukoliko u Srbiji vrše oporeziv promet. Međutim, Zakonom je propisana obaveza registracije za sva lica koja vrše oporeziv promet u Srbiji. Izuzetak je učinjen jedino za lica koja isključivo pružaju usluge elektronskim putem, kao i za lica koja vrše prevoz autobusima i kada carina obračunava PDV. Navedeno nije u skladu sa najboljom praksom u drugim državama, kako članicama EU, tako i onima koje nisu članice. Naime, obaveza registracije za PDV ne treba da postoji u slučaju usluga koje su oporezive prema mestu primaoca za koje primalac kao poreski dužnik ima obavezu obračuna PDV, kao i u svim drugim slučajevima prometa dobara i usluga gde primalac dobara ili usluga kao poreski dužnik ima obavezu obračuna PDV. Obaveza registracije na način kako je to uređeno u Zakonu o PDV znači nepotrebno administrativno opterećenje i povećanje troškova kompanijama koje vrše isključivo promet gde primalac dobara i usluga kao poreski dužnik ima obavezu obračuna PDV. Takođe, navedeno je sporno i sa aspekta administriranja PDV od strane Poreske uprave, jer se u sistem PDV uvodi znatno veći broj kompanija nego što je to ekonomski i poreski opravdano, a što i za poresku administraciju nameće dodatne troškove i rizike zloupotreba. Osim toga, rešenje koje je usvojeno u Zakonu i dalje dovodi do situacije da neke usluge nisu uopšte oporezovane, na primer usluge pružene elektronskim putem krajnjim potrošačima.

- Pravila relevantna za primenu Zakona o PDV se nalaze u brojnim podzakonskim aktima, koja često nisu dovoljno detaljna i ne daju dovoljno objašnjenja u pogledu primene pojedinih odredbi Zakona u različitim situacijama, umesto da budu sažeta u okviru jednog akta (trenutno 21 pravilnik i tri uredbe);
- Zakon o PDV propisuje obavezu da PDV obveznik obaveštava Poresku upravu o izmeni podataka o identifikaciji poreskog obveznika, u roku od pet dana od dana nastanka promene, iako se ovi podaci vode kod Agencije za privredne registre i Agencija ima obavezu da Poresku upravu obaveštava o njihovoj izmeni;
- Usled promene PDV Direktive Evropske unije, odredba o mestu prometa usluga je izmenjena. Kao opšte pravilo, propisano je da je mesto prometa usluga koje se pružaju drugom poreskom obvezniku mesto gde primalac usluga obavlja svoju poslovnu delatnost. Tu su i izuzeci od ovog opšteg pravila. Te izmene su usvojene od strane svih zemalja EU i stupile su na snagu 1. januara 2010. godine. Harmonizacija sa PDV Direktivom Evropske unije je od velikog značaja, jer postojeće odredbe mogu dovesti do dvostrukog oporezivanja ili dvostrukog neoporezivanja usluga kojima se trguje između srpskih obveznika i obveznika Evropske unije;
- Kamata koja se obračunava u poslovima finansijskog lizinga uključuje se u osnovicu za obračun PDV. Finansijski lizing je finansijska usluga i ovim se finansijski lizing stavlja u neravnopravan položaj u odnosu na druge načine finansiranja, pre svega bankarske kredite;
- Poreski obveznik koji je poreski dužnik za promet dobara i usluga koji mu je izvršilo strano lice, obračunava PDV (primenjuje tzv. „reverse charge mechanism“) u momentu kada mu je promet izvršen ili u momentu avansnog plaćanja, u zavisnosti od toga koji događaj nastupi ranije. U slučaju kada nema avansnih plaćanja PDV treba obračunati u momentu kada je usluga izvršena, a često nije primenjivo, posebno kada se radi o uslugama u kojima cena nije ugovorena u fiksnom iznosu, već zavisi od ugovorenog obračuna. U momentu prometa, odnosno do isteka roka za podnošenje poreske prijave, obveznik često nema račun dobavljača, niti informaciju o tome koliko će iznositi naknada, te ne može znati na koju osnovicu treba da obračuna PDV;
- Propisi o PDV definišu da kada se nakon izvršenog prometa dobara i usluga promeni naknada za taj promet (npr. nakadno se odobri popust), lice koje je izvršilo promet treba da izda dokument koji sadrži određene obavezne elemente. Propisi ne ostavljaju mogućnost da ovaj dokument izda lice kome je izvršen promet dobara i usluga, a što jeste poslovna praksa u drugim državama. Na taj način se kompanijama nameću dodatni troškovi, jer uobičajenu poslovnu praksu moraju menjati zbog propisa u Srbiji;
- Zakonom o PDV je propisana mogućnost ispravke izlaznog PDV samo u slučaju pravnosnažne odluke suda o zaključenom stečajnom postupku i na osnovu overenog prepisa zapisnika o sudskom poravnanju. U sadašnjoj ekonomskoj situaciji, imajući u vidu i trajanje stečaja, ovakva odredba se čini isuviše restriktivnom;
- Propisi o PDV definišu da se PDV ne obračunava na davanje poklona manje vrednosti i reklamnog materijala. Poklonom manje vrednosti i reklamnim materijalom, uz ispunjenje ostalih uslova, smatra se dobro čija je pojedinačna tržišna vrednost manja od 2.000 dinara bez PDV. Ukupna vrednost reklamnog materijala i drugih poklona manje vrednosti u poreskom periodu ne može biti veća od 0,25% ukupnog prometa poreskog obveznika u tom poreskom periodu. Limit od 2.000 dinara je definisan još u 2004. godini. Imajući u vidu pad vrednosti dinara, postavlja se pitanje primerenosti ovako definisanog limita. Takođe, upitna je i visina ograničenja u pogledu ukupne vrednosti reklamnog materijala i poklona manje vrednosti.
- Povraćaj PDV stranom obvezniku je moguć pod uslovom reciprociteta, a uz ispunjenje i drugih propisanih uslova. Lista država sa kojima postoji reciprocitet je proširena, ali nedovoljno. I dalje sa malim brojem država Srbija ima uspostavljen reciprocitet. To se negativno odražava i na kompanije iz Srbije, jer zbog nepostojanja reciprociteta one ne mogu ostvariti pravo na povraćaj PDV plaćenog u drugim državama koje takođe primenjuju pravilo reciprociteta.
- U praksi, problem postoji kod obračuna PDV u slučaju unosa dobara i usluga u kapital privrednog društva i u slučaju statusnih promena. Naime, u takvim slučajevima PDV koji prenosilac imovine obračuna predstavlja prihod za prenosioca, odnosno trošak za sticaoca, a što dovodi do toga da povećanje kapitala i statusna promena nisu neutralne sa aspekta bilansa uspeha, što bi po svojoj suštini trebalo da budu. Iz tog razloga, u ovim slučajevima PDV bi trebalo da obračuna primalac dobara i usluga (tzv. reverse charge).

PREPORUKE SAVETA

- Odredbe Zakona o PDV koje se odnose na položaj stranih lica u okviru srpskog PDV sistema treba ponovo razmotriti i dopuniti kako bi se uskladila sa najboljom praksom, a na način da obaveza registracije ne postoji ako strano lice vrši promet za koji primalac dobara ili usluga kao poreski dužnik ima obavezu obračuna PDV, uključujući i usluge oporezive prema mestu primaoca.
- Ministarstvo finansija treba da donese jedan sveobuhvatni pravilnik o primeni Zakona o PDV koji bi zamenio veliki broj pravilnika koji pojašnjavaju samo pojedine odredbe Zakona. Ovaj sveobuhvatni pravilnik bi pojašnjavao primenu celokupnog Zakona, a kako je to učinjeno u drugim zemljama. Na taj način bi se postiglo i to da se najveći broj problema uočenih u primeni rešava izmenama pravilnika. Time bi se povećala pravna sigurnost obveznika i olakšala primena propisa, ne samo obveznicima, već i inspektorima poreske uprave. Poreska uprava treba da donese sveobuhvatna uputstva za postupanja u kontroli radi rešavanja različitih pitanja koja su u više navrata bila uzrok problema u praksi. Promene propisa ne bi trebalo da nameću dodatni administrativni teret za poreske obveznike, kao što su: uvođenje dodatnih isprava, uvođenje određenih oblika i evidencija koje nisu uobičajene u poslovnoj praksi, itd..
- Izmenama Zakona o PDV treba ukinuti obavezu da poreski obveznik obaveštava Poresku upravu o izmeni podataka o kojima evidenciju vodi Agencija za privredne registre i o čijoj izmeni Agencija ima obavezu da po službenoj dužnosti obavesti Poresku upravu.
- Pravilo koje se odnosi na mesto pružanja usluga treba da bude revidirano u skladu sa PDV Direktivom Evropske unije.
- Kada je reč o primeni tzv. reverse charge mehanizma, treba precizirati da za promet stranog lica obaveza obračuna PDV za primaoca dobara i usluga nastaje, ili u trenutku: 1) kada se primi račun za robu ili usluge pružene od strane stranog lica, ili 2) kada se vrši avansno plaćanje stranom licu, u zavisnosti od toga koji od ova dva događaja nastupi ranije.
- Izmenama Zakona o PDV treba definisati da se u slučaju finansijskog lizinga u osnovicu za obračun PDV ne uključuje kamata (treba da bude oslobođena PDV), a na način kako je to učinjeno u državama Evropske unije.
- PDV propisi treba da omoguće da knjižno pismo kod izmene osnovice može izdati bilo lice koje je izvršilo promet dobara i usluga bilo primalac dobara i usluga. Ta praksa je u skladu sa PDV pravilima u drugim državama i uobičajenom poslovnom praksom. Ovo ne može ni na koji način ugroziti naplatu PDV. Na drugoj strani, to bi pomoglo kompanijama da smanje svoje administrativne troškove.
- Potrebno je odredbu Zakona o PDV koja definiše ispravku izlaznog PDV izmeniti i prilagoditi je sadašnjoj ekonomskoj situaciji. Predlog je da se ispravka dozvoli kada se poseduje dokaz o pokretanju postupka likvidacije, odnosno stečaja, kao i u slučaju sudskog i vansudskog poravnanja.
- Neophodno je preispitati pravilnik koji uređuje davanje poklona manje vrednosti, reklamnog materijala i uzoraka. Limiti definisani za poklone manje vrednosti i reklamni materijal su nerealno niski, posebno imajući u vidu limit u pogledu tržišne vrednosti pojedinačnog dobra koje se daje kao reklamni materijal, odnosno poklon manje vrednosti, od 2.000 dinara koji je definisan još u 2004. godini. Neophodno je razjasniti primenu pravila u vezi sa davanjem uzoraka za potrebe analiza obaveznih u skladu sa propisima.
- Ministarstvo finansija i Poreska uprava treba da pokrenu inicijativu pred nadležnim organima za uspostavljanje reciprociteta sa svim evropskim državama po pitanju povraćaja PDV stranim licima.
- Zakonom treba propisati da obavezu obračuna PDV ima primalac dobara i usluga i to u sledećim slučajevima: 1) u slučaju unosa dobara i usluga u kapital privrednog društva kada promet dobara i usluga kao unos u kapital podleže plaćanju PDV i 2) u slučaju statusne promene kada promet dobara i usluga u statusnoj promeni podleže plaćanju PDV.

D. POREZ NA IMOVINU

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Odredbe Zakona o porezima na imovinu koje se bave metodom obračuna poreske osnovice imovine koristeći metod zoniranja treba ponovo razmotriti pre kraja ove godine, tako da se blagovremeno izbegnu negativne posledice važeće regulative na narednu fiskalnu godinu.	2014			✓
Posebno se preporučuje da se razmotri implementacija korektivnih faktora u određivanju tržišne vrednosti nepokretnosti.	2014			✓
Pored toga, savetuje se da se uspostavi viši stepen nadzora u zoniranju svake lokalne samouprave i organizovanje obuke kadrova, kako bi se izbegle situacije u kojima se susedne nekretnine koje su teritorijalno u različitim opštinama različito oporezuju s obzirom na štetne efekte nedavno usvojenih izmena.	2014			✓
Preporučuje se formiranje radne grupe sačinjene od članova Saveta stranih investitora i nadležnog ministarstva u cilju iznalaženja seta efektivnih izmena zakona.	2013		✓	

STANJE

Porez na imovinu je regulisan Zakonom o porezima na imovinu ("Službeni glasnik Republike Srbije", br. 26/2001, "Službeni list SRJ", br. 42/2002 - odluka SUS i "Službeni glasnik Republike Srbije", br. 80/2002, 80/2002 - dr. zakon, 135/2004, 61/2007, 5/2009, 101/2010, 24/2011, 78/2011, 57/2012 - odluka US, 47/2013 i 68/2014 - dr. zakon) (u daljem tekstu: Zakon).

Od usvajanja Zakona 2001. godine, on je izmenjen u nekoliko navrata, pri čemu su najznačajnije izmene usvojene u 2013. godini. Te najznačajnije promene Zakona predstavljaju promene u načinu određivanja poreske osnovice za porez na imovinu i uvođenje principa samooporezivanja. Naime, pravna lica koja vode poslovne knjige utvrđuju poresku osnovicu za porez na imovinu na osnovu tržišne vrednosti nepokretnosti (osim u slučajevima koji su predviđeni Zakonom). Tržišnu vrednost nepokretnosti predstavlja njihova fer vrednost iskazana u poslovnim knjigama obveznika, ukoliko su nepokretnosti u knjigama obveznika prikazane po fer vrednosti u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima (u daljem tekstu MRS) i Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja (u daljem tekstu MSFI), kao i računovodstvenom politikom, odnosno ukoliko je vrednost utvrđena na način propisan Zakonom, a na osnovu prosečnih tržišnih cena nepokretnosti, koje utvrđuju jedinice lokalne samouprave.

Jedan od ciljeva izmena i dopuna Zakona u 2013. godini bilo je integrisanje naknade za korišćenje građevinskog zemljišta u porez na imovinu, budući da je ista ukinuta 31. decembra 2013. godine.

U odnosu na prošlu godinu jedina izmena i dopuna Zakona u 2014. godini se odnosila na ukidanje prekršaja za organe koji vrše overu potpisa ugovarača na ugovoru, što je sada regulisano Zakonom o prometu nepokretnosti ("Službeni glasnik Republike Srbije", br. 93/2014, 121/2014 i 6/2015).

POBOLJŠANJA

U odnosu na prošlu godinu nije bilo poboljšanja.

PREOSTALI PROBLEMI

Izmene metoda za izračunavanja poreske osnovice poreza na imovinu za poslovne subjekte koji ne izražavaju vrednost nepokretnosti u njihovim knjigovodstvenoj evidenciji na osnovu fer tržišne vrednosti u skladu sa MRS / MSFI standardima stvaraju probleme u praksi.

Imajući u vidu navedeno, treba uzeti u obzir da je novi Zakon o računovodstvu ("Službeni glasnik Republike Srbije", br. 62/2013) stupio na snagu nakon donošenja izmena i dopuna Zakona iz 2013. godine, te da Zakon o

računovodstvu propisuje da mala i srednja pravna lica primenjuju MSFI za mala i srednja pravna lica (u daljem tekstu: MSFI za MSP), kao i da mikro pravna lica mogu da se odluče na primenu navedenih standarda. Član 7 Zakona ne navodi da li se taj član odnosi na pravna lica koja primenjuju MSFI za MSP, te ostaje nejasno da li osnovica poreza na imovinu za ova pravna lica takođe iznosi fer vrednost nepokretnosti koja je iskazana u skladu sa MSFI za MSP na poslednji dan poslovne godine obveznika u tekućoj godini.

Jedan od glavnih parametara za obračun vrednosti imovine je zona kojoj imovina pripada, koju određuje nadležna lokalne samouprava, pri čemu su lokalnim samoupravama data diskreciona ovlašćenja u određivanju zona u procesu utvrđivanja tržišne vrednosti nepokretnosti.

Zoniranja nisu međusobno usklađena između lokalnih samouprava. Naime, svaka lokalna samouprava donosi odluku o zoniranju svojih teritorija i već postoje slučajevi u kojima se porez na imovinu za susedne nepokretnosti koje su na granici između zona u različitim opštinama drastično razlikuje, iako praktično ne postoji razlika u nivou komunalne opremljenosti. Takođe, moramo napomenuti da nisu predviđene korektivne mere u zavisnosti od kvaliteta / starosti specifične imovine. U praksi to znači da se poreska osnovica za novoizgrađenu nekretninu i one koja može biti stara pedeset godina neće uopšte razlikovati (u zavisnosti od njihovih površina).

Cene građevinskog zemljišta koje su pojedine jedinice lokalnih samouprava objavile za potrebe utvrđivanja osnovice za porez na imovinu za 2014. godinu su dvadeset puta veće u odnosu na cene koje su koristile za obračun poreza na prenos apsolutnih prava pre stupanja na snagu poslednjih izmena Zakona (u konkretnom slučaju u 2012. godini), za zemljište u istoj zoni. Cene objavljene za potrebe utvrđivanja osnovice za porez na imovinu za 2015. godinu su šest

puta veće od pomenutih. Veliko osciliranje u objavljenim cenama građevinskog zemljišta u relativno kratkom vremenskom periodu ukazuje na nedovoljno reprezentativan uzorak na osnovu koga se obračunavaju prosečne cene i izazivaju sumnju u poštovanje zakonom propisanog načina utvrđivanja prosečnih cena nepokretnosti.

Posledica svih navedenih problema je da se tržišne vrednosti nekretnina utvrđene od strane ovlašćenog procenitelja značajno razlikuju u odnosu na njihove vrednosti dobijene primenom prosečnih cena objavljenih od strane jedinica lokalnih samouprava, što dovodi u neravnotežan položaj poreske obveznike koji nekretnine u svojim knjigama iskazuju po fer vrednosti i one koje koriste neki drugi model vrednovanja.

Nejasan je način utvrđivanja poreske osnovice za nepokretnosti koje su u skladu sa MSFI 5 klasifikovane kao sredstva namenjena daljoj prodaji (nakon isteka perioda u kome su ove nepokretnosti izuzete iz oporezivanja), ili su u skladu sa MRS 2 klasifikovane na poziciji zaliha, imajući u vidu način njihovog vrednovanja propisan pomenutim računovodstvenim standardima. Prema MSFI 5 stalna sredstva namenjena prodaji se inicijalno vrednuju po nižem od sledeća dva iznosa: po knjigovodstvenoj (odnosno nabavnoj) vrednosti, ili po fer vrednosti umanjenoj za troškove prodaje. Naknadno vrednovanje zahteva svođenje na fer vrednost, ukoliko je ona manja od knjigovodstvene, odnosno priznavanje dobitaka po osnovu povećanja fer vrednosti, do iznosa prethodno priznatih gubitaka od umanjenja vrednosti. Vrednovanje nepokretnosti evidentiranih na poziciji zaliha je slično prethodno opisanom. Posledica vrednovanja nepokretnosti u skladu sa MSFI 5, odnosno MRS 2, je da iste u jednom poreskom periodu mogu biti iskazane po fer vrednosti, a u drugom ne.

Poreskim upravama su data diskreciona ovlašćenja prilikom utvrđivanja poreza na prenos apsolutnih prava.

PREPORUKE SAVETA

- Preporučuje se da se odredbe člana 7 Zakona usklade sa odredbama Zakona o računovodstvu.
- Odredbe Zakona koje određuju primenu metoda obračuna poreske osnovice imovine koristeći metod zoniranja treba ponovo razmotriti, tako da se blagovremeno izbegnu negativne posledice važeće regulative na naredne fiskalne godine.
- Posebno se preporučuje da se razmotri implementacija korektivnih faktora u određivanju tržišne vrednosti nepokretnosti.

- Pored toga, savetuje se da se uspostavi viši stepen nadzora u zoniranju svake lokalne samouprave i organizovanje obuke kadrova, kako bi se izbegle situacije u kojima se susedne nekretnine koje su teritorijalno u različitim opštinama različito oporezuju s obzirom na štetne efekte nedavno usvojenih izmena.
- Preporučuje se da se Zakonom obavežu jedinice lokalnih samouprava da javno objave podatke o svim prometima po zonama, kao i o prometima na osnovu kojih su utvrđene prosečne cene nepokretnosti.
- Definirati zakonom način utvrđivanja poreske osnovice za nepokretnosti koje su u skladu sa MSFI 5, odnosno MRS 2, klasifikovane kao sredstva namenjena daljoj prodaji, odnosno zalihe. Preporuka je da poresku osnovicu pomenutih nepokretnosti čini fer vrednost utvrđena od strane ovlašćenog procenitelja na poslednji dan u godini koja prethodi onoj za koju se porez obračunava, bez obzira na to da li je ista iskazana u knjigama. Ukoliko ne postoji procena fer vrednosti od strane ovlašćenog procenitelja, poreska osnovica bi se utvrđivala na osnovu prosečnih cena objavljenih od strane jedinca lokalne samouprave.
- Preporučuje se da se javno objave podaci na osnovu kojih Poreske uprave obračunavaju porez na prenos apsolutnih prava, kao i da se obezbedi transparentnost rada Poreskih uprava.
- Preporučuje se formiranje radne grupe sačinjene od članova Saveta stranih investitora i nadležnog Ministarstva u cilju iznalaženja seta efektivnih izmena zakona.

E. PORESKI POSTUPAK

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Izmena člana 80. Zakona o državnoj upravi da bi se otklonila pravna nesigurnost u vezi sa tim da li su mišljenja ministarstva obavezujuća ako je to propisano posebnim zakonom. Pored toga, uspostaviti interni mehanizam kontrole unutar Poreske uprave u pogledu primene obavezujućih mišljenja Ministarstva finansija.	2014			✓
Uvođenje odredbi u ZPPPA koje regulišu odgovornost nadležnih lica i propisuju adekvatne kazne za nedonošenje obavezujućih mišljenja u roku od 30 dana shodno članu 80. Zakona o državnoj upravi.	2014			✓
Izmena ZPPPA koja bi omogućila da poreski obveznici mogu neograničeni broj puta podneti izmenjene poreske prijave u vezi sa prijavama koje se podnose elektronskim putem.	2014			✓
Ukidanje odredbe kojom se Agenciji za privredne registre zabranjuje brisanje poreskog obveznika iz propisanog registra, registracija statusnih promena i promena podataka za vreme trajanja poreske kontrole.	2014			✓
Preciznija razrada članova Krivičnog zakonika koji se odnose na poreska krivična dela tako da se uzima u obzir i veličina pravnog lica, odnosno obim oporezivih aktivnosti.	2014			✓
Uvođenje pretpostavke pozitivne odluke u slučaju propuštanja Poreske uprave da donese odluku u zakonskom roku.	2011			✓

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
U okviru Upravnog suda bi trebalo ustanoviti posebna poreska odeljenja i sudije tog suda treba da završe dodatnu obuku u cilju boljeg razumevanja specifično poreskih pitanja.	2011			✓
Ukidanje odredbi kojima se bankama nameće obaveza kontrole plaćanja poreskih obaveza. Izmena odredbi koje se odnose na obaveze obaveštavanja Poreske uprave o uplatama i isplatama na način da takva obaveza postoji samo na zahtev Poreske uprave, u slučaju poreske kontrole.	2014			✓
Do potpunog prelaska na elektronski sistem podnošenja poreskih prijava, omogućiti poreskim obveznicima koji to žele mogućnost podnošenja poreskih prijava elektronskim putem.	2014			✓

STANJE

Normativni okvir koji uređuje poreski postupak u Srbiji određuju tri glavna zakona:

- Zakon o poreskom postupku i poreskoj administraciji („Službeni glasnik RS” br. 80/2002, poslednji put izmenjen u oktobru 2014. godine) (ZPPPA)
- Zakon o opštem upravnom postupku („Službeni list SRJ” br. 33/97, poslednji put izmenjen u maju 2010. godine) (ZUP)
- Zakon o upravnim sporovima („Službeni glasnik RS” br. 111/2009) (ZUS).

Poreski postupak je posebna vrsta upravnog postupka koja je uređena pre svega odredbama ZPPPA koji detaljno reguliše organizaciju i funkcionisanje Poreske uprave, kao i postupke utvrđivanja, kontrole i naplate poreza. Od jula 2014. godine, ZPPPA na sveobuhvatan način uređuje sve poreske prekršaje. Opšta pravila ZUP primenjuju se na poreski postupak kada određeno pitanje nije regulisano putem ZPPPA. ZUS uređuje uslove sudske kontrole odluka Poreske uprave kao dodatnog sistema zaštite poreskih obveznika (npr. odlučivanje o tužbama na drugostepene odluke Poreske uprave).

Nije bilo izmena ZPPPA u 2015. godini, ali odredbe ZPPPA koje uređuju elektronsko podnošenje još dve vrste poreskih prijava su počele da se primenjuju u 2015. godini. U 2014. godini bilo je jedino moguće elektronski podneti poresku prijavu za PDV i porez na dohodak građana koji se plaća po odbitku. Od aprila 2015. godine, poreski obveznici su takođe dužni da elektronski podnose poresku prijavu za porez na dobit pravnih lica (izuzev poreskih prijava za porez po odbitku) i poreske prijave za godišnji porez. Ministar finansija je usvojio nekoliko pravilnika koji uređuju postu-

pak elektronskog podnošenja poreske prijave za porez na dobit pravnih lica, a Poreska uprava je objavila i uputstva u vezi sa time. Pravilnik koji uređuje postupak za podnošenje poreske prijave za godišnji porez je takođe izmenjen.

POBOLJŠANJA

Nije bilo značajnih izmena u pravnom okviru u 2015. godini.

Dalje sprovođenje sistema elektronskog podnošenja poreskih prijava doprinelo je smanjenju troškova poreskih obveznika, harmonizovanom tumačenju poreskih zakona i time i većoj pravnoj sigurnosti, tačnosti podataka Poreske uprave, olakšanom dobijanju različitih uverenja koja izdaje Poreska uprava. Potpuni prelazak na elektronsko podnošenje poreskih prijava očekuje se do kraja 2016. godine.

PREOSTALI PROBLEMI

Postojeći normativni okvir koji reguliše poreski postupak i dalje ne pruža dovoljnu zaštitu za poreske obveznike od arbitrarnih odluka poreskih organa. Povećanje iznosa kazni od jula 2014. godine za nepodnošenje poreske prijave, neobračunavanje i neplaćanje poreza čini ovu problematiku još značajnijom.

Pravila koja se odnose na poreska krivična dela još uvek ne uzimaju u obzir veličinu i obim oporezivih aktivnosti poreskih obveznika, pa se isti granični iznosi primenjuju i za male i za najveće kompanije u Republici Srbiji.

Poreski organi ne poštuju redovno rokove za donošenje odluka po žalbama koje su podneli poreski obveznici.

Uglavnom se ne poštuje zakonski rok od 30 dana za izdavanje obavezujućih mišljenja po zahtevu poreskih obveznika,

te se u praksi na mišljenja ponekad čeka i duže od jedne godine. Štaviše, broj izdatih mišljenja u odnosu na prethodne periode značajno je umanjen. S obzirom na učestale promene poreskih propisa, kao i nedovoljno jasnu zakonsku regulativu, ovo doprinosi pravnoj nesigurnosti i nesigurnosti poslovanja u Srbiji.

Ograničenje podnošenja izmenjenih poreskih prijava na najviše dve izmene nije opravdano. Naime, u većini slučajeva se radi o nenamernim greškama, naročito kod velikih poreskih obveznika koji imaju velike i kompleksne interne sisteme organizacije. S obzirom na to da poreski obveznik ne može da vrši izmenu poreske prijave u slučaju poreske kontrole za konkretni period, ukidanje navedenog ograničenja ne stvara dodatni teret za Poresku upravu, a doprinosi efikasnijoj naplati poreza.

Agencija za privredne registre ne može izvršiti brisanje poreskog obveznika iz propisanog registra, registrovati statusne promene i promene podataka koji se odnose na osnivača, odnosno člana, naziv, sedište, ulog i oblik organizovanja od dobijanja obaveštenja Poreske uprave da će biti započeta poreska kontrola kod obveznika do prijema obaveštenja da je poreska kontrola završena. S obzirom na to da ne postoji vremensko ograničenje trajanja poreske kontrole, ova odredba može da izazove višestruke probleme u praksi u slučaju reorganizacije, povećanja osnovnog kapitala, istupanja ili isključenja člana društva, itd. Pored toga, s obzirom na to da određene poreske obaveze dospevaju bez obzira na to da li kompanija faktički posluje (npr. doprinosi za obavezno socijalno osiguranje, lokalne komunalne takse), nepreciznost navedene odredbe može da dovede do toga da otpočinjanje poreske kontrole može da onemogućiti zatvaranje društva, te stvori dodatne poreske obaveze za društvo bez obzira na rezultat kontrole, čime se poreski obveznik de facto kažnjava bez osnova.

Neophodno je uskladiti ZPPPA sa Zakonom o inspeksijskom nadzoru (-ZIN-) koji će u potpunosti početi da se primenjuje u aprilu 2016. godine. ZIN predviđa da će inspektori biti u

obavezi ne samo da kontrolišu nezakonite aktivnosti i iniciraju postupke za kažnjavanje lica koja postupaju suprotno zakonu, već i da sprečavaju nepravilnosti preventivnim delovanjem i pružaju savete kontrolisanim licima kako bi umanjili rizik od nezakonitih radnji.

Nadležni organ za rešavanje po žalbama poreskih obveznika na rešenja prvostepenog organa je Poreska uprava, isto kao i u prvom stepenu. Ovo ne pruža sigurnost poreskim obveznicima da će odluka drugostepenog organa biti objektivna i da će drugostepeni organ postupati kao nezavisan organ koji će istu pažnju posvetiti i argumentima prvostepenog organa kao i argumentima poreskog obveznika.

Upravni sud Srbije nema dovoljan nivo specijalizacije i stručnosti da odlučuje u poreskim sporovima. Vreme potrebno za donošenje sudskih odluka je suviše dugo – obično je za rešavanje poreskih predmeta potrebno više od godinu dana. S obzirom na to da postupak pred sudom ne odlaže plaćanje poreske obaveze, te da sporan porez mora prethodno da bude plaćen, troškovi postupka, pravnog zastupanja, inflacije i fluktuacije deviznog kursa često čine da poreski obveznici i u slučaju uspeha u sporu dobiju povraćaj poreza koji ima faktičku manju vrednost. Pored toga, sudovi skoro nikada ne odlučuju o meritumu spora. Odluke suda su po pravilu ograničene na vraćanje predmeta na ponovno odlučivanje Poreskoj upravi ili se jednostavno potvrđuju odluke poreskih organa bez dovoljno jasnog obrazloženja. U takvim okolnostima, sudska kontrola odluka Poreske uprave je gotovo u potpunosti obesmišljena, te ne pruža adekvatnu zaštitu poreskim obveznicima.

Srbija još uvek nije potpisala međudržavni ugovor sa SAD u vezi sa Zakonom o usaglašenom oporezivanju inostranih računa (Foreign Account Tax Compliance Act - FATCA) i nema javno dostupnih informacija o namerama Ministarstva finansija u vezi sa trenutnim statusom procesa implementacije pravila o izveštavanju srpskih skraćenica prvi put u upotrebi finansijskih institucija.

PREPORUKE SAVETA

- Izmena člana 80. Zakona o državnoj upravi da bi se otklonila pravna nesigurnost u vezi sa tim da li su mišljenja ministarstva obavezujuća ako je to propisano posebnim zakonom. Pored toga, uspostaviti interni mehanizam kontrole unutar Poreske uprave u pogledu primene obavezujućih mišljenja Ministarstva finansija.

- Preciznija razrada članova Krivičnog zakonika koji se tiču poreskih krivičnih dela tako da se uzima u obzir i veličina pravnog lica, odnosno obim oporezivih aktivnosti.
- Uvođenje pretpostavke pozitivne odluke u slučaju propuštanja Poreske uprave da donese odluku u zakonskom roku.
- Uvođenje odredbi u ZPPPA koje regulišu odgovornost nadležnih lica i propisuju adekvatne kazne za nedonošenje obavezujućih mišljenja u roku od 30 dana shodno članu 80. Zakona o državnoj upravi.
- Izmena ZPPPA koja bi omogućila da poreski obveznici mogu neograničeni broj puta podneti izmenjene poreske prijave, u vezi sa prijavama koje se podnose elektronskim putem.
- Ukidanje odredbe kojom se Agenciji za privredne registre zabranjuje brisanje poreskog obveznika iz propisanog registra, registracija statusnih promena i promena podataka za vreme trajanja poreske kontrole.
- U okviru Upravnog suda bi trebalo ustanoviti posebna poreska odeljenja i sudije ovog suda treba podvrgnuti dodatnoj obuci u cilju boljeg razumevanja specifičnih poreskih pitanja.
- Ukidanje odredbi kojima se bankama nameće obaveza kontrole plaćanja poreskih obaveza. Izmena odredbi koje se tiču obaveze obaveštavanja Poreske uprave o uplatama i isplatama na način da takva obaveza postoji samo na zahtev Poreske uprave, u slučaju poreske kontrole.
- Do potpunog prelaska na elektronski sistem podnošenja poreskih prijava, omogućiti poreskim obveznicima koji to žele mogućnost podnošenja poreskih prijava elektronskim putem.

F. NAJNOVIJE TENDENCIJE U SRPSKOM PORESKOM SISTEMU

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Nastavak reforme parafiskalnih nameta i dosledna primena Zakona o budžetskom sistemu. U tom smislu, Savet smatra da je potrebno preispitati sve preostale parafiskalne namete koji finansijski opterećuju privredne subjekte, a za koje oni ne dobijaju odgovarajuću korist u vidu određenih prava, usluga ili dobara.	2013			✓
Temeljna priprema i usvajanje Zakona o naknadama za korišćenje javnih dobara.	2014			✓
Primeniti gornju granicu iznosa firmarine na obavezu koju plaća jedan takseni obveznik, koji ima jedan ili više objekata sa istaknutim firmama na teritoriji jedne opštine.	2014			✓
Savet stranih investitora veruje da bi svako novo poresko opterećenje za kompanije i fizička lica u Srbiji trebalo da bude prethodno najavljeno poreskim obveznicima, te uvedeno kroz poreske zakone, koji bi trebalo da budu oblikovani od strane Ministarstva finansija, a ne od strane fondova, agencija ili drugih ministarstava.	2013			✓

STANJE

Na osnovu Doing Business 2015. izveštaja, Srbija je rangirana na 91. mestu, od ukupno 189 ekonomija. Kada se posmatra oblast plaćanja poreza, Srbija je na 165. mestu što je pogoršanje u odnosu na Doing Business 2014. izveštaj u kome je Srbija bila rangirana na 161. mestu. Oblast poreza zajedno sa oblašću pribavljanja građevinskih dozvola su dve najlošije rangirane oblasti.

Rangiranje u pogledu plaćanja poreza vrši se na osnovu tri pokazatelja: 1) broja plaćanja poreza u toku godine, 2) potrebnog vremena, kao ukupan broj sati u godini i 3) ukupne stope poreza, kao procenat od profita.

Savet stranih investitora je mišljenja da poreski sistem trpi određene negativne ocene, između ostalog i zbog činjenice da paralelno sa postojećim poreskim oblicima u Srbiji postoji veliki broj parafiskalnih nameta koji povećavaju efektivno opterećenje privrede pod uslovima koji su često netransparentni i neopravdani. Kao vrsta javnih dažbina, parafiskalni nameti, zapravo, nameću obavezu za koju se ne dobija (uopšte ili u adekvatnoj srazmeri) konkretna usluga, pravo ili dobro.

Ovu činjenicu je prepoznali su nadležni organi, pa je shodno tome reforma parafiskalnih nameta započeta krajem 2012. godine ukidanjem 138 parafiskalnih nameta. Deo reforme je i donošenje Zakona o naknadama za korišćenje javnih dobara. Naime, Ministarstvo finansija pripremiло je Nacrt zakona, koji je bio predmet javne rasprave, koja je završena u martu 2013. godine, a u kojoj je Savet aktivno učestvovao. Međutim, nakon toga reforma je ušla u period stagnacije, u kome su izostali dalji očekivani koraci na donošenju zakona, ukidanju ili reviziji pojedinih parafiskalnih nameta, te na iznalaženju rešenja za stavljanje pod kontrolu prakse njihovog nekontrolisanog uvođenja.

POBOLJŠANJA

Početkom 2015. godine, formirana je radna grupa u Ministarstvu finansija za izradu Zakona o naknadama, čime se pitanje reforme parafiskalnih nameta ponovo aktuelizuje.

Zakon o naknadama za korišćenje javnih dobara baziran je na članu 18 Zakona o budžetskom sistemu, a cilj mu je, pre svega, sprečavanje neopravdanog i proizvoljnog uvođenja naknada koje nosioci javnih ovlašćenja naplaćuju pri-

vredi. Shodno ovom nacrtu, tekst zakona bi obuhvatao sve osnovne parametre za plaćanje naknada (obveznik, osnovica za plaćanje, način utvrđivanja i plaćanja naknade, itd.), uz odredbu prema kojoj bi uvođenje novih vrsta naknada bilo moguće isključivo ovim zakonom.

PREOSTALI PROBLEMI

U praksi se i dalje srećemo sa uvođenjem parafiskalnih nameta, kao i pokušajima njihovog uvođenja kroz različite neporeske propise, dok se postojeći parafiskalni nameti ne ukidaju.

Prema podacima NALED-a i USAID, privreda plaća 384 neporeska nameta, od kojih su 247 parafiskalni i taj broj je u porastu.

Imajući u vidu ovo, donošenje Zakona o naknadama predstavlja prioritet kada se govori o reformi parafiskalnih nameta.

Poseban problem koji smatramo da treba istaći odnosi se na lokalne komunalne takse za isticanje firme na poslovnom prostoru (firmarina). Troškovi po osnovu plaćanja firmarine za preostale taksene obveznike značajno su povećani od kada je promenjen režim plaćanja firmarine. Veliko opterećenje po ovom osnovu posebno je istaknuto kod privrednih subjekata koji, zbog prirode svoje delatnosti, obavljaju poslovanje u velikom broju različitih objekata, prodajnih mesta i slično, rasprostranjenih po različitim opštinama (npr. maloprodaja, telekomunikacije, itd.). Ukupna obaveza jednog privrednog subjekta po osnovu firmarine doseže značajne iznose i usled različite prakse koja postoji po opštinama oko toga da li propisana ograničenja visine firmarine važe za ukupan iznos firmarina koje plaća jedan takseni obveznik na teritoriji iste opštine ili ta ograničenja važe samo za svaku pojedinačnu istaknutu firmu, ali ne i za ukupni iznos na ime više istaknutih firmi istog obveznika. Savet smatra da maksimalan iznos firmarine treba tumačiti kao najviši iznos obaveze jednog privrednog subjekta/taksenog obveznika na teritoriji jedne opštine, bez obzira na broj istaknutih firmi u datoj opštini.

Savet ponovo ističe da uvođenje novih poreza i obaveza u toku fiskalne godine (i to bez prethodne najave) poreskim obveznicima, koja bi im omogućila da prilagode svoje poslovne aktivnosti novim fiskalnim opterećenjima, negativno utiče na predvidivost poslovnog ambijenta i rezultate poslovanja kompanija.

PREPORUKE SAVETA

- Savet smatra da je reformu potrebno nastaviti kroz obezbeđivanje dosledne primene članova Zakona o budžet-skom sistemu koji uređuju osnovne principe uvođenja i naplate neporeskih javnih prihoda.
- Savet smatra da je potrebno aktuelizovati rad na ovom nacrtu, te dovršiti započeti posao kroz sveobuhvatnu analizu i usklađivanje sa rešenjima i tendencijama sektorskih zakona. Ne treba odustati od polaznog koncepta koncentrisanja svih naknada i uvođenja novih samo ovim zakonom, koji predlaže i sprovodi Ministarstvo finansija.
- Nastavak reforme parafiskalnih nameta preispitivanjem svih preostalih parafiskalnih nameta koji finansijski opterećuju privredne subjekte, a za koje oni ne dobijaju odgovarajuću korist u vidu određenih prava, usluga ili dobara.
- Donošenje Zakona o naknadama za korišćenje javnih dobara.
- Primeniti gornju granicu iznosa firmarine na obavezu koju plaća jedan takseni obveznik, koji ima jedan ili više objekata sa istaknutim firmama na teritoriji jedne opštine.
- Savet stranih investitora veruje da bi svako novo poresko opterećenje za kompanije i fizička lica u Srbiji trebalo da bude prethodno najavljeno poreskim obveznicima, te uvedeno kroz poreske zakone, koji bi trebalo da budu oblikovani od strane Ministarstva finansija, a ne od strane fondova, agencija ili drugih ministarstava.

PROPISI U OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Podrška novim i ubrzanje postojećih postupaka za dobijanje IPPC dozvole i dozvole za upravljanje otpadom, kao i obuka zaposlenih u lokalnim organima u pogledu izdavanja takvih dozvola.	2011		√	
Podržati osnivanje novih i razvoj postojećih preduzeća koja se bave proizvodnjom i/ili pružanjem usluga u oblasti zaštite životne sredine i osnivanje novih i razvoj postojećih preduzeća koja se bave proizvodnjom energije iz alternativnih izvora.	2009		√	
Uvođenje ekonomskih podsticaja za ulaganja u zaštitu životne sredine (čista proizvodnja, smanjenje zagađenja, energetska efikasnost, smanjenje otpada, eko-inovacije, itd).	2010			√
Podržati javno-privatna partnerstva koja će sarađivati sa lokalnim vlastima da bi pomogli sprovođenje Vlade politike upravljanja otpadom, kao neophodan preduslov za sprovođenje bilo kog programa koji ima veze sa investicijama i rastom privatnog sektora.	2010		√	
Ohrabriti uspostavljanje partnerstva između javnih i privatnih učesnika, zajedno sa lokalnim vlastima da bi pomogli sprovođenje Vlade politike upravljanja otpadom, što je neophodan preduslov za uspostavljanje odgovarajućeg programa koji će obezbediti okvir za dalja ulaganja i rast u privatnom sektoru.	2010		√	
Razvijati saradnju sa operaterima koji poseduju dozvole za termički tretman otpada, čime bi se rešio problem trajnog zbrinjavanja otpada i značajno smanjile količine koje se odlažu na deponijama.	2014			√
Nastaviti donošenje lokalnih i regionalnih planova o upravljanju otpadom.	2012		√	

STANJE

U odnosu na 2014. ova godina nije donela mnogo novosti i napretka u oblasti zaštite životne sredine. Pokrenuti postupci izmene Zakona o zaštiti životne sredine, Zakona o upravljanju otpadom i Zakona o zaštiti prirode su zaustavljeni usled vanrednih parlamentarnih izbora, te nakon formiranja nove Vlade i u narednom periodu od godinu dana nije bio nastavljen postupak donošenja novih ili izmenjenih propisa. Tokom meseca juna započeta je javna rasprava po nacrtima pomenutih zakona i očekuje se da u ovoj godini budu usvojeni zakoni, odnosno izmene zakona u cilju harmonizacija propisa iz zaštite životne sredine sa evropskom regulativom u ovoj oblasti. Nadalje, podsticaj za ponovnu upotrebu i korišćenje otpada kao sekundarne sirovine, za proizvodnju energije i proizvodnju plastičnih kesa je usporen, a najveću prepreku predstavlja ukidanje Fonda za zaštitu životne sredine i obezbeđivanje sredstava iz republičkog budžeta.

U skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom i Zakonom o ambalaži i ambalažnom otpadu vrši se sakupljanje pra-

zne ambalaže. U 2014. godini svaka kompanija koja iznosi proizvode na tržište dužna je da sakupi radi ponovnog iskorišćenja 23%, odnosno radi reciklaže 19% od ukupnog ambalažnog otpada. Operateri Sekopak i Eko 21 preuzimaju ambalažu od sredstava za zaštitu bilja i izvoze ga radi spaljivanja. Međutim, sistemskog rešenja za zbrinjavanje otpada nastalog od ambalaže od sredstava za zaštitu bilja u Srbiji još nema.

Pravilnik o načinu i postupku upravljanja otpadnim gumama koji propisuje da reciklaža otpadnih guma obuhvata najmanje 80%, a korišćenje u energetske svrhe najviše 20% ukupne količine sakupljenih otpadnih guma u prethodnoj godini, stavlja korisnike ovog otpada u energetske svrhe u neravnotežan položaj. Nijedan operater pojedinačno nema saznanja, niti ih u skladu sa propisima o zaštiti konkurencije sme imati, o količini otpadnih guma koje je energetske iskoristio drugi operater. To istovremeno znači i da nijedan pojedinačno ne može znati da li je i ako je kada je tokom godine srazmera koju propisuje Pravilnik dostignuta.

Osim toga, visine podsticajnih sredstava za ponovnu upotrebu i iskorišćenje otpada kao sekundarne sirovine (160 EUR/t) ili za dobijanje energije (30 EUR/t) koje su trenutno propisane nisu bazirane na stvarnim troškovima tretmana ovih proizvoda kada postanu otpad, što je prvobitna namena podsticajnih sredstava. Primena ovako utvrđenih podsticajnih sredstava sa neopravdano visokim razlikama istih za različite vrste tretmana otpada dovela je do:

- poremećaja na tržištu otpadnih ulja i otpadnih guma čime su operateri koji poseduju dozvole za termički tretman otpadnih ulja i otpadnih guma radi dobijanja energije, ostali bez stalnih i stabilnih izvora alternativnih goriva, a razvilo se crno tržište energenata
- ogromnog odliva sredstava iz budžeta, što kada su gume u pitanju iznosi bar 10 miliona evra, bez ikakve potrebe, jer celokupna količina može da se zbrine u cementarama bez troškova ili sa znatno manjim troškovima. Sve ovo ne bi doprinelo smanjenju broja zaposlenih koji rade na sakupljanju guma, jer bi oni nastavili da rade ovaj posao.

POBOLJŠANJA

Ministarstvo je započelo reviziju finansiranja zaštite životne sredine u Republici Srbiji u pravcu osnivanja Zelenog fonda Republike Srbije kao jednog od ključnih mehanizama za finansiranje programa i projekata iz oblasti zaštite životne sredine i najavljena su značajna ulaganja u velike infrastrukturne projekte u oblasti upravljanja otpadom i otpadnim vodama.

Najavljena je realizacija Tvining projekta „Unapređenje sistema upravljanja opasnim otpadom u Republici Srbiji – Integrisani plan upravljanja opasnim otpadom“. Opšti cilj ovog projekta je da pomogne Srbiji u ispunjenju zakonodavstva EU iz oblasti zaštite životne sredine, kroz institucionalnu izgradnju i unapređenje infrastrukture u oblasti životne sredine. Svrha projekta je razvoj i unapređenje sistema upravljanja otpadom, kroz završetak zakonodavstva, strateško planiranje i sprovođenje okvira za upravljanje posebnim tokovima opasnog otpada u skladu sa standardima

Evropske unije i zakonodavstvom Srbije.

Potrebno je nastaviti započeti proces izmena Zakona o zaštiti životne sredine i Zakona o upravljanju otpadom, koje su neophodne radi harmonizacije sa propisima Evropske unije - između kojih su i definisanje ponovnog iskorišćenja otpada u koju po standardima Evropske unije - evropske direktive za otpad (Direktiva 2008/98/EC), spada i proces koprosuiranja (u skladu sa Smernicama za tumačenje ključnih odredaba Direktive), kao operacija ponovnog iskorišćenja otpada i tom smislu dozvoliti uvoz neopasnog otpada u te svrhe. Na taj način bi se značajno smanjila upotreba neobnovljivih izvora energije, a postrojenjima koja imaju IPPC dozvole i ispunjavaju uslove za termički tretman otpada omogućilo da upravljaju svojim troškovima proizvodnje na mnogo bolji način i samim tim postanu konkurentniji na relevantnom tržištu i ravnopravni učesnici u odnosu na ostale sa evropskog tržišta, gde je trgovina ovim otpadom potpuno slobodna i dozvoljena.

PREOSTALI PROBLEMI

- Pravni okvir za trgovinu otpadom nije obezbeđen i tržište otpada nije dovoljno razvijeno.
- Sistem praćenja i izveštavanja još nije dovoljno razvijen da bi se završio nacionalni i lokalni registar izvora zagađenja.
- Sistem podsticaja za ulaganje u zaštitu životne sredine nije razvijen (čista proizvodnja, smanjenje zagađenja, energetska efikasnost, smanjenje otpada, ekološke investicije, reciklaža, itd).
- Izdat je ograničen broj IPPC dozvola i postupak izdavanja dozvola za upravljanje otpadom je složen i dugotrajan.
- Termički tretman opasnog otpada, posebno pakovanja SZB-a, se ne sprovodi i otpad se ne preuzima od SZB-a iz nekoliko razloga, kao što su: nedostatak dozvola i nepostojanje odgovarajućih pripremnih linija za ovu vrstu otpada.
- Nepostojanje adekvatnih stanica za zbrinjavanje otpada životinjskog porekla predstavlja veliki problem na teritoriji čitave Srbije.

PREPORUKE SAVETA

- Podrška novim i ubrzanje postojećih postupaka za dobijanje IPPC dozvole i dozvole za upravljanje otpadom, kao i obuka zaposlenih u lokalnim organima u pogledu izdavanja takvih dozvola.
- Podržati osnivanje novih i razvoj postojećih preduzeća koja se bave proizvodnjom i/ili pružanjem usluga u oblasti zaštite životne sredine, osnivanje novih i razvoj postojećih preduzeća koja se bave proizvodnjom energije iz alternativnih izvora.
- Uvođenje ekonomskih podsticaja za ulaganja u zaštitu životne sredine (čista proizvodnja, smanjenje zagađenja, energetska efikasnost, smanjenje otpada, eko-inovacije, itd).
- Ohrabriti uspostavljanje partnerstva između javnih i privatnih učesnika, zajedno sa lokalnim vlastima da bi pomogli sprovođenje Vladine politike upravljanja otpadom, što je neophodan preduslov za uspostavljanje odgovarajućeg programa koji će obezbediti okvir za dalja ulaganja i rast u privatnom sektoru.
- Razvijati saradnju sa operaterima koji poseduju dozvole za termički tretman otpada, čime bi se rešio problem trajnog zbrinjavanja otpada i značajno smanjile količine koje se odlažu na deponijama.
- Podsticati ulaganja u tretman otpada životinjskog porekla i obezbediti adekvatno zbrinjavanje ovog otpada.
- Nastaviti donošenje lokalnih i regionalnih planova o upravljanju otpadom.

SPECIFIČNO ZA ODREĐENI SEKTOR

HRANA I POLJOPRIVREDA

A. BEZBEDNOST HRANE

1. ZAKON O BEZBEDNOSTI HRANE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Neophodno je imati jasne odredbe članova 70 i 71, u smislu jasnih razlika između troškova analize iz člana 70 i naknade iz člana 71 ili, ako ne postoji relevantna razlika, da se promene odgovarajuće odredbe brisanjem delova koji stvaraju konfuziju.	2014			✓
Mora se u zakon uvrstiti jasnije definisanje superanaliza – koje telo treba da ih radi (ako superanalizu radi druga, takođe sertifikovana laboratorija, kako mogu rezultati biti drugačiji).	2014			✓
Posebne kontrole, pomenute u članu 70, treba da budu jasno definisane, ili ako se suštinski ne razlikuju od već definisane službene kontrole, to bi trebalo da bude jasno navedeno.	2014			✓
Potrebno je jasno definisati odgovornosti u članu 12.	2014			✓
Potrebno je jasno definisati u članu 30. šta je dokaz o bezbednosti hrane (analiza u akreditovanim laboratorijama) i učestalost analiza.	2014			✓
Da bi se obezbedila pravilna primena propisa, neophodno je donošenje Pravilnika o kriterijumima opšte bezbednosti hrane na nivou maloprodaje hrane.	2014			✓
Potrebno je izmeniti Pravilnik o kvalitetu mlevenog mesa, poluproizvoda i proizvoda od mesa, kako bi se uskladio sa relevantnim Pravilnikom o kvalitetu mesa za stoke, živine i divljači i Pravilnikom o zaklanih svinja i kategorizaciji svinjskog mesa	2014			✓

STANJE

Zakon o bezbednosti hrane usvojen je 2009. godine i u oblasti inspekcijog nadzora izvršena je podela nadležnosti između dva relevantna ministarstva: Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine čije su fitosanitarne, veterinarske i poljoprivredne inspekcije zadužene za vršenje zvaničnih kontrola hrane životinjskog i biljnog porekla u fazi primarne proizvodnje, prerade, prometa, uvoza, tranzita i izvoza i Ministarstva zdravlja, čija je sanitarna inspekcija nadležna za kontrolu nove hrane, dijetetskih proizvoda, aditiva, aroma, enzimskih preparata neživotinjskog porekla, kao i za sve vrste voda za piće.

U maju 2013. iz Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine najavljene su izmene Zakona o bezbednosti hrane (u daljem tekstu: Zakon) u okviru kojih bi kontrola hrane i prehrambenih namirnica neživotinjskog porekla bila u nadležnosti sanitarne inspekcije Ministarstva zdravlja, dok bi kontrolu namirnica životinjskog porekla nastavila da vrši veterinarska inspekcija. Takođe je najavljeno da Direkcija nacionalnih referentnih laboratorija ne bi trebalo da bude u sastavu Ministarstva poljoprivrede, već bi u skladu sa praksom EU trebalo da bude samostalno telo. Do sada, najavljene izmene zakona nisu ostvarene. U maju 2015. iz istog ministarstva najavljena je finalizacija novog Zakona o bezbednosti hrane, koji bi najkasnije do kraja godine trebalo da se nađe u skupštini. Navedeno je da će se promene odnositi

samo na odredbe koje do sada nisu bile u celosti usklađene sa zakonodavstvom EU, što će doprineti dodatnom unapređenju sektora monitoringa bezbednosti hrane u Srbiji.

Iako je Zakon usvojen 2009. godine, do sada nije u potpunosti primenjen. Članom 18. Zakona, za poslove laboratorijskog ispitivanja i njima povezane stručne poslove u lancu hrane propisano je osnivanje Direkcije za nacionalne referentne laboratorije (Nacionalna referentna laboratorija). Dužnosti nacionalne referentne laboratorije predviđene zakonom obuhvataju obavljanje poslova u oblasti bezbednosti hrane, zdravlja životinja, zdravlja bilja, sadnog materijala poljoprivrednog i ukrasnog bilja, rezidua, mleka i banke biljnih gena.

Nacionalna referentna laboratorija otvorena je 9. marta 2015. godine i njen je rad podeljen na sledeće sekcije: Fitosanitarnu laboratoriju, Laboratoriju za bezbednost hrane, hrane za životinje i ispitivanje kvaliteta mleka, Laboratoriju za fizičko hemijska ispitivanja hrane i ispitivanje ostataka veterinarskih lekova, pesticida i drugih štetnih materija u hrani i hrani za životinje, Semensku laboratoriju sa bankom biljnih gena i Odsek za organsku proizvodnju. Međutim, iako su sredinom februara 2015. pokrenuta određena ispitivanja u Fitosanitarnoj i Semenskoj laboratoriji, Laboratorija još uvek ne obavlja sve poslove predviđene zakonom (npr. Fitosanitarna laboratorija se trenutno bavi samo analizom krompira) čime, između ostalog, nisu stvoreni potrebni uslovi za analizu rizika predviđenu zakonom. Sa radom je počela banka biljnih gena, a iz Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine najavljeno je da će se početkom sledeće godine završiti opremanje Laboratorije za fizičko hemijska ispitivanja kao i Laboratorije za mleko koje su od velikog značaja za ispitivanje bezbednosti i kvaliteta hrane i mleka. I pored najava nadležnih institucija, ovakav tempo primene zakona nije zadovoljavajući. Neophodno je utvrditi i otkloniti uzroke zbog kojih Nacionalna laboratorija nije još uvek počela sa obavljanjem svih dužnosti predviđenih zakonom.

Takođe, članom 23. Zakona predviđeno je formiranje Stručnog saveta za procenu rizika u oblasti bezbednosti hrane. U maju 2013. iz Ministarstva poljoprivrede najavljeno je da će najkasnije do polovine juna 2013. biti izabrano 15 stručnjaka, članova nezavisnog Stručnog saveta za procenu rizika u oblasti bezbednosti hrane, a koji će u devet različitih komisija razmatrati bezbednost hrane i upozoravati nadležne na eventualne nepravilnosti. Do danas ne postoje pomoci po tom pitanju. Umesto dosadašnjeg pristupa ispi-

tivanju bezbednosti hrane koji se zasniva na ispitivanju gotovog proizvoda, kontrolu proizvodnog procesa trebalo bi zasnivati na proceni rizika. Kako u poslove Saveta spada unapređenje i koordinacija u primeni metoda za procenu rizika nepostojanje Saveta predstavlja veliku prepreku u vršenju analize rizika predviđene zakonom. Trenutnim pristupom inspektori odlučuju o uzorkovanju i testiranju proizvoda (kako gotovih, tako i namenjenih daljoj obradi) i neretko se dešava da se roba uvoznika koji poštuju propise nepotrebno zadržava, što utiče na svežinu proizvoda, sveukupne troškove i čini uvozne proizvode manje kompetitivnim u odnosu na domaće. Analiza rizika bi omogućila klasifikaciju subjekata u poslovanju hranom na niskorizične i visokorizične, čime bi se ubrzao proces carinjenja i puštanja u promet robe sa nižim rizikom, a uvoznici koji bi bili procenjeni kao niskorizični, mogli bi da ostvarile uštede u novcu i vremenu bržim prijemom dokumenata, a sa druge resursi inspekcije bili bi usmereni a ispitivanje rizičnih proizvoda. Analiza rizika smanjila bi obim posla inspekcija i rasteretila njihove ograničene resurse. Takođe, članom 38. Zakona i dalje članom 8. Pravilnika o načinu uspostavljanja i organizacije sistema brzog obaveštavanja i uzbunjivanja za bezbednost hrane i hrane za životinje predviđeno je da Stručni savet učestvuje u sistemu brzog obaveštavanja i uzbunjivanja. Dalje, Zakonom je predviđeno da dozvolu za prvo stavljanje u promet nove hrane, genetski modifikovane hrane i genetski modifikovane hrane za životinje izdaje ministar nadležan za poslove zdravlja, a na osnovu prethodno pribavljenog naučnog mišljenja Stručnog saveta, što su sve dodatni razlozi za što hitnije formiranje Saveta i uspostavljanje punog kapaciteta rada Nacionalne referentne laboratorije.

Važno je i pitanje monitoringa bezbednosti hrane i hrane za životinje, kao mehanizma sistematske kontrole zagađivača u hrani i hrani za životinje u svim fazama proizvodnje, prerade i marketinga. Iako su odredbe zakona koje regulišu odgovarajući program na snazi od 1. januara 2009. godine, njihova realizacija još uvek nije počela.

Jedna od mera koja bi mogla da dodatno doprinese poboljšanju opšteg stanja u oblasti bezbednosti hrane je i formiranje Agencije za bezbednost hrane, koja postoji u svim zemljama EU kao nezavisni organ sa ukupnim nadležnostima u oblasti bezbednosti hrane i pomoću koje se u okviru EFSA (European Food Safety Agency) razmenjuju podaci od značaja za kontrolu sadržaja i kvaliteta hrane. Osnivanje ove agencije nije predviđeno srpskim zakonodavstvom.

POBOLJŠANJA

Direkcija za nacionalne referentne laboratorije otvorena je 9. marta 2015. i u okviru nje počela je sa radom banka biljnih gena. Međutim, Laboratorija još uvek ne obavlja sve poslove predviđene zakonom.

PREOSTALI PROBLEMI

Prema članu 70. Zakona, troškove analize i superanalize svih uzoraka snosi stranka od koje je uzorak uzet, ako se u konačnom postupku utvrdi da ne odgovara propisanim svojstvima. Ako uzorak odgovara propisanim svojstvima, troškovi laboratorijskih analiza i superanaliza padaju na teret sredstava predviđenih budžetom Republike Srbije. Takođe propisano je da subjekti u poslovanju hranom ili hranom za životinje čiji su proizvodi predmet uzimanja uzoraka i analize moraju da imaju pravo na dodatno stručno mišljenje (superanalizu) koje ne odlaže preduzimanje hitnih mera u slučaju iznenadne opasnosti. Dalje, prema članu 71. Zakona subjekti u poslovanju hranom i hranom za životinje plaćaju naknadu za laboratorijske analize uzoraka uzetih tokom službenih kontrola, kao i za izvršene službene kontrole u slučaju kada je rezultat analize nepovoljan, osim kada je to ovim zakonom drugačije propisano. Sredstva ostvarena od naknade iz stava 1 ovog člana prihod su Republike Srbije i vode se na posebnom računu u budžetu Republike. Visinu naknade iz stava 1 ovog člana utvrđuje Vlada.

Međutim u praksi, samo uvoznik plaća analize. Na taj način uvoznici hrane i sirovina u prehrambenoj industriji suočeni su sa skrivenim parafiskalnim nametom. Iako se država obavezala da će im refundirati troškove analize hrane ukoliko su rezultati iste ispravni, to se u praksi ne dešava, jer ne postoji nadležna institucija kojoj bi kompanije podnosile zahteve za povraćaj troškova analize. Upravi za zaštitu bilja Ministarstva poljoprivrede od 2009. godine do danas podnet je samo jedan takav zahtev, koji je odbijen.

Dalje, zakon definiše „službeni uzorak“, a ne „uzorke“, a pošto se termin uzorci pretežno koristi u zakonu, nije u potpunosti jasno da li ova dva termina imaju isto značenje. Nema ni definicije superanalize, pomenute u članu 70, osim opisa da je u pitanju „dodatno stručno mišljenje“. Konačno, nije jasno da li je naknada za laboratorijske analize uzoraka prema članu 71. ista kao i troškovi analize i superanalize u članu 70. Shodno tome, nije jasan tačan

obim troškova analize za subjekte u poslovanju hranom i hranom za životinje.

Član 12. definiše da se obaveze vezane za bezbednost hrane vrše od strane državne uprave, sa listom nadležnosti, međutim, ovde dolazi do preklapanja dužnosti i nije jasno definisana raspodela odgovornosti.

Član 31. navodi da su subjekti u poslovanju hranom i hranom za životinje u svim fazama proizvodnje, prerade i prometa hrane i hrane za životinje kojim upravljaju, dužni da obezbede da hrana ili hrana za životinje ispunjava uslove propisane ovim zakonom i drugim posebnim propisima, kao i da dokažu ispunjenost tih uslova. Nema jasne definicije o tome šta je dokaz o bezbednosti hrane, niti kolika bi morala biti učestalost analiza.

U nastavku, postoji nekoliko neusaglašenosti vezanih za podzakonska akta.

Tokom 2015. došlo je do problema nastalih tumačenjem Pravilnika o deklarisanju. Naime, fitosanitarna inspekcija od 19. januara tekuće godine, počela je da tumači Pravilnik o deklarisanju, označavanju i reklamiranju hrane na novi način. S tim u vezi, inspektori su uvoznicima, učestalije nego do sada zadržavali kamione na carini i izdavali Rešenje o zabrani uvoza i stavljanja u promet tih proizvoda. Nakon reakcije uvoznika i poslovnih udruženja, u martu 2015. doneto je mišljenje Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine o tumačenju pravilnika, međutim, da bi se dalji problemi izazvani tumačenjima pravilnika izbegli, potrebno je da se usvoje izmene Pravilnika. (Više o tome u delu „Kontrola kvaliteta i deklarisanje prehrambenih proizvoda“)

Opšti pravilnik o kriterijumima bezbednosti hrane u maloprodajnim objektima još uvek nije donet. Pravilnik koji je u upotrebi je onaj koji smatra lanac maloprodajnih objekata kao proizvođače hrane koji izazivaju dodatne troškove (higijenski i sanitarni preduslovi, priprema prostorija, jedinica za uzorkovanje).

Pravilnik o kvalitetu mlevenog mesa, poluproizvoda i proizvoda od mesa („Službeni list RS“ 21/2012), nije u skladu sa Pravilnikom o kvalitetu mesa za stoku, živinu i divljač („Službeni list SFRJ“ br. 34/74, 26/75, 13/78 – dr. propis, 2/85 – propis, 1/81 dr. propis) i Pravilnikom o zaklanim svinjama i kategorizaciji svinjskog mesa („Službeni list SFRJ“ br. 2/85, 12 / 85, 24/86) – članovi 10, 11,

12 i 23. Promena koja je uvedena u Pravilniku o kvalitetu mlevenog mesa, poluproizvoda i proizvoda od mesa je da nije dozvoljeno korišćenje mesa III kategorije za pri-

premu poluproizvoda. Ovaj pravilnik u delu koji definiše III kategoriju mesa nije u skladu sa pravilnicima kojima je regulisana kategorizacija svežeg mesa.

PREPORUKE SAVETA

- Formirati Stručni savet za procenu rizika u oblasti bezbedosti hrane u skladu sa članom 23. Zakona.
- Strategiju bezbednosti hrane zasnivati na izradi analize rizika. Nakon izvršene analize rizika, izvršiti klasifikaciju uvoznika na osnovu analize.
- Osposobiti za rad sve sekcije Nacionalne referentne laboratorije i stvoriti uslove da laboratorija obavlja sve poslove predviđene zakonom.
- Omogućiti prihvatanje sertifikata stranih akreditovanih laboratorija.
- Jasno definisati razliku između troškova analize i superanalize uzoraka iz člana 70. i naknade za laboratorijske analize iz člana 71, ili ako ne postoji relevantna razlika, izmeniti delove koji stvaraju zabunu.
- Jasno definisati superanalizu i definisati koje telo treba da obavlja superanalize (ako superanalizu radi druga, takođe sertifikovana laboratorija, kako je moguće da rezultati budu drugačiji?).
- Jasno definisati termin „posebne kontrole“, pomenute u članu 70. i definisati da li se posebna kontrola razlikuje od već definisane „službene kontrole“.
- Jasno definisati odgovornosti u članu 12.
- U članu 30. jasno definisati šta je dokaz o bezbednosti hrane (analiza u akreditovanim laboratorijama) i učestalost analiza.
- U potpunosti uskladiti Pravilnik o deklarisanju i označavanju upakovanih namirnica sa EU regulativom 1169/2013.
- Doneti Pravilnik o kriterijumima opšte bezbednosti hrane na nivou maloprodaje hrane.
- Potrebno je izmeniti Pravilnik o kvalitetu mlevenog mesa, poluproizvoda i proizvoda od mesa, kako bi se uskladio sa relevantnim Pravilnikom o kvalitetu mesa za stoke, živine i divljači i Pravilnikom o zaklanih svinja i kategorizaciji svinjskog mesa.

2. SANITARNA I FITOSANITARNA INSPEKCIJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Konzistentna primena jedinstvenih pravila u procedurama inspekcijskih službi u smislu troškova, rokova i mehanizama rada na terenu	2011			✓
Diskreciona prava inspektora da odluče proizvoljno koliki će broj uzoraka biti uzet, kakva će biti sama procedura uzorkovanja i troškovi laboratorijskih analiza treba da budu isključena, a broj uzoraka varira između 10-30 po inspektoru, ali i unutar same inspekcijske službe, u zavisnosti od konkretnog inspektora na dužnosti, koji često ima diskreciono pravo da proizvoljno odluči o navedenom.	2011			✓
Diskreciona prava inspektora da odrede tip analiza u laboratorijskim procesima treba da budu isključena. Cene su standardizovane između laboratorija, a broj i tip analiza utiču na cenu.	2011			✓
Poboljšati sistem granične inspekcije, jer uvoznici ne mogu da planiraju svoje poslovanje u Srbiji, s obzirom na to da vremenski period potreban za graničnu inspekciju i proces provere nije predviđen i varira u zavisnosti od faktora nepoznatih uvozniku, vreme trajanja od istovara isporuke do stavljanja u promet može potrajati od tri do 20 dana, u zavisnosti od toga da li inspektor uzorkuje pošiljku za analizu ili ne, kojoj laboratoriji šalje uzorke na analizu i tome slično.	2012			✓
Uvoznik koji snosi finansijske posledice za eventualni gubitak ili uništenje treba da bude zaštićen, s obzirom na to da se pri uzimanju uzoraka pri uvozu iz originalnog pakovanja često uništi roba ili njena ambalaža.	2014			✓
Sve prepreke trgovini treba da budu rešene i da se poštuje princip slobodnog kretanja robe, s obzirom na to da se ne može predvideti koja će roba biti blokirana zbog kontrole kvaliteta, te uvoznici ne mogu da planiraju vreme kada će roba biti puštena u promet, što utiče na mesečna planiranja volumena robe, promotivne aktivnosti i tome slično, a što stvara tržišnu barijeru i kršenje principa slobodnog kretanja robe.	2013			✓

STANJE

Zakon o bezbednosti hrane je usvojen 2009. godine, u oblasti sanitarne i fitosanitarne inspekcije izvršena je podela nadležnosti između dva relevantna ministarstva. Fitosanitarne, veterinarske i poljoprivredne inspekcije Ministarstva poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede zadužene su za vršenje zvaničnih kontrola hrane životinjskog i biljnog porekla u fazi primarne proizvodnje, prerade, prometa, uvoza, tranzita i izvoza. Sanitarna inspekcija Ministarstva zdravlja je nadležna za kontrolu nove hrane, dijetetskih proizvoda, aditiva, aroma, enzimskih preparata neživotinjskog porekla, kao i za sve vrste

voda za piće. Sanitarna inspekcija je takođe zadužena i za kontrolu proizvoda opšte upotrebe, uključujući i kozmetiku.

POBOLJŠANJA

Nema značajnijeg poboljšanja u odnosu na prethodnu godinu u smislu količine uzorkovanih proizvoda, učestalosti uzorkovanja i dobijanja rešenja od inspektora.

Primetan je napredak u smislu izvesnog vida monitoringa, s obzirom na to da se inspektori uglavnom trude da ne uzorkuju iste proizvode u okviru perioda od šest meseci, mada

ovo nije u potpunosti u primeni.

Krajem 2013. i tokom 2014. godine došlo je do značajnih promena po pitanju kontrole kvaliteta vina i alkoholnih pića. Period važenja laboratorijskog sertifikata je definisan i iznosi šest meseci za svaki lot, uz specifikaciju o tipu analiza potrebnih za izvoz i dobijanje kontrolnog broja. Formirana je baza podataka za sva pravna lica koja se bave proizvodnjom vina, kao i spisak inspektora i ovlašćenih laboratorija.

PREOSTALI PROBLEMI

Glavni problem je nepredvidivo poslovno okruženje, s obzirom na to da nema jasne situacije po pitanju trajanja karantina za isporuke.

Broj uzorkovanih isporuka je i dalje visok, u proseku se uzorkuje 35% uvoznih pošiljki (ovo se odnosi na činjenicu da se često uzorkuju isti artikli sa različitih kamiona), koje bivaju blokirane zbog provere kvaliteta. I dalje je nemoguće predvideti koja će isporuka biti blokirana, te se ne mogu praviti konkretni planovi vezani za raspoloživost robe, dok je, prema evidenciji fitosanitarne inspekcije, samo 10% pošiljaka uzorkovano, analizirano i procesuirano.

Poseban izazov predstavlja i uvoz i uzorkovanje piva, s obzirom na to da se samo analiza u domaćim laboratorijama svakog lota/serijskog broja, a koje obezbeđuje uvoznik, smatra dokazom bezbednosti tokom 2013. godine.

To nije usklađeno sa Uputstvom o službenom uzorkovanju hrane i hrane za životinje biljnog i mešovito porekla pri uvozu Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine.

Početkom 2015. godine, Fitosantirana inspekcija je preko noći promenila način izdavanja rešenja, ukinula potvrdu o carinjenju i onemogućila većem broju uvoznika da obezbede normalan način poslovanja. Ove promene su uticale na povećanje zaliha, troškova i vremena potrebnog da se proizvod nađe na domaćem tržištu. Situacija se sredinom 2015. vratila približno na prethodni nivo, ali ovakve ad hoc situacije dodatno utiču na nesigurnost u poslovanju i utiču na poslovno okruženje.

Iako je Pravilnik o deklarisanju, označavanju i reklamiranju hrane na snazi još od 2013. godine sa grejs periodom do aprila 2015. godine, promena tumačenja istog preko noći u januaru, je dovela u pitanje valjanost i ispravnost samog pravilnika i otvorila prostor za različita tumačenja, a samim tim i za različito sprovođenje istih. Određene tačke pravilnika, tj. nedostatak detaljnijeg objašnjenja određenih elemenata (primer transportnih kutija) je praktično paralisao određene uvoznike.

Ta nesigurnost nastala usled promena koje nastaju bukvalno preko noći, dodatno pospešuje činjenica da inspektori jedini imaju pravo da tumače pravilnik na ispravan način i da sprovedu promene odmah, po pitanju deklaracija, pakovanja, itd.

PREPORUKE SAVETA

U cilju stvaranja stabilnog poslovnog okruženja, neophodne su izvesne promene u cilju predvidivosti:

- Konzistentna primena jedinstvenih pravila u procedurama inspeksijskih službi u smislu troškova, rokova i mehanizama rada na terenu.
- Diskreciona prava inspektora da odluče proizvoljno koliki će broj uzoraka biti uzet, kakva će biti sama procedura uzorkovanja i troškovi laboratorijskih analiza treba da budu isključena, a broj uzoraka varira između deset i trideset po inspektoru, ali i unutar same inspeksijske službe, u zavisnosti od konkretnog inspektora na dužnosti, koji često ima diskreciono pravo da proizvoljno odluči o pomenutom.
- Diskreciona prava inspektora da odrede tip analiza u laboratorijskim procesima treba da budu isključena. Cene su standardizovane između laboratorija, ali broj analiza, kao i njihov tip utiču na cenu.

- Poboljšati sistem granične inspekcije, jer uvoznici ne mogu da planiraju svoje poslovanje u Srbiji, s obzirom na to da vremenski period potreban za graničnu inspekciju i proces provere nije predviđen i varira u zavisnosti od faktora nepoznatih uvozniku. Vreme trajanja od istovara isporuke do stavljanja u promet može potrajati od tri do 20 dana, u zavisnosti od toga da li inspektor uzorkuje pošiljku za analizu ili ne, kojoj laboratoriji šalje uzorke na analizu i tome slično.
- Uvoznik koji snosi finansijske posledice za eventualni gubitak ili uništenje treba da bude zaštićen, s obzirom na to da se pri uzimanju uzoraka pri uvozu iz originalnog pakovanja često uništi roba ili njena ambalaža.
- Sve prepreke trgovini treba da budu rešene i da se poštuje princip slobodnog kretanja robe, s obzirom na to da se ne može predvideti koja će roba biti blokirana zbog kontrole kvaliteta, te uvoznici ne mogu da planiraju vreme kada će roba biti puštena u promet, što utiče na mesečna planiranja volumena robe, promotivne aktivnosti i tome slično, a što stvara tržišnu barijeru i kršenje principa slobodnog kretanja robe.
- Potrebno je jasno razdvojiti naknadu za uvoz od laboratorijskih analiza, čime se obezbeđuje da naknada bude fiksna, a ne varijabilna i zavisna od izbora inspektora.

3. KONTROLA KVALITETA I DEKLARISANJE PREHRAMBENIH PROIZVODA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Usvojiti izmene ili izdati tumačenje Pravilnika o deklarisanju i obeležavanju upakovanih namirnica, kojim bi se razrešila mogućnost proizvoljnog tumačenja roka od 18 meseci, tako da on daje prostor proizvođačima da do navedenog roka istroše stare, odobre i proizvedu nove etikete.	2014			✓
Usvojiti izmene Zakona o bezbednosti hrane u skladu sa relevantnom evropskom regulativom, čime će se omogućiti koordinisana kontrola tržišta hrane i prehrambenih proizvoda i kontrola njihovog kvaliteta od strane nezavisne institucije.	2013			✓

STANJE

Stupio je na snagu novi Pravilnik o deklarisanju i označavanju upakovanih namirnica („Službeni glasnik“ RS, br. 85/2013), koji je približio obeležavanje prehrambenih namirnica evropskom obeležavanju, što je omogućilo fleksibilnije poslovanje proizvođačima, ali je i došlo do neusaglašenosti vezanih za tumačenje istog od strane nadležne inspekcije i laboratorija koje vrše kontrolu.

U toku je izmena i dopuna Zakona o bezbednosti hrane („Službeni glasnik“ RS br. 41/09). Akcenat je na načinu kontrole bezbednosti hrane.

Pravilnik o nutritivnim i zdravstvenim izjavama je u izradi. Ovim pravilnikom će se propisivati uslovi označavanja, reklamiranja i prezentovanja hrane sa nutritivnim i zdravstvenim izjavama. Za regulisanje u oblasti označavanja prehrambenih proizvoda primenjuje se samo član 30 iz Pra-

vilnika o deklarisanju i označavanju upakovanih namirnica („Službeni list SCG“, br. 4/2004, 12/2004 i 48/2004).

POBOLJŠANJA

Nacrt Pravilnika o nutritivnim i zdravstvenim izjavama je harmonizovan sa Regulativom (EC) 1924/2006 Evropskog parlamenta i Saveta od 20. 12. 2006. o nutritivnim i zdravstvenim izjavama koje se navode na hrani. To znači da u prelaznoj fazi, dok se u Republici Srbiji ne objavi Pravilnik o nutritivnim i zdravstvenim izjavama, na proizvodima mogu da se koriste autorizovane izjave iz EFSA i EU Registra, ali samo na proizvodima koji se plasiraju na Evropsko tržište. Na ovaj način subjekti, naročito oni koji plasiraju prehrambene proizvode tog tipa na Evropsko tržište, nisu u opasnosti da nepravilno deklariraju svoje proizvode i time otežaju / onemogućavaju njihov izvoz.

PREOSTALI PROBLEMI

Nedovoljno jasno definisane završne i prelazne odredbe Pravilnika o deklarisanju i označavanju upakovanih namirnica dovode do postojanja prostora za proizvoljno tumačenje roka od 18 meseci datog proizvođačima da usklade svoje etikete sa novim Pravilnikom, zbog čega

ambalaža koja je preostala nakon 05. 05. 2015. više ne može da se koristi, što stvara dodatne troškove subjektima u poslovanju

Nejasno je definisan rok upotrebe mikrobiološki kvarljivih namirnica, kao i termin i značenje zbirnog pakovanja proizvoda.

Različito tumačenje formulacije koja se odnosi na zemlju porekla namirnice. Shodno čl.8 tački 8 navodi se mesto, odnosno zemlja porekla hrane, pri čemu nije navedeno na koji način je to potrebno uraditi. Dolazi do različitih tumačenja od strane inspekcije i laboratorija iz razloga što neki od njih prihvataju formulacije „Zemlja porekla:“ ili „Proizvedeno u:“ (što je bilo u skladu sa prethodnim Pravilnikom o deklarisanju i označavanju upakovanih namirnica 4/04,12/04,48/04)), a drugi izričito zahtevaju da se označava samo sa „Zemlja porekla:“

Činjenica da Pravilnik o nutritivnim i zdravstvenim izjavama još uvek nije završen, odnosno neizvesno je kada će biti usvojen i na snazi, ima za posledicu nepravilno deklarirane proizvode. Samim tim može da dođe i do ugrožavanja prava potrošača, jer im se plasiraju netačne i u Evropi nedozvoljene izjave.

PREPORUKE SAVETA

- U potpunosti uskladiti Pravilnik o deklarisanju i označavanju upakovanih namirnica („Službeni list RS“, 85/2013, 101/2013) sa EU regulativom 1169/2011 - usvojiti Regulativu (EZ) br. 1169/2011 (od 25.09.2011. godine) Evropskog parlamenta i Veća o informisanju potrošača o hrani, da bi se omogućilo bolje i uniformnije deklarisanje prehrambenih proizvoda.
- Usvojiti izmene i dopune Zakona o bezbednosti hrane u skladu sa relevantnom evropskom regulativom.

4. STANDARDI KVALITETA U PROIZVODNJI MLEKA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Neophodnost hitnog osnivanja Nacionalne referentne laboratorije (NRL) kako nalaže Zakon o sigurnosti hrane i obezbeđenje njene potpune nezavisnosti, profesionalizacije i tehničke opremljenosti.	2010		√	
Pojednostavljenje organizacije rada Nacionalne referentne laboratorije (NRL), barem u delu kontrole sirovog mleka, isključivo na bazi ekonomskih parametara. To prvenstveno znači podelu terena radi efikasnije obrade uzoraka sirovog mleka. U tom smislu predlažemo da centri za prikupljanje i obradu uzoraka budu Beograd, Novi Sad i Kraljevo gde već postoji uslovi za tako nešto u pogledu postojanja ovlašćenih laboratorija, pri čemu bi kao krovni organ bila upravo Nacionalna referentna laboratorija (NRL).	2010			√
Pronalaženje modela po kome bi se trenutna cena ispitivanja uzoraka sirovog mleka učinila jeftinijom i pristupačnijom za najveći broj proizvođača mleka. Jedan od načina mogao bi da bude raspodela učešća u ceni ispitivanja uzoraka mleka između države, farmera i mlekar. Slično je u EU gde npr. u Francuskoj troškove ovog ispitivanja snose podjednako mlekar i farmeri.	2014			√
Aktiviranje stručnog kadra u oblasti edukacije farmera uz stvaranje sistema obuke i organizovanog finansiranja od strane pristupnih fondova EU i drugih finansijskih ustanova, onih projekata koji su ključni za povećanje konkurentnosti u proizvodnji mleka a time i podizanja samog kvaliteta sirovog mleka.	2014			√

STANJE

Prehrambena industrija se i dalje suočava sa brojnim izazovima, kako u delu proizvodnje tako i u delu plasmana svojih gotovih proizvoda. Kupovna moć domaćeg tržišta, koja je u stagnaciji već drugu godinu zaredom, kao i velika konkurentnost inostranog tržišta najveće su prepreke zbog kojih ozbiljniji rast u proizvodnji mleka i mlečnih proizvoda nije moguć.

Stvaranje nove ekonomske vrednosti u narednom periodu je pod velikim rizikom usled globalnih potresa u ovoj industriji, izazvanih međusobnim sukobom na relaciji EU – Rusija. Nakon što je Rusija uvela sankcije kompanijama iz EU, one su usled ove mere Rusije u kratkom periodu izgubile pristup tržištu na koje su plasirale velike količine mlečnih proizvoda. Kako bi rešile problem viška proizvoda, kompanije iz EU odlučuju da viškove proizvoda plasiraju na tržišta jugoistočne Evrope, Bliskog istoka i Afrike po cenama koje su značajno niže (od 15 do 27% u zavisnosti od proizvoda) od cena za koje su se ovi proizvodi prodavali u proteklom periodu.

Kao jedan od ključnih faktora i prioriteta koji može umnogome da doprinese uspešnijem plasmanu proizvoda od mleka i mlečnih proizvoda, naročito na inostranim tržištima, jeste uspostavljanje sistema kvaliteta sirovog mleka na pravim temeljima i aktivna podrška Vlade i njenih organizacija izvozu domaćih kompanija.

Promenljivo privredno okruženje u svetu i kod nas, koje i pored negativnih posledica globalne krize poslednjih godina, ipak pruža perspektivu i mogućnost otvaranja novih tržišta za mlečne proizvode kao što je to sada slučaj nakon zaokreta u odnosima između Rusije i EU, pokazuje još jednom svu neophodnost uspostavljanja održivog, doslednog, jasnog i jednostavnog sistema proizvodnje sirovog mleka usklađenog sa svetskim tj. evropskim standardima u oblasti kvaliteta, naročito mikrobiološkog.

POBOLJŠANJA

Konkretna mera Vlade RS i pozitivan signal za unapređenje ambijenta u kojem se odvija domaća proizvodnja mleka i

mlečnih proizvoda je uvođenje privremenih zaštitnih mera (prelevmana) na uvoz mleka i mlečnih proizvoda iz EU. Osnovni cilj ove mere je održanja primarne proizvodnje mleka i mlečnih proizvoda kroz ublažavanje poremećaja na domaćem tržištu nastalog usled povećanog uvoza mleka i mlečnih proizvoda iz EU, a do iznalaženja održivog poslovnog modela za primarnu proizvodnju mleka.

Nažalost, ne može se reći da je bilo napretka u odnosu na isti period prošle godine i u drugim oblastima. Ono što se može konstatovati jeste da je izgubljeno i ovaj put dragoceno vreme. Naime, zabrinjava činjenica da su industrija, država a posebno struka i proizvođači mleka bili nemoćni da bilo šta promene na bolje u delu proizvodnje sirovog mleka kada je reč o približavanju parametrima kvaliteta, onima koji važe u EU. To konkretno znači da je prolongirano vreme do kada kvalitet našeg sirovog mleka treba da se uskladi sa zahtevima EU, a to je 2020. godina. U tom smislu pozitivno je što je Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine aprila meseca ove godine formiralo Radnu grupu za mleko, kako se dalje ne bi gubilo dragoceno vreme.

Ono što je donekle poboljšanje jeste činjenica da je povećan broj ispitivanja kvaliteta sirovog mleka koje se vrši u ovla-

šćenim domaćim laboratorijama. Treba naglasiti da se ovde radi o ispitivanju kvaliteta sirovog mleka prema domaćem pravilniku čiji su kriterijumi niži od onih u EU.

PREOSTALI PROBLEMI

U periodu u kome treba da se poboljša kvalitet sirovog mleka u Srbiji i uskladi sa normativima EU, a to je 2020. godina, preostalo je da se uradi sve ono što do sada nije urađeno. Čini se da toga nije preostalo mnogo ali je to ono što je izgleda i najsloženije.

Zakon o bezbednosti hrane postoji već godinama, međutim, on ne odražava realno stanje na terenu i obratno, zbog čega je kvalitet sirovog mleka pod velikim pitanjem. Razlog ovakve tvrdnje leži u činjenici da još uvek ne postoji Nacionalna laboratorija, kako je to predviđeno zakonom o bezbednosti hrane.

Iako postoji povećanje ispitivanja sirovog mleka od strane ovlašćenih laboratorija, ono se odnosi samo na jedan deo tržišta sirovog mleka i to prvenstveno onaj koji pokriva najveća mlekarska grupacija u zemlji. Razlog zašto se ova ispitivanja ne rade na celokupnom tržištu jeste visoka cena koštanja samog postupka ispitivanja.

PREPORUKE SAVETA

- I ove godine još jednom ističemo neophodnost hitnog otpočinjanja sa radom Nacionalne referentne laboratorije (NRL) kako nalaže Zakon o sigurnosti hrane i obezbeđenje njene potpune nezavisnosti, profesionalizacije i tehničke opremljenosti.
- Pojednostavljenje organizacije rada Nacionalne referentne laboratorije (NRL), barem u delu kontrole sirovog mleka, na bazi isključivo ekonomskih parametara. To prvenstveno znači podelu terena radi efikasnije obrade uzoraka sirovog mleka. U tom smislu predlažemo da centri za prikupljanje i obradu uzoraka budu Beograd, Novi Sad i Kraljevo gde već postoji uslovi za tako nešto u pogledu postojanja ovlašćenih laboratorija, pri čemu bi kao krovni organ bila upravo Nacionalna referentna laboratorija (NRL).
- Pronalaženje modela po kome bi se trenutna cena ispitivanja uzoraka sirovog mleka učinila jeftinijom i pristupačnijom za najveći broj proizvođača mleka. Jedno od načina moglo bi da bude raspodela učešća u ceni ispitivanja uzoraka mleka između države, farmera i mlekare. Slično je u EU gde npr. u Francuskoj troškove ovog ispitivanja snose podjednako mlekare i farmeri. U tom smeru dati instrukcije Radnoj grupi Ministarstva poljoprivrede koja ima zadatak da izradi plan za uspostavljanje mreže laboratorija i ispitivanje mleka u Republici Srbiji.
- Aktiviranje stručnog kadra u oblasti edukacije farmera uz stvaranje sistema obuke i organizovanog finansiranja od strane pristupnih fondova EU i drugih finansijskih ustanova, onih projekata koji su ključni za povećanje konkurentnosti u proizvodnji mleka a time i podizanja samog kvaliteta sirovog mleka.

- Definirati premiju/subvenciju po kvalitetu (ili diferencijacija premija za kvalitetno mleko prema isporučenoj količini) i na način da se stimulišu usitnjena gazdinstva da: 1) povećaju stočni fond i 2) poboljšaju kvalitet isporučenog sirovog mleka. Cilj je da se napravi selekcija i da se stimulišu proizvođači koji se opredele za ovu vrstu proizvodnje. Značajno je postići ukupnjavanje gazdinstava koja bi imala dnevnu proizvodnju od 100 do 200 litara/dan, jer gazdinstva sa većim osnovnim stadom imaju niže troškove proizvodnje usled efekata ekonomije obima.
- Doneti akcioni plan povećanja broja registrovanih farmi. Neophodno je da farme budu registrovane kako bi se omogućio izvoz u EU. Prilagoditi propise o registraciji farmi u cilju jednostavnije i efikasnije primene u praksi.
- Promovisati proaktivan pristup primarnih proizvođača mleka. Definirati institucionalni mehanizam koji treba da obezbedi da primarni poljoprivredni proizvođači moraju imati kontinuiranu stručnu podršku tokom procesa proizvodnje i to kroz lično obrazovanje ili kroz angažovanje stručnih lica.
- Osnovati razvojnu banku za podršku razvoju poljoprivredne proizvodnje.

5. PROCES REGISTRACIJE SREDSTAVA ZA ZAŠTITU BILJA (SZB)

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Cilj je da se evropski standardi uvedu u domaće srpsko zakonodavstvo, u smislu napora Republike Srbije da u potpunosti uskladi svoje propise sa EU i sa Svetskom trgovinskom organizacijom (STO).	2010			✓
Potpuno usklađivanje sa standardima EU i pravilno sprovođenje procesa registracije sredstava za zaštitu bilja u Republici Srbiji da bi se osigurala bezbednost hrane za potrošače i lojalna konkurencija između međunarodnih i domaćih društava, dok se istovremeno stvaraju povoljni tržišni uslovi za inostrana ulaganja time što svi članovi novog Zakona o sredstvima za zaštitu bilja odmah stupaju na snagu i što započinje revizija postojećih registracija.	2010			✓
Nova podzakonska akta u saglasnosti sa novim Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja koja će omogućiti efikasnu registraciju, inspekciju, prodaju, uvoz i korišćenje pesticida u poljoprivredi i šumarstvu.	2012			✓

STANJE

Stanje u oblasti registracije sredstava za zaštitu bilja se, nažalost, nije popravilo usvajanjem Zakona o sredstvima za zaštitu bilja iz sada već daleke 2009. godine, kako se realno očekivalo. Naime, tom prilikom određeni amandmani su odložili primenu dela Zakona (čl.11-25) koji se upravo odnosi

na proces registracije sredstava za zaštitu bilja. Pomenuti članovi trebalo je da počnu da se primenjuju od januara 2014. godine.

Međutim, ovaj Zakon danas, šest godina nakon usvajanja nije osigurao bezbednost hrane, već sasvim suprotno – i dalje je u Srbiji prisutan nepoznati rizik za potrošače hrane.

Iako je cilj usvajanja Zakona iz 2009. bio upravo harmonizacija sa regulativom Evropske unije, čime bi se otklonio pomenuti rizik, to se nije desilo. Harmonizacija nam se nije desila samo zbog činjenice da se neposredno pre januara 2014. godine, kada je trebalo da počne puna primena Zakona iz 2009. godine, odjednom pojavila tehnička greška, prisutna u određenim izmenama i dopunama Zakona (članovi od 86 do 90), a koju je iz nekih nepoznatih razloga nije bilo moguće ispraviti.

Tako, umesto čitave koncepcije harmonizacije, registracija sredstava za zaštitu bilja u Srbiji se vratila unazad - na prethodni Zakon o zaštiti bilja iz 1998. godine, star čitavih 17 godina.

Uprava za zaštitu bilja je novembra 2013. godine, pre nego što je dugo očekivana harmonizacija najzad trebalo da se desi, izdala dva zvanična pisma iz kojih se nedvosmisleno moglo zaključiti da će nakon 01. januara 2014. postojati samo jedan, u celosti validan Zakon iz 2009., harmonizovan sa EU regulativom.

Međutim, suprotno svim očekivanjima, u martu 2014. godine, Uprava za zaštitu bilja Ministarstva poljoprivrede objavljuje Vodič pod nazivom „Registracija sredstava za zaštitu bilja od 31. decembra 2013.“, na svom sajtu, navodeći da „Na inicijativu Privredne komore Srbije... imajući u vidu tzv. „ciljno“ tumačenje zakona, odnosno šta se sa određenim odredbama zakona treba postići, Uprava za zaštitu bilja će prihvatiti zahteve za registraciju novih sredstava za zaštitu bilja podnete i u skladu sa čl. 11. do 25. Zakona o sredstvima za zaštitu bilja, ali i u skladu sa članom 86. stav 3. zakona, u zavisnosti od toga kako podnosilac to zahteva.“

To je konkretno značilo, a nažalost i danas znači isto: Paralelna primena dva potpuno suprotna Zakona:

- Stari Zakon o zaštiti bilja („Službeni list Savezne Republike Jugoslavije“ br 24/98 od 15. maja 1998.), koji se primenjuje u celosti.
- Novi Zakon o sredstvima za zaštitu bilja („Službeni gla-

snik Republike Srbije“, br. 41/2009 od 02. juna 2009. koji se nerealno ne primenjuje, sa izuzetkom čl 16.

Konstantni naponi na donošenju predloga izmena postojećeg neprimenjivog Zakona iz 2009. još uvek nisu urodili plodom. Postoji dobra namera svih učesnika u procesu, ali nažalost, do sada nema vidnih pomaka napred, već dugih šest godina. U Srbiji se sredstva za zaštitu bilja i dalje registruju po propisima iz 1998. godine.

Registracije potencijalno rizičnih sredstava za zaštitu bilja, neusklađenost zakona sa standardima EU i mogući rizik za zdravlje ljudi i životinja i životnu sredinu su još uvek veliki izazovi u Srbiji.

POBOLJŠANJA

Uprkos činjenici da je Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine uvek otvoreno za komunikaciju, nažalost, nema poboljšanja.

Želja Uprave za zaštitu bilja Ministarstva poljoprivrede da se nađe sporazumno rešenje, a koje bi došlo od privrednih društava, smatramo, nije realna. Da je to moguće, to bi se već desilo.

PREOSTALI PROBLEMI

Mišljenje Saveta stranih investitora za hranu i poljoprivredu i dalje je da uloga lokalnih organa vlasti ima suštinski značaj i da se ona ne može zameniti nikakvim sporazumima privrednih društava. Lokalni organi vlasti imaju vodeću ulogu u stvaranju poštenog poslovnog okruženja. Sledstveno tome, principi, kao što je bezbednost hrane i korisnika, ne treba, prema našem mišljenju, da se zasnivaju na konsenzusu svih učesnika na tržištu. Bez čvrste rešenosti da se slede međunarodni standardi, uz aktivnu ulogu državnih organa vlasti, neće biti valjanog rešenja.

Valjano rešenje jeste harmonizacija srpske regulative sa evropskom, kako zbog bezbednosti potrošača hrane u Srbiji, a tako i zbog željenog izvoza iste te hrane u zemlje Evropske unije.

PREPORUKE SAVETA

- Da se evropski standardi uvedu u domaće srpsko zakonodavstvo, u smislu napora Republike Srbije da u potpu-

nosti uskladi svoje propise sa EU i sa Svetskom trgovinskom organizacijom (STO).

- Potpuno usklađivanje sa standardima EU i pravilno sprovođenje procesa registracije sredstava za zaštitu bilja u Republici Srbiji, u cilju osiguranja bezbednosti hrane za potrošače, kao i lojalne konkurencije između stranih i domaćih društava.
- Stvaranje povoljnih tržišnih uslova za inostrana ulaganja, između ostalog i time što će na snazi biti samo Zakona o sredstvima za zaštitu bilja iz 2009. godine i time što će od oktobra 2015. godine početi revizija postojećih rešenja o registraciji sredstava za zaštitu bilja.
- Usaglašavanje sa EU standardima je neophodno i zato što tek nakon zatvaranja svih 35 poglavlja (poglavlje 12 se odnosi na bezbednost hrane, veterinarska i fitosanitarna pitanja) je moguće potpisati ugovor o članstvu Srbije sa svim ostalim zemljama članicama EU.
- Donošenje novih podzakonskih akata ili revizija postojećih, a u saglasnosti sa novim Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja koja će omogućiti efikasnu registraciju, inspekciju, prodaju, uvoz i korišćenje sredstava za zaštitu bilja u poljoprivredi i šumarstvu.

B. SUBVENCije

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Usvojiti četvorogodišnje strategije za sve veće sektore poljoprivredne proizvodnje, utvrđivanjem srednjeročnih do dugoročnih politika subvencionisanja.	2010			✓
Usvojiti propise koji promovišu standarde kvaliteta u poljoprivrednoj proizvodnji (na primer Globalni GAP i HACCP za mleko) i promeniti strukturu podsticaja u smislu subvencionisanja po klasama kvaliteta i po kilogramu i za biljnu proizvodnju u cilju postizanja efikasnosti u proizvodnji, kao i radi destimulisanja odliva pojedinih biljnih kultura u ilegalne tokove (na primer duvana).	2010			✓
Tamo gde su ostale sredstva finansijske pomoći, subvencije bi trebalo da su dostupne svim pravnim i fizičkim licima po istim uslovima, bez obzira na prošli ili sadašnji status poljoprivrednog zemljišta kako bi se osigurala transparentnost procesa, podsticali efikasni proizvođači i prepoznala specijalizacija i profesionalizacija poljoprivrede.	2010			✓
Pravilnik o uslovima, načinu i obrascu zahteva za ostvarivanje prava na regres za đubrivo treba da se izmeni kako bi se legitimne fakture obuhvatile kao dovoljan dokaz iznosa plaćenih za đubrivo i kako bi se omogućio regres u skladu sa Zakonom o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju.	2014			✓
Isti pravilnik bi trebalo da omogući pravo poljoprivrednika na kompenzaciju za iskorišćeno đubrivo usevima putem zaključivanja takvog ugovora sa kupcem.	2014			✓

STANJE

Politika subvencionisanja je bila i po svojoj prilici će ostati značajno sredstvo finansijske pomoći politike Srbije, ali i politika mnogih država članica Evropske unije. Kada je reč o Evropskoj uniji, ovo pitanje je obuhvaćeno Zajedničkom poljoprivrednom politikom (Common Agricultural Policy) koja za period 2014 – 2020 predviđa budžet od 408 milijardi evra. Subvencije bi kao ekonomski instrument trebalo da imaju za cilj postizanje efikasnosti i održivosti poljoprivredne proizvodnje, što bi stvorilo preduslove za veću konkurentnost sektora u izvozu i visok kvalitet u proizvodnji. Mora se uzeti u obzir činjenica da će subvencionisanje izvoza biti ukinuto onda kada se Srbija pridruži Svetskoj trgovinskoj organizaciji (STO), što podrazumeva da konkurentnost izvoza bude podržana kroz subvencije za neposrednu poljoprivrednu proizvodnju.

Vlada Srbije bi trebalo da prepozna poljoprivredni sektor kao jedan od ključnih pokretača rasta i da u skladu sa time obezbedi sektoru predvidivost u smislu dugoročne strategije kao glavnog preduslova za stabilno poslovanje i dalje poboljšanje trgovinskog bilansa u poljoprivredi Srbije. Mi verujemo da poljoprivredni sektor Srbije ima mnogo potencijala, ali se bez snažnije podrške Vlade u smislu jasne dugoročne strategije za subvencionisanje, produktivnost sektora neće popraviti. Produktivnost može biti niska, kako u smislu niskog prinosa po jedinici zemlje, ili po grlu stoke (mleko, na primer), tako i u smislu niske produktivnosti zemlje i kapitala. Uzrok niske produktivnosti je neodgovarajuća politika subvencionisanja za veštačka đubriva i analiza zemljišta kao osnov za adekvatno đubrenje i očuvanje plodnosti zemljišta i zaštitu prirodnih resursa, loša kompozicija, nizak nivo navodnjavanja zemljišta i slaba iskorišćenost repromaterijala i semenskog materijala, s jedne strane i zastarele mehanizacije, tehnologije i infrastrukture s druge strane.

Nakon ponovnog usmeravanja sistema subvencionisanja plaćanja po poljoprivrednoj površini (hektaru) na plaćanje po jedinici proizvoda (kilogramu), usvajanjem od strane Vlade Uredbe o uslovima i načinu korišćenja subvencija za ratarsku proizvodnju i proizvodnju krompira u 2012. godini u septembru 2012. godine, sistem subvencija je vraćen na isplatu sredstava po hektaru prijavljene površine. Takvi potezi doveli su do znatne konfuzije među korisnicima subvencija, nedostatka predvidivosti koja predstavlja ključni faktor pri planiranju i realizaciji aktivnosti u poljoprivrednom sektoru, kao i do nedostatka kontrole o realizovanim subvencijama u odnosu na količinu proizvoda proizvedenih u skladu sa relevantnim propisima.

Prema aktuelnim odredbama Pravilnika o uslovima, načinu i obrascu zahteva za ostvarivanje prava na regres za đubrivo, regres je moguć samo za nabavke za koje postoji fiskalni isečak kao dokaz, iako većina kompanija koje se bave poljoprivrednom proizvodnjom plaća đubrivo preko fakture. Plaćanje na osnovu fakture je u potpunosti u skladu sa relevantnim zakonima, pa tako ove odredbe nameću diskriminaciju među proizvođačima i poljoprivrednicima u pogledu regresa za đubrivo. Na ovaj način pravilnik takođe uskraćuje mogućnost za kompenzaciju između poljoprivrednika i njihovih kupaca, pošto isključuje mogućnost da se poljoprivrednicima obezbedi đubrivo njihovih kupaca koje bi kasnije mogli da plate usevima. Dakle, postojeći način subvencionisanja destimuliše nabavku specifičnih đubriva koje direktno utiču na karakteristike proizvoda koje kupac zahteva.

Usvajanjem Zakona o budžetu za 2015. godinu Vlada je donela odluku da umani iznos sredstava koja su predviđena za subvencionisanje poljoprivrede na 28 milijardi dinara, dok su pomenuta sredstva u 2014. godini iznosila 34,9 milijardi dinara.

Takođe, usvojen je Zakon o finansiranju i obezbeđenju finansiranja poljoprivredne proizvodnje, što subjekti koji se bave poljoprivrednom proizvodnjom pozdravljaju, ali ostaje da se vidi kako će teći implementacija istog u praksi.

POBOLJŠANJA

Vlada je usvojila regulatorni okvir za oblast subvencija u januaru 2013. godine u vidu donošenja Zakona o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju, kao i blagovremenim donošenjem Uredbe o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju u 2015. godini koja određuje obim sredstava podsticaja.

PREOSTALI PROBLEMI

Ministarstvo poljoprivrede i Vlada Srbije usvojile su Nacionalni program poljoprivrede (NPP) u oktobru 2010. godine. Dokument je prvi nacionalni program poljoprivrede koji se odnosi na period 2010–2013. i predstavlja presek zakonodavnih, institucionalnih i finansijskih aktivnosti Ministarstva poljoprivrede, međutim, bez jasnih upućivanja na planirano obezbeđenje sredstava za realizaciju programa za poljoprivredu ili procentualne iznose koji ukazuju na promene kao poređenje u odnosu na ostale godine.

Uvođenjem fiskalnog isečka kao obaveznog uslova, pravilnik o uslovima, načinu i obrascu zahteva za ostvarivanje

prava na regres za đubrivo praktično diskvalifikuje sva lica koja mogu da dokažu svoje transakcije samo fakturama i tako nameće diskriminaciju među proizvođačima i poljoprivrednicima. Osim toga, pravilnik na nezakonit način ograničava pravo na regres propisano Zakonom o podsti-

cajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju, a ne bi trebalo da ograničava prava propisana tim zakonom. Takođe, pravilnik istim odredbama indirektno uskraćuje pravo poljoprivrednika na kompenzaciju za iskorišćeno đubrivo usevima, preko zaključivanja takvog ugovora sa kupcem.

PREPORUKE SAVETA

- Usvajati četvorogodišnje strategije za sve veće sektore poljoprivredne proizvodnje, utvrđivanjem srednjoročnih do dugoročnih politika subvencionisanja.
- Usvajati propise koji promovišu standarde kvaliteta u poljoprivrednoj proizvodnji (na primer Globalni GAP i HACCP za mleko) i promeniti strukturu podsticaja u smislu subvencionisanja po klasama kvaliteta i po kilogramu i za biljnu proizvodnju u cilju postizanja efikasnosti u proizvodnji, kao i radi destimulisanja odliva pojedinih biljnih kultura u ilegalne tokove (na primer duvana).
- Tamo gde su ostala sredstva finansijske pomoći, subvencije (kao i ostali podsticaji za mere ruralnog razvoja, na primer nabavka opreme za navodnjavanje) trebalo bi da su dostupne svim pravnim i fizičkim licima po istim uslovima, bez obzira na prošli ili sadašnji status poljoprivrednog zemljišta, kako bi se osigurala transparentnost procesa, podsticali efikasni proizvođači i prepoznala specijalizacija i profesionalizacija poljoprivrede.
- Pravilnik o uslovima, načinu i obrascu zahteva za ostvarivanje prava na regres za đubrivo treba da se izmeni kako bi se legitimne fakture obuhvatile kao dovoljan dokaz iznosa plaćenih za đubrivo i da bi se omogućio regres u skladu sa Zakonom o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju.
- Isti pravilnik bi trebalo da omogući pravo poljoprivrednika na kompenzaciju za iskorišćeno đubrivo usevima putem zaključivanja takvog ugovora sa kupcem.

C. STOČARSTVO

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakoni i podzakonska akta moraju se primenjivati na jedinstven način na celoj teritoriji i bez izuzetaka.	2012		√	
Državna tela moraju uvesti zaštitne mere za stočarske proizvođače (posebno proizvođače mleka) kako bi ih zaštitili od preterane fluktuacije cena ratarskih proizvoda koji se koriste kao hrana za sve vrste životinja.	2012			√
Neophodno je da se oformi grupa eksperata koji bi osmislili i pokrenuli održivu strategiju razvoja na duge staze kroz bliske kontakte da poljoprivrenim proizvođačima.	2012		√	
Povećanje izvoza u EU mora da bude podržano primenom standarda kvaliteta uključujući praksu sledljivosti i dobre prakse u proizvodnji.	2012		√	

STANJE

Stočarska proizvodnja u Srbiji ima značajno mesto u privredi zemlje jer stvara veliku vrednost angažujući privredne i ljudske resurse. U proizvodnoj strukturi poljoprivrede, stočarska proizvodnja ima veoma bitnu ulogu, jer bez stabilne i razvijene stočarske proizvodnje nema ni razvoja poljoprivrede. Učešće stočarske proizvodnje u bruto ostvarenoj vrednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje iznosi 37,9 odsto što ukazuje na slabu razvijenost stočarstva, a samim tim i slabu razvijenost poljoprivrede u našoj zemlji.

Republika Srbija ima povoljne prirodne uslove za razvoj stočarstva, s obzirom na to da raspolaže sa preko 1,4 miliona hektara stalnih livada i pašnjaka visokog kvaliteta i značajne neiskorišćene objekte za smeštaj goveda i ovaca. I pored toga, ova grana poljoprivrede već treću deceniju beleži negativne trendove. Samo tokom poslednjih deset godina, broj uslovnih grla po hektaru poljoprivredne površine smanjen je sa 0,34 na 0,27.

Bez obzira na perspektivu ove proizvodne grane i njene realne mogućnosti da bude nosilac razvoja poljoprivrede, brojno stanje stoke u poslednje dve decenije ima tendenciju stalnog opadanja za 2-3% godišnje. Srbija je na 22. mestu u Evropi po proizvodnji mleka, sa 1,9 milijardi tona godišnje, što je 0,40 posto ukupne evropske proizvodnje.

POBOLJŠANJA

Srpskom agraru će od 2016. godine na raspolaganju biti 175 mil evra iz IPARD fonda, što će biti veliki podstrek za naše proizvođače u zemlji. Prioritet će imati ratari, mlekari, proizvođači mesa, povrća i voća, a investiraće se najpre u izgradnju ili rekonstrukciju objekata, nabavku nove mehanizacije i tehnologija. Preostaje samo akreditacija Agencije za agrarna plaćanja.

U novembru 2013. godine napravljen je predlog nacrtu „Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja 2014-2024“, koja je usvojena u avgustu 2014. godine. Ovom strategijom definisani su osnovni ciljevi razvoja poljoprivrede.

- Razvoj poljoprivrede i prehrambene industrije baziran je na konceptu održivog razvoja uz očuvanje životne

sredine i održivo upravljanje prirodnim resursima;

- Model podrške koji vodi ubrzanom razvoju poljoprivredno-prehrambenog sektora, koji ima za cilj povećanje obima proizvodnje i dugoročno održiv rast konkurentnosti u okruženju i šire;
- Pravci buduće reforme poljoprivredne politike i institucionalnog okvira.

Plan je da do kraja godini počne sa radom laboratorija za kontrolu kvaliteta sirovog mleka koja će proizvođačima pružiti mogućnost za dalje unapređenje proizvodnje.

Uvođenjem nezavisnog i nepristrasnog kontrolnog tela omogućiće proizvođačima mleka transparentno plaćanje sirovog mleka u skladu sa njegovim kvalitetom.

PREOSTALI PROBLEMI

Savremena stočarska proizvodnja postavlja pred odgajivače i same životinje sve veće i više zahteve u svim oblastima. Zahtevi odnosno ciljevi su sledeći: proizvesti više, kvalitetnije, jeftinije, a da pri tome dobijeni proizvod bude zdravstveno bezbedan i upotrebljiv za krajnjeg korisnika i prerađivačku industriju. Farme u zavisnosti od veličine tj. broja grla koja se na njima odgajaju prolaze razvojni put koji je neophodan da bi ispunile postavljene ciljeve.

- Podizanje stočarske proizvodnje na nivo koji je konkurentan na svetskom tržištu,
- Obezbediti proizvodnju hrane koja zadovoljava potrebe potrošača u pogledu sigurnosti i bezbednosti,
- Izgradnja sveobuhvatnog, koordinisanog i integrisanog nacionalnog sistema za nadzor i kontrolu bolesti kod životinja,
- Pružanje podrške u podizanju životnog standarda subjekata koji su uključeni u stočarsku proizvodnju,
- Pored standardnih metoda selekcije za poboljšanje proizvodnih potencijala određenih vrsta domaćih životinja, početi koristiti i nove molekularno genetičke metode,
- Povećati interes za razvoj organske proizvodnje
- Potrebno je unapređenje rasnog sastava nekih vrsta, jačanje domaće genetike, povećanje brojnog stanja stoke svih vrsta i povećanje broja grla pod kontrolom.

PREPORUKE SAVETA

- Zakoni i podzakonska akta moraju se primenjivati na jedinstven način na celoj teritoriji i bez izuzetaka.
- Državna tela moraju uvesti zaštitne mere za stočarske proizvođače (posebno proizvođače mleka) kako bi ih zaštili od preterane fluktuacije cena ratarskih proizvoda koji se koriste kao hrana za sve vrste životinja.
- Neophodno je da se oformi grupa eksperata koji bi osmislili i pokrenuli održivu strategiju razvoja na duge staze kroz bliske kontakte da poljoprivrenim proizvođačima.
- Povećanje izvoza u EU mora da bude podržano primenom standarda kvaliteta uključujući praksu sledljivosti i dobre prakse u proizvodnji.

DUVANSKA INDUSTRIJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Potrebno je da se fokus svih relevantnih državnih institucija usmeri na efikasno sprovođenje zakona u cilju borbe protiv ilegalnog tržišta duvanskim proizvodima, a koje ima značajne negativne posledice po celokupno društvo. Savet stranih investitora takođe podržava donošenje krovnog Zakona o inspekcijskom nadzoru kako bi se obezbedila veća efikasnost inspekcijskih službi.	2013		✓	
Dosledna primena Zakona o akcizama – bilo kakva promena u važećem akciznom kalendaru koji je predviđen Zakonom o akcizama ozbiljno bi ugrozila predvidivost regulatornog okruženja koje se odnosi na oblast duvana i duvanskih proizvoda. Sa druge strane, verujemo da postoji prostor za dodatno regulisanje oporezivanja koji treba da adresira problem rastućeg trenda nelojalne konkurencije u najjeftinijem cenovnom segmentu.	2012		✓	
Hitno usvajanje novog Zakona o oglašavanju na osnovu nacрта iz 2010. godine. - Savet veruje da zakonodavac mora da postavi jasna pravila u oblasti oglašavanja duvanskih proizvoda koja bi se efikasno primenjivala i koja bi stvorila jednake uslove za sve učesnike na tržištu. Stoga, Savet poziva Vladu da usvoji nacrt i prosledi ga dalje u skupštinsku proceduru u najkraćem roku.	2013			✓
Imajući u vidu sveobuhvatna dodatna ograničenja koja su predviđena Nacrtom akcionog plana Ministarstva zdravlja, Savet stranih investitora veruje da je pre njegovog usvajanja od strane Vlade, neophodno sprovesti transparentan dijalog i konsultacije između države, duvanske industrije i svih trećih lica koja bi bila pogođena merama iz ovog Plana (uzgajivači duvana, maloprodavci, sektor ugostiteljstva, dobavljači, itd).	2013			✓
Savet stranih investitora snažno podržava otvoren i transparentan dijalog između zakonodavca i duvanske industrije po principima participacije, otvorenosti, odgovornosti, efikasnosti i koherentnosti.	2013		✓	
Postojeći Zakon o duvanu, iako je zadovoljavajući, zahteva određene korekcije koje se efikasnije mogu postići kroz izmene i dopune postojećeg Zakona, ali ne kroz izradu novog Zakona o duvanu. Masovna upotreba pratećih proizvoda za pušenje (filter tube, cigaretni papir...) svakako treba da bude regulisana odgovarajućom regulativom. Pored toga, izmenama i dopunama Zakona je potrebno urediti i oblast regulisanja proizvoda na bazi duvana, poput duvanske folije i duvanskog rebra. Istovremeno je potrebno raditi i na otklanjanju određenih problema u primeni zakona u praksi. Budući da ove promene nisu od suštinskog značaja da bi zahtevale promenu čitavog zakonskog okvira, Savet stranih investitora podržava ograničene amandmanske izmene Zakona o duvanu.	2014		✓	

STANJE

Uprkos višegodišnjoj ekonomskoj krizi, duvanska industrija konstantno predstavlja jedan od najjačih i najvitalnijih sektora srpske privrede, doprinoseći sa 11% ukupnim budžetskim prihodima Srbije u 2014. godini, a izvoz ove grane industrije porastao je za čak 60% u 2014. godini u odnosu na prethodnu. Tri vodeće globalne duvanske kompanije

uspostavile su svoja proizvodna postrojenja u Srbiji, a nivo stranih investicija u duvansku industriju premašio je iznos od 1,2 milijarde evra, što je veoma jasan pokazatelj srednjoročne i dugoročne posvećenosti poslovanju u Srbiji. Uzimajući u obzir težnju Srbije ka članstvu u Evropskoj uniji i ekonomski značaj duvanske industrije, značaj postojanja predvidivog fiskalnog i regulatornog okruženja koje se postepeno usklađuje sa direktivama Evropske unije u ovoj

oblasti je od ključnog značaja za obezbeđenje održivosti i daljeg razvoja industrije. Tokom samo dve godine, tržište duvanskih proizvoda je izgubilo više od jedne trećine legalnog tržišta i samim tim ključni problem ostaje razvijeno nelegalno tržište duvanskim proizvodima, sa približno konstantnim nivoom prisutnosti nelegalnog rezanog duvana i sa rastućim nivoom učešća nelegalnih cigareta.

POBOLJŠANJA

Postojanje višegodišnjeg plana o akcizama na cigarete (do kraja 2016. godine) i druge duvanske proizvode koji propisuje Zakon o akcizama je jedno od najznačajnijih zakonodavnih dostignuća u oblasti duvana i predstavlja dodatni korak u smeru postepene harmonizacije sa odgovarajućom direktivom Evropske unije (2011/64/EU). Takođe, Ministarstvo finansija pokazalo je želju da blagovremeno otvori temu novog akciznog kalendara sa predstavnicima duvanske industrije (za period nakon 2016. godine), doprinoseći na taj način predvidivosti regulatornog okruženja. Usvajanjem izmena i dopuna Zakona o akcizama, kojim se uvodi akciza na elektronske cigarete i nesagorevajući duvan, Srbija se svrstala u red retkih evropskih zemalja koje su uvele akcizu na duvanske proizvode nove generacije. Usvajene izmene i dopune Zakona o duvanu iz 2013. godine predstavljaju iskorak u cilju suzbijanja nelegalnog prometa duvana i duvanskih proizvoda. Ova mera, međutim, nije dovela do željenih rezultata zbog slabe primene u praksi u određenim oblastima (tužilaštvo i sudovi). Iako su pomenute izmene Zakona o duvanu iz 2013. godine korak u pravom smeru, kao glavno, uslovno rečeno, poboljšanje treba istaći povećani trend zaplena pre svega ilegalnog duvana. Iako je količina zaplenjenog duvana u prvih šest meseci 2015. godine veća devet puta u odnosu na čitavu 2014. godinu, pojačane aktivnosti organa koji kontrolišu primenu propisa ostaće bez efekta ukoliko se ne završe odgovarajućim sudskim epilogom.

PREOSTALI PROBLEMI

- a. Nelegalna trgovina duvanskih proizvoda – Talas povećanja cena izazvan prekomernim uvećanjem poreskog opterećenja iz 2012. godine, uz istovremeno opadanje kupovne moći stanovništva, doveli su do pojave rastućeg ilegalnog tržišta duvanskih proizvoda. Pomenuti inicijalni poreski i cenovni uticaj na potrošače doveo je dotle da se legalno tržište duvanskih proizvoda smanji za trećinu u periodu od dve godine, kako u urbanim, tako i u ruralnim lokacijama u celoj Srbiji (zelene pijace, ulični prodavci, registrovani maloprodajni objekti, Internet...). Shodno tome, ovaj fenomen je doveo do značajnog i naglog pada legalnog tržišta duvanskih proizvoda, što je direktno dovelo i do značajnog smanjenja očekivanih državnih prihoda u 2013. i 2014. godini (21 milijarda dinara je manje prikupljeno u 2013. godini i 22 milijarde manje u 2014. u odnosu na inicijalne planove Ministarstva finansija). Pored toga, usled rastućeg negativnog uticaja ilegalnog tržišta rezanog duvana ugrožena je održivost čitavog lanca snabdevanja u okviru duvanske industrije (uzgajivači, prerađivači, proizvođači, distributeri i trgovci), kao i zapošljavanje i BDP na koje proizvodno-prometni lanac duvanskih proizvoda ima direktan uticaj. Štaviše, nelegalna prodaja duvanskih proizvoda ima negativan uticaj i na same potrošače zbog nepoznatog porekla, nekontrolisane proizvodnje, nekontrolisanog skladištenja i uslova transporta, kao i činjenice da je ilegalni duvanski proizvod dostupan maloletnicima, da ne sadrži zakonom propisana zdravstvena upozorenja, da je nezakonito oglašavan i slično. Vlada Republike Srbije ulaže velike napore u suzbijanju nelegalne trgovine duvanskih proizvoda, što se vidi, pre svega, po zaplenjenim količinama duvana i cigareta. Naime, u prvih šest meseci 2015. godine ukupno je zaplenjeno oko 1.400 tona duvana i oko 3,6 miliona komada cigareta, što je veliki iskorak u odnosu na 2014, a pogotovo 2013. godinu (2014. godine zaplenjeno je oko 100 tona rezanog duvana i oko 16 miliona komada cigareta, a 2013. deset tona duvana i pet miliona komada cigareta). Takođe, samo tokom 2014. godine, pokrenuto je 780 postupaka protiv raznih počinilaca krivičnog dela nelegalne trgovine duvanom i duvanskim proizvodima samo od strane Ministarstva unutrašnjih poslova. Međutim, očigledan je izostanak adekvatne reakcije tužilaštva i sudova, budući da, prema podacima dostupnim javnosti, još uvek nije izrečena ni jedna pravosnažna krivična presuda.
- b. Zakon o akcizama –Imajući u vidu značaj poreske politike u oblasti duvana i njenu predvidivost za obe strane, kako za prihode države, tako i za duvansku industriju, od izuzetne važnosti je da se obezbedi dosledna primena postojećeg akciznog kalendara. Prostor za napredak u ovoj oblasti postoji u elementima nelojalne konkurencije u najjeftinijem cenovnom segmentu koji pretili, ukoliko se ne adresira efikasno i na pravi način, da doprinese daljoj distorziji tržišta duvanskih proizvoda.

- c. Zakon o oglašavanju – Zakon o oglašavanju koji je usvojen 2005. godine sadrži veoma restriktivne odredbe u vezi sa oglašavanjem duvanskih proizvoda, čak i u poređenju sa mnogim zemaljama Evropske unije. Međutim, neke njegove odredbe nisu dovoljno precizne, što omogućava proizvoljno tumačenje i dovodi do teškoća u primeni Zakona, kako za nadležne inspekcije, tako i za duvansku industriju. Savet stranih investitora podstiče usvajanje novog Zakona o oglašavanju koji će precizirati postojeće odredbe, u skladu sa direktivom Evropske unije i odgovarajućim regulatornim praksama iz država članica Evropske unije, bez uvođenja dodatnih ograničenja. Na taj način se omogućavaju ujednačena pravila tržišne utakmice za sve njene učesnike.
- d. Akcioni plan Ministarstva zdravlja – Nacrt ovog plana sadrži određene ekstremne mere koje mogu imati ozbiljne posledice na celokupan lanac snabdevanja u okviru duvanske industrije, počevši od uzgajivača, proizvođača, pa do prodavaca, ali i na dodatni podsticaj ekspanzije nelegalnog tržišta, prihode države, nivo zaposlenosti, kao i sektor ugostiteljstva. Između ostalih mera, plan predviđa i izmene Zakona o zaštiti stanovništva od izloženosti duvanskom dimu u cilju obezbeđivanja 100% javnog i radnog prostora bez duvanskog dima. Uvođenje ovakve mere imalo bi izuzetno teške ekonomske posledice pre svega za ugostiteljski sektor, ali posledično i za privredu u celini, dok, sa druge strane, ne predstavlja obavezu Srbije ni prema jednom međunarodnom sporazumu. Takođe je važno istaći da je ovakva (potpuna) zabrana uvedena u svega nekoliko članica EU.
- e. Inicijativa za donošenje novog Zakona o duvanu – Vlada Republike Srbije ulaže velike napore na suzbijanju nelegalne trgovine duvanom i duvanskim proizvodima, što je rezultiralo stabilizacijom tržišta. Ovaj trend, međutim, ne sme ni na koji način biti ugrožen izmenama postojeće regulative, koje bi uvele dodatne namete i obaveze subjektima koji posluju legalno na tržištu, dok bi bile bez uticaja na subjekte koji se bave nelegalnom trgovinom, ili bi čak podstakle njihovu konkurentnost. Postojeći Zakon o duvanu je u najvećem delu usaglašen sa svim direktivama EU, osim sa Direktivom 2014/40/EU, koja je formalno stupila na snagu u maju 2014. godine u zemljama članicama Evropske unije, ali sa rokom za usaglašavanje od najmanje dve godine, dok je za neke odredbe Direktive ovaj rok i do šest godina.
- f. Usaglašavanje propisa sa pravnim tekovinama Evropske unije – Regulativa koja uređuje oblast duvana i duvanskih proizvoda u najvećoj meri je usaglašena sa odgovarajućim direktivama EU, dok je u pojedinim oblastima, poput oglašavanja duvanskih proizvoda, čak i rigoroznija od nekih zemalja članica EU. Bilo kakve ishitrene promene u zakonodavstvu, mogu dovesti do dalje distorzije legalnog tržišta duvana i duvanskih proizvoda, što će za posledicu imati, pre svega, dalje širenje crnog tržišta. Konkretno, jedna od ovakvih eventualnih promena je usklađivanje sa odredbama Direktive 2014/40/EU pre ulaska Srbije u Evropsku uniju. U okviru Nacionalnog programa za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (NPAA) navedeno je da će Ministarstvo finansija do kraja 2018. godine uskladiti odredbe Zakona o duvanu sa, između ostalog, odredbama pomenute Direktive. Navedeni pristup usaglašavanju bi svakako doveo do dalje ekspanzije crnog tržišta duvana u smislu dodatnih obaveza koje Direktiva nameće isključivo zakonitim učesnicima na tržištu i posledično povećanja troškova poslovanja, osim ako se pomenutim izmenama Zakona o duvanu ne bi propisao prelazni period za primenu pojedinih odredbi koje bi se primenjivale nakon pristupanja Srbije Evropskoj uniji. Ovakvo regulatorno rešenje već postoji u zakonodavnoj praksi u Srbiji (npr. Zakon o osiguranju).

PREPORUKE SAVETA

- Potrebno je da se fokus svih relevantnih državnih institucija usmeri na efikasnu primenu zakona u cilju borbe protiv ilegalnog tržišta duvanskih proizvoda, koje ima značajne negativne posledice po celokupno društvo. Savet stranih investitora, takođe, podržava napore Vlade Republike Srbije u suzbijanju nelegalne trgovine duvanom i duvanskim proizvodima i predlaže formiranje posebnog odeljenja tužilaštva, koje bi bilo nadležno za akcizne proizvode.

- Dosledna primena Zakona o akcizama - Bilo kakva promena u važećem akciznom kalendaru koji je predviđen Zakonom o akcizama ozbiljno bi ugrozila predvidivost regulatornog okruženja koje se odnosi na oblast duvana i duvanskih proizvoda. Sa druge strane, verujemo da postoji prostor za dodatno regulisanje oporezivanja koji treba da adresira problem rastućeg trenda nelojalne konkurencije u najjeftinijem cenovnom segmentu, koje se može izvršiti izmenama i dopunama postojećeg Zakona.
- Ubrzano usvajanje novog Zakona o oglašavanju, na osnovu Nacrta iz 2010. godine - Savet veruje da zakonodavac mora da postavi jasna pravila u oblasti oglašavanja duvanskih proizvoda koja bi se efikasno primenjivala i koja bi stvorila jednake uslove za sve učesnike na tržištu. Stoga, Savet poziva Vladu da usvoji Zakon i prosledi ga dalje u skupštinsku proceduru u najkraćem roku.
- Imajući u vidu sveobuhvatna dodatna ograničenja koja su predviđena Nacrtom akcionog plana Ministarstva zdravlja, Savet stranih investitora veruje da je pre njegovog usvajanja od strane Vlade, neophodno sprovesti transparentan dijalog i konsultacije između države, duvanske industrije i svih trećih lica koja bi bila pogođena merama iz ovog Plana (uzgajivači duvana, maloprodavci, sektor ugostiteljstva, dobavljači, itd.).
- Savet stranih investitora snažno podržava otvoren i transparentan dijalog između zakonodavca i duvanske industrije, po principima participacije, otvorenosti, odgovornosti, efikasnosti i koherentnosti.
- Postojeći Zakon o duvanu, iako je zadovoljavajući, zahteva određene korekcije koje se efikasnije mogu postići kroz izmene i dopune važećeg Zakona, a ne kroz izradu novog Zakona o duvanu. Masovna upotreba pratećih proizvoda za pušenje (filter tube, cigaretni papir...) svakako treba da bude uređena odgovarajućom regulativom, kao duvanski i proizvodi nove generacije (elektronske cigarete i nesagorevajući duvan). Pored toga, potrebno je raditi i na otklanjanju određenih problema u primeni zakona u praksi. Budući da ove promene nisu od suštinskog značaja da bi zahtevale promenu čitavog zakonskog okvira, Savet stranih investitora podržava ograničene amandmanske izmene Zakona o duvanu u cilju tehničkog unapređenja teksta samog, dok usaglašavanje sa Direktivom 2014/40/EU treba odložiti do pristupanja Srbije Evropskoj uniji usled kompleksnosti Direktive. Takođe, pomenute izmene propisa u ovoj oblasti zapravo bi samo donele dodatne obaveze subjektima koji već legalno posluju na tržištu, dok ne bi imale nikakav uticaj na subjekte koji se bave nelegalnom trgovinom ili bi čak mogle da podstaknu njihovu konkurentnost.
- Savet smatra da, uzimajući u obzir trenutno stanje tržišta duvanskih proizvoda u Republici Srbiji, brojne suštinske izmene propisa i dodatne obaveze koje Direktiva nameće zakonitim učesnicima na tržištu, kao i značajni period usklađivanja za same države članice koji je posledica kompleksnosti Direktive, proces usklađivanja sa Direktivom treba da bude odložen do samog pristupanja Republike Srbije EU, a u svakom slučaju za period nakon 2018. godine. Dodatno, takav pristup bi omogućio i da je Srbija u poziciji da do sopstvenog ulaska u EU može da ima uvid u sva pozitivna i negativna iskustva koja su posledica konkretnih implementacija Direktive u zemljama članicama (koja se tek čekaju) i pravovremeno se odluči za ono koje smatra najprikladnijim.

SEKTOR OSIGURANJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakon o osiguranju				
Neophodno je da novi Zakon o osiguranju omogući sjedinjavanje kompanija koje odvojeno posluju u oblastima životnog i neživotnog osiguranja, ukoliko te kompanije imaju istu vlasničku strukturu, tj. ukoliko akcionari imaju kontrolni paket u obe kompanije. U skladu sa navedenim ujedinjavanjem kompanija, neophodno je da se uključi i odredba da NBS izdaje jedinstvenu licencu za obavljanje svih linija poslova osiguranja koje se mogu primenjivati u bilo kojoj od kompanija.	2013		√	
Usvajanje novog seta zakona o osiguranju: Zakona o nadzoru osiguranja – ZNO, Zakona o ugovorima osiguranja – ZUO, Zakona o posrednicima i predstavnicima u osiguranju.	2013		√	
Distribucija				
Predloženi Nacrt zakona o osiguranju treba poboljšati, a najmanje bi ga trebalo usaglasiti sa Direktivom Evropskog parlamenta 2002/92/EC i Sveta od 9. 12. 2002. o posredovanju u osiguranju u vezi sa slobodom posredovanja u osiguranju.	2014		√	
S obzirom na to da posrednici imaju centralnu ulogu u distribuciji proizvoda osiguranja, zakon treba precizno da definiše posredovanje u osiguranju. Posredovanje treba dozvoliti i fizičkim i pravnim licima. Dogovori sa osiguravajućim društvima i za fizička i za pravna lica treba da se zasnivaju na proviziji.	2014		√	
Osiguranje o auto-odgovornosti				
"a. Stvoriti uslove za lojalnu konkurenciju, u skladu sa evropskim standardima, putem delovanja u dva pravca i to: – Intenzivirati aktivnosti regulatornog tela u sprovođenju zakonskih odredbi na nivou celog tržišta i sa kaznama koje bi se sprovodile brzo i bez diskriminacije; – Promeniti regulatorni okvir putem primene najboljih praksi koje su već prisutne na drugim tržištima i u skladu sa standardima Evropske unije. Moguće inicijative: – Liberalizacija cena za AO, čime bi se momentalno favorizovali i tradicionalni distributivni kanali (nezavisna prodajna mesta) i razvoj potencijalnih alternativa, kao što su internet prodaja i prodaja preko banke – Omogućiti osiguravajućim društvima da u svojim prostorijama sprovedu registraciju kola – Revidirati broj i vremenski raspored obaveznih tehničkih pregleda za novija vozila."	2013			√
Tarifni sistem				
Fokus nadzora na tehničke rezerve koji će osiguravajućim društvima dati svu nadležnost da regulišu opšte uslove osiguranja i prelazak sa modela tarifa na „underwriting“ modele radi stimulisanja novih procesa i praksi, kako unutar osiguravajućih društava, tako i samog regulatora.	2009	√		

OSVRT NA TRŽIŠTE OSIGURANJA

U Srbiji postoji 21 osiguravajuće društvo (tri manje nego u prethodnoj godini) kao i četiri društva za reosiguranje. Kada je reč o osiguravajućim društvima, šest su društva za osiguranje života, devet su društva za imovinska osiguranja i osiguranje od nezgode, a šest su kompozitna društva.

Tržište je još uvek veoma koncentrisano: Tržišni lider, Dunav, ima 25% tržišnog učešća, tri najveća osiguravača imaju 61% tržišnog učešća i pet vodećih osiguravajućih kompanija poseduje 78% tržišnog učešća.

Kompanije sa većinskim inostranim vlasništvom (17 od 21) nesumnjivo dominiraju tržištem sa 70% prihoda (65% u imovinskom osiguranju i osiguranju od nezgode i 87% u životnom osiguranju). Na osnovu podataka iz 2014. godine, tržište osiguranja imalo je premiju od 69,4 milijardi dinara,

sa rastom od +8%, u poređenju sa 2013. godinom. Tržište je pokazalo dva veoma različita trenda u poslednjih 10 godina:

- 2005-2008: +15% CAGR (tj., prosečan međugodišnji porast – Prim. prev.) zbog porasta kasko osiguranja (+25%);
- 2009-2014: +5% CAGR (tj., u prosečan međugodišnji porast – Prim. prev.) zbog porasta životnog osiguranja (+16%).

Kada je reč o linijama posla, tržište pokazuje neke promene:

- Udeo premija životnog osiguranja je 22%. Ohrabrujuća stopa, ali još uvek niska u poređenju sa većinom evropskih zemalja;
- Neživotno osiguranje (78% udela) ostaje stabilno i veliki deo potiče od osiguranja motornih vozila: 54%, od čega je 43% obavezno osiguranje motornih vozila. Ovaj udeo će se povećati u skoroj budućnosti, nakon povećanja tarifa koje je NBS primenila u julu 2014. godine).

ŽIVOTNO I NEŽIVOTNO OSIGURANJE

STANJE

Društva za osiguranje i njihove aktivnosti uglavnom su regulisani i njima se upravlja prema novom Zakonu o osiguranju, usvojenom u decembru 2014. godine, kako je detaljnije regulisano u skladu sa odgovarajućim podzakonskim aktima Narodne banke Srbije (NBS).

Ostali značajni zakonski izvori su Zakon o obaveznom osiguranju u saobraćaju kao i podzakonski akt / uredba o Dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju usvojen/a od strane Vlade Republike Srbije. Lateralni relevantni zakonski izvor je Zakon o bezbednosti saobraćaja.

NBS je nadležni organ za izdavanje i oduzimanje dozvola za poslovanje društvima za osiguranje kao i za nadzor nad sektorom osiguranja. Osim toga, ona daje i svoje mišljenje o zakonima koji regulišu ovu oblast. Ministarstvo finansija je nadležni

organ za pripremu amandmana na ključne zakone. Ministarstvo unutrašnjih poslova nadležno je za pripremu nacрта kao i za sprovođenje Zakona o bezbednosti saobraćaja.

Zakon o osiguranju reguliše sledeće oblasti:

- Izdavanje dozvole za poslove osiguranja osiguravajućim društvima – obavezne uslove koji se odnose na imovinu, organizaciju, interna dokumenta, poslovnu politiku i poslovne planove;
- Uobičajene organizacione uslove za osiguravajuća društva – zahteve koji se odnose na Akt o osnivanju i Statut, obavezne organe (Skupština akcionara, Upravni i Nadzorni odbor i Generalni direktor), kao i relevantne i odgovarajuće zahteve za njihovo imenovanje;
- Pitanja koja se odnose na aktuare i internu reviziju;
- Reosiguranje;
- Aktivnosti zastupnika u osiguranju i brokera kao i odgovarajuće dozvole za poslovanje;
- Nadzor nad poslovima osiguranja od strane NBS.

Sledeće oblasti reguliše Zakon o obaveznom osiguranju u saobraćaju (u daljem tekstu: "OOS Zakon"):

- Osnovni ugovorni elementi OOS Zakona;
- Udruženje osiguravača i njegova ovlašćenja;
- Postupci za limitiranje cena (uključujući Udruženje osiguravača i NBS);
- Zakonski okvir OOS polisa.

Sledeće oblasti reguliše podzakonski akt o Dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju:

- Odobrenje Ministarstva zdravlja za izdavanje i oduzimanje licenci za dobrovoljno zdravstveno osiguranje;
- Obavezan prioritet socijalnih komponenti zdravstvenog osiguranja (ni jednom klijentu ne može se odbiti osiguranje);
- Uslovi za učešće u dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju, čak iako je jedan komplet uslova već ispunjen kada su licence izdavane kompanijama za poslovanje sa tom vrstom osiguranja, pa će dvojnost nastaviti da stvara konfuziju.

Značajne promene dogodile su se u 2014. godini u Osiguranju od auto-odgovornosti, najzastupljenijem osiguranju:

- Od 1. jula, NBS je odlučila da poveća najnižu cenu za 45%;
- Od oktobra i shodno regulativi EU, NBS je povećala limite osiguravajućeg pokrića od 100.000 dolara na 200.000 evra za materijalne štete, a od 200.000 dolara na 1.000.000 evra za telesne povrede;
- Doprinos Garantnom fondu (formiranom radi pokrića odštetnih zahteva u vezi nepoznatih ili neregistrovanih vozila kao i nesolventnih ili likvidiranih kompanija), koji se traži od svake kompanije aktivne u ovoj vrsti poslovanja, utrostručen je u relativnim uslovima nakon odluke Udruženja osiguravača. Ova ili bilo koja slična mera, čak iako je privremena, ne pomaže predvidljivosti poslovnog okruženja.

Shodno odredbama sadašnjeg Zakona o osiguranju, jednom društvu za osiguranje nije dozvoljeno da se istovremeno bavi i životnim i neživotnim osiguranjem. Međutim, novi Zakon dozvoljava neke izuzetke za kompozitne kompanije, čime se stvara jasna diskriminacija. Novi Zakon o Osiguranju regulisanjem „zajedničkih usluga“ odvojenih kompanija sa istim akcionarom pokušava da limira nejednakost na tržištu iako postupak oporezivanja nije još uvek jasan.

KOMPOZITNE KOMPA NIJE I ZAJEDNIČKO OBAVLJANJE POSLOVA (ZAJEDNIČKE USLUGE)

STANJE

Ovo pitanje je uvedeno u Belu knjigu još 2013. godine, kao posledica diskriminacije između kompozitnih učesnika na tržištu i onih koji ispunjavaju zakonsku obavezu tako što su razdvojili društva za osiguranje života i društva koja se bave neživotnim osiguranjem.

Shodno Zakonu o osiguranju, jedno društvo za osiguranje ne može istovremeno da se bavi osiguranjem života i neživotnim osiguranjem (član 24). Međutim, taj Zakon i) dozvoljava izuzetke za kompozitne kompanije kroz alternativno rešenje (član 25) i ii) sprečava tu mogućnost drugim igračima, što vodi do neizbežne diskriminacije kada je reč kako o sadašnjim, tako i o budućim investitorima.

POBOLJŠANJA

Postoji jedna nova odredba u Zakonu o osiguranju (član 26) kojom se traži limitiranje nejednakosti tako što se razdvojenim kompanijama, sa istim akcionarom, dozvoljava da zajednički obavljaju:

- Zaključivanje ugovora o osiguranju;
- Promotivne i srodne marketinške aktivnosti;
- Opšte, personalne, administrativne i tehničke aktivnosti podrške.

PREOSTALI PROBLEMI

Tretman oporezivanja „Zajedničkih usluga“ za razdvojene kompanije sa istim akcionarom nije još definisan. Sve dažbine ili cena (primera radi, porez na dodatu vrednost) umanjili bi nameru Zakona o osiguranju da smanji diskriminaciju u poređenju sa kompozitnim kompanijama, a to bi značilo da se vraća na početak.

PREPORUKE SAVETA

- Neophodno je da se, koliko je god moguće, na najmanju meru svede diskriminacija između kompozitnih učesnika na tržištu i onih koji ispunjavaju zakonsku obavezu (tako što su razdvojili društva za osiguranje života i društva koja se bave neživotnim osiguranjem) kroz sveobuhvatno i poreski neutralno tumačenje Zajedničkih usluga koje su unete u novi Zakon o osiguranju.

OSIGURAVAJUĆE POKRIĆE PRIRODNIH KATASTROFA/ ELEMENTARNIH NEPOGODA

STANJE

Po svojoj geografskoj isloženosti, Srbija je pod uticajem prirodnih katastrofa /elementarnih nepogoda koje su relativno učestale (2005, 2006, 2010. i 2014. od početka ovog veka). Na osnovu podataka Svetske banke i Udruženja osiguravača Srbije, katastrofalni efekat poplava u 2014. godini procenjen je na oko 1,5 milijardu evra (3,9% bruto domaćeg proizvoda),

a samo 2,4% ukupnih šteta bilo je osigurano. Druge zemlje sa sličnom izloženošću, kao Turska i Rumunija, ustanovile su obavezno osiguranje od katastrofalnih šteta.

POBOLJŠANJA

Nema ga.

PREOSTALI PROBLEMI

U Srbiji se osiguranje uopšte, a posebno osiguravajuće pokriće od prirodnih katastrofa /elementarnih nepogoda posmatra kao izdatak ili namet, a ne kao način za prenos rizika i iz tog razloga je stopa rasta na najnižem nivou u Evropi.

PREPORUKE SAVETA

- Verujemo da bi bilo neophodno da se utvrdi / propiše strategija za osiguranje od prirodnih katastrofa elementarnih nepogoda, koja ima za cilj da obezbedi da se, u slučaju nekog velikog štetnog događaja, znatan udeo šteta prenosi na osiguravajuće društva. Bilo bi važno da se izbegavaju novi nameti na postojeće ugovore, mera koju je već predložilo Ministarstvo finansija, što bi dovelo do dodatnog izdatka za mali broj osiguranika koji danas imaju osiguravajuće pokriće.
- S obzirom na društveni efekat koji te vrste mera mogu imati, implementacija bi mogla da se vrši postupno, na sledeći način:
 - (i) Uvođenjem obaveznog osiguranja za svu državnu i javnu imovinu i infrastrukturu;
 - (ii) Uvođenjem obaveznog pokrića sve imovine određene kao kolateral za finansiranje;
 - (iii) Uvođenjem, na osnovu francuskog modela, obaveznog pokrića od prirodnih katastrofa / elementarnih nepogoda za svu imovinu koja uključuje osiguranje od požara.

ZAKON O POREZU NA DOHODAK GRAĐANA

STANJE

Oporezivanje fizičkih lica regulisano je Porezom na dohodak građana koji je poslednji put izmenjen u julu 2014. godine.

Zakon trenutno ne izuzima premiju životnih vrste osiguranja, kao i naknade iz osiguranja iz dohotka za oporezivanje ni u jednom od svojih članova 9, 14b, 21a i 84, kao i član 13. Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje.

PREPORUKE SAVETA

- Izmjena pomenutih članova Zakona kako bi se stvorili uslovi za poreske olakšice pri plaćanju premije za sve vrste životnih osiguranja, čime bi se osim stimulacije razvoja sektora osiguranja stvorili i uslovi za poboljšanje socijalne funkcije tih vrsta osiguranja, odnosno obezbedila neophodna zaštita licima bliskim ugovaraču za slučaj nesreće, čime se istovremeno umanjuje obaveza države da brine o tim licima i novčano ih obezbeđuje kada ostanu bez hranioca. Takođe bi se izjednačio poreski tretman i prava koja proističu po poreskim propisima u slučaju zaključenja ugovora o penzijskim planovima sa poreskim tretmanom i pravima koji imaju prilikom zaključenja ugovora o životnom osiguranju.

TEMA KORPORATIVNOG UPRAVLJANJA

STANJE

Dugo očekivane izmene Zakona o osiguranju nisu pružile manje konzervativan pristup u svim svojim aspektima i nažalost, one koje se odnose na korporativno upravljanje će uticati na operacije upravljanja u budućnosti, odnosno od kraja 2015. godine. Članovi zakona o organima upravljanja i njihovoj strukturi/funkciji svakako predstavljaju razlog za veliku zabrinutost.

Trenutno, članovi Nadzornog odbora su oni koje bira Skupština, adekvatno zastupljeni na najvišem nivou od strane akcionara društva za osiguranje. Istovremeno, to su sve članovi organa upravljanja u entitetima iz finansijskog sektora. Jedino ograničenje ovde se odnosi na članstvo drugog akcionarskog društva za osiguranje. Pravila o sastavu Izvršnog menadžmenta regulisana su Zakonom o privrednim društvima, prema kom osiguravajuća društva mogu da biraju da li žele da imaju jednog ili više izvršnih direktora.

PREOSTALI PROBLEMI

U ovom trenutku, ne postoje pozitivni pomaci u vezi sa ovim pitanjem. Osim toga, pravila usvojena od strane

novog Zakona o osiguranju će imati negativne efekte na poslovanje društava za osiguranje.

PREOSTALI PROBLEMI

Razmatranjem primene zakona o osiguranju susednih zemalja u regionu: Rumuniji, Bugarskoj i Češkoj Republici utvrđeno je da ne postoje takva ograničenja ili izuzeci kod organa upravljanja u slučajevima kontrolisanih/kontrolišućih društava, ili pripadnika istog koncerna.

Kao prvo, novi Zakon o osiguranju strogo propisuje da ne postoji izbor po pitanju Izvršne funkcije - priznaje samo Izvršni odbor, kao deo suštinskog dela menadžmenta društva, koji mora da uključuje najmanje dva člana. Prilikom zaključenja pravnih poslova i preduzimanja pravnih radnji, predsedavajući Izvršnog odbora mora da obezbedi potpis jednog člana Izvršnog odbora, pri čemu član Izvršnog odbora ne može imati zamenike.

Pored toga, Nadzorni odbor mora u svom sastavu imati najmanje tri člana, uključujući i predsednika, pri čemu najmanje jednu trećinu njegovih članova čine nezavisni članovi. S jedne strane, koliko će osoba van finansijskog sveta i neko ko nije vrhunski menadžer, ali je neko ko nije član izvršnog/Nadzornog odbora nekog drugog finansijskog entiteta biti u mogućnosti da ponudi ekspertizu, izvrsnost i vrhunsku podršku po pitanju aktivnosti osiguranja? S druge strane,

što se možda čak i više dovodi pod znak pitanja - kako će nezavisni član, neko ko nije u potpunosti uključen u poslove osiguranja - na dnevnom nivou - biti u stanju da zastupa najbolje interese akcionara po pitanju svih većih, strateških odluka/radnji donetih u ime osiguravajućeg društva?

Najmanje jednom godišnje, Skupština akcionara mora biti obavještena pismenim putem, o detaljnim podacima o platama, naknadama i drugim primanjima članova Nadzornog odbora i Izvršnog odbora i o svim ugovorima između akcionarskog društva za osiguranje i tih subjekata i drugih povezanih subjekata koji mogu proizvesti dobit za te subjekte, kao i predlog Nadzornog odbora o zaradama, naknadama i ostalim prednostima koje mogu proizvesti korist za ove subjekte u narednoj godini.

Konačno, ograničenje članstva u upravi društva je suviše striktno, jer član uprave društva ne može biti lice koje je član uprave ili član nadzora ili punomoćnik u drugom dru-

štvu za osiguranje/reosiguranje ili drugom licu iz finansijskog sektora. Najmanje jedan član Nadzornog odbora, ili jedan član Izvršnog odbora mora aktivno znati srpski jezik i imati prebivalište u Republici Srbiji, dok ostali članovi Izvršnog odbora moraju imati boravište u Republici Srbiji i moraju biti zaposleni u akcionarskom društvu za osiguranje, sa punim radnim vremenom. Posebnim podzakonskim aktom, odnosno Odlukom o sprovođenju odredaba zakona o osiguranju koje se odnose na izdavanje dozvole za obavljanje poslova osiguranja/reosiguranja i pojedinih saglasnosti Narodne banke Srbije propisuju se bliži uslovi za poziciju člana uprave, kao i dokazi, dokumenta i informacije, koje je Akcionarsko društvo za osiguranje u obavezi da dostavi sa zahtevom za dobijanje potrebnog odobrenja. Ovi zahtevi delimično takođe predstavljaju poteškoće za nerezidente, jer oni treba da overavaju svoje diplome/ druge dokaze o obrazovanju od strane srpskih vlasti, što zahteva dodatno vreme i troškove za kompanije koje podnose zahtev.

PREPORUKE SAVETA

- Da se dozvoli osiguravajućim društvima da utvrde broj izvršnih direktora, svojim osnivačkim aktom-statutom, odnosno da se ovaj član uskladi sa članom 417. Zakona o privrednim društvima Srbije – koji inače pruža mogućnost društvima da izaberu da li će imati jednog, ili više izvršnih direktora.
- Da se izbor članova Nadzornog odbora prepusti nadležnosti Skupštine akcionara, koja bi tada mogla da odluči da li da izabere nezavisnog člana, ili ne - ali nije neophodno da ima takvo ograničenje.
- Da se članstvo u upravi ograniči samo na drugo akcionarsko društvo za osiguranje i/ili neki drugi holding kompanija za poslove osiguranja, kao i samo na Republiku Srbiju. Ovim izuzećem, lice može biti imenovano kao član uprave i ako je član uprave u drugom akcionarskom društvu za osiguranje, sa kojim društvo za osiguranje deli istog akcionara.
- Da se pojednostavi obaveza podnošenja i priznavanja inostrane diplome, tj. da se vrati na prethodni vid obaveze.

TRŽIŠTE AUTOOSIGURANJA

STANJE

Autoosiguranje (AO) je uveliko najvažniji segment tržišta osiguranja (32,7% od ukupnog u 2014. godini, porast od 2,1 p.p. u odnosu na 2013. godinu) u Srbiji, a tehnički pregledi koje vrše obavezni godišnji pregled svih motornih vozila su sva-

kako najbitniji distribicioni kanali za ove polise osiguranja. Članovima 44. i 45. Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju zabranjuju se isplate bilo kakve provizije ovim tehničkim pregledima – neposredno i/ili preko povezanih lica – koja prelazi 5% posredničke premije. Ova zakonska odredba se već duži niz godina ignoriše od strane tržišta, uz primetne razlike u poslovanju pojedinačnih društava, koja su plaćala stope provizije i do 50%, bez obzira na zakonsku zabranu.

I pored skorašnjeg povećanja minimalne tarife (do 45% od 1. jula 2014. godine) koje je tržištu obezbedilo „neophodni kiseonik“ u smislu protoka novca i profitabilnosti, pomenuta praksa dovodi u pitanje održivost i predvidljivost celokupnog tržišta osiguranja. Mnogi igrači na tržištu su u skorije vreme bili primorani na dokapitalizaciju i/ili smanjenje nivoa rezervi i time narušili srednjeročnu stabilnost društva.

Narodna banka Srbije je nekoliko puta pokretala aktivnosti sa ciljem da obezbedi strogu primenu zakonskih odredbi, što, međutim, nije dovelo do radikalnog rešenja problema. Naime, nakon samo dva ili tri meseca, ponašanje na tržištu se u većini slučajeva vraćalo u prethodno stanje.

Trenutno, društva koja se u potpunosti drže zakona i strogo tumačenja istog od strane Narodne banke Srbije, gledaju kako im se portfelj autoosiguranja smanjuje zastrašujućom brzinom. Učešće društva na današnjem tržištu je jednostavno nemoguće odbraniti bez više ili manje agresivnog kršenja zakonskih odredbi, a kamoli isto uvećati.

Alternativa između gubitka veoma bitnog dela portfelja i poslovanja u sivoj zoni je neprihvatljiv izbor za bilo kog stranog investitora. Pravedno tumačenje primenjivih zakonskih odredbi i njihovo neposredno i ravnopravno izvršenje predstavljaju neophodne preduslove za funkcionalno

tržište, kao i usklađenost sa vladavinom prava, primenjivim zakonom Srbije i zakonskim standardima Evrope.

Još jedna šansa za srpsko tržište je aktiviranje Interneta kao distributivnog kanala za posredovanje kod polisa Autoosiguranja. Ovaj metod distribucije je postao veoma relevantan u zrelim tržištima iz razloga što veliko umanjeње troškova distribucije u sprezi sa sistemom liberalizacije cena donosi značajnu vrednost i dobit krajnjim korisnicima i društvima za osiguranje.

POBOLJŠANJA

Započeo je proces usklađivanja sa propisima EU u smislu osiguranih suma.

PREOSTALI PROBLEMI

Najvažnija grana osiguranja na srpskom tržištu osiguranja je i dalje opterećena i obeležena lošim ponašanjem na tržištu i nezakonitom praksom kojoj je cilj da nagradi glavni distribucionni kanal (tehničke preglede) u skladu sa zahtevima tržišta u iznosu od 25-30% zaključene premije. Ovaj fenomen trenutno ograničava privlačnost tržišta stranim i/ili već prisutnim investitorima, umanjujući njihovu spremnost za dalja ulaganja u Srbiji.

PREPORUKE SAVETA

- Omogućiti jednake uslove u skladu sa evropskim standardima, na dva načina:
 - Osnažiti aktivnost regulatornog tela kako bi se zakonske odredbe sprovele na celokupnom tržištu, uz kazne koje bi se izricale bez odlaganja i diskriminacije.
 - Promeniti regulatorni okvir u cilju iskorištavanja najboljih praksi koje već postoje na drugim tržištima i u skladu sa standardima Evropske unije. Moguće inicijative.
- Liberalizacija cena AO koja bi odmah pogodovala i tradicionalnim kanalima distribucije (nezavisnim prodajnim mestima) i razvoju perspektivnih alternativa poput interneta i prodajnih mesta u bankama.
- Dozvoliti društvima za osiguranje da vrše registraciju automobila u sopstvenim prostorijama.
- Izvršiti reviziju broja i rasporeda obaveznih tehničkih pregleda za novija vozila.
- Razviti zajednički projekat sa UOS i policijom u cilju omogućavanja internet prodaje AO polisa.

ZAKON O OSIGURANJU

STANJE

Zakon o osiguranju (»Službeni glasnik RS«, br. 139/2014 - dalje: Zakon) je stupio na snagu 26. 12. 2014. Godine, ali je njegova primena odložena do 27. 06. 2015. godine. Društva za osiguranje dužna su da svoje poslovanje, imovinu, kapital, obaveze, organe, organizaciju i akte usklade sa odredbama novog zakona najkasnije do 26. 12. 2015. godine.

Društva za osiguranje, osnovana po starom Zakonu nastavlja da rade na način i pod uslovima pod kojima su upisani u registar nadležnog organa za koju su dobili dozvolu NBS - do okončanja postupka usklađivanja sa novim zakonom, odnosno do 26. 12. 2015. godine.

Zakonom je predviđena nemogućnost istovremenog obavljanja poslova životnih i neživotnih osiguranja, osim kada se radi o društvima za osiguranje koja na dan stupanja na snagu Zakona imaju dozvolu za obavljanje poslova osiguranja iz obe grupe, a koja mogu nastaviti da posluju kao kompozitna društva.

Iz navedenog proizilazi da novim Zakonom o osiguranju nije obezbeđen jednak tretman za sve učesnike na tržištu osiguranja. Društva za osiguranje koja zasebno obavljaju poslove životnih i poslove neživotnih osiguranja, imaju višestruko povećane troškove poreskih obaveza za obe kompanije, kao i umanjen poslovni i finansijski kapacitet pri učešću u postupcima javnih nabavki.

Nadalje, član 62, stav 5 i 6 Zakona, nalaže da najmanje jedan član nadzornog odbora, odnosno jedan član izvršnog odbora mora aktivno znati srpski jezik i imati prebivalište u Republici Srbiji, a ostali članovi izvršnog odbora moraju imati boravište u Republici Srbiji, kao i da svi članovi izvršnog odbora moraju biti zaposleni u akcionarskom društvu za osiguranje s punim radnim vremenom.

Analizom navedene odredbe Zakona posmatrano kroz prizmu razdvojenih društava došlo se do zaključka da ista moraju duplirati pomenute funkcije i time neposredno biti kažnjeni zbog poštovanja zakonske odredbe. Kada se ovome doda i stav 3 tačka 1 istog člana, koji nalaže da član uprave ne može biti ni lice koje je član organa upravljanja ili nadzora ili prokurista u drugom društvu za osi-

guranje, reosiguranje ili drugom licu iz finansijskog sektora, razdvojenim licima je dodatno otežan izbor članova i prokurista, čime su dovedena u neravnopravan tržišni položaj, što je u suprotnosti sa članom 84. Ustava koji predviđa da svi imaju jednak pravni položaj na tržištu, odnosno da su zabranjeni akti kojim se ograničava sloboda konkurencije i na kraju tržišno izjednačavaju strana lica sa domaćim.

POBOLJŠANJA

Novim zakon o osiguranju učinjen je značajan napredak ka usaglašavanju sa trenutno važećim evropskim zakonodavstvom. Evidentna je namera zakonodavca za postizanje visokog stepena usaglašenosti sa trenutno važećom evropskom praksom, kao i kreiranje ambijenta za dalji rad na ovom polju, budući da će u EU počev od 01. 01. 2016. godine na snagu stupiti nova regulativa u oblasti osiguranja (Solventnost II) koja će sa sobom doneti i značajne izmene prakse poslovanja društava za osiguranje u EU.

Zakonom je dozvoljeno da poslove zastupanja u osiguranju u društvu za zastupanje u osiguranju, kao i poslove posredovanja u osiguranju u društvu za posredovanje, mogu obavljati lica koja imaju ovlašćenje Narodne banke Srbije na osnovu zaposlenja ili rada van radnog odnosa.

Poslove zastupanja u osiguranju, a na osnovu prethodne saglasnosti Narodne banke Srbije, kao dopunsku delatnost mogu obavljati:

- Banka koja ima sedište u Republici Srbiji i osnovana je u skladu sa zakonom kojim se uređuju banke;
- Davalac finansijskog lizinga koji ima sedište u Republici Srbiji i osnovan je u skladu sa zakonom kojim se uređuje finansijski lizing;
- Javni poštanski operator koji ima sedište u Republici Srbiji i osnovan je u skladu sa zakonom kojim se uređuju poštanske usluge.

Osim navedenih, poslove posredovanja/zastupanja u osiguranju mogu obavljati i lica na ne koja se ne primenjuje zakon o osiguranju, pod sledećim uslovima: da iznos godišnje premije osiguranja po jednom ugovoru o osiguranju nije veći od 100 evra, da ugovor nije zaključen na period duži od pet godina, kao i da se ne radi o obaveznom ili životnom osiguranju.

PREOSTALI PROBLEMI

Zakon je doneo novine u pogledu sadržine i načina obaveštenja, odnosno informisanja ugovarača osiguranja i osiguranika pre zaključenja ugovora o osiguranju, kao i u toku njegovog trajanja. Navedene odredbe će u praksi dovesti do problema, budući da društva za osiguranje nisu uvek u mogućnosti da pribave dokaze o informisanosti svih osiguranika, naročito kod kolektivnih osiguranja. Takođe potrebno je imati u vidu da su pitanja zaštite prava korisnika iz nadležnosti drugih zakona i to: Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga i Zakona o zaštiti potrošača, te dovode u rizik eventualnog višestrukog kažnjavanja osiguravača.

Potrebno je omogućiti jednak tretman za sve učesnike na tržištu osiguranja. U tom smislu potrebno je izmenama i dopunama zakona omogućiti spajanje društvima koja zasebno obavljaju poslove životnih i poslove neživotnih osiguranja, ukoliko društva imaju iste akcionare, odnosno ako ti akcionari imaju kontrolno učešće u oba društva.

Zakonom je predviđeno zajedničko obavljanje poslova za društva koja zasebno obavljaju poslove životnih osiguranja, odnosno neživotnih osiguranja, kad su akcionari oba društva isti, ali na navedeni način nisu rešena sporna pitanja i problemi (npr. poreski tretman zajedničkog obavljanja poslova).

U cilju preciznijeg i sistematičnijeg uređenja, a po uzoru na pravo nekih evropskih zemalja, u skladu sa smernicama i direktivama EU, delatnost osiguranja bi bilo potrebno regulisati kroz tri različita zakona: Zakon o nadzoru osiguranja (Insurance supervisory law - ISL), Zakon o ugovoru o osiguranju (Insurance contract law - ICL) i Zakon o posrednicima i zastupnicima u osiguranju. Dok se ISL bavi pre svega odnosom između nadzornog organa i osiguravajućeg društva, kao i statusnim pitanjima, ICL definiše odnos između osiguranika i osiguravača, odnosno ugovorne obaveze između njih, Zakon o posrednicima i zastupnicima u osiguranju se bavi regulisanjem načina prodaje osiguranje posredstvom drugih licenciranih lica ili alternativno tripartitan zakon.

PREPORUKE SAVETA

- Donošenje izmena i dopuna Zakona o osiguranju kojim će se izmeniti odredbe koje se odnose na obaveštavanje/informisanje ugovarača osiguranja i osiguranika.
- Omogućiti spajanje društava za osiguranje koja zasebno obavljaju poslove životnih i poslove neživotnih osiguranja, ukoliko društva imaju iste akcionare, odnosno ako ti akcionari imaju kontrolno učešće u oba društva.
- Regulisanje poreskog pitanja, kod zajedničkog obavljanja poslova, društvima koja zasebno obavljaju poslove životnih i poslove neživotnih osiguranja, ukoliko društva imaju iste akcionare
- Donošenje novog seta zakona o osiguranju: Zakon o nadzoru osiguranja (Insurance supervisory law - ISL), Zakon o ugovoru o osiguranju (Insurance contract law - ICL) i Zakon o posrednicima i zastupnicima u osiguranju.

ZAKON O RADU

STANJE

Novi zakon o radu usvojen 2014. godine, definisao je i zasnivanje ugovora o radu van radnog odnosa tj ugovora o povremeno privremenim poslovima, ugovora o delu, ugovor o stručnom osposobljavanju i ugovora o dopunskom radu (član 197, 198, 201 i 202), sa sledećim karakteristikama koje ograničavaju društva za osiguranje da angažuju radno aktivno stanovništvo na prodaji polisa osiguranja a prema sledećim karakteristikama:

- Privremeni i povremeni poslovi ograničeni su na 120 dana (ukoliko društva za osiguranje nameravaju da angažuju prodavce na osnovu ovog ugovora, period od 120 dana je ograničavajući faktor).
- Ugovor o delu ne dozvoljava da društva za osiguranje angažuju prodavce osiguranje ovom formom, s obzirom na to da je ono već predviđeno sistematizacijom radnih mesta društava za osiguranje (direktna ili interna prodajna mreža).
- Ugovor o stručnom osposobljavanju, ne predstavlja adekvatnu formu za angažovanje prodavaca osiguranja, oročenog je karaktera i novčana naknada se ne smatra zaradom.

- Ugovor o dopunskom radu je predvideo isključivo lica koja su već u radnom odnosu, što ograničava društva za osiguranje da angažuju ovaj potencijal radno aktivnog stanovništva (potrebne saglasnosti od strane aktuelnog poslodavca itd).

Novi Zakon o osiguranju, delimično je liberalizovao zasnivanje van radnog odnosa i to u društvima za zastupanje, kod zastupnika u osiguranju, banaka pošta i lizinga kao ovlašćenih zastupnika, gde se mogu zasnivati i ugovori o radu van radnog odnosa (ugovori o povremeno- privremenim poslovima, ugovori o delu, ugovori o dopunskom radu).

U razvijenim tržištima osiguranja, društva za osiguranje, kao i eksterne prodaje u mogućnosti su da zasnivaju takve vidove ugovora o radu, čime se liberalizuje tržište radne snage, omogućava se mogućnost dopunskog rada radno aktivnom stanovništvu a uz edukaciju i sertifikaciju ili od društva za osiguranje ili od nadzornog organa (u našem slučaju od NBS-a).

Društva za osiguranje bi u slučaju liberalizacije ove vrste bila u mogućnosti da prošire prodajnu mrežu, da angažuju veći broj prodavaca, što bi doprinelo opštem razvoju industrije osiguranja a bila bi u mogućnosti da lakše i preciznije predviđaju i planiraju troškove prodaje.

PREPORUKE SAVETA

Korigovati podzakonskim aktima:

- Zakon o osiguranju, koji bi na istoj osnovi kao i kod društava za zastupanje u osiguranju liberalizovao angažovanje lica radi prodaje osiguranja ili drugih poslova u formi ugovora o radu van radnog odnosa (ugovor o delu, ugovor o povremeno privremenim poslovima, ugovor o dopunskom radu i sl),
- Ili korigovati zakon o radu u članovima 197, 198, 199, 201 i 202 čime se omogućilo zasnivanje van radnog odnosa a bez opisanih ograničenja. Dodatno, u zakonu o radu, podzakonskim aktima, vratiti članove prethodnog zakona koje su se odnosile na poslove zastupanja a koje novi zakon o radu ne prepoznaje.

LIZING

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Pokretanje izmene Zakona o porezu na dodatu vrednost, u delu koji se odnosi na oporezivanje kamate.	2009			✓
Inicijativa za izmenu odluka o javnim parkiralištima lokalnih samouprava, gde bi se u slučaju vozila koja su data u finansijski lizing predvidelo da se korisnikom javnog parkirališta smatra primalac lizinga.	2011			✓
Inicijativa za dopunu člana 10. Zakona o finansijskom lizingu gde bi bilo predviđeno da davalac lizinga može obavljati i poslove zastupanja u osiguranju.	2012	✓		
Da se omogući davaocima finansijskog lizinga pružanje usluga i operativog lizinga, u skladu sa MRS 17 i Pravilnikom o kriterijumima na osnovu kojih se određuje kada se predaja dobara na osnovu ugovora o lizingu, odnosno zakupa smatra prometom dobara.	2014			✓
Zakon o osiguranju imovine i lica bi trebalo uskladiti sa Zakonom o finansijskom lizingu, u smislu odredbi o pravu regresa Garantnog fonda po isplati štete prouzrokovane prevoznim sredstvom za koje nije bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju od vlasnika, odnosno registrovanog korisnika prevoznog sredstva.	2012			✓
Predlog izmene Zakona o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju, sa namerom da se finansiranje putem lizinga uključi u ovaj poljoprivredni podsticajni program.	2014			✓

STANJE

Razvoj lizinga u Srbiji vezuje se za početak 2003. godine, kada je usvojen Zakon o finansijskom lizingu. Uvođenjem Zakona prvobitno je registrovano devet lizing kompanija, da bi veoma intenzivan razvoj lizing aktivnosti u Srbiji u narednih nekoliko godina, doveo do trenutnog broja lizing kompanija kojih ima 16. Lizing kompanije koje danas posluju u Srbiji, uglavnom su afilijacije renomiranih finansijskih institucija, lidera u sferi bankarskog i finansijskog poslovanja na tržištima centralne i jugoistočne Evrope. Ove grupacije svoje znanje i visoke korporativne poslovne standarde implementirale su i na srpskom tržištu.

Tokom poslednje tri godine zabeleženo je stabilno lizing tržište i vrednost lizing ugovora je ponovo u porastu. Ta činjenica upućuje na oporavak lizing tržišta i optimistički deluje na buduće tendencije. Sve sistemske izmene koje utiču na razvoj lizinga kao oblika finansiranja (dozvoljeno finansiranje nekretnina, ukinut minimalni rok na koji se lizing ugovor zaključuje), kao i nepostojanje minimalnog učešća, svrstale su lizing u red ozbiljnog konkurenta raspoloživim izvorima finansiranja na domaćem tržištu. Poboljšanja na polju razvoja lizinga su i pored ovih pozitivnih promena neophodna, uzimajući u obzir činjenicu da je lizing

veoma važan izvor srednjoročnog i dugoročnog finansiranja, jer predstavlja ekonomski efikasno rešenje nabavke sredstava potrebnih za poslovanje privrednih društava. Internacionalni podaci na evropskom nivou ukazuju na to da je ovo posebno slučaj za finansiranje malih i srednjih preduzeća. Iniciranje i kontinuirana angažovanost ka usvajanju noviteta u okviru lizing industrije uticaće na dodatno dobijanje aktuelnosti kod domaćih i međunarodnih poslovnih subjekata.

POBOLJŠANJA

U toku 2014. godine urađeno je sledeće:

Narodna Skupština je usvojila novi Zakon o osiguranju koji se primenjuje od 27. 06. 2015. koji članom 98. predviđa da davalac lizinga ima pravo da vrši poslove zastupanja u osiguranju. NBS je takođe donela odluku o sprovođenju odredaba Zakona o osiguranju koje se odnose na vođenje poslovanja posredovanja u osiguranju i zastupanje u osiguranju kojim davalac lizinga dobija precizna uputstva za sticanje licence za obavljanje ovog posla i druge bliže uslove za zastupanje u osiguranju. Ovo je veoma važno i cenjeno od strane lizing kompanija iz Srbije, u cilju poboljšanja profitabilnosti i konkurentnosti u tom sektoru.

PREOSTALI PROBLEMI

Pokretanje izmene Zakona o porezu na dodatu vrednost, u delu koji se odnosi na oporezivanje kamate. Poreski tretman kamata u finansijskom lizingu potrebno je izjednačiti sa poreskim tretmanom kamata u bankarskom sektoru.

Izmena Odluke o javnim parkiralištima gradova i opština u Srbiji gde bi se primalac lizinga smatrao korisnikom javnih parkirališta u slučaju kada je vozilo dato u finansijski lizing. Odlukama o javnim parkiralištima gradova i opština u Srbiji kao korisnici javnog parkirališta uglavnom su označeni vozači ili vlasnici, ako vozači nisu identifikovani. Tim odlukama nadalje je predviđeno da ukoliko korisnici javnog parkirališta prekrše odredbe ovih odluka u pogledu neplaćanja parking karte, isti su dužni platiti doplatnu kartu. U slučajevima kada je vozilo dato u finansijski lizing, odluke o javnim parkiralištima uopšte ne uzimaju u obzir posao finansijskog lizinga i shodno tome doplatne karte stižu na plaćanje lizing kućama, iako su korisnici tih vozila primaoci finansijskog lizinga. Zakon o finansijskom lizingu u članu 2. definiše da je finansijski lizing posao finansijskog posredovanja koji obavlja davalac lizinga i koji podrazumeva da davalac lizinga, zadržavajući pravo svojine nad predmetom lizinga, na primaoca lizinga prenosi, na određeni vremenski period, ovlašćenje držanja i korišćenja predmeta lizinga, sa svim rizicima i svim koristima povezanim sa pravom svojine. S druge strane, Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima član 316 stav 1 predviđa da ukoliko je motorno, odnosno priključno vozilo predmet ugovora o finansijskom lizingu, zakupu, odnosno poslovno-tehničkoj saradnji, a taj podatak je upisan u saobraćajnu dozvolu, odredbe o prekršajnoj odgovornosti vlasnika vozila predviđene ovim Zakonom, shodno se primenjuju na lice koje koristi vozilo pod navedenim osnovima. Shodno iznetom jasno je da pomenute odluke nisu u skladu sa višim pravnim aktima Republike Srbije - zakonima koji regulišu posao finansijskog lizinga, jer da je tako, odlukama bi moralo biti predviđeno posebno pravilo za vozila koja su data u finansijski lizing da se korisnikom javnog parkirališta smatra primalac lizinga. Na taj način bi odluke o javnim parkiralištima širom Srbije bile u skladu sa materijalnom sadržinom zakona koji regulišu materiju finansijskog lizinga i bile u skladu sa pravnim poretkom Republike Srbije. S druge strane, lizing kuće ne bi bile opterećene velikim brojem sudskih postupaka koje se protiv njih vode za naplatu doplatnih karata na

osnovu odluka lokalnih samouprava koje nisu u skladu sa pravnim poretkom Republike Srbije.

Operativni lizing treba bude regulisan Zakonom, odnosno da se davaocima finansijskog lizinga omogući i pružanje usluga operativnog lizinga u skladu sa MRS 17 i Pravilnikom o kriterijumima na osnovu kojih se određuje kada se predaja dobara na osnovu ugovora o lizingu, odnosno zakupa smatra prometom dobara (iz člana 4. stav 3. tačka 2a Zakona o porezu na dodatu vrednost „Službeni glasnik RS“, br. 84/04 - ispravka, 61/05, 61/07 i 93/12).

Razlozi za to su sledeći:

- Operativni lizing čini 15% ukupnih plasmana lizing kuća koje posluju u Srbiji. On je finansijski proizvod (vanbilansno finansiranje) i prisutan je svuda u svetu kao još jedan način nabavke i korišćenja osnovnih sredstava. Zbog svoje vanbilansne prirode veoma je tražen od strane kompanija. Fizička lica se često opredeljuju za operativni lizing zbog nepostojanja zakonskog ograničenja nivoa zaduženosti mada postoje interna pravila lizing kuća kada je reč o nivou zaduženosti.
- Regulisanjem operativnog lizinga stvara se sigurniji i jasniji poslovni ambijent. Po osnovu operativnog lizinga postoje značajne obaveze kompanija i fizičkih lica. Trenutna situacija dovodi do nejasnoća i nesigurnosti kod tretmana ovog proizvoda i kod klijenata i kod lizing kuća. Nejasna je primena međunarodnih računovodstvenih standarda (MRS 17) i pravilno prikazivanje u finansijskim izveštajima kod obe strane, nesiguran je privredni ambijent, jer se nejasnoće koriste za prevremene prihode budžeta iako je reč o vremenskom trenutku kada će PDV biti plaćen, jer je ukupna obaveza nesporna. Pravilnik o kriterijumima na osnovu kojih se određuje kada se predaja dobara na osnovu ugovora o lizingu, odnosno zakupu smatra prometom dobara je dobrodošao u lizing industriji u Srbiji, jer razjašnjava neke od problema vezanih za oporezivanje, a koji se odnose na razlikovanje transakcija finansijskog i operativnog lizinga, ali koja nisu dala konkretno rešenje za poslovanje operativnog lizinga u Srbiji.
- Proširivanjem nadležnosti Narodne banke Srbije i na ovaj tip lizinga došlo bi do uključenja još jednog dela finansijskih tokova u nadzor i kontrolu NBS, što bi vodilo još većoj sigurnosti finansijskog sistema. NBS već dugo smatra da je nastanak operativnog lizinga

posledica čvrstih ograničenja koja važe za finansijski lizing (pre svega za fizička lica). Regulisanjem operativnog lizinga moglo bi da dođe do izjednačavanja pravila za oba tipa lizinga.

- Operativni lizing se trenutno nudi kroz neodgovarajuću formu zakupa. Operativni lizing je mnogo bliži finansijskom lizingu nego klasičnom zakupu. Razdvajanje operativnog i finansijskog lizinga prema računovodstvenim standardima se vrši na osnovu osam kriterijuma što najbolje pokazuje koliko su ovi proizvodi slični.
- Važnost boljeg regulisanja operativnog lizinga u svetu je već prepoznata, tako da su međunarodna računovodstvena tela pripremila predlog promena MRS 17 koje idu u pravcu prikazivanja ukupnog operativnog lizinga u finansijskim izveštajima klijenata (ukidanje vanbilansnosti). To je najbolji dokaz da je operativni lizing finansijski proizvod. Verovatno će nadležne institucije u Srbiji biti zainteresovane da ga regulišu i nadgledaju nakon promena računovodstvenih standarda.
- Operativni lizing treba da bude definisan kao lizing u kome se ne prenose svi rizici i sve koristi na klijenta. Testiranje tog osnovnog principa razdvajanja finansijskog od operativnog lizinga može se vršiti na osnovu kriterijuma iz MRS 17. Pošto su oni opisni, veoma je važno dodatno ih precizirati i kvantifikovati. Najvažnije je da se odredi maksimalni dozvoljeni nivo (u procentima) otplate inicijalne vrednosti predmeta lizinga tokom trajanja ugovora i maksimalni nivo trajanja lizing ugovora u odnosu na ekonomski vek trajanja predmeta lizinga.

Uskladiti Zakon o osiguranju imovine i lica sa Zakonom o finansijskom lizingu – Zakon o osiguranju imovine i lica iz 1996. godine odredio je obavezu organizacija za osiguranje da svojim doprinosom obrazuju Garantni fond u kojem se nalaze sredstva koja se, između ostalog, koriste i za naknadu štete prouzrokovane motornim vozilom, vazduhoplovom, ili drugim prevoznim sredstvom za koje nije bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju. Istim Zakonom je određeno da Garantni fond Udruženja osiguravača Srbije ima pravo regresa, po isplati naknade štete od vlasnika prevoznog sredstva i to za isplaćeni iznos štete, kamatu i troškove.

Sedam godina nakon donošenja Zakona o osiguranju imovine i lica stupio je na snagu Zakon o finansijskom lizingu koji je definisao posao finansijskog lizinga kao

finansijsko posredovanje koje obavlja davalac lizinga i koji podrazumeva da davalac lizinga, zadržavajući pravo svojine nad predmetom lizinga, na primaoca lizinga prenosi, na određeni vremenski period, ovlašćenje držanja i korišćenja predmeta lizinga, sa svim rizicima i svim koristima povezanim sa pravom svojine, a primalac lizinga mu za to plaća lizing naknadu. Takođe, isti zakon predviđa da primalac lizinga odgovara za štetu prouzrokovanu korišćenjem predmeta lizinga protivno ugovoru ili nameni predmeta lizinga, bez obzira na to da li je predmet lizinga koristio on, lice koje radi po njegovom nalogu ili drugo lice kome je on omogućio da koristi predmet lizinga.

Međutim, Zakon o osiguranju imovine i lica nije naknadno usklađen sa Zakonom o finansijskom lizingu koji je uveo u pravni sistem Republike Srbije potpuno novi pravni posao koji po definiciji i pravilima o odgovornosti za upotrebu predmeta lizinga ulazi u sukob sa postojećim pravilom o pravu regresa Garantnog fonda od vlasnika prevoznog sredstva. Potpuno je zanemarena činjenica da davalac lizinga nije u mogućnosti da utiče na ponašanje primaoca lizinga ili drugih lica koja koriste predmet lizinga i spreči upotrebu prevoznog sredstva u saobraćaju bez zaključenog ugovora o obaveznom osiguranju, dokle god se predmet lizinga nalazi u državi primaoca lizinga.

U sadašnjoj situaciji lizing kompanije se suočavaju sa regresnim zahtevima Garantnog fonda Udruženja osiguravača Srbije koje odbijaju pozivajući se na Zakon o finansijskom lizingu, dok na drugoj strani Garantni fond i pored razumevanja suštine spora nema zakonsku mogućnost da se za regres isplaćenog iznosa štete obrati bilo kom drugom licu osim vlasniku prevoznog sredstva i eventualno njegovom vozaču, po sistemu subjektivne odgovornosti štetnika za naknadu štete.

Predlog izmene Zakona o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju („Službeni glasnik RS“, br. 10/13), sa name-rom da se finansiranje putem lizinga uključi u ovaj poljoprivredni podsticajni program.

Na osnovu Zakona o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju, („Službeni glasnik RS“, broj 10/13), koji definiše vrste podsticaja i način korišćenja podsticaja, usvojen je Pravilnik o uslovima i načinu ostvarivanja prava na kreditnu podršku, („Službeni glasnik RS“, broj 30/14). Član 14. pomenutog Zakona navodi kreditnu podršku

kao vrstu direktnih plaćanja i definiše: „Kreditna podrška je vrsta podsticaja kojom se poljoprivrednim gazdinstvima omogućava olakšani pristup korišćenju kredita.“ S obzirom na to da finansijski lizing takođe predstavlja način finansiranja, trebalo bi da bude uključen u subvencionisane programe Vlade Republike Srbije, čime bi se unapredila konkurentnost na finansijskom tržištu i ponudio povoljniji vid finansiranja poljoprivrednim gazdinstvima.

Inicijativa za izmenu Zakona o porezu na dohodak građana, član 85. je u zajedničkom interesu svih osiguravajućih i lizing kompanija. Kada lizing kuća ili osiguravajuće društvo donese odluku o otpisu potraživanja od fizičkih lica, koja su prethodno bila utužena, nakon neuspešnog sudskog postupka (zbog nemaštine, nemogućnosti naplate i sl), dužni su da obračunaju i plate porez na dohodak građana u iznosu od 20 %. Otpisana potraživanja imaju status ostalih prihoda. To je definisano članom 85. Zakona o porezu na dohodak građana. Dakle, lizing kuća ili osiguravajuće društvo, pored toga što je pretpelo gubitak zbog neizmirenja obaveza, ima dodatnu obavezu plaćanja poreza na dohodak građana.

Da paradoks bude još veći, ovo postaje osnov i za godišnji porez na dohodak tog fizičkog lica, pa tako lica koje je usled nemaštine u nemogućnosti da izmiri dug prema lizing kući ili osiguranju, može postati obveznik godišnjeg poreza, ako vrednost otpisa zajedno sa drugim prihodima pređe iznos od 2,1 milion dinara. Ovaj poreski “nonsense” je uočen od strane Ministarstva finansija i izmenama Zakona o porezu na dohodak građana u 2013. godini je napravljeno izuzeće za Banke kao poverioce. Ostale finansijske institucije koje su takođe pod kontrolom NBS su tada “zaboravljene”. U nastavku je deo člana 85. Zakona o porezu na dohodak građana koji glasi:

„Izuzetno od stava 1. ovog člana, porez na druge prihode ne plaća se na primanje fizičkog lica - klijenta banke (u daljem tekstu: dužnik) kada banka otpiše potraživanje prema dužniku pod sledećim uslovima:

1. da su troškovi utuživanja tog dužnika veći od ukupnog iznosa potraživanja banke od ovog dužnika;
2. da se ovaj otpis priznaje kao rashod u skladu sa zakonom koji uređuje porez na dobit pravnih lica.“

Porez na druge prihode ne plaća se ni u slučaju otpisa pre-

ostalog dela potraživanja banke od dužnika koji je u skladu sa ugovorom o poravnanju zaključenog sa bankom prodao nepokretnost za koju je dobio kredit po vrednosti koja je približna uobičajenoj tržišnoj vrednosti odgovarajuće nepokretnosti, a koju je u celini uplatio banci na ime vraćanja kredita. Pri tome je potrebno da je takva uplata manja od potraživanja banke po osnovu tog kredita, pod uslovom da je prema pravilima Narodne banke Srbije to potraživanje svrstano u potraživanja za koje se utvrđuje 100% rezerve za procenjene gubitke. “

Izmena bi bila da se jednostavno pored reči „klijent banke“ doda „osiguravajuće društvo“ ili „privredno društvo“ koje obavlja delatnost finansijskog lizinga u skladu sa propisima koje uređuju finansijski lizing (u daljem tekstu: davalac lizinga).

Visok nivo zahtevanog kapitala kod drugih finansijskih institucija (banaka, osiguravajućih društava ili penzijskih fondova) u skladu je sa namerom da se obezbedi sigurnost prilikom upravljanja sredstvima klijenata, dok, za razliku od pomenutih, lizing kompanije upravljaju sopstvenim sredstvima i nisu depozitne institucije, tj. investiraju sopstveni kapital i celokupan rizik poslovanja snosi osnivač lizing kompanije.

Analogija sa drugim finansijskim institucijama u pogledu kapitalnog cenzusa ovde zbog same prirode lizinga nije nikako primenljiva. Lizing kompanije nisu registrovane i ne bave se vođenjem računa klijenata, depozitnim poslovima izdavanjem garancija, poslovima platnog prometa i slično, da bi kroz minimalno zahtevanu adekvatnost kapitala trebalo da se štite ulogi, sredstva i drugi interesi potencijalnih klijenata.

Predlog da se isti kapitalni cenzus primeni i kod poslova lizinga pokretnih i nepokretnih stvari, proizilazi iz činjenice da poslovi lizinga nepokretnosti ne nose veći rizik od uobičajenih poslova finansijskog lizinga. U oba slučaja davalac lizinga ostaje pravni vlasnik predmeta lizinga, bilo da je reč o pokretnoj ili nepokretnoj imovini, što izvršenje u slučaju docnje u otplati čini značajno bržim i jednostavnijim. Trenutno zahtevani minimum kapitala od pet miliona evra za lizing kompanije koje nameravaju da se bave lizingom nepokretnosti ograničava razvoj ovog sektora. Primenom istog zahtevanog iznosa kapitala za lizing pokretne imovine i nepokretnosti uspostavili bi se adekvatni temelji za razvoj ove vrste lizinga u Srbiji.

PREPORUKE SAVETA

Sledeće preporuke bi olakšale oporavak lizing tržišta u Srbiji:

- Pokretanje izmene Zakona o porezu na dodatu vrednost, u delu koji se odnosi na oporezivanje kamate, a u smislu ukidanja PDV na deo lizing naknade koji se odnosi na kamatu.
- Inicijativa za izmenu odluka o javnim parkiralištima lokalnih samouprava gde bi se u slučaju vozila koja su data u finansijski lizinga predvidelo da se korisnikom javnog parkirališta smatra primalac lizinga.
- Da se omogući davaocima finansijskog lizinga pružanje usluga i operativog lizinga, u skladu sa MRS 17 i Pravilnikom o kriterijumima na osnovu kojih se određuje kada se predaja dobara na osnovu ugovora o lizingu, odnosno zakupa smatra prometom dobara.
- Zakon o osiguranju imovine i lica bi trebalo uskladiti sa Zakonom o finansijskom lizingu, u smislu odredbi o pravu regresa Garantnog fonda po isplati štete prouzrokovane prevoznim sredstvom za koje nije bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju, od vlasnika odnosno registrovanog korisnika prevoznog sredstva.
- Imajući u vidu navedeno, pokrećemo inicijativu za izmenu Zakona o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju („Službeni glasnik RS“, broj 10/13), tako da se član 14. alineja 4 izmeni i da umesto „kreditnu podršku“ glasi „podršku prilikom finansiranja“, da se član 14. stav 5 izmeni i glasi „Podrška prilikom finansiranja je vrsta podsticaja kojom se poljoprivrednim gazdinstvima omogućava olakšani pristup korišćenju kredita i finansijskog lizinga.“, odnosno da se član 32. izmeni i glasi: „Pravo na podršku prilikom finansiranja ima pravno lice, preduzetnik i fizičko lice - nosilac komercijalnog porodičnog poljoprivrednog gazdinstva koje je upisano u Registar. Ministar bliže propisuje uslove i način ostvarivanja prava prilikom podrške finansiranju.“
- Lizing i osiguravajuća društva bi trebalo da budu na istom nivou kao i banke shodno članu 85. Zakona o porezu na dohodak građana, a u vezi sa otpisom potraživanja od pojedinca.
- Kriterijume vezane za iznos kapitala društva za obavljanje lizing poslova u vezi sa nepokretnim stvarima bi trebalo spustiti kako bi lizing nekretnina bio atraktivniji na srpskom tržištu. Predlažemo da za obavljanje poslova finansijskog lizinga, monetarno učešće davaoca lizinga za osnivački kapital ne može biti ispod 500.000 evra u dinarskoj (RSD) protivvrednosti po zvaničnom srednjem kursu na dan uplate.

INDUSTRIJA NAFTE, DERIVATI NAFTE I GASA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Pojačati kontrolu uvoza svih naftnih derivata, a posebno baznih ulja i lož-ulja. Takođe, u cilju sprečavanja nedozvoljene upotrebe naftnih derivata neophodno je pojačati i kontrolu namenske potrošnje istih rigoroznim kontrolama koncentracije markera, zabraniti prodaju lož-ulja na benzinskim stanicama van grejne sezone i uvesti akcize na bazna ulja.	2013	√		
"Intenzivirati borbu protiv sivog tržišta: - Ispuniti sve predviđene planove za broj kontrola markera u derivatima nafte na godišnjem nivou; - Pojačati rad inspekcijskih organa, kvalitativno i kvantitativno; - Proširiti ovlašćenja i mera koje su na raspolaganju organima u slučajevima nelegalne trgovine; - Povećati kazne propisane zakonom za nelegalno poslovanje; - Poboljšati koordinaciju organa zaduženih za kontrolu tržišta."	2013		√	
Kao dugoročnu meru neophodno je izmeniti Zakon o energetici kako bi se uvela kontrola ispunjenosti uslova za posedovanje licence za trgovinu naftom i naftnim derivatima.	2013		√	
Pored predložene izmene Zakona o energetici, jako je važno doneti Zakon o eksplozivnim materijama sa pratećim podzakonskim aktima kojim bi se definisale aktivnosti u oblasti proizvodnje i prometa eksploziva i drugih opasnih materija, kao i Zakon o zapaljivim tečnostima i gasovima sa pratećim podzakonskim aktima radi boljeg definisanja načina skladištenja opasnih materija, zapaljivih tečnosti i gasova.	2014			√
Nastaviti sa sprovođenjem preporuka iz 2013. godine, sa posebnom pažnjom na aktivnosti koje su usmerene na borbu protiv sive ekonomije.	2013		√	

STANJE

Kretanja na globalnom tržištu u drugoj polovini 2014. godine karakterisala su drastičan pad cene sirove nafte, kao i fluktuacije vrednosti stranih valuta koje se koriste za plaćanje sirovina u Sektoru nafte i gasa. Navedena kretanja su se takođe negativno odrazila na poslovanje privrednih društava u Sektoru nafte i gasa i u Republici Srbiji, usled visokih cena zaliha koje su nabavljene u periodu pre pada njihove vrednosti, kao i ostvarenih negativnih kursnih razlika. Pored efekata globalnog tržišta na poslovanje privrednih društava, elementarne nepogode u Republici Srbiji i smanjenje privredne aktivnosti takođe su uticale na smanjenje fizičkog obima tržišta naftnih derivata u zemlji.

Primetno je povećanje broja i iznosa parafiskalnih nameta na republičkom i lokalnom nivou, kako prema svim privre-

dnim subjektima Republike Srbije, tako i posebno prema privrednim društvima u Sektoru nafte i gasa, što je posledica činjenice da sistem uvođenja i plaćanja taksi i naknada pružaojcima javnih usluga nije adekvatno regulisan u Republici Srbiji. Nedostatak jasnih kriterijuma za uvođenje, kontrolu i plaćanje parafiskalnih nameta značajno doprinosi smanjenju predvidivosti regulatornog okruženja i uslova poslovanja u zemlji.

Dodatno, na smanjenje predvidivosti poslovanja negativno utiču nenajavljene izmene i donošenje novih propisa bez dijaloga sa predstavnicima industrije, kao i kašnjenja u donošenju propisa, koji direktno utiču na ostvarenje ranije donetih poslovnih planova privrednih društva. Između ostalog, krajem 2014. godine doneta je Uredba o visini, načinu obračuna, plaćanja i raspolaganja naknadom za formiranje obaveznih rezervi nafte i deri-

vata nafte („Službeni glasnik RS“, br. 108/2014), kojom je propisano da energetske subjekti koji obavljaju delatnost proizvodnje derivata nafte kao i delatnost trgovine naftom, derivatima nafte, biogorivima i komprimovanim prirodnim gasom plaćaju naknadu za formiranje obaveznih rezervi nafte. Donošenje navedene Uredbe je učesnike na tržištu dovelo u situaciju da moraju plaćati naknadu za formiranje obaveznih rezervi, ali da se naknada ne koristi samo za formiranje robnih rezervi, već i za izgradnju skladišnih kapaciteta u javnoj svojini s obzirom na to da nema dovoljnih kapaciteta za čuvanje obaveznih rezervi. Takođe, prateći neophodni propisi o obaveznim rezervama nisu doneti, iako je zakonski rok za njihovo donošenje istekao. Dodatno, ukazuje se da energetske subjekti redovno izmiruju obavezu plaćanja pomenute naknade, međutim u 2014. godini nije bila sprovedena procedura vezana za formiranje obaveznih rezervi, čime postaje upitno namensko korišćenje sredstava prikupljenih po tom osnovu.

Kontrola ispunjenosti uslova za obavljanje energetske delatnosti nakon dodele licenci nije sistemski regulisana ni u 2014. godini. Licence se dodeljuju sa rokom važenja od 10 godina, ali obaveza kontrole ispunjenosti uslova tokom navedenog perioda od strane nadležnih organa nije propisana. Uspostavljeni sistem kontrole ispunjenosti uslova doprineo bi kako smanjenju obima nelegalne trgovine kroz eliminaciju nelojalne konkurencije, tako i povećanju bezbednosti po ljude, materijalna sredstva i okolinu.

Sprovođenje Uredbe o obeležavanju (markiranju) derivata nafte posledično je uticalo na povećanje kvaliteta derivata nafte na tržištu Republike Srbije, kao i na smanjenje nenamenskog namešavanja neakciznih derivata nafte u pogonskim gorivima, pre svega baznog ulja.

POBOLJŠANJA

Mere Vlade Republike Srbije u borbi protiv nelegalne trgovine, kao i aktivna kontrola markera u gorivu u skladu sa Uredbom o obeležavanju (markiranju) derivata nafte avgusta 2014. godine, doprineli su smanjenju obima nelegalne trgovine u Sektoru nafte i gasa, uz posledično povećanje registrovanog prometa naftnih derivata i povećanje iznosa prikupljenih akciza od 26.80% u 2014. godini. Sprovođenje Uredbe je izvršilo pritisak i na uvoznike baznih ulja i dovelo do smanjenja uvoza i posledičnog nenamenskog korišćenja navedenih derivata. Za poslednjih pet meseci

provere koncentracije markera u pogonskim gorivima u 2014. godini nadležni organi su izvršili preko 800 kontrola energetskih objekata i van prometa trajno stavili preko 600.000 litara raznih derivata. Važno je napomenuti da je značaj Uredbe pre svega u uspešnoj prevenciji nelegalnog prometa, ali i u efikasnoj kontroli. Primena Uredbe je pojednostavila kontrolu prometa naftnih derivata i samim tim umanjila neophodnost koordinacije organa zaduženih za kontrolu tržišta.

Nova Uredba o obeležavanju (markiranju) naftnih derivata je usvojena u prvoj polovini 2015. godine, čime su ispravljeni nedostaci uočeni kroz sprovođenje procesa markiranja derivata. Međutim, potrebno je izmeniti i prateće Uputstvo za markiranje derivata nafte kako bi se proces markiranja dodatno unapredio.

U sklopu borbe protiv nelegalne trgovine, inspeksijski organi su intenzivirali i kontrolu licenci za trgovinu derivatima nafte u veleprodaji, kao i kontrolu ispunjavanja minimalnih tehničkih uslova maloprodajnih i veleprodajnih energetskih objekata.

Krajem 2014. godine promenjen je način prometovanja lož ulja kao pogonskog goriva umesto gasnog ulja 0,1 izmenom Pravilnika o tehničkim i drugim zahtevima za tečna goriva naftnog porekla („Službeni glasnik RS“, br. 123/2012, 63/2013, 75/2013 i 144/2014), kojim je onemogućena prodaja lož ulja na benzinskim stanicama od 1. januara 2015. godine.

PREOSTALI PROBLEMI

Inspeksijski organi se i dalje susreću sa nedostacima u postupanju prema neregistrovanim subjektima, usled nedostataka u koordinaciji i preklapanju nadležnosti, što je neophodno radi ostvarivanja sveobuhvatne borbe protiv nelegalne trgovine.

Ni u 2014. godini nije bilo zakonodavnih aktivnosti u oblasti proizvodnje i prometa eksploziva i drugih opasnih materija, kao ni o načinu skladištenja opasnih materija, zapaljivih tečnosti i gasova.

Izgradnja automatskih stanica za snabdevanje goriva, koje ne bi imale zaposlene, nije moguća usled nedostatka odredbi u odgovarajućim propisima i propisanih uslova za obavljanja prometa robe i trgovine naftnim derivatima i biogorivom.

PREPORUKE SAVETA

- Radi povećanja pravne sigurnosti poslovnih subjekata, važno je urediti naplatu parafiskalnih nameta kroz uspostavljanje funkcionalnog sistema revizije postojećih taksi i naknada pružalaca javnih usluga kao i mogućnost propisivanja novih taksi i naknada, kako na republičkom, tako i na lokalnom nivou.
- Neophodno je povećati nivo predvidivosti poslovanja, kroz uključivanje i konsultacije predstavnika privrede u procesu donošenja ili izmene postojeće zakonske i podzakonske regulative koja može imati uticaj na njihovo poslovanje.
- Potrebno je revidirati mogućnost da se naknada za formiranje obaveznih robnih rezervi koristi i za izgradnju skladišnih kapaciteta u javnoj svojini.
- Potrebno je i doneti nedostajuće podzakonske akte koji proističu iz Zakona o robnim rezervama.
- Imajući u vidu da je tokom 2014. godine sproveden određeni broj kontrola licenci za trgovinu derivatima nafte u veleprodaji, kao i kontrola ispunjavanja minimalnih tehničkih uslova maloprodajnih i veleprodajnih energetskih objekata kao deo planiranog rada inspekcijskih organa, a ne zakonske obaveze i dalje je neophodno uspostaviti sistem obavezne i redovne kontrole uslova za posedovanje gore pomenutih licenci izmenom Zakona o energetici.
- Kao uspešan pristup u borbi protiv nelegalne trgovine, nastaviti sa intenzivnom kontrolom prisustva i koncentracije markera u derivatima nafte, kao i unapređenjem propisa shodno sugestijama energetskih subjekata.
- Napominjemo da je i dalje neophodno doneti Zakon o eksplozivnim materijama sa pratećim podzakonskim aktima, kojim bi se definisale aktivnosti u oblasti proizvodnje i prometa eksploziva i drugih opasnih materija, kao i Zakon o zapaljivim tečnostima i gasovima sa pratećim podzakonskim aktima radi boljeg definisanja načina skladištenja opasnih materija, zapaljivih tečnosti i gasova.
- Izmeniti važeći Pravilnik o izgradnji stanica za snabdevanje gorivom motornih vozila i o uskladištavanju i pretakanju goriva („Službeni list SFRJ”, br. 27/1971) i Pravilnik o minimalnim tehničkim uslovima za obavljanje trgovine derivatima nafte i biogorivom („Službeni glasnik RS”, br. 68/2013) ili doneti novi propis koji bi na jednom mestu uredio i pitanje uslova za izgradnju automatske stanice za snabdevanje gorivom bez posade i uslove za obavljanje trgovine derivatima nafte i biogorivom.

LEKOVI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Pravni okvir mora biti zaokružen i usaglašen sa EU legislativom; transparentnost i predvidivost poslovanja, kao i pravna sigurnost su osnovni preduslovi za održivo poslovanje farmaceutske industrije u Srbiji.	2013			✓
Treba unaprediti konkurentnost na tržištu pružanja zdravstvenih usluga i zdravstvenog osiguranja izjednačavanjem državnog i privatnog sektora.	2014		✓	
Vlada mora da obezbedi predvidivost procesa donošenja odluka, uz jasne rokove i transparentni proces konsultacija sa predstavnicima industrije.	2013			✓
Finansijski konsolidovati zdravstveni budžet Srbije i učiniti ga transparentnijim u cilju poslovne predvidivosti biznisa i sigurnosti investicije u zdravstveni i farmaceutski sektor.	2013			✓
Izmenama i dopunama Zakona ili mišljenjem Ministarstva finansija zaloze koje su proizvođači lekova upisali u Registar zaloga tretirati kao deo javnog duga i uredno ga servisirati proizvođačima.	2013			✓
Izjednačiti carinske stope za gotove lekove i repromaterijal za proizvodnju lekova.	2013			✓
Potrebno je obezbediti podjednak poreski tretman celog farmaceutskog sektora kada je reč o uvozu gotovih lekova i repromaterijala.	2014			✓
Ubrzati administrativno odobravanje carinskih kontigenata proizvoda za repromaterijal koji se ne proizvodi u Republici Srbiji.	2013			✓
Korigovati stopu PDV-a za repromaterijal na nivo koji važi za gotov lek.	2013			✓
Ukinuti PDV na donaciju lekova i medicinskih sredstava zdravstvenim ustanovama.	2014			✓
Uskladiti dinamiku i rokove plaćanja u celom lancu snabdevanja lekovima (proizvođač-veledrogerija-apoteka) sa rokovima plaćanja propisanim za RFZO (150 dana u 2013, 120 dana u 2014. i 90 dana od 1. 1. 2015) preko izmena i dopuna Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama.	2013			✓
Ukinuti „kontrolne markice“ na spoljnom pakovanju kutije leka kao bespotrebnog troška za industriju i iluzije da ona predstavlja zaštitu od falsifikata.	2013			✓
Ukinuti odredbe da troškove upravljanja, odnosno izvoza farmaceutskog otpada sakupljenog od građana snose proizvođači lekova proporcionalno udelu kompanije u ukupnom prometu lekova u Republici Srbiji.	2013			✓
Ukinuti praksu određivanja maksimalne veleprodajne cene leka, budući da Vlada već određuje cene lekova na pozitivnoj listi. Ograničavanje veleprodajnih cena lekova ne doprinosi razvoju slobodnog tržišta i konkurencije, ali sprečava ulazak na tržište onih lekova koji ne mogu da se uklape u određen cenovni okvir; reč je o administrativnoj barijeri koja odlaže ulazak na tržište lekova koji već imaju dozvolu za stavljanje u promet.	2013			✓

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Uredba o kriterijumima za formiranje cena lekova za upotrebu u humanoj medicini bi morala da se donosi na tromesečnom nivou, ili automatski kad god je razlika između zvaničnog kursa Narodne banke Srbije i kursa iz aktuelne Uredbe veća od 3%. Osim toga, za određivanje cene lekova na C listi RFZO bi morao da koristi isti kurs i isti način obračuna kao i za lekove sa A, A1 i B liste.	2013			✓
RFZO bi trebalo da definiše referentne cene za sve lekove koji se nalaze na pozitivnoj listi lekova, a da razliku u ceni bi plaćali osiguranici za lekove koji su na A1 listi.	2014			✓
Kroz dijalog sa svim zainteresovanim stranama naći adekvatnu jednu ili više referentnih zemalja za određivanje maksimalne cene lekova, s obzirom na to da je Rumunija neadekvatan izbor referentne zemlje.	2014	✓		
Potrebno je nastaviti rad na daljem unapređenju procesa određivanja cena lekova i stavljanja lekova na pozitivnu listu. Taj proces bi morao da bude transparentan, sa jasnim pravilima, obaveznim obrazloženjem konačne odluke i pravom na žalbu; relevantna udruženja pacijenata bi morala da budu uključena u proces odlučivanja o tome koji lekovi će se naći na pozitivnoj listi.	2013			✓
Dodatna vrednost inovacija u zdravstvu bi morala da bude prepoznata, jer predstavlja osnovu za postizanje najvišeg kvaliteta javnog zdravlja i smanjenje troškova lečenja; neophodan je bolji i brži pristup inovativnim terapijama, pogotovo za grupe pacijenata kojima su ti lekovi najpotrebniji. Domaći i strani proizvođači lekova imaju isti cilj – obezbediti najbolju moguću terapiju za sve pacijente u Srbiji.	2013			✓
Proširiti grupe lekova koji se mogu izdavati bez lekarskog recepta, uz istovremeno skidanje tih lekova sa pozitivne liste. Skratiti rokove za izdavanje dozvola za proizvodnju, odnosno promet psihoaktivnih kontrolisanih supstanci u Republici Srbiji i usaglasiti ih sa regulatornom praksom u regionu. Na taj način ojačaće se konkurentnost domaćih farmaceutskih kompanija i podstaći izvoz.	2013			✓

STANJE

Proizvodnja lekova u svim državama sveta predstavlja jednu od najznačajnijih privrednih grana, ne samo sa gledišta same privredne aktivnosti, već i sa gledišta uticaja na zdravlje stanovništva. Farmaceutski sektor je značajan za privredni sistem Srbije (zapošljava oko 6500 radnika, izvoz lekova u 2014. godini bio je 180 miliona evra, državi je plaćeno oko 50 miliona evra po osnovu različitih poreza, doprinosa, carina, taksi). Farmaceutski sektor je pouzdan partner zdravstvenog sistema Srbije, s obzirom na to da obezbeđuje redovno snabdevanje svim neophodnim lekovima.

S druge strane, manje od 18% ukupnog zdravstvenog

budžeta u Srbiji koji iznosi oko 1,807 milijardi evra se odnosi na lekove. Poređenja radi, Mađarska odvaja 32,6% ukupnog budžeta zdravstva na lekove. U apsolutnim vrednostima, prema podacima IMS potrošnja lekova u Srbiji u 2014. godini iznosila je 655 miliona evra, ili 91 evra po glavi stanovnika na godišnjem nivou, što je značajno niže u odnosu na zemlje u neposrednom okruženju (npr. Hrvatska, Bugarska, Rumunija). Budžet za lekove RFZO već nekoliko godina je 350-370 miliona evra, a 2015. je dodatno umanjen, što znači da država izdvaja svega 46 evra po glavi stanovnika za farmaceutsku zdravstvenu zaštitu. Da stvari budu gore, Srbija izdvaja samo 2% svog budžeta za zdravstvo na specijalne inovativne lekove – samo 43 miliona evra (C lista skupih lekova). Kao posledica toga, Srbija je

jedina zemlja u Centralnoj i Istočnoj Evropi gde inovativni lek nije uveden na Pozitivnu listu lekova u poslednje četiri godine. Zbog toga pacijenti u Srbiji nemaju mogućnost da se leče najsavremenijim terapijama koje su na raspolaganju pacijentima u susednim zemljama.

Konstantan pad budžeta RFZO i produžen period koji je potreban za ulazak savremene, efikasnije terapije na pozitivnu listu, kao i objavljen novi Pravilnik o određivanju maksimalnih cena imaju ogroman negativan uticaj na cene, pogotovu cene inovativnih lekova. U poslednjih pet godina, ovi faktori su vršili ogroman pritisak na inovativne kompanije da smanje budžet i radnu snagu.

Prema nezvaničnim informacijama iz udruženja INOVIA (Udruženje proizvođača inovativnih lekova u Srbiji), ovo udruženje je brojalo skoro 1000 zaposlenih pre pet godina. Kao rezultat smanjenja budžeta i vladinih programa koji se odnose na inovativne lekove, broj ljudi koji trenutno rade u inovativnim kompanijama u Srbiji se prepolovio.

Povrh svega, preterano sužene indikacije za generičke lekove koji su već na listi dodatno doprinose neadekvatnoj dostupnosti lekovima koji su praktično esencijalni. Nedovoljno ulaganje u zdravstvo i lekove ne može proći bez posledica – u poređenju sa EU zemljama, ukupna smrtnost populacije u Srbiji je za oko 46% viša od proseka u EU (14,2/1000 u odnosu na 9,7/1000). Prosečan životni vek je takođe značajno kraći u Srbiji u odnosu na prosek u EU (74,7 u odnosu na 80,2). Prema Indeksu potrošačkih cena u EU koji svake godine ocenjuje stanje zdravstvenog sistema u evropskim zemljama, Srbija je na samom dnu lestvice. Imajući u vidu činjenicu da je jedan od glavnih indikatora u okviru EU Potrošačkog indeksa „investicije u lekove“ prema kojem je Srbija na poslednjem mestu u Evropi prema podacima Svetske zdravstvene organizacije, očigledno je da je povećanje sredstava za lekove od vitalnog značaja. Proizvodnja i promet lekova u Srbiji regulisani su Zakonom o lekovima i medicinskim sredstvima, ali i brojni drugi zakoni takođe regulišu različite aspekte proizvodnje i prometa lekova: Zakon o patentima, Zakon o zdravstvenoj zaštiti (sanitarna kontrola, zdravstvena ispravnost dijetetskih suplemenata...), Zakon o zdravstvenom osiguranju (solidarnost u finansiranju zdravstvene zaštite, definisanje prava iz osiguranja...), Zakon o unutrašnjoj i spoljnoj trgovini (sa detaljno razrađenim merama zaštite konkurencije), Zakon o zaštiti životne sredine, upravljanju otpadom i drugi ekološki zakoni, kao i set finansijskih zakona koji

se odnose na pravna lica koja se bave trgovinom roba i usluga.

Ipak, posebnu zabrinutost izaziva nedovršen pravni okvir, koji je pri tome neusaglašen sa EU legislativom u mnogim bitnim aspektima, što prouzrokuje veliku neizvesnost u sektoru zdravstva i omogućava netransparentne procedure na različitim nivoima, uključujući i odluke Vlade i RFZO. Ne postoje rokovi za nekoliko važnih odluka, dok su postojeći vremenski rokovi često isuviše dugi i obično se ne poštuju.

Farmaceutska industrija je samo povremeno i često samo deklarativno uključena u mali segment procesa donošenja odluka, bez prilike da da pun doprinos, ili omogući prenošenje iskustava sa drugih tržišta. Kao rezultat svega toga, propisi su često neodrživi i u praksi ih je nemoguće implementirati. U isto vreme, udruženja pacijenata su marginalizovana i nemaju nikakav uticaj na odluke o tome koji lekovi će biti stavljeni na takozvanu pozitivnu listu.

POBOLJŠANJA

Od objavljivanja Bele knjige 2014. nije bilo značajnih poboljšanja ukupnog stanja u farmaceutskom sektoru. Međutim, neki pozitivni koraci unapred su vidljivi, uključujući one vezane za otvoreniju komunikaciju sa zdravstvenim zvaničnicima.

PREOSTALI PROBLEMI

Nelikvidnost farmaceutskog sektora

Svi segmenti farmaceutskog sektora su nelikvidni. Ključni generator nelikvidnosti je država koja ne plaća realne troškove za neosigurana lica (procenjuju se na oko 60 miliona evra godišnje), firmama u prestrukturiranju ili procesu privatizacije „oprostila“ je višegodišnje neisplaćene doprinose za obavezno zdravstveno osiguranje (procenjeno na preko 120 milijardi dinara), a nedavno (maj 2014. „Službeni glasnik RS“, broj 57/2014) smanjila je stopu doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje sa 12,3% na 10,3% i time umanjila prihod RFZO za 350 miliona evra na godišnjem nivou, što se može videti u finansijskom planu RFZO za 2015. Planirano je da deo ovog smanjenja bude kompenzovan transferima iz državnog budžeta, ali taj transfer iznosi samo 220 miliona evra i ostaje neizvesno da li će uopšte biti realizovan do kraja 2015. god. Nelikvidnosti sektora dodatno doprinosi RFZO koji apotekarskim ustanovama i bolnicama opre-

deljuje znatno niža sredstva nego što je realna potrošnja lekova, zbog čega one ili ne plaćaju veleprodajama ili produžuju rokove plaćanja. Sledeći generator nelikvidnosti su neke veleprodaje koje proizvođačima duguju za isporučene lekove, od kojih je jedan deo veleprodaja u stečaju. Na kraju ovog lanca dužništva i poverilaštva su farmaceutske kompanije koje su iscrpele sve unutrašnje rezerve.

Nekonzistentna primena Zakona o preuzimanju obaveza zdravstvenih ustanova prema veleprodajama po osnovu nabavke lekova i pretvaranju tih obaveza u javni dug Republike Srbije („Službeni glasnik RS“, broj 119/12) unela je pravnu nesigurnost s obzirom na različito tumačenje samog Zakona od strane relevantnih ministarstava, a posebno u delu odnosa prema založenim potraživanjima veleprodaja. Dodatnu zabunu unose i različita tumačenja vremenskog perioda u kome su potraživanja nastala i pretvorena u javni dug (iako je Zakon predvideo da su javnim dugom obuhvaćena potraživanja nastala u 2012. godini., u nekim tumačenjima Ministarstva finansija uočljiva je tendencija da se javnim dugom obuhvate i potraživanja iz ranijih godina).

Porezi i komercijalni tereti poslovanja

Carinska politika Srbije, u skladu sa opštim trendom liberalizacije spoljne trgovine, u multilateralnim relacijama Srbije sa EU (Srbija je dobila status kandidata), WTO, CEFTA, EFTA i bilateralnim relacijama kroz FTA sa Rusijom, Belorusijom, Kazahstanom i Turskom ne propisuje zaštitne carine za uvozni gotov lek. Isti princip treba da bude zauzet kada su u pitanju sirovine i drugi repromaterijal (trenutno, carina se kreće od 1% do 5% u zavisnosti od tarifnog broja, u proseku 3,5%). Takođe, odobravanje carinskih kontingenata čak i za proizvode za koje je jasno da se ne proizvode u Srbiji je birokratsko i veoma sporo.

Nejednakom tretmanu domaćih proizvođača i uvoznika doprineo je Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama („Službeni glasnik RS“, br. 119/2012) jer su domaći proizvođači u zakonskoj obavezi da lek naplate od veleprodaje za 60 dana, dok ta odredba ne važi za uvoznike (nude veleprodajama rokove plaćanja od 210 dana i duže).

Posebno zabrinjava što se u Srbiji primenjuju regulatorni standardi na nacionalnom nivou mimo svetskih i evropskih standarda koje predstavljaju samo dodatni trošak za industriju. Prvi primer je kontrolna markica na spoljnom pakovanju kutije leka kao pokušaj efikasne zaštite od

falsifikata, uvedena 2011. godine. Drugi primer je Nacrt zakona o upravljanju otpadom koji predviđa da troškove upravljanja, odnosno izvoza farmaceutskog otpada sakupljenog od građana u apotekama snosi proizvođač leka, proporcionalno udelu u ukupnom prometu lekova u Republici Srbiji.

Amandmani Zakona o upravljanju otpadom su objavljeni 19. juna 2015. god. na veb sajtu Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine. Ukoliko Narodna skupština usvoji predložene amandmane, trošak upravljanja farmaceutskim otpadom koji apoteke prikupljaju od građana će biti proporcionalan udelu na tržištu svake farmaceutske kompanije (podzakonski akti će biti slični rešenjima koji su nastali u procesu primene Zakona o ambalaži i ambalažnom otpadu).

»Dualizam« cena lekova

Cena lekova je pod strogom administrativnom kontrolom, a proces utvrđivanja cene lekova je dugotrajan, netransparentan i obuhvata dvostruko utvrđivanje cene:

- Nakon dobijene dozvole o stavljanju leka u promet od strane Agencije za lekove i medicinska sredstva ALIMS, prema Zakonu o lekovima, član 58, potrebno je da Vlada, na osnovu zajedničke odluke Ministarstva zdravlja i Ministarstva trgovine utvrdi maksimalno dozvoljenu veleprodajnu cenu leka. Bez ove odluke lek se ne može pojaviti na tržištu. Imajući u vidu da je u pitanju odluka Vlade kao nosioca izvršne vlasti, a ne upravni akt, ne postoji vremenski okvir za donošenje odnosne odluke. Samim tim, ne postoje striktni rokovi za postupanje po podnetim zahtevima. Dodatni problem predstavlja činjenica da se maksimalne veleprodajne cene određuju na osnovu odnosa nacionalne valute i evra, koji se povremeno objavljuje u Uredbi o kriterijumima za formiranje cena lekova za upotrebu u humanoj medicini. Međutim, ne postoje predviđeni rokovi za izdavanje Uredbe, čak i kada zvanični kurs nacionalne valute u odnosu na evro značajno fluktuiira. Zbog toga su farmaceutske kompanije bile izložene gubicima u visini do 20% ukupnog prometa u poslednjih nekoliko godina, usled razlike između zvaničnog kursa Narodne banke Srbije i kursa iz Uredbe i Pozitivne liste. Kao ilustracija, Vlada je utvrdila i objavila maksimalne cene na osnovu novog deviznog kursa u decembru 2014, RFZO ga još nije primenio na proizvode na pozitivnoj listi 2015. godine što je rezultiralo dodatnim gubitkom za farmaceutske kompanije u prvoj polovini ove godine.

- Tek kada je Vlada donela odluku o maksimalno dozvoljenoj veleprodajnoj ceni leka, nosilac dozvole za stavljanje leka u promet ima mogućnost da podnese zahtev da se lek stavi na Listu lekova koji se propisuju i izdaju na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja (tzv. pozitivna lista). Međutim, Zakon propisuje da u slučaju stavljanja na Listu lekova, RFZO ponovo određuje cenu leka, na osnovu cene u referentnim zemljama (Italija, Slovenija i Hrvatska), kao i cena lekova koji se već nalaze na Listi lekova. Na taj način, svaki lek koji se nalazi na Listi lekova dva puta prolazi kroz administrativnu proceduru određivanja cene, čime se ne samo značajno uvećavaju troškovi nosilaca dozvole za stavljanje leka u promet, već još bitnije, produžava vreme čekanja pre nego što lek postane dostupan osiguranicima u Republici Srbiji. Primenom Pravilnika o Listi lekova od aprila 2014. RFZO je primenio smanjenje cena do 50% na refundirane originalne lekove kojima je istekla patentna zaštita i generičke lekove od samog početka 2015. god. Ovakav način odlučivanja vodi ka uklanjanju sa liste lekova i ukidanju proizvodnje određenih lekova. Ipak najgore ostvarenje štednje nisu iskorišćenje da se omogući pristup novim terapijskim opcijama.

- Lista lekova
Članom 30. Pravilnika o kriterijumima za Listu lekova iz aprila 2014. predviđena je razlika u ceni originalnog i generičkog leka istog ili srodnog farmaceutskog oblika i iste jačine sa Liste A, u iznosu do 30%, za koji pacijent plaća participaciju. Na ovaj način se ograničava dostupnost lekova, pre svega originalnih i brendiranih generičkih koji često ne mogu da se uklape u ovako ograničenu cenu i stoga ne mogu da se nađu na listi lekova. Budući da ova razlika u ceni ne opterećuje finansijski RFZO, mogućnost razlike u ceni do maksimalne odobrene cene će obezbediti bolju dostupnost originalnim i brendiranim generičkim lekovima.

Nedostatak transparentnosti u procesu stavljanja lekova na pozitivnu listu

Kriterijumi za stavljanje na i skidanje sa pozitivne liste lekova i dalje nisu transparentni i pored toga što je Pravilnik usvojen relativno skoro, u aprilu 2014. Takođe, u Pravilniku nisu regulisana jasna pravila za pregovore između RFZO i farmaceutskih kompanija. Pored toga, odredbe koje predviđaju široku upotrebu Managed Entry Agreements (Ugovora koji definišu ulazak preparata na tržište) kao instrumentata koji obezbeđuju održivo finansiranje leka još uvek se ne primenjuju.

Međutim, postoje određena poboljšanja transparentnosti u radu Centralne komisije za lekove, čiji se dnevni red sednice objavljuje na sajtu RFZO. RFZO je u avgustu 2014. uveo elektronsku aplikaciju koja omogućava praćenje statusa podnetih zahteva, a novim Pravilnikom uvedeni su i rokovi u kojima RFZO treba da reši zahtev. Međutim, u praksi RFZO ne uspeva da ispuni definisane rokove. Kao posledica toga, trenutno je broj novih INN-ova koji su prijavljeni i čekaju na odluku za ulazak na pozitivnu listu je veoma visok i konstanto raste. RFZO i dalje nema obavezu da podnosiocu zahteva za stavljanje leka na pozitivnu listu dostavi odluku nadležnih tela, dok je pravo žalbe limitirano i definisano kao mogućnost pokretanja upravnog spora pred Upravnim sudom.

Administrativne procedure i izdavanje dozvola

Državna administracija je spora u izdavanju različitih dozvola, rešenja, saglasnosti za uvoz, promet, distribuciju repromaterijala i gotovih lekova, uz često odsustvo koordinacije rada i međusobne komunikacije između resornih ministarstava, Agencije za lekove, RFZO i drugih državnih organa.

Prema važećoj legislativi, prvi uslov za stavljanje leka u promet je izdavanje dozvole za stavljanje leka u promet od strane ALIMIS. Zakon predviđa da se ovaj postupak mora okončati u roku od 30+30+210 dana, uz mogućnost ubrzanje procedure i rok od 30+150 dana ukoliko je u pitanju lek koji je u EU registrovan po takozvanoj centralizovanoj proceduri. U praksi se već prilično dugi rokovi redovno prekoračuju. Slično tome, prema postojećem zakonodavstvu, relevantni rokovi za odobravanje reklamnog i promotivnog materijala su do 60 dana ali u praksi ovi rokovi se u velikoj meri prekoračuju.

Prema Zakonu o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama ("Službeni glasnik RS", broj 99/2010) rok za izdavanje izvoznih dozvola za preparate koji sadrže opojne supstance (kontrolni uzorci, gotovi i poluproizvodi) je čak do 90 dana. Budući da je u pitanju izvoz gotovih preparata, čiji je plasman na tržište regulisan kupoprodajnim ugovorima sa tačno određenim datumima isporuka, ovako dugi rokovi za izdavanje dozvola često imaju za posledicu da domaće farmaceutske kompanije plaćaju „penale“ za prekoračenje roka za isporuku (čest slučaj sa proizvodima koji se nabavljaju tenderskom procedurom). Isti rokovi u regionu su značajno kraći (osam dana u BiH i Hrvatskoj, a 15 dana u Makedoniji i Crnoj Gori).

Važeći Zakon o lekovima i medicinskim sredstvima priznaje „neregistrovani lek“ kao lek koji mogu da uvezu isključivo naučni istraživački instituti ili bolnice za lečenje određenih grupa pacijenata. Trenutni Zakon ne priznaje farmaceutske kompanije kao uvoznike „neregistrovanog leka“. Međutim, takvi proizvodi su neophodni za njih u smislu obezbeđivanja i izvoza usluga koje mogu biti u oblasti istraživanja, razvoja i kontrole kvaliteta.

Lista OTC proizvoda

Lekovi koji se mogu izdavati bez lekarskog recepta i koje plaćaju građani (tzv. Over The Counter, OTC proizvodi) u znatnoj meri finansijski rasterećuju zdravstveni budžet, što uz smanjenje broja poseta lekaru rezultira dvostrukom uštedom za državu. Lista OTC proizvoda u Srbiji nije usklađena sa sličnim listama u EU koje sadrže znatno veći broj lekova.

PREPORUKE SAVETA

- Pravni okvir mora biti zaokružen i usaglašen sa EU legislativom; transparentnost i predvidivost poslovanja, kao i pravna sigurnost su osnovni preduslovi za održivo poslovanje farmaceutske industrije u Srbiji.
- Vlada mora da obezbedi predvidivost procesa donošenja odluka, uz jasne rokove i transparentni proces konsultacija sa predstavnicima industrije. Ovo prvenstveno podrazumeva da bi RFZO trebalo da predstavi kolike su uštede nakon završetka svakog centralizovanog tendera za lekove ili kada su cene usklađene prema kriterijumima Pravilnika. Sa ovim fundamentalnim transparentnim podacima, Centralna komisija za lekove bi utvrdila do kog nivoa su finansijski resursi oslobođeni i na raspolaganju za inovativne terapije i proširenje indikacije generičkih lekova koji su već na listi. Podjednako je važno uspostaviti jasne okvire procesa pregovora između RFZO i farmaceutske industrije, uključujući obaveznu fazu u kojoj treba da se obave konsultacije između ove dve strane. Kao rezultat pregovora, dve strane bi trebalo da teže da zaključe Managed Entry Agreement (Ugovor koji definiše ulazak preparata na tržište) u cilju obezbeđenja održivog finansiranja leka. U tom svetlu, Vlada mora da inicira primenu Managed Entry Agreements (Ugovori koji definišu ulazak preparata na tržište) kao potencijalno najboljeg instrumenta za pojednostavljene ulaska na listu novih inovativnih terapija.
- Finansijski konsolidovati zdravstveni budžet Srbije i učiniti ga transparentnijim u cilju poslovne predvidivosti biznisa i sigurnosti investicije u zdravstveni i farmaceutski sektor.
- Izmenama i dopunama Zakona ili mišljenjem Ministarstva finansija zaloge koje su proizvođači lekova upisali u Registar zaloge tretirati kao deo javnog duga i uredno ga servisirati proizvođačima.
- Izjednačiti carinske stope za gotove lekove i repromaterijal za proizvodnju lekova.
- Potrebno je obezbediti podjednak poreski tretman celog farmaceutskeg sektora kada je u pitanju uvoz gotovih lekova i repromaterijala.
- Ubrzati administrativno odobravanje carinskih kontigenata proizvoda za repromaterijal koji se ne proizvodi u Republici Srbiji.
- Korigovati stopu PDV-a za repromaterijal na nivo koji važi za gotov lek.
- Ukinuti PDV na donaciju lekova i medicinskih sredstava zdravstvenim ustanovama.
- Ukinuti „kontrolne markice“ na spoljnom pakovanju kutije leka kao bespotrebnog troška za industriju i iluzije da ona predstavlja zaštitu od falsifikata.

- Ukinuti odredbe da troškove upravljanja odnosno izvoza farmaceutskog otpada sakupljenog od građana snose proizvođači lekova proporcionalno udelu kompanije u ukupnom prometu lekova u Republici Srbiji.
- Ukinuti praksu određivanja maksimalne veleprodajne cene leka, budući da Vlada već određuje cene lekova na pozitivnoj listi. Ograničavanje veleprodajnih cena lekova ne doprinosi razvoju slobodnog tržišta i konkurencije, ali sprečava ulazak na tržište onih lekova koji ne mogu da se uklope u određen cenovni okvir; reč je o administrativnoj barijeri koja odlaže ulazak na tržište lekova koji već imaju dozvolu za stavljanje u promet.
- Uredba o kriterijumima za formiranje cena lekova za upotrebu u humanoj medicini bi morala da se donosi na tromesečnom nivou, ili automatski kad god je razlika između zvaničnog kursa Narodne banke Srbije i kursa iz aktuelne Uredbe veća od 3%. Osim toga, za određivanje cene lekova na C listi RFZO bi morao da koristi isti kurs i isti način obračuna kao i za lekove sa A, A1 i B liste.
- RFZO bi trebalo da definiše referentne cene za sve lekove koji se nalaze na pozitivnoj listi lekova, a razliku u ceni bi plaćali osiguranici za lekove koji su na A1 listi. RFZO ne bi trebalo da ograniči nivo participacije na A1 listi budući da to nije dodatno finansijsko opterećenje za RFZO budžet. Gornja granica cena bi trebalo da bude maksimalna cena koju je odobrila Vlada. To bi trebalo pacijentima da obezbedi bolji pristup originalnim i brendiranim generičkim lekovima.
- Potrebno je nastaviti rad na daljem unapređenju procesa određivanja cena lekova i stavljanja lekova na pozitivnu listu. Ovaj proces bi morao da bude transparentan, sa jasnim pravilima, obaveznim obrazloženjem konačne odluke i pravom na žalbu; relevantna udruženja pacijenata bi morala da budu uključena u proces odlučivanja o tome koji lekovi će se naći na pozitivnoj listi.
- Dodatna vrednost inovacija u zdravstvu bi morala da bude prepoznata, jer predstavlja osnovu za postizanje najvišeg kvaliteta javnog zdravlja i smanjenje troškova lečenja; neophodan je bolji i brži pristup inovativnim terapijama, pogotovo za grupe pacijenata kojima su ti lekovi najpotrebniji. Domaći i strani proizvođači lekova imaju isti cilj – obezbediti najbolju moguću terapiju za sve pacijente u Srbiji.
- Proširiti grupe lekova koji se mogu izdavati bez lekarskog recepta, uz istovremeno skidanje tih lekova sa pozitivne liste. Skratiti rokove za izdavanje dozvola za proizvodnju, odnosno promet psihoaktivnih kontrolisanih supstanci u Republici Srbiji i usaglasiti ih sa regulatornom praksom u regionu. Na ovaj način ojačaće se konkurentnost domaćih farmaceutskih kompanija i podstaći izvoz.
- Inicirati izmene postojećih regulativa koje se odnose na uvoz gotovih lekova (INN bilo registrovan ili ne na srpskom tržištu, standardne supstance i placebo da bi se olakšala ugovorna proizvodnja, razvoj (studije bioekvivalencije, studije stabilnosti, instalacija i validacija analitičkih metoda za registraciju licenciranih proizvoda...), istraživanje i izvoz lekova.
- Odbiti predložene amandmane na Zakon o upravljanju otpadom kao dodatno, nepravedno i nepotrebno finansijsko opterećenje za farmaceutske kompanije.

INDUSTRIJA PRIVATNOG OBEZBEĐENJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Nastaviti sa monitoringom procesa donošenja podzakonskih akata Zakona o privatnom obezbeđenju, uz nastavak insistiranja da podzakonska akta u što većoj meri budu harmonizovana sa evropskim rešenjima, uz uvažavanje lokalnih specifičnosti. Izdavanje licenci službenicima obezbeđenja i kompanijama treba da bude vršeno od strane Vlade (MUP-a) ili druge ovlašćene državne agencije, kako bi se izbegla monopolizacija ove industrije i konflikt interesa.	2009	√		
Cilj donošenja Zakona jeste normativno, a ne fiskalno uređenje industrije obezbeđenja. Stoga treba da se vodi računa o principu ekonomičnosti koji podrazumeva razumne troškove koji bi na kraju procesa svakako bili prebačeni na teret korisnika usluga obezbeđenja.	2011			√
Prilikom implementacije Zakona potrebna je pragmatična legalizacija industrije obezbeđenja, što znači da je potrebno odrediti razuman rok za obuku i licenciranje službenika obezbeđenja, kao i samih kompanija.	2011		√	
Zakon mora da obezbedi ravnopravnost svih učesnika na tržištu. Zakon ne sme da sadrži potencijalne diskriminatorne elemente (tela koja nastoje da kroz Zakon dobiju konkretne prerogative: Akredaciono telo Srbije, Institut za standardizaciju, Komora, udruženja), jer to pored konflikta interesa otvara nove dileme, kao što je internacionalizacija versus lokalizacija.	2011	√		
Vlada bi trebalo da podstakne usku saradnju između faktora bezbednosti (državni i privatni sektor), konsultujući velike investitore iz privatnog obezbeđenja koji mogu predstaviti svoja iskustva i najbolju praksu iz drugih zemalja EU u kojima posluju.	2009		√	

STANJE

Srpska industrija privatnog obezbeđenja zapošljava više od 30.000 ljudi i broji preko 150 aktivnih kompanija za obezbeđenje, a nakon dugog perioda tokom kojeg je bila jedina zemlja u regionu i Evropi u kojoj je ovaj sektor privrede decenijama bio bez Zakona koji bi regulisao njegovo funkcionisanje, krajem 2013. Srbija godine konačno dobila Zakon o privatnom obezbeđenju. Donošenje Zakona jeste ključni, ali ne i jedini korak koji doprinosi regulisanju i pravilnom funkcionisanju industrije privatnog obezbeđenja u Republici Srbiji.

Dugo širena i pothranjivana zabluda da će samo donošenje Zakona o privatnom obezbeđenju rešiti probleme sive ekonomije u toj industriji sada je očiglednija nego ikad – preduzeća koja poštuju zakone, plaćaju poreze i doprinose i počela su sa aktivnostima vezanim za licenciranje pravnog lica i pojedinaca imaju visoke troškove za te aktivnosti i samim tim njihove cene postaju nekonkurentne.

S druge strane, preduzeća koja posluju u sivoj zoni ostvaruju značajne profite, nastupaju na tržištu sa cenama nižim nego ikada, sa namerom da koriste svoj „privilegovani“ položaj sve do okončanja rokova predviđenih za punu implementaciju Zakona o privatnom obezbeđenju.

Dosadašnje aktivnosti na planu transformacije i potpune primene Zakona od strane industrije pokazuju da su mnogi ekonomski subjekti još u fazi iščekivanja, nadajući se da će doći do izmena i „ublažavanja“ zahteva za licenciranje.

S druge strane, smatramo da je i Ministarstvo unutrašnjih poslova kao državni organ zadužen za primenu Zakona suočeno sa ozbiljnim materijalnim, kadrovskim i organizacionim ograničenjima.

Država je jedan od najvećih korisnika usluga privatnog sektora bezbednosti i kao takva ima kontradiktorne stavove i ponašanje kada je reč o javnim nabavkama usluga obezbeđenja. Naime, država je veoma zainteresovana da

privreda i građani uredno plaćaju poreze i doprinose i po tom osnovu sprovodi rigoroznu politiku. Međutim, kada je reč o pomenutim javnim nabavkama usluga obezbeđenja, najčešći kriterijum jeste najniža ponuđena cena i naručilac (država, javno preduzeće) u najvećem broju slučajeva uopšte ne vodi računa o tome da li je izabrani ponuđač izmirio sve poreze i doprinose, da li uredno isplaćuje zarade zaposlenima, koji je radni status zaposlenih itd.

Na taj način, prihvatanje „najpovoljnije“ ponude po osnovu najniže cene zapravo ima negativne posledice, jer su neto efekti lošiji po državu (navodne uštede po osnovu razlike u ceni zbog odabira „najpovoljnijeg“ ponuđača su manje od onog što bi država prikupila kada bi od istog ponuđača redovno namirivala sve što je zakonima predviđeno).

POBOLJŠANJA

Ministarstvo unutrašnjih poslova je otvorilo kanale komunikacije sa industrijom, što možemo smatrati činom od izuzetnog značaja. Konačno, posle više od deset godina pokušaja da se utiče na donošenje Zakona, državni organi su u

relativno kratkom roku shvatili značaj dvostrane komunikacije i obrazovali su stručni savet za unapređenje privatnog obezbeđenja, detektivske delatnosti i javnog privatnog partnerstva u sektoru bezbednosti.

PREOSTALI PROBLEMI

Prilikom donošenja Zakona i podzakonskih akata nisu uvažene ekonomske mogućnosti industrije obezbeđenja i ljudi koji su u njoj zaposleni. Radnici koji zarađuju mesečno oko dve stotine evra (minimalna zagarantovana zarada) moraću da izdvoje četiristo do petsto evra za obaveznu obuku, stručni ispit, lekarski pregled, administrativne takse i drugo. Programi stručne obuke su preambiciozni, izuzetno obimni, sa viškom tema, samo obavezna teoretska nastava od stotinu jednog planiranog obaveznog časa oduzimaće minimum dve radne nedelje koje će morati da se pokriju korišćenjem godišnjih odmora u svrhe stručnog osposobljavanja. Obavezni program je krajnje rigidan, bez primene savremenih prakse dualnog obrazovanja, učenja na daljinu i slično. Akreditovani centri za obuku (njih tridesetak), nalaze se samo u većim gradovima Srbije i nedostupni su zaposlenima u manjim sredinama.

PREPORUKE SAVETA

- Nastaviti sa monitoringom procesa donošenja i primene podzakonskih akata Zakona o privatnom obezbeđenju, uz nastavak insistiranja da podzakonska akta u što većoj meri budu harmonizovana sa evropskim rešenjima, uz uvažavanje lokalnih specifičnosti.
- Cilj donošenja i primene Zakona jeste normativno, a ne fiskalno uređenje industrije obezbeđenja; Stoga treba da se vodi računa o principu ekonomičnosti koji podrazumeva razumne troškove koji bi na kraju procesa svakako bili prebačeni na teret korisnika usluga obezbeđenja.
- Prilikom implementacije Zakona potrebna je pragmatična legalizacija industrije obezbeđenja, što znači da je potrebno odrediti razuman rok za obuku i licenciranje službenika obezbeđenja, kao i samih kompanija. Novi, izmenom Zakona određeni rokovi su i dalje nerealni.
- Izmenama podzakonskih akata dozvoliti i omogućiti učenje na daljinu kao legitiman način obuke potencijalnih kandidata za dobijanje licence.
- Vlada bi trebalo da i dalje afirmiše i podstiče usku saradnju između faktora bezbednosti (državni i privatni sektor).

SREDSTVA ZA ODRŽAVANJE HIGIJENE U DOMAĆINSTVU I KOZMETIKA

OBLAST BIOCIDNIH PROIZVODA I HEMIKALIJA U 2015.

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
UPRAVLJANJE OPASNIM AMBALAŽNIM OTPADOM				
Vlada treba da podrži napore nadležnog ministarstva da poveća aktivnosti u oblasti rukovanja hemikalijama na našem tržištu.	2013			✓
Takođe, potrebno je i podržati organizovanu saradnju predstavnika potrošača, nadležnog ministarstva i predstavnika industrije na uređenju oblasti rukovanja hemikalijama kroz različite aktivnosti, kao što je bio slučaj u nekim ranijim periodima.	2014		✓	
KOZMETIČKA INDUSTRIJA				
Administrativne procedure usvajanja propisa potrebno je ubrzati – konkretno, za oblast kozmetičkih proizvoda duže traje usvajanje Pravilnika nego što je bilo potrebno radnoj grupi da izradi ceo propis. Budući da se propisi EU koji se odnose na kozmetičke proizvode konstantno ažuriraju, potrebno je da izrađeni pravilnik što pre stupi na snagu, kako bi harmonizovan tekst bio aktuelan i kako bi bilo moguće nesmetano i blagovremeno usklađivanje i u budućnosti.	2013			✓
Postojanjem specifičnog i konkretnog propisa koji se odnosi na kozmetičke proizvode biće izbegnute razlike u tumačenju, a samim tim i zahtevima koji postoje od strane različitih inspekcija (posebno u oblasti deklarisanja proizvoda), a koje su posledica primene opštih propisa koji zanemaruju specifičnosti pojedinih grupa proizvoda (u ovom slučaju kozmetičkih proizvoda).	2013			✓
Sistem kontrole kozmetičkih proizvoda u Srbiji treba da bude baziran na kontroli na tržištu, što je praksa u zemljama EU, dok kontrola prilikom uvoza treba da bude fokusirana, pre svega, na dokumentaciju (dosije proizvoda). Usklađivanje tehničkih zahteva sa zahtevima koji postoje u EU, kroz usvajanje Pravilnika o bezbednosti kozmetičkih proizvoda samo je prvi korak ka organizovanju kontrole na način koji postoji u EU.	2013			✓
ODVAJANJE ODREĐENIH SREDSTAVA ZA ODRŽAVANJE ČISTOĆE U MALOPRODAJNIM OBJEKTIMA				
Sredstva za održavanje čistoće i higijene obeležena kao „iritativna“ treba tretirati na isti način kao u EU, gde ne postoje takva ograničenja.	2014			✓

STANJE

Nastavak uspostavljanja pravne harmonizacije u oblasti hemikalija, biocida i detergenata, stupanjem na snagu novih Pravilnika sa zabranama i ograničenjima koja su u skladu sa propisima EU.

Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine je pripremilo internet stranicu sa potrebnim informacijama iz ove oblasti i uspostavio rad info-pulta za sva pitanja.

Najveće aktivnosti na tržištu bile su priprema i implementacija CLP propisa (klasifikacija, obeležavanje i pakovanje smeša u skladu sa Globalno harmonizovanim sistemom je

stupilo na snagu 1. juna 2015.), počev od strane privrednih subjekata pa do resornog Ministarstva.

Uloženi su naponi za pravilnu primenu CLP propisa, kako bi bili u skladu sa važećim pravnim okvirom i ostvarivanjem istih uslova na tržištu kao i u nekim zemljama EU po pitanju shvatanja zakonskog pojma „stavljanje proizvoda na tržište“.

POBOLJŠANJA

Obnovljena je saradnja Privredne komore Srbije, resornog Ministarstva za zaštitu životne sredine, predstavnika kompanija i profesionalnih udruženja. Kroz seminare, predavanja i prezentacije u fokus su postavljene promene i dalja

usaglašavanja sa EU propisima.

PREOSTALI PROBLEMI

Dalje usklađivanje sa promenama EU regulative u obla-

sti biocida i hemikalija najavljeno je usvajanjem novih podzakonskih akata. Očekuje se usvajanje podzakonskih akata Zakona o inspekcijskom nadzoru koji treba da donesu pojašnjenja i omoguće pojednostavljivanje procesa.

PREPORUKE SAVETA

- Sa novim vizuelnim aspektima pakovanja proizvoda nastalim zbog sprovođenja CLP propisa, potrebno je nastaviti i obogatiti aktivnu saradnju sa potrošačima, predstavnicima industrije, trgovine i ministarstava.

SANITARNA INSPEKCIJA NA GRANICI – NADZOR NAD HEMIKALIJAMA I BIOCIDNIM PROIZVODIMA

STANJE

Poslednjom izmenom Zakona o hemikalijama (»Službeni glasnik RS«, br. 36/2009, 88/2010, 92/2011, 93/2012 i 25/2015) vraćena je nadležnost sanitarne inspekcije nad oblasti hemikalija pa time hemikalije ponovo podležu kontroli pri uvozu u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe (»Službeni glasnik RS« br. 92/2011), odnosno Pravilnikom o uslovima u pogledu zdravstvene ispravnosti predmeta opšte upotrebe koji se mogu stavljati u promet (»Službeni list SFRJ«, br. 26/83, 61/84, 56/86, 50/89 i 18/91), kao podzakonskim aktom.

Hemikalije se svake godine, u skladu sa Zakonom o hemi-

kalijama, upisuju u integralni Registar hemikalija. Prilikom upisa uvoznik/ proizvođač hemikalije dostavlja detaljne podatke o sastavu, poreklu hemikalije, klasifikaciji i načinu korišćenja hemikalije.

POBOLJŠANJA

Poboljšanja su bila primetna 2012. godine kada je ukinuta nadležnost sanitarne inspekcije prilikom uvoza hemikalija a ovogodišnjim nepreciznim izmenama Zakona o hemikalijama smo se vratili jedan korak u nazad.

PREOSTALI PROBLEMI

Sa novim dopunama Zakona o hemikalijama na teret uvoznika se ponovo vraćaju troškovi laboratorijskih analiza o zdravstvenoj ispravnosti proizvoda i prolongira se vreme kada se proizvodi mogu staviti u promet.

Promet hemikalijama se ponovo regulišu zajedno sa drugim predmetima opšte upotrebe i ako postoji poseban propis koji reguliše isključivo ovu oblast a to je Zakon o hemikalijama.

PREPORUKE SAVETA

- Sistem kontrole prilikom uvoza treba da bude fokusiran, pre svega, na dokumentaciju (dosije proizvoda), a ne laboratorije analize zdravstvene ispravnosti predmeta opšte upotrebe.
- Vlada treba da podstakne koordinaciju Ministarstva zdravlja, sanitarne inspekcije, Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine, sektor za hemikalije i Ministarstva trgovine, jer su hemikalije pod nadležnostima sva tri ministarstva. Neophodno je precizno definisati nadležnosti i kontrolu nad hemikalijama kako na tržištu, tako i prili-

kom uvoza. Takođe, potrebno je i podržati organizovanu saradnju predstavnika potrošača, nadležnog ministarstva i predstavnika industrije na uređenju oblasti rukovanja hemikalijama kroz različite aktivnosti, kao što je bio slučaj u nekim ranijim periodima.

- Vratiti nadležnost hemikalija samo pod Zakon o hemikalijama jer one svakako nisu predmeti opšte upotrebe.

ODVAJANJE ODREĐENIH SREDSTAVA ZA ODRŽAVANJE ČISTOĆE U MALOPRODAJNIM OBJEKTIMA

STANJE

Od 2012. godine, sredstva za održavanje čistoće klasifikovana u klasu „iritativno“ treba obavezno da se drže na posebnim rafovima u prodavnicama, uz određena uputstva za potrošače („Pravilnik o bližim uslovima za držanje opasne hemikalije u prodajnom prostoru i načinu obeležavanja tog prostora“, „Službeni glasnik RS“ br. 31/11 i 16/12).

Iako je podzakonski akt jasan u pogledu toga na koje proizvode se to odnosi, on ne pruža precizne informacije o tome kako treba sprovesti postupak odvajanja, niti postoje jasna uputstva za raspored proizvoda na rafovima.

To odvajanje sredstava za održavanje čistoće klasifikovanih u klasu „iritativno“ je rešenje koje postoji samo u Srbiji i nije

u skladu sa propisima i postupcima EU za proizvode klasifikovane u klasu „iritativno“. Za te vrste sredstava za održavanje čistoće – klasifikovane u klasu „iritativno“ na osnovu važećeg Zakona o hemikalijama („Službeni glasnik RS“ broj 36/09) – ne zahteva se čak ni posebna vrsta ambalaže, budući da bezbednosni profil tih proizvoda ne opravdava takve odredbe.

POBOLJŠANJA

Nema poboljšanja u odnosu na prethodnu godinu.

PREOSTALI PROBLEMI

Podzakonski akt o bližim uslovima za držanje opasne hemikalije u prodajnom prostoru može se okarakterisati kao prepreka trgovini koja nameće dodatna (neopravdana) ograničenja u prometu i prodaji sredstava za održavanje čistoće i higijene na malo. Sa novom EU Uredbom o klasifikaciji i obeležavanju proizvoda, odnosno Pravilnikom o klasifikaciji, pakovanju i obeležavanju hemikalija, koji su stupili na snagu 1. januara 2015. godine, negativni efekat može biti još veći.

PREPORUKE SAVETA

- Sredstva za održavanje čistoće i higijene obeležena kao „iritativna“ treba tretirati na isti način kao u EU, gde ne postoje takva ograničenja.

PRIMENA PROPISA U VEZI SA JEDINIČNIM CENAMA U SRBIJI

STANJE

Ovaj propis se odnosi na inicijativu za uvođenje prikazivanja jedinične cene po jedinici pranja za deterdžente u maloprodajnim objektima. Sadašnja zrelost tržišta proizvoda za

pranje veša u Srbiji zahteva primenu slične prakse, kao u zemljama članicama Evropske unije sa dugom istorijom u prikazivanju cenu po jedinici pranja na polici, a u cilju pružanja ispravnih i potpunih informacija potrošačima.

Naime, trenutno u Srbiji postoji nekoliko tipova proizvoda za čišćenje u domaćinstvu: praškasti deterdženti i tečni deterdženti različitih nivoa kompaktizacije, odnosno koncentracije, tablete (čvrsti praškasti deterdženti) i gel kapsule. Isto važi i za omekšivače. U skladu sa Pravilnikom o deterdžentima, obavezno je da se na pakovanju navede broj pranja, odnosno broj standardnih punjenja mašina za pranje veša, koji se mogu oprati količinom deterdženta koja se nalazi u pakovanju, što je i u praksi slučaj.

Ministarstvo trgovine do sada nije prepoznalo značaj komunikacije cene po jedinici pranja, koja bi bila istaknuta zajedno sa cenom po pakovanju, jer se cena po jedinici pranja ne vidi kao zvanična. S druge strane, aktuelna komunikacija cena je obmanjujuća za potrošača zbog prisustva proizvoda sa različitim stepenima kompaktizacije / nivoima koncentracije i drugačijim oblicima (npr. prah, gelovi, kapsule). Cene po pakovanju, kao i cene po priznatoj mernoj jedinici (kg / l) se ne mogu porediti, jer koriste različite osnove, dok bi uvođenje cene po jedinici pranja omogućilo potrošaču da uporedi cene proizvoda sa različitim stepenom kompaktizacije / nivoima koncentracije i različitog oblika.

POBOLJŠANJA

Svi proizvođači deterdženata i omekšivača na samom proizvodu (pakovanju) i kroz različite vrste materijala na mestu prodaje (vobleri, slike na reklamnim materijalima, info listovi, itd) komuniciraju broj po jedinici pranja, zajedno sa brojem mernih jedinica (kg / l) po pakovanju, kako bi se potrošačima omogućila potpuna i transparentna informacija o doziranju i broju jediničnih pranja u pakovanju. Time se i podiže svest

o kompaktizaciji / različitim nivoima koncentracije i olakšava potrošaču upoređivanje cena različitih proizvoda.

Udruženja za zaštitu potrošača podržavanju komunikaciju cena po jedinici pranje zajedno sa cenom po pakovanju.

PREOSTALI PROBLEMI

Ova inicijativa je u potpunosti u skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača, gde je cena po jedinici definisana kao »cena po kilogramu, litru, kvadratnom metru, kubnom metru ili drugoj mernoj jedinici koja je u redovnoj upotrebi i odgovara prirodi robe«. Osim toga, ova praksa se odvija širom evropskih zemalja već duže vreme (više od 20 godina). Uzimajući u obzir navedene argumente, kao i poslovno udruženje posvećeno promovisanju i implementaciji evropskih standarda na srpskom tržištu, Savet stranih investitora bi želeo da dobije podršku vlasti prema ovoj inicijativi za bolju informisanost potrošača u skladu sa trenutnim, savremenim tehnologijama koje omogućavaju različite nivoe koncentracije za razne vrste proizvoda za pranje i omekšavanje veša.

Na tržištu deterdženata trenutno postoje različite vrste proizvoda u drugačijem obliku, sa različitim brojem pranja (npr. deterdžent u prahu, tečni deterdženti, kapsule), dok u kategoriji omekšivača postoje proizvodi iste veličine, ali sa različitim nivoima koncentracije, odnosno različitim brojem jediničnih pranja. Redovne i akcione cene svih ovih proizvoda se komuniciraju u maloprodaji kao ceni po pakovanju ili ceni po jedinici (kg / l), ali bez navođenja cena po jedinici pranja, koja je jedino relevantna kada se porede cene dva različita oblika proizvoda ili proizvodi iste veličine pakovanja, ali različite koncentracije, odnosno sa različitim brojem pranja.

Prodajna mesta traže od zvaničnih vlasti da se izjasne o tome koja cena treba da se zvanično komunicira prema potrošaču.

PREPORUKE SAVETA

- U kontekstu postojanja deterdženata različitih vrsta i koncentracija, važno je za potrošača da zna cenu po jedinici pranja, a ne samo cenu po kilogramu ili litru. Ovo će olakšati poređenje cena za različite vrste deterdženata i pomoći potrošačima da biraju na osnovu kompletne informacije. Zvanična odluka ili podzakonski akt iz Ministarstva trgovine je neophodan u definisanju cena po jedinici pranja kao zvanične jedinice, kako bi komunikacija prema potrošaču bila transparentna i ne bi dovođila potrošače u zabludu, ali i omogućila korak napred u harmonizaciji sa propisima EU (zemlje iz Evropske unije već imaju ovu obaveznu komunikaciju cena po jedinici pranja).

KOZMETIČKA INDUSTRIJA

STANJE

Bezbednost kozmetičkih proizvoda regulisana je Zakonom o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe („Službeni glasnik RS“ br. 92/2011). Podzakonski akt, koji postavlja detaljnije zahteve, je Pravilnik o uslovima u pogledu zdravstvene ispravnosti predmeta opšte upotrebe koji se mogu stavljati u promet (»Službeni list SFRJ«, br. 26/83, 61/84, 56/86, 50/89 i 18/91).

Imajući u vidu da su naučna istraživanja i inovacije ključni pokretači kozmetičke industrije, neophodno je imati ažurirane propise koji obuhvataju najnovije informacije i tehnološka dostignuća. Očigledno, više od dvadeset godina star podzakonski akt je daleko od praćenja promena, što stvara svakodnevne probleme kompanijama koje rade u ovoj oblasti.

Trenutno, kozmetički proizvodi su regulisani zajedno sa drugim predmetima opšte upotrebe i ne postoji poseban propis koji reguliše isključivo ovu oblast. Nedostatak propisa specifičnih za određenu oblast često stvara prostor za različita tumačenja. Drugi zakoni, kao što su Zakon o trgovini, Zakon o opštoj bezbednosti proizvoda, Zakon o tržišnom nadzoru, Zakon o zaštiti potrošača i nekoliko drugih propisa, u određenoj meri, takođe se odnose i na kozmetičke proizvode.

Kontrola kozmetičkih proizvoda je u nadležnosti Ministarstva zdravlja, odeljenja za sanitarnu inspekciju, sektora za inspeksijske poslove. Uvozni kozmetički proizvodi podležu kontroli od strane granične sanitarne inspekcije, dok svi kozmetički proizvodi u prometu podležu kontroli od strane tržišne sanitarne inspekcije.

Harmonizacija propisa koji se odnose na kozmetičke proizvode sa relevantnim propisima EU je planirana kao deo procesa pridruživanja Republike Srbije EU. Ovo podrazumeva i izmene i dopune važećeg Zakona, kao i donošenje novog pravilnika koji bi regulisao isključivo kozmetičke proizvode. Donošenje propisa koji se odnose na kozmetiku u nadležnosti je Ministarstva zdravlja.

U prvoj polovini 2013. godine, radna grupa, formirana pri Ministarstvu zdravlja, završila je rad na Pravilniku o zdravstvenoj ispravnosti i načinu, sadržaju i bližim uslovima deklarisanja i označavanja kozmetičkih proizvoda. Međutim, zbog nedostatka pravnog osnova u Zakonu o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe, koji je u nedovoljnoj meri transponovao relevantne EU propise, Pravilnik nije usvojen. Zakon je izmenjen i ušao je u pravnu proceduru prošle godine, ali još uvek nije usvojen.

POBOLJŠANJA

Nažalost, nije bilo poboljšanja od prošle godine. Rokovi za usvajanje Zakona o izmenama i Pravilnika nekoliko puta do sada su menjani i odlagani, ali ni jedan od ovih propisa do sada nije usvojen.

PREOSTALI PROBLEMI

Harmonizacija propisa koji se odnose na kozmetičke proizvode sa relevantnim propisima EU može se postići samo usvajanjem pravilnika koji se odnosi na bezbednost kozmetičkih proizvoda. Usvajanje Zakona o izmenama će pružiti pravni osnov za usvajanje ovog pravilnika. Pravilnik je pripremljen i „čeka“ usvajanje Zakona o izmenama.

- Administrativne procedure usvajanja propisa potrebno je ubrzati. Samo da napomenemo da je proces usvajanja Pravilnika do sada dva puta duži od vremena koje je bilo potrebno radnoj grupi da izradi ceo propis. Pošto se propisi EU koji se odnose na kozmetičke proizvode konstantno ažuriraju, zbog neprekidnih istraživanja unutar ove oblasti, potrebno je da izrađeni pravilnik što pre stupi na snagu kako bi bilo moguće nesmetano i blagovremeno usklađivanje i u budućnosti.
- Sistem kontrole kozmetičkih proizvoda u Srbiji treba da bude baziran na kontroli na tržištu, što je praksa u zemljama EU, dok kontrola prilikom uvoza treba da bude fokusirana, pre svega, na dokumentaciju (dosije proizvoda). Usklađivanje sa tehničkim zahtevima EU, kroz usvajanje Pravilnika o bezbednosti kozmetičkih proizvoda samo je prvi korak ka organizovanju kontrole na način koji postoji u EU.

- Usvajanjem specifičnog propisa koji se odnosi na kozmetičke proizvode biće izbegnute razlike u tumačenju, a samim tim i zahtevima koji postoje od strane različitih inspekcija (posebno u oblasti deklarisanja proizvoda), a koje su posledica primene opštih propisa koji zanemaruju specifičnosti pojedinih grupa proizvoda (u ovom slučaju kozmetičkih proizvoda).

ČLANOVI SAVETA

Airport City Belgrade

AIRPORT CITY BELGRADE
Omladinskih brigada 88, 11070 Beograd
Tel: 011 2090 525
E-mail: office@airportcitybelgrade.com
Web: www.airportcitybelgrade.com

Alcatel-Lucent

ALCATEL-LUCENT SERBIA – OGRANAK BEOGRAD
Omladinskih brigada 88A, 11070 Beograd
Tel: 011 2286 781, Fax: 011 2288 298
E-mail: alu.belgrade@alcatel-lucent.com
Web: www.alcatel-lucent.com

ALPHA BANK

ALPHA BANK SRBIJA A.D.
Kralja Milana 11, 11000 Beograd
Tel: 0800 250 250, Fax: 011 3243 516
E-mail: gm-office@alphabankserbia.com
Web: www.alphabankserbia.com

APEX SOLUTION TECHNOLOGY D.O.O.
Makenzijeve 24, 11000 Beograd
Tel: 011 7155 171, Fax: 011 7155 171
E-mail: office@apextechnology.rs
Web: www.apextechnology.rs; www.busplus.rs

Адвокати
Спасић и Партнери о.д. Београд
Attorneys at Law
Spasić & Partners o.d. Belgrade

**ATTORNEYS AT LAW SPASIC AND PARTNERS
O.D. BELGRADE**
Gospodar Jovanova 73, 11000 Beograd
Tel: 011 2633 872, Fax: 011 3283 677
E-mail: office@spasicpartners.com
Web: www.spasicpartners.com

AXA OSIGURANJE
Bulevar Mihaila Pupina 6, 11070 Beograd
Tel: 011 2200 400, Fax: 011 2200 401
E-mail: contact@axa.rs
Web: www.axa.rs

BAKLAJA IGRIĆ TINTOR ADVOKATSKA KANCELARIJA
Gospodar Jevremova 47/1, 11000 Beograd
Tel: 011 3284 110, Fax: 011 3346 425
E-mail: office@bit-law.com
Web: www.bit-law.com

Ball Packaging Europe
BALL PACKAGING EUROPE BELGRADE LTD.
Batajnički drum 21A, 11080 Zemun - Beograd
Tel: 011 3770 600, Fax: 011 3167 290
Web: www.ball-europe.com

BANCA INTESA A.D. BEOGRAD
Milentija Popovića 7b, 11070 Beograd
Tel: 011 310 88 88
E-mail: kabinet@bancaintesa.rs
Web: www.bancaintesa.rs

BASF SRBIJA D.O.O.
Omladinskih brigada 90B, 11070 Beograd
Tel: 011 3093 403, Fax: 011 3093 423
Web: www.basf.rs

Bayer

BAYER D.O.O.
Omladinskih brigada 88b, 11070 Beograd
Tel: 011 2070 252, Fax: 011 2070 261
Web: www.bayer.rs

BDK ADVOKATI/ATTORNEYS AT LAW
Majke Jevrosime 23, 11000 Beograd
Tel: 011 3284 212, Fax: 011 3284 213
E-mail: office@bdklegal.com
Web: www.bdklegal.com

BOJOVIC & PARTNERS A.O.D. BEOGRAD
Čika Ljubina 16/II, 11000 Beograd
Tel: 011 7850 336, Fax: 011 7850 337
E-mail: office@bojovicpartners.com
Web: www.bojovicpartners.com

BPI D.O.O.
Imotska 1, 11000 Beograd
Venac Radomira Putnika 1, 25000 Sombor
Tel: 025 451 800, 025 5150 161, 025 5150 162, Fax: 025 451 800, 025 5150 185
Web: www.bpi-holding.com

BRITISH AMERICAN TOBACCO
**BRITISH AMERICAN TOBACCO SOUTH-EAST EUROPE
D.O.O. BEOGRAD**
Bulevar Mihaila Pupina 165g, 11070 Beograd
Tel: 011 3108 700
Web: www.bat.com

CARLSBERG SRBIJA D.O.O.
Proleterska 17, 21413 Čelarevo
Tel: 021 7550 600, Fax: 021 7550 658
E-mail: info@carlsberg.rs
Web: www.carlsbergsrbija.rs

COCA-COLA HBC - SRBIJA D.O.O.
Batajnički drum 14-16, 11080 Beograd
Tel: 011 3073 100, Fax: 011 3073 199
Web: www.coca-colahellenic.rs

CREDIT AGRICOLE SRBIJA A.D. NOVI SAD
Braće Ribnikar 4-6, 21000 Novi Sad
Tel: 021 4876 876, Fax: 021 4876 976
E-mail: info@creditagricole.rs
Web: www.creditagricole.rs

CROWE HORWATH BDM D.O.O.
Terazije 5/4, 11000 Beograd
Tel: 011 6558 500, Fax: 011 6558 501
E-mail: office@crowehorwath.rs
Web: www.crowehorwath.rs

DDOR NOVI SAD A.D.O.
Bulevar Mihaila Pupina 8, 21000 Novi Sad
Tel: 021 4886 000, Fax: 021 6624 831
E-mail: ddor@ddor.co.rs
Web: www.ddor.co.rs

DELHAIZE SERBIA D.O.O.
Jurija Gagarina 14, 11070 Novi Beograd
Tel: 011 7153 400, Fax: 011 7153 900
E-mail: office@delhaize.rs
Web: www.maxi.rs, www.delhaizegroup.com

DELOITTE D.O.O.
Terazije 8, 11000 Beograd
Tel: 011 3812 100
Fax: 011 3812 112
E-mail: ceyuinfo@deloitte.com
Web: www.deloitte.com/rs

DELTA HOLDING
Milentija Popovića 7b, 11070 Beograd
Tel: 011 2011 144, 011 2011 921, Fax: 011 2011 111
E-mail: office@deltaholding.rs
Web: www.deltaholding.rs

**DEUTSCH-SERBISCHE
WIRTSCHAFTSVEREINIGUNG (DSW)**
Topličin venac 19-21, 11000 Beograd
Tel: 011 2028 010, Fax: 011 3034 780
E-mail: info@ahk.rs
Web: www.serbien.ahk.de/rs; www.serbien.ahk.de

DHL INTERNATIONAL BEOGRAD D.O.O.
Jurija Gagarina 36 V, 11070 Beograd
Tel: 011 3105 500
E-mail: info-rs@dhl.com
Web: www.dhl.rs

The miracles of science™

DUPONT SRB D.O.O.
Omladinskih brigada 88, 11070 Beograd
Tel: 011 2090 580, Fax: 011 2090 598
Web: www.rs.ag.dupont.com

ECOLAB HYGIENE D.O.O.
Tošin bunar 272/V, 11070 Beograd
Tel: 011 2076 800, Fax: 011 2076 802
E-mail: office.belgrade@ecolab.com
Web: www.ecolab.rs

EKO SERBIA A.D.
Member of Hellenic Petroleum group
Tošin bunar 274a, 11070 Novi Beograd
Tel: 011 2061 500, Fax: 011 2061 555
E-mail: administracija@hellenic-petroleum.rs
Web: www.ekoserbia.com

ERNST & YOUNG D.O.O. BEOGRAD
Španskih boraca 3, "Blue Center", 11070 Beograd
Tel: 011 2095 800
E-mail: ey.office@rs.ey.com
Web: www.ey.com/rs

ERSTE BANK A.D. NOVI SAD
Bulevar oslobođenja 5, 21000 Novi Sad
Erste Poslovni centar, Milutina Milankovića 11b, 11000 Beograd
Tel: 0800 201 201, 060 7979 000
E-mail: info@erstebank.rs
Web: www.erstebank.rs

ERSTE GROUP IMMORIENT SERBIA D.O.O.
Milutina Milankovića 11a, 11070 Beograd
Tel: 011 2287 480, Fax: 011 2287 482
E-mail: office.rs@immorent.com
Web: www.erstegroupimmorent.rs

EUROBANK A.D. BEOGRAD
Vuka Karadžića 10, 11000 Beograd
Tel: 011 2065 880, Fax: 011 3027 536
E-mail: office@eurobank.rs
Web: www.eurobank.rs

EUROFAST GLOBAL D.O.O.
Beogradska 31/4, 11000 Beograd
Tel: 011 3241 484, Fax: 011 3038 848
E-mail: jelena.janijc@eurofast.eu
Web: www.eurofast.eu

FCA SRBIJA D.O.O. KRAGUJEVAC
Kosovska 4, 34000 Kragujevac
Tel: 011 3030 906, Fax: 011 3030 914
Web: www.fiatsrbija.rs; www.fiat.com

FINDOMESTIC BNP PARIBAS GROUP
Bulevar Mihaila Pupina 115a, 11000 Beograd
Tel: 011 333 17 33, Fax: 011 333 17 66
E-Mail: office@findomestic.rs
Web: www.findomestic.rs

FRESENIUS MEDICAL CARE SRBIJA D.O.O.
Beogradski put bb, 26300 Vršac
Tel: 011 3951 000, Fax: 011 3951 009
E-mail: vera.trunic@fmc-ag.com
Web: www.fmc-ag.com

G4S SECURE SOLUTIONS D.O.O.
Viline Vode 6, 11000 Beograd
Tel: 011 2097 900, Fax: 011 2097 914
E-mail: direkcija@rs.g4s.com
Web: www.g4s.rs

GEBRÜDER WEISS TRANSPORT AND LOGISTICS D.O.O.
Beogradska bb, 11272 Dobanovi
Tel: 011 3715 200, Fax: 011 3715 201
E-mail: office.beograd@gw-world.com
Web: www.gw-world.rs; www.gw-world.com

GRAND CASINO BEOGRAD
Bulevar Nikole Tesle 3, 11080 Beograd
Tel: 011 2202 800, Fax: 011 2202 810
E-mail: info@grandcasinobeograd.com
Web: www.grandcasinobeograd.com

GRUNDFOS SRBIJA D.O.O.
Obilazni put Sever 21, 22320 Indija
Tel: 022 367 300, Fax: 022 367 302
Web: www.grundfos.rs; www.grundfos.com

GTC INTERNATIONAL DEVELOPMENTS LLC BELGRADE
Bulevar Zorana Đinđića 64a, 11070 Beograd
Tel: 011 3130 751, Fax: 011 3130 752
E-mail: office@gtcserbia.com
Web: www.gtcserbia.com; www.gtc.com.pl

HARRISONS
Bulevar Mihaila Pupina 6, PC Ušće, 11000 Beograd
Tel: 011 3129 825, Fax: 011 3129 823
E-mail: office@harrison-solicitors.com
Web: www.harrison-solicitors.com

HAUZMAJSTOR D.O.O.
Dunavska 57a, 11000 Beograd
Tel: 011 3034 034, Fax: 011 2070 995
E-mail: office@hauzmajstor.rs
Web: www.hauzmajstor.rs

HEINEKEN SRBIJA D.O.O.
Omladinskih brigada 90b, 11070 Beograd
Tel: 011 3538 600, Fax: 011 3538 691
E-mail: info.srbija@heineken.com
Web: www.heinekeninternational.com

HEMOFARM A.D.
Beogradski put bb, 26300 Vršac
Tel: 013 803 500, Fax: 013 831 503
E-mail: svakodobro@hemofarm.rs
Web: www.hemofarm.rs

HENKEL SRBIJA D.O.O.
Bulevar oslobođenja 383, 11040 Beograd
Tel: 011 2072 200, Fax: 011 2072 294
Web: www.henkel.rs

HEWLETT PACKARD D.O.O.
Omladinskih brigada 90b, 11070 Beograd
Tel: 011 2056 855
Fax: 011 2056 895

HINTTECH D.O.O.
Mornarska 7, 21000 Novi Sad
Tel: 021 6301 548, 021 6392 826
E-mail: serbia@hinttech.com
Web: www.hinttech.com

HUAWEI TECHNOLOGIES D.O.O.
Vladimira Popovića 38/V, 11070 Beograd
Tel: 011 2209 607, Fax: 011 2209 607
E-mail: office.serbia@huawei.com
Web: www.huawei.com

HYATT REGENCY BELGRADE
Milentija Popovića 5, PO Box 07, 11070 Beograd
Tel: 011 3011 234, Fax: 011 3112 330
E-mail: belgrade.regency@hyatt.com
Web: www.belgrade.regency.hyatt.com

HYPO ALPE-ADRIA-BANK A.D. BEOGRAD
Bulevar Mihajla Pupina 6, 11070 Beograd
Tel: 011 2226 000, Fax: 011 2226 555
E-mail: office@hypo-alpe-adria.rs
Web: www.hypo-alpe-adria.rs

IB INTERBILANZ CONSULTING & AUDIT D.O.O.
Bulevar Milutina Milankovića 136a, 11070 Beograd
Tel: 011 6557 043, Fax: 011 6693 999
E-Mail: office@ibgroup.rs
Web: www.ibgroup.at

IKEA SRBIJA D.O.O.
Autoput 22, 11070 Beograd
Tel: 011 2098 800
Web: www.ikea.com

INTERALLIS CHEMICALS
Neznanog junaka 27a, 11040 Beograd
Tel: 011 3679 230, Fax: 011 3679 231
E-mail: serbia@interallis.com
Web: www.interallis.com

INTESA LEASING D.O.O. BEOGRAD
Cara Uroša 54, 11000 Beograd
Tel: 011 2025 400, Fax: 011 2025 433
E-mail: ilbhead@intesaleasing.rs
Web: www.intesaleasing.rs

JANKOVIĆ, POPOVIĆ & MITIĆ O.D.
Vladimira Popovića 6, NBGP Apt, 11070 Beograd
Tel: 011 2076 850, Fax: 011 2076 899
E-mail: office@jpm.rs
Web: www.jpm.rs

JELEN DO A.D. CARMEUSE SERBIA
Jelen Do bb, 31215 Jelen Do, Požega
Tel: 031 590 599, Fax: 031 590 570
E-mail: info@carmeuse.com
Web: www.carmeuse.com

JONES LANG LASALLE D.O.O.
Danube Business Center, Bulevar Mihajla Pupina 10L,
11070 Novi Beograd
Tel: 011 7850 600, Fax: 011 7850 597
E-mail: belgrade@eu.jll.com
Web: www.joneslanglasalle.rs

JT INTERNATIONAL A.D. SENTA
Subotički drum 17, 24400 Senta
Tel: 011 2050 300, Fax: 011 2050 301
Web: www.jti.com

KAPSCH D.O.O.
Sava Business Center, Milentija Popovića 5B,
11070 Beograd
Tel: 060 073 0303, Fax: 011 2282 679
E-mail: kapsch.srb@kapsch.net
Web: www.kapsch.net; www.kapsch.rs

KARANOVIĆ & NIKOLIĆ
Resavska 23, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3094 200, Fax: +381 11 3094 223
E-mail: knserbia@karanovic-nikolic.com
Web: www.karanovic-nikolic.com

KNAUF INSULATION D.O.O.
Batajnički drum 16b, 11080 Beograd
Tel: 011 3310 800, Fax: 011 3310 801
E-mail: office.belgrade@knaufinsulation.com
Web: www.knaufinsulation.rs; www.knaufinsulation.com

KOMERCIJALNA BANKA A.D.
Svetog Save 14, 11000 Beograd
Tel: 011 3080 100, Fax: 011 3440 033
E-mail: posta@kombank.com
Web: www.kombank.com

KPMG D.O.O.
Kraljice Natalije 11, 11000 Beograd
Tel: 011 2050 500, Fax: 011 2050 550
E-mail: info@kpmg.rs
Web: www.kpmg.rs

LAFARGE BFC D.O.O.
Trg BFC 1, 21300 Beočin
Tel: 021 874 102, Fax: 021 874 143
E-mail: lbfc.office@lafarge.com
Web: www.lafarge.rs; www.lafargeholcim.com

LES LABORATOIRES SERVIER
Bulevar Mihajla Pupina 10L, 11070 Beograd
Tel: 011 4240 050, Fax: 011 4240 051
E-mail: info@rs.mailgrs.com
Web: www.servier.rs

L'ORÉAL BALKAN D.O.O.
Bulevar Zorana Đinđića 64a, 11070 Beograd
Tel: 011 2205 900, Fax: 011 2205 901
Web: www.loreal.com

LUKOIL SRBIJA A.D. BEOGRAD
Bulevar Mihajla Pupina 165d, 11070 Beograd
Tel: 011 2220 200, Fax: 011 2220 294
Web: www.lukoil.rs

MARBO PRODUCT D.O.O., A COMPANY OF PEPSICO
Đorđa Stanojevića 14, 11070 Beograd
Tel: 011 3637 000, Fax: 011 3637 069
E-mail: belgrade.office@pepsico.com
Web: www.pepsico.com
www.facebook.com/PepsiCoSrbijaOfficial;
twitter.com/PepsiCoSrbija

MARIC, MALIŠIĆ & DOSTANIĆ O.A.D. CORRESPONDENT LAW FIRM OF GIDE LOYRETTE NOUËL
Resavska 32/4, 11000 Beograd
Tel: 011 3024 900, Fax: 011 3024 910
E-mail: office@mmd-associates.com
Web: www.mmd-associates.com

MERCK D.O.O.
Omladinskih brigada 90v, 11070 Beograd
Tel: 011 2175 761, Fax: 011 2176 781
E-mail: merck@merck.rs
Web: www.merck.rs; www.merck.de

MERKUR OSIGURANJE A.D.O.
Bulevar Mihajla Pupina 6/22, 11070 Beograd
Tel: 011 7852 727, Fax: 011 7852 728
E-mail: office@merkur.rs
Web: www.merkur.rs

MESSER TEHNOGAS A.D.
Banjički put 62, 11000 Beograd
Tel: 011 3537 200, Fax: 011 3537 291
E-mail: postoffice@messer.rs
Web: www.messer.rs

METRO CASH & CARRY
Autoput za Novi Sad 120, 11080 Beograd
Tel: 011 3777 208, Fax: 011 3777 539
E-mail: pr@metro.rs
Web: www.metro.rs

METROPOL PALACE D.O.O.
Bulevar Kralja Aleksandra 69, 11000 Beograd
Tel: 011 3333 100, Fax: 011 3333 300
E-mail: office@metropolpalace.com
Web: www.metropolpalace.com

MINI PANI D.O.O.
Hipodromska bb, 24107 Subotica
Tel: 024 621 521, Fax: 024 621 522
E-mail: kontakt@minipani.com
Web: www.minipani.com

MIRABANK A.D. BELGRADE
Španskih boraca 1, 11070 Beograd
Tel: 011 6355 400, Fax: 011 6355 404
E-mail: office@mirabankserbia.com
Web: www.mirabankserbia.com

MOJI BRENOVI D.O.O. BEOGRAD
Andre Nikolića 1-3, 11000 Beograd
Tel: 011 3817 017
E-mail: office@mojibrendovi.com

MONDELEZ D.O.O. BEOGRAD
Omladinskih brigada 88b/III, 11070 Beograd
Tel: 011 3330 800, Fax: 011 3133 788
E-mail: kontakt@mdlz.com
Web: www.mondelezinternational.com

NBG LEASING D.O.O.
Airport City, Omladinskih brigada 88, 11070 Beograd
Tel: 011 2287 982; 2288 071; 2288 074; 2288 079, Fax: 011 2287 984
E-mail: office@nbgleasing.co.rs
Web: www.nbgleasing.rs

NBGP PROPERTIES D.O.O. OGRANAK PC CROWNE PLAZA
Milentija Popovića 7B, 11070 Beograd
Tel: 011 2204 115, Fax: 011 2204 104
E-mail: jelena.djordijev@ihg.com
Web: http://www.ihg.com/crowneplaza/hotels/us/en/belgrade/begcp/hoteldetail

NESTLÉ ADRIATIC S D.O.O.
Železnička 131, 11271 Beograd - Surčin
Tel: 011 2019 301, Fax: 011 3132 022
E-mail: info@rs.nestle.com
Web: www.nestle.rs

NIS A.D. NOVI SAD (NAFTNA INDUSTRIJA SRBIJE)
Narodnog fronta 12, 21000 Novi Sad
Tel: 021 4811 111, Fax: 021 6366 433
E-mail: office@nis.eu
Web: www.nis.rs

NOKIA SOLUTIONS AND NETWORKS SERBIA D.O.O. BEOGRAD
Đorđa Stanojevića 14, 11070 Beograd
Belgrade Office Park, Building II, Gallery Floor
Tel: 011 3070 123; 3070 111, Fax: 011 3070 167
Web: www.nsn.com

ORION TELEKOM D.O.O.
Mala pruga bb, 11080 Zemun
Tel: 011 2228 333, Fax: 011 2228 336
E-mail: office@oriontelekom.rs
Web: www.oriontelekom.rs

PATRIMONS D.O.O.
Sterijina 7, 11000 Beograd
Tel: 011 2772 729, Fax: 011 2781 829
E-mail: office@patrimons.com
Web: www.patrimons.rs

PERNOD RICARD SERBIA
Bulevar oslobođenja 211, 11000 Beograd
Tel: 011 3975 246, Fax: 011 3974 380
Web: www.pernodricard.com

Law . Tax
PETRIKIĆ & PARTNERI A.O.D. IN COOPERATION WITH CMS REICH-ROHRWIG HAINZ
Cincar Jankova 3, 11000 Beograd
Tel: 011 3208 900, Fax: 011 3208 930
E-mail: belgrade@cms-rrh.com
Web: www.cms-rrh.com

PHILIP MORRIS SERVICES D.O.O. BEOGRAD
Bulevar Zorana Đinđića 64a, 11070 Beograd
Tel: 011 2010 800, Fax: 011 2010 824
Web: www.philipmorrisinternational.com

PIRAEUS BANK A.D. BEOGRAD
Milentija Popovića 5b, 11070 Beograd
Tel: 011 3024 000, Fax: 011 3024 400
E-mail: banka@piraeusbank.rs
Web: www.piraeusbank.rs

PRICEWATERHOUSECOOPERS D.O.O.
Airport City Belgrade, Omladinskih brigada 88a, 11070 Beograd
Tel: 011 3302 100, Fax: 011 3302 101
E-mail: rs-office@pwc.com
Web: www.pwc.rs

PRISTOP
Bulevar Milutina Milankovića 136, ulaz A/I, 11070 Beograd
Tel: 011 7151 764, Fax: 011 7151 740
E-mail: office@pristop.rs
Web: www.pristop.rs

PROCREDIT BANK
Milutina Milankovića 17, 11000 Beograd
Tel: 011 2077 906, Fax: 011 2077 905
E-mail: info@procreditbank.rs
Web: www.procreditbank.rs

RAIFFEISEN BANKA A.D. BEOGRAD
Đorđa Stanojevića 16, 11070 Beograd
Tel: 011 3202 100
E-mail: info@raiffeisenbank.rs
Web: www.raiffeisenbank.rs

RAIFFEISEN LEASING D.O.O.
Đorđa Stanojevića 16, 11070 Beograd
Tel: 011 2207 400, Fax: 011 2289 007
E-mail: info.leasing@raiffeisen-leasing.rs
Web: www.raiffeisen-leasing.rs

RAUCH SERBIA D.O.O.
Baja Pivljanina 13, 11000 Beograd
Tel: 011 2652 225, Fax: 011 2652 298
E-mail: office.serbia@rauch.cc
Web: www.rauch.cc

ringier axel springer

RINGIER AXEL SPRINGER D.O.O.
Žorža Klemansoa 19, 11000 Beograd
Tel: 011 3334 701, Fax: 011 3334 703
E-mail: komunikacije@ringieraxelspringer.rs
Web: www.ringieraxelspringer.rs;
www.ringieraxelspringer.com

S&T SERBIA D.O.O.
Đorđa Stanojevića 14/III, 11070 Beograd
Tel: 011 3116 221, Fax: 011 3117 665
E-mail: info@snt.rs
Web: www.snt.rs

SBERBANK SRBIJA A.D. BEOGRAD
Bulevar Mihaila Pupina 165g, 11070 Beograd
Tel: 0700 700 800, 011 2257 498, Fax: 011 2013 270
E-mail: info@sberbank.rs
Web: www.sberbank.rs

**SOCIETE GENERALE BANKA SRBIJA A.D. BEOGRAD,
CLOSED JOINT STOCK COMPANY**
Bulevar Zorana Đinđića 50 a/b, 11070 Beograd
Tel: 011 3011 400, 011 2221 200, Fax: 011 3132 885
E-mail: Retail banking - stanovnistvo.sgs@socgen.com
Corporate clients - privreda.sgs@socgen.com
Web: www.societegenerale.rs

STMG CONSULTANCY D.O.O. BEOGRAD
Bulevar Zorana Đinđića 144v, 11070 Beograd
Tel: 011 3535 400, Fax: 011 3535 401
E-mail: sasa.trajkovic@stmgconsultancy.com
Web: www.stmgconsultancy.com

RioTinto

RIO TINTO - RIO SAVA EXPLORATION D.O.O.
Takovska 45/IV, 11000 Beograd
Tel: 011 2761 477, Fax: 011 2752 376
Web: www.riotinto.com;
www.riotintoserbia.com

S-LEASING D.O.O.
Bulevar Milutina Milankovića 11a/IV,
11070 Novi Beograd
Tel: 011 2010 700; 2010 701, Fax: 011 2010 702
E-mail: office@s-leasing.rs
Web: www.s-leasing.rs

SCHNEIDER ELECTRIC SRBIJA D.O.O.
Vladimira Popovića 38-40, 11070 Beograd
Tel: 011 3773 100
E-mail: podrska.klijentima@schneider-electric.com
Web: www.schneider-electric.com

SOCIETE GENERALE OSIGURANJE A.D.O. BEOGRAD
Bulevar Mihaila Pupina 115dj, 11070 Beograd
Tel: 011 2608 662, Fax: 011 2607 330
E-mail: info.osiguranje@socgen.com
Web: www.sogeosiguranje.rs;
www.societegenerale.com

STRAUSS ADRIATIC D.O.O.
Milosa Obilica 41, 22310 Simanovci
Tel: 022 408 000, Fax: 022 408 067
E-mail: info@strauss-group.rs
Web: www.strauss-group.rs; www.strauss-group.com

ROBNE KUĆE BEOGRAD D.O.O.
Makenzijeva 57, 11000 Beograd
Tel: 011 3206 540, Fax: 011 3206 550
E-mail: office@rkbeograd.rs
Web: www.rkbeograd.rs

SANOFI-AVENTIS D.O.O.
Španskih boraca 3, 11070 Beograd
Tel: 011 2225 900, Fax: 011 2225 924

SIEMENS D.O.O. BEOGRAD
Omladinskih brigada 21, 11070 Beograd
Tel: 011 2096 305, Fax: 011 2096 061
E-mail: office.rs@siemens.com
Web: www.siemens.rs

SOGEELEASE SRBIJA D.O.O.
Bulevar Zorana Đinđića 48B, 11070 Beograd
Tel: 011 2221 369, Fax: 011 2221 388
E-mail: sogeelease.srbija@socgen.com
Web: www.sogeelease.rs

SWAROVSKI SUBOTICA D.O.O.
Batinska 94, 24000 Subotica
Tel: 024 636 704, Fax: 024 636 904
E-mail: subotica@swarovski.com
Web: www.swarovskigroup.com

TELENOR BANKA A.D. BEOGRAD
Omladinskih brigada 90v, 11070 Beograd
Tel: 011 4409 670, Fax: 011 4409 650
E-mail: officebanka@telenor.rs

TELENOR D.O.O.
Omladinskih brigada 90, 11070 Beograd
Mob: 063 9000
Web: www.telenor.rs

ROCHE D.O.O.
Milutina Milankovića 11a, 11070 Beograd
Tel: 011 2022 803, Fax: 011 2022 808
E-mail: serbia.office@roche.com
Web: www.rochesrbija.rs; www.roche.com

SBB - SERBIAN BROADBAND
Bulevar Zorana Đinđića 8a, 11000 Beograd
Tel: 011 4001 146, 19900
E-mail: info@sbb.co.rs
Web: www.sbb.rs

SLADARA MALTINEX D.O.O.
Industrijska zona b.b., 21400 Bačka Palanka
Tel: 021 752 910, Fax: 021 6042 399
Web: www.soufflet.com

STAR IMPORT D.O.O.
Omladinskih brigada 33, 11070 Beograd
Tel: 011 3019 001, Fax: 011 3019 036
E-mail: informacije@starimport.rs
Web: www.mercedes-benz.rs

SYNGENTA AGRO D.O.O.
Sava Business Center, Milentija Popovića 5a,
11070 Beograd
Tel: 011 3129 981; 3129 982, Fax: 011 3129 980
Web: www.syngenta.rs, www.syngenta.com

TETRA PAK PRODUCTION
Milutina Milankovića 11b, 11070 Beograd
Tel: 011 2017 361, Fax: 011 2017 380
Web: www.tetrapak.rs

Telekom Srbija

TELEKOM SRBIJA A.D.
Takovska 2, 11000 Beograd
Tel: 011 3337 171, Mob: 064 789
E-mail: prsektor@telekom.rs
Web: www.telekom.rs

THE COCA-COLA COMPANY (BARLAN S&M D.O.O.)

Batajnički drum 14-16, 11080 Beograd
Tel: 011 3081 100, Fax: 011 3081 166
E-mail: obelgrade@eur.ko.com
Web: www.thecoca-colacompany.com

THE INTERNATIONAL SCHOOL OF BELGRADE

Temišvarska 19, 11000 Beograd
Tel: 011 2069 999, Fax: 011 2069 944
E-Mail: isb@isb.rs
Web: www.isb.rs

TIGAR TYRES D.O.O. PIROT
PREDUZEĆE ZA PROIZVODNJU GUMA
Nikola Pašić 213, 18300 Piro
Tel: 010 2157 000, Fax: 010 2157 010
Web: www.michelin.rs

TITAN CEMENTARA KOSJERIĆ D.O.O.
Živojina Mišića b.b., 31260 Kosjerić
Tel: 031 590 300, Fax: 031 590 398
Web: www.titan.rs

UNICREDIT BANK SRBIJA JSC
Rajićeva 27-29, 11000 Beograd
Tel: 011 3777 888, Fax: 011 3342 200
E-mail: office@unicreditgroup.rs
Web: www.unicreditbank.rs

UNIQA NEŽIVOTNO OSIGURANJE A.D.O.
Milutina Milankovića 134G, 11070 Novi Beograd
Tel: 011 2024 100
E-mail: info@uniqa.rs
Web: www.uniqa.rs

VB LEASING D.O.O. BEOGRAD
Đorđa Stanojevića 12, 11070 Beograd
Tel: 011 2016 500, Fax: 011 2016 567
E-mail: office@vbleasing.rs
Web: www.vbleasing.rs

VICTORIA GROUP A.D.
Bulevar Mihajla Pupina 115b, 11070 Beograd
Tel: 011 3532 700, Fax: 011 3532 728
E-mail: office@victoriagroup.rs
Web: www.victoriagroup.rs

VIP MOBILE D.O.O.
Omladinskih brigada 21, 11070 Beograd
Tel: 060 1234, Fax: 011 2253 334
E-mail: komunikacije@vipmobile.rs
Web: www.vipmobile.rs

VOJVODANSKA BANKA A.D. NOVI SAD
- MEMBER OF NRG GROUP
Trg Slobode 5-7, 21000 Novi Sad
Tel: 021 421 077, Fax: 021 6624 859
E-mail: kabinet@voban.groupnbg.com
Web: www.voban.co.rs

WIENER RE AKCIONARSKO DRUŠTVO
ZA REOSIGURANJE BEOGRAD
Trešnjnog cveta 1, 11070 Beograd
Tel: 011 2209 960, Fax: 011 2251 711
E-mail: wienerre@wiener.co.rs
Web: www.wienerre.rs; www.vig-re.com

WIENER STÄDTISCHE OSIGURANJE A.D.O. BEOGRAD
Trešnjnog cveta 1, 11070 Beograd
Tel: 011 2209 800, Fax: 011 2209 900
E-mail: office@wiener.co.rs
Web: www.wiener.co.rs

Law Office Miroslav Stojanović
cooperating law office of

WOLF THEISS

WOLF THEISS IN COOPERATION WITH LAW OFFICE MIROSLAV STOJANOVIC

Poslovni centar Ušće, Bulevar Mihajla Pupina 6,
11070 Beograd
Tel: 011 3302 900, Fax: 011 3302 925
E-mail: beograd@wolftheiss.com
Web: www.wolftheiss.com

ŽIVKOVIĆ | SAMARDŽIĆ

ŽIVKOVIC SAMARDZIC A.O.D. BEOGRAD

Makedonska 30, 11000 Beograd
Tel: 011 2636 636, Fax: 011 2635 555
E-mail: office@zslaw.rs
Web: www.zslaw.rs

ZASLUGE

Bela knjiga 2015 je nastala zajedničkim zalaganjem brojnih članica Saveta stranih investitora. Posebno želimo da odamo dužno poštovanje odborima Saveta, koji su imali ključnu ulogu u procesu pisanja publikacije.

Želimo da odamo priznanje sledećim kompanijama za njihov doprinos Beloj knjizi 2015:

AXA Osiguranje	Merck d.o.o.
BASF Srbija d.o.o.	Messer Tehnogas a.d.
Bayer d.o.o.	Metro Cash & Carry
BDK Advokati/Attorneys at Law	Moji Brendovi d.o.o. Beograd
Bojovic & Partners a.o.d. Beograd	Mondelez d.o.o. Beograd
BPI d.o.o.	Nestlé Adriatic S d.o.o.
British American Tobacco SEE d.o.o. Beograd	NIS a.d. Novi Sad (Naftna industrija Srbije)
Carlsberg Srbija d.o.o.	Patrimons d.o.o.
Crowe Horwath BDM d.o.o.	Petrikić & Partneri a.o.d. in cooperation with CMS Reich-Rohrwig Hainz
DDOR Novi Sad a.d.o.	Philip Morris Services d.o.o. Beograd
Delhaize Serbia d.o.o.	Piraeus Bank a.d. Beograd
Delta Holding	ProCredit Bank
DHL International Beograd d.o.o.	PricewaterhouseCoopers d.o.o.
Ecolab Hygiene d.o.o.	Roche d.o.o.
EKO Serbia a.d.	S&T Serbia d.o.o.
Fresenius Medical Care Srbija d.o.o.	Sanofi-Aventis d.o.o.
G4S Secure Solutions d.o.o.	SBB - Serbian Broadband
Harrisons	Societe Generale Osiguranje a.d.o. Beograd
Hemofarm a.d.	Strauss Adriatic d.o.o.
Henkel Srbija d.o.o.	Telekom Srbija a.d.
Jankovic, Popovic & Mitic o.d.	Telenor d.o.o.
JT International a.d. Senta	UniCredit Bank Srbija JSC
Karanović & Nikolić	UNIQA Neživotno Osiguranje a.d.o.
KPMG d.o.o.	VB Leasing d.o.o. Beograd
Lafarge BFC d.o.o.	Victoria Group a.d.
Les Laboratoires Servier	Vip Mobile d.o.o.
L'Oréal Balkan d.o.o.	Wiener Städtische osiguranje a.d.o. Beograd
Lukoil Srbija a.d. Beograd	Zivkovic Samardzic a.o.d. Beograd
Marbo Product d.o.o, a company of PepsiCo	
Maric, Malisic & Dostanic o.a.d. - correspondent law firm of Gide Loyrette Nouel	

Želimo da iskazemo zahvalnost Smart Kolektivu za njihovu ekspertsku pomoć i doprinos u sačinjavanju teksta o Manifestu društveno odgovornog poslovanja i udruženju Kozmodet za ekspertsku pomoć i doprinos u sačinjavanju teksta o Sredstvima za održavanje higijene u domaćinstvu i kozmetika.

IZDAVAČ:

Savet stranih investitora
Gospodar Jevremova 47, IV sprat
11000 Beograd
Srbija
e-mail: office@fic.org.rs
www.fic.org.rs

Prelom, realizacija, produkcija:

Metropolis Co. d.o.o.
Admirala Vukovića 16
11000 Beograd
Srbija
www.metropolis.rs

Štampa:

BiroGraf, Beograd

Foreign Investors Council

**Gospodar Jevremova 47, IV sprat
11000 Beograd
Srbija
office@fic.org.rs
www.fic.org.rs**